

ความขัดแย้งระหว่างไทย-พม่า: ศึกษาการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย แม่น้ำววก
และแม่น้ำเมย

นางสาวกิตยา เกษเจริญ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-2508-6.

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THAI-MYANMAR CONFLICTS : A STUDY ON THE SOLVING OF BOUNDARY
PROBLEMS ON THE SAI, THE RUAK AND THE MOEI RIVERS

Miss Kitaya Kedcharoen

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in International Relations
Department of International Relations

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-2508-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ความขัดแย้งระหว่างไทย-พม่า: ศึกษากาการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณ แม่น้ำสาย แม่น้ำรวกและแม่น้ำเมย
โดย	นางสาวกิตยา เกษเจริญ
สาขาวิชา	ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

-----คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

-----ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู)

-----อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์)

-----กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ ชูมาก)

สภามหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตยา เกษเจริญ : ความขัดแย้งระหว่างไทย-พม่า : ศึกษาการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย แม่น้ำรวกและแม่น้ำเมย (THAI-MYANMAR CONFLICTS : A STUDY ON THE SOLVING OF BOUNDARY PROBLEMS ON THE SAI, THE RUAK AND THE MOEI RIVERS) อ.ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์, 180 หน้า.
ISBN 974-17-2508-6.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาให้เข้าใจถึงปัญหาและการดำเนินการแก้ปัญหาเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าบริเวณแม่น้ำสาย แม่น้ำรวกและแม่น้ำเมย ตั้งแต่ปีพ.ศ.2523-2542 โดยต้องการจะวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อการแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำทั้งสามสายนี้ สำหรับการศึกษาในเรื่องนี้ได้อาศัยแนวคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพัน (linkage politics) ของ James N. Rosenau มาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมภายในประเทศ (ปัจจัยภายใน) กับสภาพแวดล้อมภายนอกประเทศ (ปัจจัยภายนอก) ที่มีผลต่อการดำเนินการแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย แม่น้ำรวกและแม่น้ำเมย

ผลจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกระหว่างไทยกับพม่าประสบผลสำเร็จเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่ดีในระดับผู้นำรัฐบาลไทยและพม่าและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมระหว่างทั้งสองฝ่าย ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การที่รัฐบาลไทยและพม่ามีความขัดแย้งกับชนกลุ่มน้อยในวงจำกัดจึงไม่ค่อยมีผลต่อความมั่นคงของไทย ส่วนการที่การแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมยไม่ประสบผลสำเร็จเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน ได้แก่ การที่รัฐบาลไทยและพม่ามีจุดยืนทางนโยบายเรื่องสิทธิมนุษยชนที่แตกต่างกันและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมระหว่างไทยกับพม่าที่มีความหลากหลาย ส่วนปัจจัยภายนอกนั้นเนื่องจากกรณีรัฐบาลพม่าขัดแย้งอย่างมากกับกลุ่มต่อต้านจนทำให้ไปกระทบกับความมั่นคงของไทย

ภาควิชา.....ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ...ลายมือชื่อผู้คิด.....
สาขาวิชา....ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ...ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา 2545 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

##4281104224 : MAJOR International Relations

KEY WORD : THAI - MYANMAR CONFLICTS / BOUNDARY PROBLEM / SOLVING/

THE SAI AND THE RUAK RIVERS / THE MOEI RIVER

KITAYA KEDCHAROEN : THAI-MYANMAR CONFLICTS : A STUDY ON THE

SOLVING OF BOUNDARY PROBLEMS ON THE SAI ,THE RUAK AND THE

MOEI RIVERS. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. DR.CHAYACHOKE

CHULASIRIWONGS,180 pp. ISBN 974-17-2508-6.

The objective of this thesis is to make a study on the boundary problems and the solving of those problems on the Sai , the Ruak and the Moei rivers from 1980 to 1999. The study made an analysis on factors which affect the solving of problems of the three rivers. In employing “linkage politics” of James N. Rosenau, the study found that relations between the internal environment (internal factors) and the external environment (external factors) influenced the solving of those problems.

The study revealed that the success in solving the problems on the Sai and the Ruak rivers resulted from internal issues namely the good relations between the Thai and the Myanmar leaders, and mutual economic interest between the two countries. As for the external matters, the limited conflict between the Myanmar government and minority groups did not affect the Thai security. Whereas the solving of boundary problems on the Moei river was not a success because of the following factors. The internal factors showed that Thailand and Myanmar had a different policy on human rights and there was a variety of mutual economic interests between the two countries. The external factor revealed that the severe conflict between the Myanmar government and anti-government groups did have an effect on the Thai security.

Department.....International Relations.....Student's signature.....

Field of study.....International Relations.....Advisor's signature.....

Academic years 2002

Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่อาจเสร็จสิ้นลงได้ หากขาดความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาในการให้ คำแนะนำและชี้แนะให้เห็นถึงแนวทางในการดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ ตลอดจนเป็นกำลังใจที่ ดียิ่งจนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ รวมทั้งรองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และรองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ ชูมาก กรรมการสอบวิทยา นิพนธ์ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจน ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา รัตนมงคลมาศ อาจารย์ศุภมิตร ปิติพัฒน์ อาจารย์กัลยา เจริญยิ่ง ที่กรุณาให้คำแนะนำ กระตุ้นเตือนและให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณพันเอกพยนต์ ทิมเจริญ เป็นอย่างสูงที่ได้ช่วยจุดประกายความ สนใจในหัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้และยังได้สละเวลาให้คำอธิบายในปัญหาข้อข้องใจต่างๆด้วยดี เสมอมา รวมทั้งนาวาเอกประชาชาติ ศิริสวัสดิ์ และพันตำรวจตรีชิตพล กาญจนกิจ ที่กรุณาให้ ความช่วยเหลือในหลายๆด้านตลอดจนให้คำแนะนำและชี้แนะในเรื่องของแหล่งข้อมูลในการ ศึกษา ตลอดจนนาวาเอกศิริชัย เนยทอง ,นาวาเอกปรีชา สมสุขเจริญ, พันโทชาคร บุญภักดี , คุณเชิดชู รักตะบุตร และคุณวัลภา บุรุษพัฒน์ ที่ได้สละเวลาให้ผู้วิจัยได้เข้าถึงสัมภาระจนเกิด ความเข้าใจในงานที่ศึกษาดีขึ้น และขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชาของวิทยาลัยการทัพบกเป็น อย่างยิ่ง ที่กรุณาให้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากห้องสมุดของหน่วยงานของท่าน

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ ที่คอยสนับสนุนทั้งกำลังกายและกำลัง ใจในการต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ จนผู้วิจัยมีวันแห่งความสำเร็จนี้ได้ รวมไปถึงกำลังใจที่ดีจากญาติ พี่น้องทุกท่าน และขอขอบคุณเพื่อนๆร่วมรุ่นบ.โททุกคนที่คอยเติมเต็มกำลังใจให้เต็มอยู่เสมอมา โดยเฉพาะเจ้านุ่น ที่คอยให้ความช่วยเหลือ คำแนะนำ กระตุ้นเตือนและให้กำลังใจอยู่ตลอดเวลา ที่เผชิญกับปัญหาต่างๆ ตลอดจนขอขอบคุณพี่น้องร่วมสถาบันแห่งนี้โดยเฉพาะพี่โป่ง พี่ชายที่ น่ารัก ที่คอยให้คำแนะนำและกำลังใจตลอดเวลาที่ศึกษาในสถาบันแห่งนี้และที่สำคัญอันมิอาจลืม ได้คือเจ้าหน้าที่ห้องสมุดรัฐศาสตร์ทุกท่านโดยเฉพาะพี่ตุ๊ก ที่คอยช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก สะดวก ทุกด้านในการค้นคว้าข้อมูลตลอดเวลาที่ผ่านมา ตลอดจนเป็นกำลังใจให้เป็นอย่างดี

กิตยา เกษเจริญ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
สารบัญภาคผนวก.....	ฏ
บทที่	
1.บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา.....	1
นิยามเชิงปฏิบัติการ.....	8
สำรวจวรรณกรรม.....	9
1.2 สมมติฐานในการศึกษา.....	10
1.3 กรอบความคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์.....	10
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	14
1.5 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	14
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย.....	14
1.7 วิธีการที่จะใช้ในการศึกษา.....	15
1.8 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา.....	15
1.9 วิธีการนำเสนอ.....	15
2.ปัญหาเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า.....	16
2.1 ความสัมพันธ์โดยทั่วไประหว่างไทย-พม่า.....	16
2.1.1 ความสัมพันธ์ไทย-พม่าหลังจากพม่าได้รับเอกราชจนถึงปีพ.ศ.2531..	17
2.1.2 ความสัมพันธ์ไทย-พม่าช่วงปีพ.ศ.2531- พ.ศ.2542.....	21
2.2 เขตแดนระหว่างไทย-พม่า.....	33
2.2.1 ความเป็นมาของปัญหาเขตแดนไทย-พม่า.....	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.2.2 ปัญหาเส้นเขตแดนไทย-พม่า ที่สำคัญ.....	38
1.) ปัญหาเส้นเขตแดนทางบก.....	38
2.) ปัญหาเส้นเขตแดนทางน้ำ.....	43
3. ปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสาย แม่น้ำจว๊กและแม่น้ำเมย.....	47
3.1 ปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำจว๊ก.....	48
ก. ข้อพิจารณาทั่วไปเกี่ยวกับแม่น้ำสายและแม่น้ำจว๊ก.....	48
ข. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำจว๊ก.....	49
3.2 ปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำเมย.....	60
ก. ข้อพิจารณาทั่วไปเกี่ยวกับแม่น้ำเมย.....	60
ข. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมย.....	61
1. ปัญหาที่เกิดจากลักษณะตามธรรมชาติ.....	62
1.1 ปัญหาน้ำกัดเซาะตลิ่งและการเปลี่ยนทางเดินของน้ำ.....	62
1.2 ปัญหาเกาะทรายกลางแม่น้ำ.....	67
2. ปัญหาที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์.....	69
2.1 ปัญหาการสร้างหลักธรณและสิ่งก่อสร้างในแม่น้ำเพื่อการอนุรักษ์ฝั่ง.....	69
2.2 ปัญหาบริเวณใต้สะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำเมย.....	72
4. การแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสาย ,แม่น้ำจว๊ก และแม่น้ำเมย.....	78
4.1 กลไกการแก้ปัญหาเส้นเขตแดนระหว่างไทย-พม่า.....	79
ก. กลไกภายในประเทศ.....	79
ข. กลไกระหว่างประเทศ.....	80
ค. กลไกอื่นๆที่เกี่ยวข้อง.....	82
4.2 การแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำจว๊ก.....	84
4.2.1 ช่วงก่อนรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์.....	84
4.2.2 ช่วงรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์.....	88
ก. การประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า ครั้งที่ 1.....	92

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ข. การประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า ครั้งที่ 2.....	94
ค. การประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า ครั้งที่ 3.....	98
4.3 การแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำเมย.....	100
4.3.1 วิวัฒนาการของการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำ.....	100
4.3.2 การพิจารณาการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมย	
โดยแยกตามสภาพปัญหา.....	122
ก. การแก้ไขปัญหาบริเวณใต้สะพานมิตรภาพไทย-พม่า	
ข้ามแม่น้ำเมย.....	122
ข. การแก้ไขปัญหาบริเวณวัดพระธาตุคอกช้างเผือกและบริเวณ	
บ้านแม่โกนเกน	132
ค. การแก้ปัญหาหลักจรดและสิ่งก่อสร้างในแม่น้ำเมย.....	139
5. สรุปและวิเคราะห์.....	144
5.1 สรุป.....	144
5.2 วิเคราะห์.....	146
รายการอ้างอิง.....	151
บรรณานุกรม.....	156
ภาคผนวก.....	158
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	180

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.มูลค่าการส่งออก-นำเข้า การค้าชายแดนไทย-พม่า	73
2.สถิติการค้าระหว่างไทยและพม่าในช่วงปีพ.ศ.2523-2530	96
3.สถิติการค้าระหว่างไทยและพม่าช่วงปีพ.ศ.2532-2537	105

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

รูปภาพที่	หน้า
1. ส่วนหนึ่งของแผนที่ Burma-Siam Boundary Demarcation Survey ระวางที่3.....	37
2. แผนที่แสดงแนวเขตแดนไทย-พม่า.....	39
3. แผนที่แสดงการไหลเชื่อมต่อของแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวกไปลงยังแม่น้ำโขง.....	51
4. แสดงการสร้างฝายในแม่น้ำสาย.....	53
5. แสดงจุดที่แม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินบริเวณฝายเหมืองงาม.....	55
6. แสดงแนวแม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินเข้าไปในเขตประเทศพม่า เมื่อปี พ.ศ.2510	56
7. แผนที่แสดงการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำรวกจนเกิดเป็นเกาะช้างในปี พ.ศ. 2482.....	58
8. แผนที่แสดงการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำรวกในช่วงปี พ.ศ. 2497 – 2511.....	59
9. แผนที่สังเขปแสดงปัญหาหลักกรอและเกาะที่เกิดกลางลำน้ำเมย.....	102
10.แผนที่สังเขปแสดงรูปร่างของเกาะที่เกิดจากการขุดร่องน้ำของฝายไทย.....	131
11.ภาพแสดงการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำเมยบริเวณบ้านแม่โกนเกนในปีพ.ศ.2537..	134
12.ภาพแสดงการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำเมยบริเวณตรงข้ามพระธาตุคอกช้างเผือก ในปีพ.ศ.2537.....	135
13.ภาพแสดงการสร้างหลักกรอของพม่าในแม่น้ำเมยตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ.2539 เป็นต้นมารวม 39 หลักกรอ.....	141

สารบัญภาคผนวก

ภาคผนวก	หน้า
ก.หนังสือสัญญาและเอกสารความตกลงระหว่างประเทศไทยกับอังกฤษที่มีผล ในการกำหนดแนวพรมแดนระหว่างไทยกับพม่า.....	159
ข.อนุสัญญาระหว่างกษัตริย์สยามกับข้าหลวงใหญ่แห่งอินเดียว่าด้วยเรื่องกำหนด เขตแดนบนผืนแผ่นดินใหญ่ระหว่างราชอาณาจักรสยามและมณฑลของอังกฤษ เมื่อปีพ.ศ.2411.....	161
ค.ปฏิญญาเขตแดนระหว่างรัฐบาลไทยและอังกฤษในปีพ.ศ.2437.....	163
ง.การแลกเปลี่ยนหนังสือระหว่างรัฐบาลของไทยและอังกฤษเรื่องการเปลี่ยนทางเดิน ของแม่น้ำรวกในปีพ.ศ.2472.....	166
จ.บันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลของไทยและอังกฤษเกี่ยวกับการเปลี่ยนทางเดิน แม่น้ำสายในปีพ.ศ.2482.....	168
ฉ.บันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลพม่ากับรัฐบาลไทยว่าด้วยการจัดตั้งคณะ กรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค.....	170
ช.คำสั่งคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พม่า (ฝ่ายไทย) เรื่องการแต่ง ตั้งคณะกรรมการสำรวจร่วมไทย-พม่า (ฝ่ายไทย).....	173
ซ.บันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลพม่าเกี่ยวกับเขตแดนคงที่ช่วง แม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก.....	176

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและสภาพของปัญหา

ประเทศไทยมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศ ได้แก่ พม่า ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย โดยประเทศพม่าถือเป็นประเทศที่มีเขตแดนติดต่อกับประเทศไทยยาวที่สุด เป็นระยะทางกว่า 2,401 กิโลเมตร แยกเป็นเขตแดนทางบก 1,687 กิโลเมตร เขตแดนทางน้ำ 714 กิโลเมตร¹ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่ามักเป็นไปในรูปแบบของความขัดแย้ง มีปัญหาต่างๆที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองอยู่หลายประการ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาการค้าชายแดน ปัญหาการลักลอบขนยาเสพติด ปัญหาแรงงานผิดกฎหมายลักลอบเข้าประเทศและโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเส้นเขตแดน ซึ่งเป็นปัญหาที่มีรากเหง้ามาจากประวัติศาสตร์สมัยที่อังกฤษยังครอบครองพม่าอยู่ โดยเมื่อพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษในปีพ.ศ.2491แล้ว พม่าก็ได้รับการสืบสิทธิในสนธิสัญญาทุกฉบับที่อังกฤษได้ทำไว้กับไทยรวมไปถึงสนธิสัญญาเขตแดน ทำให้เกิดปัญหาเขตแดนระหว่างไทยและพม่าตามมาในภายหลัง

เมื่อพม่าได้รับเอกราชมาในระยะหนึ่งก็ได้เกิดมีปัญหาคติความขัดแย้งเรื่องเขตแดนกับไทยในบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก* โดยแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกนั้นเป็นแม่น้ำที่กั้นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าด้านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ตามปฏิญญาร่วมกันระหว่างไทยกับพม่าของอังกฤษ ลงวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2437 ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 5 ของไทย โดยในครั้งนั้นไม่ได้มีการทำสนธิสัญญาเขตแดนเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ใช้วิธีการสำรวจภูมิประเทศและปักปันเขตแดนร่วมกันลงบนแผนที่ซึ่งฝ่ายอังกฤษได้จัดทำขึ้น เรียกว่า แผนที่ Burma – Siam Boundary

¹ เอกสารอัดสำเนาสำนักรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า (พฤศจิกายน 2540), หน้า 65.

* บริเวณแม่น้ำรวกนั้นแม้ว่าจะมีปัญหาคติการเปลี่ยนทางเดินของน้ำเช่นเดียวกับแม่น้ำสาย แต่เนื่องจากไม่มีราษฎรของไทยและพม่าอาศัยอยู่บริเวณที่แม่น้ำเปลี่ยนทางเดิน จึงไม่เกิดเป็นข้อพิพาทระหว่างประเทศดังเช่นกรณีของแม่น้ำสาย แต่ด้วยเหตุที่แม่น้ำสายและแม่น้ำรวกเป็นแม่น้ำที่ไหลเชื่อมต่อกันไปลงยังแม่น้ำโขง ประกอบกับแม่น้ำทั้งสองสายนี้ยังถูกใช้เป็นแนวเขตแดนระหว่างไทยและพม่าอีกด้วย ทำให้มีการพิจารณาแก้ปัญหาปัญหาที่เกิดขึ้นในแม่น้ำทั้งสองสายนี้ไปพร้อมๆกัน

Demarcation Survey เมื่อเสร็จสมบูรณ์แล้วจึงส่งให้ผู้แทนของทั้งสองฝ่ายยึดแทนสนธิสัญญา เป็นผลให้แม่น้ำสายและแม่น้ำรวกกลายเป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าตามกฎหมาย ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา² สำหรับแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกนั้นมีต้นกำเนิดในประเทศพม่า โดยแม่น้ำสายมีความยาวประมาณ 15 กิโลเมตร ไหลผ่านที่ราบดินตะกอนที่มีดินร่วนซุย จึงง่ายต่อการกัดเซาะของน้ำ และจะไหลไปบรรจบกับแม่น้ำรวกที่บ้านป่าแดง ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ส่วนแม่น้ำรวกนั้นมีความยาวประมาณ 44 กิโลเมตร มีลักษณะคดโค้งมาก และไหลผ่านที่ราบดินตะกอน โดยจะไหลไปลงยังแม่น้ำโขงตรงบริเวณสบรวก ซึ่งเป็นจุดร่วมเขตแดนของ 3 ประเทศ คือ พม่า - ไทย - ลาว หรือที่เรียกกันว่าสามเหลี่ยมทองคำ จากลักษณะทางกายภาพดังกล่าวของแม่น้ำทั้งสองสายเป็นเหตุให้แม่น้ำมีการเปลี่ยนทางเดินตามธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา แต่ที่มีการเปลี่ยนทางเดินจนเกิดปัญหานั้นมีอยู่ 2 ครั้ง³ คือในปีพ.ศ.2472 ที่แม่น้ำสายได้เปลี่ยนทางเดินเข้าไปในเขตพม่าของอังกฤษ ซึ่งรัฐบาลไทยและอังกฤษในครั้งนั้นได้มีการแลกเปลี่ยนสัตยาบันในข้อตกลงร่วมกัน มีใจความว่า "รัฐบาลของทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะยอมรับร่องน้ำลึกของแม่น้ำสายเป็นแนวพรมแดนไม่ว่าแม่น้ำสายจะเปลี่ยนไปในอนาคตและการเปลี่ยนทางเดินจะเป็นเหตุให้ฝ่ายใดเสียดินแดนไปก็ตาม" และในปีพ.ศ.2482 แม่น้ำสายก็ได้เปลี่ยนทางเดินอีกครั้ง ซึ่งในครั้งนั้นรัฐบาลของทั้งสองฝ่ายได้ทำการแลกเปลี่ยนสัตยาบันยอมรับร่องน้ำลึกของแม่น้ำสายที่เปลี่ยนทางเดินใหม่เป็นแนวเขตแดนในปีพ.ศ.2483 ตามข้อตกลงที่ได้ให้สัตยาบันร่วมกันไว้ในครั้งก่อน ทั้งนี้ให้ใช้ข้อตกลงดังกล่าวนี้กับกรณีของแม่น้ำรวกซึ่งมีการเปลี่ยนทางเดินในปีพ.ศ.2482 ด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ดี ภายหลังจากที่พม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษแล้วได้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงทางเดินของน้ำในแม่น้ำสายอีกครั้งในปีพ.ศ.2510 เนื่องจากแม่น้ำสายได้เปลี่ยนทางเดินใหม่เข้าไปในเขตพม่า ตรงบริเวณเหนือฝายเหมืองงามไปจนถึงสบสาย (จุดที่แม่น้ำสายไหลลงแม่น้ำรวก) เป็นผลให้ไทยได้พื้นที่เพิ่มขึ้นมาประมาณ 1,200 ไร่⁴ ตามสัตยาบันที่ไทยและอังกฤษได้ทำการแลกเปลี่ยนกันไว้ในปีพ.ศ.2483 ซึ่งมีสาระสำคัญว่า "ต่อไปภายหน้าถ้าแม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินอีก รัฐบาลทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะถือร่องน้ำลึกของแม่น้ำสาย เป็นเขตแดนเสมอไป โดยไม่คำนึงถึงการได้เสียดินแดนใดๆ อันจะพึงมีขึ้นโดยการเปลี่ยนแปลงเช่นนั้น" แต่ฝ่ายพม่ากลับไม่ยอมรับร่องน้ำ

² สุภี วิมลสิน, การกำหนดแนวพรมแดนคงที่ระหว่างไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก (วิทยานิพนธ์, วิทยาลัยการทัพบก, 2530), หน้า 3-5.

³ พยงค์ ทิมเจริญ, การศึกษาปัญหาพรมแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสาย (เอกสารส่วนบุคคล), หน้า 2-3.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17, 21.

ลิกของแม่น้ำสายที่เปลี่ยนทางเดินใหม่เป็นแนวเขตแดนโดยอ้างว่าการเปลี่ยนแปลงแนวเขตแดนครั้งนี้ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ ดังที่ทั้งสองฝ่ายได้ให้สัตยาบันกันไว้ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการกระทำของราษฎรไทยที่ได้สร้างฝายกั้นน้ำขึ้นในแม่น้ำสายเมื่อปีพ.ศ.2500 ทำให้เกิดเป็นความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงระหว่างราษฎรในท้องถิ่นของไทยกับทหารพม่าที่อยู่ในพื้นดังกล่าว ด้วยเหตุนี้รัฐบาลของทั้งสองฝ่ายจึงได้มีการจัดประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไปไทย-พม่า เพื่อเจรจาปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย ที่กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่7-14 พฤษภาคม พ.ศ.2511 โดยผลการประชุมสรุปว่าฝ่ายพม่าต้องการให้มีการกำหนดแนวเขตแดนแบบคงที่บนแม่น้ำสายตามสภาพเดิมในปีพ.ศ.2483 ดังเหตุผลเดิมที่พม่าได้อ้างไว้ในปีพ.ศ.2510 ซึ่งฝ่ายไทยนั้นได้รับที่จะนำเรื่องการกำหนดแนวเขตแดนแบบคงที่ตามเงื่อนไขที่พม่าเสนอมานั้นเสนอต่อรัฐบาล

ต่อมาเมื่อรัฐบาลไทยได้พิจารณาข้อเสนอมของฝ่ายพม่าแล้ว ได้แสดงความไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าว โดยฝ่ายไทยได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายว่าให้ยึดแนวร่องน้ำลิกของแม่น้ำสายที่เปลี่ยนทางเดินใหม่ในปัจจุบันเป็นแนวเขตแดน ตามที่สนธิสัญญาปีพ.ศ.2483ได้กำหนดไว้ เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความเห็นไม่ตรงกันเช่นนี้ประกอบกับในช่วงนั้นพม่ามีปัญหาการเมืองภายในประเทศ⁵ จึงทำให้การแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณนี้ต้องหยุดชะงักไปเป็นเวลากว่า 14 ปี

จนกระทั่งในปีพ.ศ.2524 ซึ่งตรงกับช่วงรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ รัฐบาลพม่าจึงได้รื้อฟื้นให้มีการแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายอีกครั้ง ทั้งนี้ได้มีการนำปัญหาเขตแดนที่เกิดขึ้นบริเวณแม่น้ำรวกมาพิจารณาด้วยเนื่องจากแม่น้ำทั้งสองสายนี้มีลักษณะเชื่อมต่อกันประกอบกับเป็นแม่น้ำที่เป็นแนวเขตแดนไทย-พม่า ด้านจังหวัดเชียงรายเหมือนกัน จากการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างผู้นำระดับสูงของไทยและพม่าในช่วงนั้นได้นำไปสู่การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าเกี่ยวกับเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกขึ้น โดยได้กำหนดให้มีการประชุมร่วมกันครั้งแรกในปีพ.ศ.2525 และครั้งที่2 ในปีพ.ศ.2526 แต่ไทยและพม่าก็ไม่สามารถเจรจาตกลงเพื่อหามาตรการในการแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกร่วมกันได้ เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีความเห็นไม่ตรงในประเด็นเดิมคือ จะกำหนดแนวเขตแดนแบบคงที่ในแม่น้ำโดยใช้แม่น้ำในปีใดเป็นแนวในการแบ่งเขตแดน ทำให้การเจรจาหยุดชะงักลงอีกครั้ง จนกระทั่งในปีพ.ศ.2529 ทั้งสองฝ่ายจึงกลับมาเจรจาแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกต่ออีกครั้งหลังจากการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

⁵ พยงค์ ทิมเจริญ,เขตแดนระหว่างประเทศ(เอกสารวิจัยส่วนบุคคล),หน้า12.

ของทั้งสองฝ่าย โดยไทยและพม่าได้ตกลงจะส่งกรรมการฝ่ายเทคนิคไปสำรวจภูมิประเทศร่วมกัน ในปลายปีพ.ศ.2529⁶ จนนำไปสู่การจัดประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าเกี่ยวกับเขตแดน บริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก ครั้งที่ 3 ในปีพ.ศ.2530 ซึ่งการประชุมในครั้งนี้นี้ฝ่ายพม่าได้แสดงความเห็นด้วยที่จะกำหนดแนวเขตแดนแบบคงที่ตามร่องน้ำลึกของแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกในสภาพปัจจุบัน ตามข้อเสนอของฝ่ายไทย อันเป็นผลให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างทั้งสองฝ่ายในการปักปันเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกในปีพ.ศ.2530-2531 ซึ่งถือเป็นความสำเร็จครั้งแรกในการปักปันเขตแดนร่วมกันระหว่างไทยและพม่านับตั้งแต่พม่าได้รับเอกราช

อย่างไรก็ดี ปัญหาเขตแดนระหว่างไทยและพม่านั้นยังมีอยู่ในอีกหลายพื้นที่ ซึ่งพื้นที่ที่มักจะมีข้อพิพาทระหว่างกันอยู่บ่อยครั้งและในหลายๆครั้งปัญหาเขตแดนในพื้นที่ดังกล่าวได้กลายเป็นอุปสรรคต่อการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างทั้งสองประเทศคือเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำเมย

แม่น้ำเมยนั้นเป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก กับเมืองเมียวดี รัฐกะเหรี่ยงของพม่า ตามอนุสัญญาระหว่างกษัตริย์สยามกับข้าหลวงใหญ่แห่งอินเดีย ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2411 โดยในอนุสัญญาดังกล่าวได้ระบุถึงเส้นกั้นเขตแดนตอนนีไว้ว่า “ฝ่ายเหนือเออลำน้ำที่ไทยเรียกชื่อแม่เมย พม่าเรียกทองยिन ลำน้ำนั้นเป็นกลางจนสิ้นปลายน้ำถึงเขาปะวอ เขตแดนฝ่ายไทยอยู่ฝั่งตะวันออก เขตแดนฝ่ายอังกฤษอยู่ฝั่งตะวันตก” หมายความว่า ชายฝั่งของแม่น้ำคือ เขตแดนของแต่ละประเทศ ลำน้ำนั้นเป็นของกลาง และมีได้กล่าวว่เกาะในลำน้ำจะเป็นของฝ่ายใด⁷ แม่น้ำเมยนั้นมีความยาวตลอดสายประมาณ 390 กิโลเมตร มีสภาพตลิ่งและพื้นที่ใต้ท้องน้ำของแม่น้ำเมยเป็นดินปนทราย ทำให้กระแสน้ำกัดเซาะตลิ่งจนพังได้ง่าย เป็นผลให้ทางเดินของแม่น้ำมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา⁸ และจากลักษณะต่างๆทางกายภาพของแม่น้ำเมยดังที่กล่าวมาแล้วนั้นประกอบกับความไม่ชัดเจนของสนธิสัญญาเขตแดนบริเวณนี้ได้สร้างปัญหาหลายประการตามมาภายหลังจากที่พม่าได้รับเอกราชในปีพ.ศ.2491 อันส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่า

⁶ “ปัญหาพรมแดนไทย-พม่า,” สยามจดหมายเหตุ ปีที่11 ฉบับที่30 (25-31 กรกฎาคม 2529), หน้า814-815.

⁷ สุรจิตร์ สิทธิประณีต, สหภาพพม่ากับความมั่นคงแห่งชาติของไทย, หน้า251.

⁸ เอกสารอัดสำเนาสำนักรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า168.

สำหรับปัญหาน้ำกัดเซาะตลิ่งและการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำเมยนั้นคงจะมีมานานแล้ว จากลักษณะทางกายภาพของแม่น้ำเมยที่มีสภาพตลิ่งและพื้นที่ใต้ท้องน้ำเป็นดินปนทรายดังกล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ที่เริ่มปรากฏชัดเจนว่าได้สร้างปัญหาให้กับประเทศที่อยู่สองฝั่งแม่น้ำเมย คือ ในช่วงปีพ.ศ.2523 ซึ่งแม่น้ำเมยได้เปลี่ยนทางเดินน้ำไปชิดกับฝั่งพม่าและกัดเซาะฝั่งพม่าจนทำให้ตลิ่งพัง และยังส่งผลทำให้เกาะทรายกลางแม่น้ำเมยพื้นที่ประมาณ 50 ไร่ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ตั้งแต่ปีพ.ศ.2500 ซึ่งอยู่ก่อนไปทางฝั่งพม่าได้ย้ายมาอยู่ชิดกับฝั่งไทยอีกด้วย ดังนั้นในปี พ.ศ.2524 พม่าจึงทำการสร้างหลักรอเพื่อป้องกันการพังทลายของตลิ่งแม่น้ำเมยประมาณ 20 แห่ง เรียงรายตลอดแนวตลิ่งฝั่งพม่า⁹ โดยผลจากการสร้างหลักรอของฝ่ายพม่านั้นได้ทำให้กระแสน้ำในแม่น้ำเมยเปลี่ยนทางเดินมากัดเซาะตลิ่งฝั่งไทยแทน ดังนั้นในปีพ.ศ.2525 ฝ่ายไทยจึงสร้างหลักรอขึ้นบ้าง ทำให้ทหารฝ่ายพม่าไม่พอใจและได้ข้ามแม่น้ำเมยมายังฝั่งไทยโดยได้ทำการยิงปืนขับไล่คนงานไทยที่กำลังก่อสร้างหลักรออยู่ ทั้งนี้ยังได้รื้อถอนหลักรอของไทยจำนวน 70 ต้นและเผาบ้านพักคนงานเสียหาย 1 หลัง ฝ่ายไทยจึงได้ทำหนังสือประท้วงไปยังรัฐบาลพม่าแต่ไม่ได้รับการตอบรับใดๆจากทางฝ่ายพม่า และจากเหตุการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลให้ทางการไทยอนุมัติงบประมาณให้มีการสร้างหลักรอที่มั่นคงขึ้นในปลายปีเดียวกันจนเกิดเป็นข้อพิพาทระหว่างไทยและพม่าอีกครั้ง เมื่อฝ่ายพม่าได้ส่งเจ้าหน้าที่ข้ามมายังฝั่งไทยเพื่อขอให้ไทยระงับการก่อสร้างหลักรอดังกล่าวไว้ก่อน แต่ฝ่ายไทยปฏิเสธคำร้องขอจากพม่า ทำให้ฝ่ายพม่าไม่พอใจเป็นอย่างมากและได้มีราษฎรพม่าประมาณ 70 คน ข้ามแม่น้ำเมยมายังฝั่งไทย โดยใช้ท่อนไม้เป็นอาวุธเพื่อขับไล่คนงานไทยที่กำลังก่อสร้างหลักรออยู่ ฝ่ายไทยจึงประท้วงไปยังรัฐบาลพม่าแต่ฝ่ายพม่าได้กล่าวอ้างว่าเป็นเรื่องของราษฎรในท้องถิ่นที่มีความไม่พอใจกันเอง ด้วยเหตุนี้ทางการไทยจึงตอบโต้พม่าด้วยการปิดด่านแม่สอด-เมียวดี เป็นเวลา 2 วัน และได้ส่งอาสาสมัคร 50 คน มาให้ความคุ้มครองคนงานไทยที่ก่อสร้างหลักรอเพื่อเป็นการป้องกันอันตรายจากฝ่ายพม่าที่อาจจะเข้ามาทำอันตรายคนงานก่อสร้างไทยอีก จนการก่อสร้างหลักรอจำนวน 17 แห่งเสร็จสมบูรณ์ ต่อมาในปีพ.ศ.2526 พม่าได้ยื่นบันทึกช่วยจำอ้างกรรมสิทธิเหนือเกาะทรายกลางแม่น้ำเมย ซึ่งฝ่ายไทยก็ได้ตอบโต้พม่าด้วยการอ้างกรรมสิทธิเหนือเกาะเช่นเดียวกัน¹⁰ แต่ไม่ได้เกิดเป็นข้อพิพาทรุนแรงต่อกัน เนื่องจากในช่วงนั้นความสัมพันธ์ระดับรัฐบาลของไทยและพม่ายังดำเนินไปได้ด้วยดี

⁹ เวนิกา บุญมาคลี, "นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ในสมัยนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ," (ปริญญารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า124.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน.

เห็นได้จากยังมีความร่วมมือกันในระดับรัฐบาลของทั้งสองฝ่ายในการประชุมเพื่อหาทางแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกร่วมกันอยู่

ต่อมาในปีพ.ศ.2531 ได้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นในประเทศพม่า จากการที่มีประชาชนชาวพม่าเดินขบวนประท้วงรัฐบาลพม่าที่บริหารประเทศผิดพลาด จนทำให้เศรษฐกิจตกต่ำเป็นอย่างมากและขยายตัวเป็นการเรียกร้องประชาธิปไตย¹¹ เป็นเหตุให้นายพลชอ หม่องและคณะเข้าทำรัฐประหารและจัดตั้งสภาฟื้นฟูกฎและระเบียบแห่งรัฐ (State Law and Order Restoration Council:SLORC) ขึ้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ.2531 โดยได้ทำการปราบปรามประชาชนที่มาชุมนุมประท้วงอย่างรุนแรงจนมีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก และเมื่อรัฐบาล SLORC ได้ขึ้นครองอำนาจทางการเมืองแล้วก็ได้ประกาศที่จะจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นภายในประเทศพม่าในปีพ.ศ.2533 เพื่อเป็นการลดแรงกดดันจากประเทศตะวันตกที่ได้ประกาศคว่ำบาตรพม่าเนื่องมาจากรัฐบาลพม่าได้ทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วยการปราบปรามประชาชนที่ทำการประท้วงรัฐบาลอย่างรุนแรงเมื่อปีพ.ศ.2531 ทั้งนี้รัฐบาล SLORC ยังได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางเศรษฐกิจของพม่าโดยยกเลิกกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่เคยใช้มาเป็นเวลานาน โดยเอกชนจะสามารถทำการค้าเองได้ แม้ว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจบางประเภทนั้นรัฐจะยังเป็นผู้ผูกขาดการประกอบการอยู่ก็ตาม นอกจากนี้รัฐบาลพม่าก็ได้เริ่มใช้นโยบายเปิดประเทศเพื่อค้าขายกับต่างชาติและเปิดรับการลงทุนของชาวต่างชาติให้เข้าสู่พม่าได้ หลังจากก่อนหน้านี้พม่าได้ปิดประเทศมาเป็นเวลานานถึง 26 ปี ซึ่งนโยบายการเปิดประเทศของ SLORC นั้นมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่¹² จึงมุ่งแสวงหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเพื่อมาทดแทนสถานการณ์การขาดแคลนทรัพยากรในประเทศ ด้วยเหตุนี้ทำให้มีนักลงทุนไทยสนใจที่จะเข้าไปลงทุนทำธุรกิจในพม่าเป็นจำนวนมาก เป็นผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยพม่าในช่วงเวลานั้นดำเนินไปได้ด้วยดีโดยมีมิติทางเศรษฐกิจเป็นตัวเชื่อมโยง แม้ว่าจะเกิดมีปัญหากันบ้างในระดับท้องถิ่นจากการที่คณะข้าราชการ พ่อค้า ตลอดจนราษฎรในอำเภอแม่สอดได้ร่วมกับหน่วยทหารไทยในพื้นที่ดังกล่าวจัดสร้างเสาธงขนาดใหญ่ขึ้นบนเกาะทรายกลางแม่น้ำเมยเพื่อแสดงอธิปไตย

¹¹ พันธุ์สุรีย์ ลดาวัลย์, การพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองพม่า (สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้า 58.

¹² เจษฎา หุ่นเฮง, ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีคอดอยกลาง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน491 (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 50.

เหนือเกาะเมื่อปีพ.ศ.2532 นอกจากนี้แล้วฝ่ายไทยยังได้ถมดินลงในแม่น้ำเมยที่ต้นเขินตามธรรมชาติ เป็นผลทำให้เกาะกลางลำน้ำได้กลายเป็นผืนแผ่นดินที่ติดกับฝั่งไทยและยังได้สร้างร้านขายสินค้าบนแผ่นดินที่เคยเป็นเกาะนั้นอีกด้วย โดยมีข้าราชการและเอกชนบางกลุ่มได้รับผลประโยชน์¹³ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ในระดับท้องถิ่นของพม่าก็ได้ทำการประท้วงต่อเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นของไทย แต่ฝ่ายไทยก็ไม่ได้แสดงท่าทีใดๆในเรื่องดังกล่าว ประกอบกับในช่วงนั้นพม่ายังมีปัญหาการเมืองในประเทศอยู่ ปัญหาดังกล่าวจึงยังไม่ได้ได้รับความเอาใจใส่เท่าใดนัก อีกทั้งความสัมพันธ์ในระดับรัฐบาลของทั้งสองฝ่ายในช่วงนั้นยังเป็นไปอย่างแน่นแฟ้น โดยเฉพาะการที่ทั้งสองฝ่ายได้มีการลงนามในข้อตกลงทางการค้าระหว่างกันในระหว่างการเยือนพม่าของคณะผู้แทนจากไทยซึ่งนำโดยร้อยตรีประพาส ลิมปะพันธ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศในเวลานั้น¹⁴

อย่างไรก็ดี ไทยและพม่าก็มักจะเผชิญกับปัญหาในความสัมพันธ์ระหว่างกันอยู่เสมอตั้งแต่วิกฤตความขัดแย้งเรื่องเขตแดนบริเวณเนิน491ในปีพ.ศ.2535 ที่เกิดเป็นข้อพิพาทระหว่างกัน ยาวนานเกือบ 10 เดือน จนเกือบจะมีการปะทะกันระหว่างทหารของทั้งสองฝ่าย ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ได้นำมาสู่ความร่วมมือในการจัดตั้งคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-พม่า(Joint Boundary Committee:JBC) และได้จัดให้มีการประชุมJBC ครั้งแรกในปีพ.ศ.2536 ซึ่งผลการประชุมที่ออกมาส่วนหนึ่งได้ตกลงให้มีการสำรวจแม่น้ำเมยเพื่อจะจัดทำหลักเขตแดนกันต่อไป แต่เนื่องจากเกิดปัญหาจากกรณีที่รัฐบาลไทยยอมให้ผู้ได้รับรางวัลโนเบล 7 คน เดินทางเข้าประเทศในปีเดียวกันนี้เพื่อมาร่วมประชุมกับองค์กรเอกชนและเดินทางไปเยี่ยมศูนย์ผู้อพยพในจังหวัดตาก โดยมีการกล่าวประณามการละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลพม่าด้วย ทำให้พม่าไม่ยอมส่งเจ้าหน้าที่มาประชุมเพื่อปฏิบัติตามข้อตกลงที่มีร่วมกันในการประชุมJBC ครั้งแรกที่เพิ่งจะผ่านพ้นไป นอกจากนี้ยังมีปัญหาการต่อสู้อันตรายระหว่างรัฐบาลพม่ากับชนกลุ่มน้อยที่ส่งผลกระทบต่อไทยในกรณีที่ทหารพม่าได้มีการติดตามปราบปรามชนกลุ่มน้อยเหล่านี้จนมีการละเมิดอธิปไตยของไทยอยู่หลายครั้ง ทั้งนี้รัฐบาลพม่ามักจะกล่าวหาไทยได้มีส่วนช่วยเหลือชนกลุ่มน้อยที่ต่อต้านรัฐบาลพม่า แม้ว่าจะไทยจะได้ปฏิเสธข้อกล่าวหาดังกล่าวทุกครั้งก็ตาม โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงต้นปีพ.ศ.2538 เมื่อรัฐบาลพม่าได้ทำการปราบปรามกลุ่มกะเหรี่ยง KNU และกลุ่มชนสู้ในพื้นที่แถบ

¹³ เอกสารอัดสำเนาสำนักรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า (พฤศจิกายน 2540), หน้า134.

¹⁴ ธรรมรัตน์ รัตนมณี, ความสัมพันธ์ประเทศไทยกับประเทศพม่าระหว่างปี 2531-2533 (สารนิพนธ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2536),หน้า74.

ตรงข้ามจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่และตากของไทยจนมีการละเมิดอธิปไตยของไทยและได้มีผู้อพยพจำนวนมากเข้ามาหลบหนีภัยในเขตไทย ซึ่งถ้าเป็นผู้อพยพที่เป็นทหารชนกลุ่มน้อย ฝ่ายไทยก็จะทำการปลดอาวุธแล้วก็ปล่อยตัวไป อย่างไรก็ตาม มีทหารกลุ่มขุนสบางส่วนบาดเจ็บและได้เข้ารับการรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลในเขตไทย ซึ่งไทยก็จำเป็นต้องรับเอาไว้ด้วยเหตุผลทางมนุษยธรรม อันเป็นชนวนเหตุให้ฝ่ายรัฐบาลพม่าไม่พอใจไทยเป็นอย่างมาก และได้แสดงปฏิบัติการตอบโต้ไทยอย่างรุนแรงหลายประการ อาทิเช่น การระงับการดำเนินการสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำเมยชั่วคราวเมื่อกลางปีพ.ศ.2538 โดยพม่าได้ยกเอาปัญหาเขตแดนในแม่น้ำเมยบริเวณใต้สะพานมิตรภาพมาเป็นข้ออ้างในการระงับการก่อสร้างสะพานฯ ทั้งนี้พม่าได้ยื่นเงื่อนไขให้ไทยดำเนินการแก้ไขปัญหาต่างๆในหลายประเด็น โดยเฉพาะประเด็นที่ไทยเอาดินไปถมในแม่น้ำเมยเมื่อปีพ.ศ.2532 เพื่อเชื่อมเกาะทรายในแม่น้ำเมยให้มาติดกับฝั่งไทย ซึ่งไทยก็ได้ทำการแก้ไขปัญหาต่างๆตามเงื่อนไขของพม่า จนในที่สุดพม่าก็ยอมให้มีการสร้างสะพานฯต่อจนเสร็จสมบูรณ์ในปีพ.ศ.2540¹⁵ ซึ่งก่อนหน้านี้ไทยและพม่าก็เผชิญกับปัญหาเขตแดนในแม่น้ำเมยอยู่บ้างแล้วจากกรณีที่แม่น้ำเมยได้มีการเปลี่ยนทางเดินอย่างฉับพลัน อันเป็นผลมาจากอุทกภัยที่เกิดขึ้นในแถบภาคตะวันตกเมื่อกลางปีพ.ศ.2537¹⁶ จนทำให้แผ่นดินพม่าบริเวณด้านตรงข้ามวัดพระธาตุคอกข้างเผือก ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ถูกน้ำกัดเซาะจนแผ่นดินบางส่วนขาดจากฝั่งพม่ามาเชื่อมติดกับฝั่งไทย นอกจากนี้ยังทำให้แผ่นดินไทยบริเวณบ้านแม่โกนเกน ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด ถูกน้ำกัดเซาะจนขาดจากฝั่งไทยไปเชื่อมติดกับฝั่งพม่า และทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างไทยและพม่าตามมาในภายหลังเมื่อทั้งสองฝ่ายต่างต้องการแก้ไขให้แผ่นดินบริเวณที่ถูกน้ำตัดขาดดังกล่าวกลับสู่สภาพเดิมก่อนจะเกิดอุทกภัย ถึงแม้ว่าไทยและพม่าจะได้มีการจัดประชุมJBCร่วมกันมาถึง 4 ครั้งแล้วก็ตาม แต่ความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณต่างๆก็เป็นไปอย่างเชื่องช้าโดยเฉพาะเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมย ซึ่งเป็นบริเวณที่มีปัญหาในด้านความมั่นคงอยู่เรื่อยมาจนส่งผลกระทบต่อสัมพันธไมตรีอันดีระหว่างทั้งสองประเทศอยู่บ่อยครั้ง

จากสภาพปัญหาต่างๆที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่าปัจจัยใดบ้างที่มีผลส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย แม่ น้ำรวกและแม่น้ำเมย

¹⁵ กองทัพบก,สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย,หน้า70.

¹⁶ เอกสารอัดสำเนาสำนักรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม, การปฏิวัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า,หน้า

นิยามเชิงปฏิบัติการ

เพื่อความเข้าใจศัพท์ทางด้านเทคนิคเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา จำเป็นที่จะต้องให้คำจำกัดความไว้ดังนี้¹⁷

1. **ร่องน้ำลึก (thalweg)** คือ ส่วนที่ลึกที่สุดของแม่น้ำ
2. **การปักปันเขตแดนแบบคงที่ (Fixed Boundary)** คือ การกำหนดเขตแดนแบบตายตัว เช่นในกรณีแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกนั้นจะใช้วิธีการหาร่องน้ำลึกในแม่น้ำก่อนแล้วจึงกำหนดระยะที่จะปักหลักเขตแดนอ้างอิงโดยวัดจากร่องน้ำลึกไปยังหลักเขตแดนอ้างอิงที่เราจะปัก สำหรับระยะที่จะปักนั้นตามแต่ทั้งสองฝ่ายจะตกลงกัน หลังจากนั้นจะมีการบันทึกตัวเลขระยะดังกล่าวไว้ที่หลักเขตแดนอ้างอิงของทั้งสองฝ่าย วิธีนี้จะช่วยให้ยุติปัญหาความไม่แน่นอนของเส้นเขตแดนไปได้เพราะถ้าแม่น้ำมีการเปลี่ยนทางเดินน้ำอีก ตัวหลักเขตแดนอ้างอิงนั้นก็ยังคงอยู่ ดังนั้นทั้งสองฝ่ายก็จะสามารถหาเส้นเขตแดนเดิมก่อนเปลี่ยนทางเดินน้ำได้
3. **ชายแดน (border)** หมายถึง จุดที่วัดจากบริเวณสุดเขตแดนของประเทศนั้นเข้ามา เช่น ชายแดนไทยด้านอำเภอแม่สาย ก็คือ ตั้งแต่บริเวณจุดที่สุดเขตแดนแม่น้ำสายวัดเข้ามาในเขตไทย
4. **พรมแดน (frontier)** หมายถึง บริเวณชายแดนทั้งสองด้านของประเทศที่อยู่ติดกัน
5. **เขตแดน (boundary)** หมายถึง จุดสิ้นสุดเขตแดนของประเทศนั้นๆ

สำรวจวรรณกรรม

จากการสำรวจเอกสารที่ศึกษาเกี่ยวกับพรมแดนไทยกับพม่าในยุคต่าง ๆ นั้นพบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกโดยตรงเพียง 2 เรื่องด้วยกันคือ วิทยานิพนธ์ของพันเอกสุภี วิมะลิน เรื่อง การกำหนดแนวพรมแดนระหว่างไทยกับพม่าบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก ทำเสนอต่อวิทยาลัยการทัพบก ในปีพ.ศ.2530 โดยเป็นการศึกษาเกี่ยวกับเทคนิคการสำรวจเพื่อจัดทำหลักเขตแดนในบริเวณดังกล่าว และเอกสารส่วนบุคคลของพันโทพยนต์ ทิมเจริญ เรื่องปัญหาแนวพรมแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสาย ทำเสนอต่อกรมแผนที่ทหาร ซึ่งแม้ว่าจะศึกษาปัญหาแม่น้ำสายไว้โดยตรงแต่ไม่ได้พูดถึงสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าว

¹⁷ สัมภาษณ์พยนต์ ทิมเจริญ, อดีตเจ้าหน้าที่แผนกวิเคราะห์ภูมิประเทศ กองภูมิศาสตร์ กรมแผนที่ทหาร, 6 เมษายน 2545.

ส่วนเอกสารอื่นๆที่เขียนเป็นวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับพรมแดนทางบกไทย-พม่า คือ วิทยานิพนธ์ของว่าที่พันตำรวจโทเจริญภา นุ่นเฮง เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับดอยกลาง บ้านเจดีย์สามองค์ และเนิน 491

นอกจากนี้ก็เป็นเอกสารที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าในประเด็นต่าง ๆ อาทิเช่น วิทยานิพนธ์ของสมโชค สวัสดิรักษา เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า-กะเหรี่ยง, วิทยานิพนธ์ของเวณิกา บุญมาคลี เรื่องนโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ในสมัยนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ,เอกสารวิจัยส่วนบุคคลของพันเอกสุรจิตร์ สิทธิประณีต เรื่องสหภาพพม่ากับความมั่นคงแห่งชาติของไทย

1.2 สมมติฐานในการศึกษา

การแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกระหว่างไทยกับพม่าประสบผลสำเร็จเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่ดีในระดับผู้นำรัฐบาลไทยและพม่าและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมระหว่างทั้งสองฝ่าย ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การที่พม่ามีความขัดแย้งกับชนกลุ่มน้อยในวงจำกัด ส่วนการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมยไม่ประสบผลสำเร็จเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน ได้แก่ การที่รัฐบาลไทยและพม่ามีจุดยืนทางนโยบายเรื่องสิทธิมนุษยชนที่แตกต่างกันและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมระหว่างไทยกับพม่าที่มีความหลากหลาย ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การที่รัฐบาลพม่าขัดแย้งอย่างมากกับกลุ่มต่อต้าน

1.3 กรอบความคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์

ในการศึกษาเรื่อง "ความขัดแย้งระหว่างไทย-พม่า: ศึกษาการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย แม่น้ำรวกและแม่น้ำเมย" ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ อาศัยกรอบความคิดด้านการเมืองเกี่ยวพัน¹⁸ (linkage politics) ของ James N. Rosenau ที่อธิบายถึงความสัมพันธ์กันระหว่างระบบภายในประเทศ (national system) กับระบบระหว่างประเทศ (international system) โดยจะชี้ให้

¹⁸ James N. Rosenau, "Toward the Study of National-International Linkages," In Linkage Politics: Essays on the Convergence of National and International System, ed. James N. Rosenau (New York: The Free Press, 1969), pp.44-63.

เห็นและวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นในเขตแดนหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในอีกเขตแดน ทั้งนี้จะใช้การเกี่ยวพันในฐานะหน่วยพื้นฐานในการวิเคราะห์ โดยให้คำจำกัดการเกี่ยวพัน (a linkage) ว่าเป็นลำดับของพฤติกรรมของรัฐที่เกิดขึ้นซ้ำๆกัน โดยมีจุดกำเนิดในระบบหนึ่งและมีผลต่อพฤติกรรมของอีกระบบหนึ่ง

ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำกรอบความคิดด้านการเมืองเกี่ยวพันมาใช้ในการพิจารณาประเด็นเรื่องปัจจัยที่มีผลส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย แม่น้ำรวกและแม่น้ำเมย ที่มีสมมุติฐานในการศึกษาว่า การแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกระหว่างไทยกับพม่าประสบความสำเร็จเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่ดีในระดับผู้นำรัฐบาลไทยและพม่าและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมระหว่างทั้งสองฝ่ายที่มีมูลค่าน้อย ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การที่รัฐบาลไทยและพม่ามีความขัดแย้งกับชนกลุ่มน้อยในวงจำกัด ส่วนการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมยไม่ประสบความสำเร็จเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน ได้แก่ การที่รัฐบาลไทยและพม่ามีจุดยืนทางนโยบายเรื่องสิทธิมนุษยชนที่แตกต่างกันและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมระหว่างไทยกับพม่าที่มีความหลากหลาย ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัญหาระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มต่อต้านรัฐบาลพม่า

Rosenau ได้เสนอแนวคิดในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างระบบภายในประเทศกับระบบระหว่างประเทศ ว่าประกอบด้วย 2 ส่วนที่สำคัญ คือ “ส่วนต้น” (initial stages) หรือ “ส่วนที่เป็นผลออกมา”(outputs) และ“ส่วนปลาย” (terminal stages) หรือ“ส่วนที่ใส่เข้าไป” (inputs) สำหรับ“ส่วนที่เป็นผลออกมา” (outputs) ก็คือ” นโยบายต่างประเทศ” (foreign policy)นั่นเอง ซึ่งถ้านโยบายที่ออกมาตอบสนองต่อหน่วยการเมืองอื่นโดยตรง เรียกว่า “นโยบายที่เกิดจากหน่วยการเมืองโดยตรง” (direct policy outputs) หรือ “นโยบายที่เป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมทางตรง” (direct environment outputs) แต่ถ้านโยบายที่ออกมาเป็นการตอบสนองต่อหน่วยการเมืองอื่นทางอ้อมโดยผ่านกระบวนการสร้างความเข้าใจหรือการแข่งขัน เรียกว่า“นโยบายที่เป็นผลมาจากหน่วยการเมืองทางอ้อม”(indirect policy outputs) หรือ “นโยบายที่เป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมทางอ้อม” (indirect environment outputs)

นอกจากนี้ Rosenau ยังได้กล่าวอีกว่ากระบวนการของความเกี่ยวพันระหว่าง outputs และ inputs นั้น มี 3 แบบด้วยกันคือ

1. กระบวนการแทรกซึม (penetrative process) เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกของหน่วยการเมืองหนึ่งเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองของหน่วยทางการเมืองอื่น โดยสมาชิกที่มาจากภายนอกนั้นได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดสรรสิ่งมีค่าต่างๆร่วมกับสมาชิกของหน่วยทางการเมืองที่ถูกแทรกซึม เช่น การเข้าไปให้ความช่วยเหลือประเทศที่ได้รับความเสียหายจากหลังสิ้นสุดสงครามโลกโดยคณะบุคคลจากองค์การระหว่างประเทศ ถือเป็น การเกี่ยวพันโดยตรงระหว่าง outputs และ inputs

2. กระบวนการตอบโต้ (reactive process) เป็นกระบวนการที่ตรงข้ามกับกระบวนการแทรกซึม กระบวนการตอบโต้จะเกิดขึ้นเมื่อตัวแสดงที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย (outputs) ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดสรรสิ่งมีค่าต่างๆในหน่วยการเมืองอื่น ดังนั้นตัวแสดงจากหน่วยการเมืองอื่นจึงมีพฤติกรรมตอบโต้พฤติกรรมของหน่วยการเมืองแรกนั่นเอง เช่น โครงการการให้ความช่วยเหลือจากต่างชาติ หรือการรณรงค์ในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นของสหรัฐฯเป็นการตอบโต้ต่อแนวความคิดเรื่องสงครามเวียดนาม ถือเป็น การเกี่ยวพัน indirect and direct outputs กับ inputs

3. กระบวนการแข่งขัน (emulative process) เกิดขึ้นเมื่อ inputs ไม่เพียงแต่ตอบสนองต่อ outputs เท่านั้นแต่ยังรับเอาแบบอย่างของ outputs นั้นมาด้วย การตอบสนองนี้เรียกว่า ผลของการถ่ายทอดแบบอย่างจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง (diffusion) หรือ ผลของการแสดงออก (demonstration) เช่น การแพร่หลายของความรุนแรง ลัทธิชาตินิยม และความต้องการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วผ่านกระบวนการแข่งขันหรือเลียนแบบ ถือเป็น การเกี่ยวพันระหว่าง indirect outputs และ inputs

องค์ประกอบของการเกี่ยวพัน (components of a linkage framework) แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายในประเทศ หมายถึง เหตุการณ์หรือสภาวะการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นภายในอาณาเขตของประเทศนั้น และมีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ได้แก่

1. ตัวแสดง (actors) ได้แก่ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ ข้าราชการประจำ ทหาร พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ และกลุ่มชนชั้นนำ

2. ทัศนคติ (attitudes) ได้แก่ อุดมการณ์ วัฒนธรรมทางการเมืองและมติมหาชน

3. สถาบัน (institutions) ได้แก่ สถาบันฝ่ายบริหาร สถาบันฝ่ายนิติบัญญัติ สถาบันข้าราชการ สถาบันทหาร การเลือกตั้ง ระบบพรรค ระบบการสื่อสาร สถาบันทางสังคม

4. กระบวนการ (process) ได้แก่ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมและการสรรหา การแสดงออกถึงผลประโยชน์ การรวบรวมผลประโยชน์ การกำหนดนโยบาย การบริหารนโยบาย การบูรณาการและการแบ่งแยก

ส่วนที่2 เป็นส่วนที่เกี่ยวกับปัจจัยภายนอก หมายถึง เหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นภายนอกอาณาเขตของรัฐ และมีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของอีกรัฐหนึ่ง ได้แก่

1.สภาพแวดล้อมใกล้ชิด (contiguous environment) หมายถึง ประเทศที่มีเขตแดนทางภูมิศาสตร์ใกล้ชิดกัน ทำให้ต้องพิจารณาถึงปรากฏการณ์ดังเช่น ความขัดแย้งเกี่ยวกับเขตแดน การเป็นศัตรูทางประวัติศาสตร์ มิตรภาพที่สืบทอดกันมาแต่ดั้งเดิม และลักษณะที่แตกต่างอื่นๆของความสัมพันธ์ท่ามกลางประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้

2.สภาพแวดล้อมระดับภูมิภาค (regional environment) สำหรับสภาพแวดล้อมในประเภนี้ จะคล้ายคลึงกับข้อแรก แต่จะมองในภาพรวมทั้งภูมิภาคที่ประเทศนั้นๆตั้งอยู่ แนวคิดนี้มีความยืดหยุ่นโดยจะใช้ภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ศาสนาและตัวแปรทางประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐานในการศึกษา แนวคิดนี้แพร่หลายมากหลังสงคราม ซึ่งนำไปสู่การจัดตั้งสถาบันระดับภูมิภาคมากมาย เช่น สมาพันธรัฐ และตลาดร่วม

3.สภาพแวดล้อมของสงครามเย็น (cold war environment) หมายถึง การแข่งขันกันระหว่างประเทศที่เป็นมหาอำนาจของโลก โดยมีกลุ่มพันธมิตรของแต่ละฝ่ายเข้าร่วมด้วย ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อประเทศต่างๆที่อยู่ในระบบโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้ว่าประเทศเหล่านั้นจะมีภูมิศาสตร์ที่ตั้งประเทศอยู่ห่างไกลก็ตาม ดังนั้นคำถามในประเด็นเรื่องการลดอาวุธ การช่วยเหลือจากต่างประเทศ การสำรวจอวกาศ และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม จึงถือเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมของสงครามเย็น

4.สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับกลุ่มเชื้อชาติต่างๆ(racial environment) หมายถึง ความขัดแย้งเรื่องเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์ที่เกิดขึ้นภายนอกกระบวนการเมืองนั้นและได้เข้ามาสู่ระบบการเมืองภายในสำหรับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมประเภทนี้ บางที่อาจถูกจัดรวมอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมประเภทอื่นๆ ดังนั้นเราจึงต้องพิจารณาปรากฏการณ์ต่างๆอย่างรอบคอบว่าจัดอยู่ในสภาพแวดล้อมประเภทนี้หรือไม่

5.สภาพแวดล้อมทางทรัพยากรธรรมชาติ (resource environment) หมายถึง กิจกรรมใดๆที่เกิดขึ้นผ่านการใช้สินค้า (goods) และบริการ (services) สำหรับสินค้านั้น นั้นหมายถึงทรัพยากรที่ไม่ใช่มนุษย์ทุกชนิด ตั้งแต่แร่ธาตุ อาหาร ตลอดจนเครื่องจักรทันสมัย ส่วนบริการนั้นหมายถึง ทรัพยากรมนุษย์รวมไปถึงปรากฏการณ์ที่หลากหลาย เช่น การฝึกอบรมของช่าง การศึกษาของเยาวชน ความเชี่ยวชาญของกองทัพ และที่สำคัญคือ ต้องเป็นกิจกรรมที่เป็นผลมาจากการใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการ เป็นเรื่องของความไม่ลงรอยกันระหว่างผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพยากรนั้นกับผู้ต้องการจะได้ทรัพยากรนั้น เช่น การค้าที่มีกฎเกณฑ์ ความสัมพันธ์ทางการคลัง โครงการพัฒนาเศรษฐกิจ ความพยายามที่มีอาวุธนิวเคลียร์

6.สภาพแวดล้อมด้านองค์การระหว่างประเทศ (organizational environment) การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและการเติบโตขององค์การระหว่างประเทศทำให้หน่วยงานการเมืองต่างๆต้องเพิ่มความสนใจในรูปแบบของกิจกรรมขององค์การเหล่านี้ องค์การดังกล่าวจะมีโครงสร้างและบุคลากรเป็นของตนเองแยกเป็นอิสระจากหน่วยการเมืองใดๆ เช่น สหประชาชาติ องค์การรัฐอเมริกัน ศาลอาญาระหว่างประเทศ

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเรื่องการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย แม่น้ำรวก และแม่น้ำเมยนี้ จะจำกัดขอบเขตของการศึกษาไว้ระหว่างช่วงปีพ.ศ.2523 จนถึงปีพ.ศ.2542 ซึ่งเป็นปีที่ไทยและพม่าได้จัดประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-พม่าหรือJBCขึ้นร่วมกันเป็นครั้งที่4 เนื่องจากการประชุมในครั้งนี้ถือเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญที่ทำให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าเกิดความชะงักงัน

1.5 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อให้เข้าใจถึงปัญหาเรื่องเขตแดนระหว่างไทยและพม่า ซึ่งถือเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคง และความสัมพันธ์อันดีระหว่างทั้งสองประเทศ
2. เพื่อศึกษาถึงการดำเนินการแก้ไขปัญหาเขตแดนระหว่างไทยและพม่า เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องและรัฐบาลต่อไปในอนาคต

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะใช้เอกสารจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ดังนี้

1. ข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ เช่น บันทึกความเข้าใจ สนธิสัญญาต่างๆ รายงานการประชุม เอกสารขั้นต้นส่วนบุคคล
2. ข้อมูลเอกสารชั้นทุติยภูมิ เช่น หนังสือ วารสารทั้งภาษาไทยและอังกฤษ เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยานิพนธ์ บทความในหนังสือพิมพ์
3. การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในเรื่องปัญหาเขตแดนระหว่างไทย-พม่าในหน่วยงานที่กำหนดนโยบายและหน่วยงานที่ทำหน้าที่ปฏิบัติการ

1.7 วิธีการที่จะใช้ในการศึกษา

การศึกษาเรื่องความขัดแย้งระหว่างไทยกับพม่าศึกษากรณี: การแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย แม่น้ำรวกและแม่น้ำเมยนั้น จะใช้วิธีวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยจะนำเสนอด้วยการวิเคราะห์แบบพรรณนา (descriptive analysis)

1.8 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1. เพื่อทราบถึงปัญหาเขตแดนทางแม่น้ำระหว่างไทยกับพม่า
2. เป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเขตแดน รวมทั้งประชาชนทั่วไปที่สนใจศึกษาในเรื่องนี้ จะสามารถใช้ข้อมูลงานวิจัยนี้เป็นพื้นฐานในการศึกษาหรือแก้ปัญหาเขตแดนต่อไป

1.9 วิธีการนำเสนอ

เนื้อหาในวิทยานิพนธ์จะแบ่งออกเป็น 5 บท ดังนี้คือ

บทนำ กล่าวถึงสภาพปัญหา นิยามเชิงปฏิบัติการ สำรวจวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สมมติฐาน กรอบความคิด ขอบเขตของการศึกษา วัตถุประสงค์ของการศึกษา วิธีดำเนินการวิจัย วิธีที่ใช้ในการศึกษา ประโยชน์คาดว่าจะได้รับ และวิธีการนำเสนอ

บทที่ 2 อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าโดยทั่วไปเพื่อเป็นพื้นฐานความเข้าใจเรื่องปัญหาเขตแดนและความเป็นมาของปัญหาเขตแดน

บทที่ 3 แสดงให้เห็นปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสาย แม่น้ำรวกและแม่น้ำเมย อันนำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างทั้งสองประเทศ

บทที่ 4 อธิบายถึงการแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสาย แม่น้ำรวกและแม่น้ำเมย

บทที่ 5 เป็นการสรุปและวิเคราะห์เนื้อหาที่ศึกษา

บทที่ 2

ปัญหาเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า

จากการที่ไทยกับพม่ามีพรมแดนติดต่อกันยาวประมาณ 2,401 กิโลเมตร¹ ดังกล่าวนั้น แต่จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศตั้งแต่ในอดีตมาส่วนใหญ่มักจะออกไปในลักษณะของความขัดแย้งกันมาโดยตลอด โดยในช่วงที่พม่ายังเป็นราชอาณาจักรอิสระอยู่นั้นไทยกับพม่าก็มีการรบเพื่อขยายอำนาจและพยายามรักษาเมืองหน้าด่านชายแดนของตนเองอยู่เสมอ² ซึ่งสภาพเช่นนี้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาจนมาถึงช่วงที่พม่าตกเป็นเมืองขึ้นของจักรวรรดินิยมอังกฤษ ความขัดแย้งระหว่างไทยกับพม่าจึงยุติลงชั่วคราวและได้มาด้วยความขัดแย้งกันอีกครั้งหนึ่งเมื่อพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษในปีพ.ศ.2491³ ทั้งนี้เป็นเพราะในช่วงเวลาที่อังกฤษปกครองพม่าอยู่นั้น อังกฤษได้ทำความตกลงปักปันเขตแดนร่วมกับไทยเพื่อความสะดวกในการปกครองพม่าซึ่งเป็นอาณานิคมซึ่งจากการที่เป็นเจ้าอาณานิคมจึงมีความตกลงที่มักจะเอาเปรียบไทยในหลายข้อด้วยกัน แต่เมื่อพม่าได้รับเอกราชก็ได้ใช้การเป็นผู้สืบสิทธิในสนธิสัญญาต่างๆที่อังกฤษทำไว้กับไทย รวมไปถึงสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคเกี่ยวกับเขตแดน (ดูรายละเอียดในภาคผนวก.) ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างไทยกับพม่าอีกครั้งหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม จะขอกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าโดยทั่วไปก่อนเพื่อให้เห็นภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง อันเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การศึกษาปัญหา ระหว่างสองประเทศเกี่ยวกับด้านเขตแดนต่อไป

2.1 ความสัมพันธ์โดยทั่วไประหว่างไทย-พม่า

ประเทศไทยได้เปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับพม่าอย่างเป็นทางการในช่วงหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงระยะหนึ่ง ซึ่งนับจนปีพ.ศ.2542 แล้วก็รวมเป็นระยะเวลาานกว่า 50 ปี

¹ สุรจิตร์ สิทธิประณีต, สหภาพพม่ากับความมั่นคงแห่งชาติของไทย (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยการทัพบก, 2537), หน้า38.

² นคร พันธุ์ณรงค์, ปัญหาชายแดนไทย-พม่า. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และกาญจณี ละอองศรี, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร:มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2540), หน้า1.

³ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า (พฤศจิกายน 2540), หน้า 1.

แต่พัฒนาการในความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศกลับยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควรเนื่องจากปัจจัยการเมืองภายในพม่า และปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่ส่งผลทำให้ไทยกับพม่ามีความหวาดระแวงซึ่งกันและกันอยู่ตลอดมา ดังนั้นเพื่อความชัดเจนของงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

2.1.1 ความสัมพันธ์ไทย-พม่าหลังจากพม่าได้รับเอกราช – ปีพ.ศ. 2531

หลังจากที่พม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษ (วันที่ 4 มกราคม พ.ศ.2491) ประมาณ 7 เดือน คณะทูตสัมพันธไมตรีพม่าได้เดินทางมาเยือนไทยเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ.2491 ในฐานะแขกของรัฐบาลไทยเพื่อเชื่อมสัมพันธไมตรีระหว่างไทยกับพม่าให้แน่นแฟ้น และอีก 2 วันต่อมา ไทยกับพม่าก็ได้เปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกันอย่างเป็นทางการ⁴ ในช่วงแรกของการได้รับเอกราชนั้น พม่ามีรัฐบาลที่มาจากพลเรือนโดยมีอนุคารองตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและได้ปกครองพม่าโดยใช้รูปแบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา⁵ ซึ่งความสัมพันธ์ไทย-พม่าในขณะนี้เป็นไปได้ด้วยดีโดยผู้นำของแต่ละฝ่ายได้เดินทางเยี่ยมเยือนซึ่งกันและกัน เช่น ในปี พ.ศ.2499 จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีของไทยในขณะนั้นได้เดินทางไปเยือนประเทศพม่าเป็นครั้งแรกและในเดือนเมษายน พ.ศ. 2500 อนุซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีพม่าได้มาเยือนไทยโดยเข้าร่วมพิธีฉลองงานกิ่งพุทธกาลและมีการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพและมิตรภาพร่วมกันในเดือนตุลาคม พ.ศ.2500⁶ นอกจากนี้อนุยังเดินทางไปขอขมาต่อซากปรักหักพังของอูรุธยาอีกด้วย⁷ เป็นต้น

ต่อมาในต้นปีพ.ศ.2505 นายพลเนวินได้ทำรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองจากอนุและเปลี่ยนรูปแบบการปกครองเป็นระบบสังคมนิยมโดยทหาร ในช่วงนี้พม่าประกาศนโยบายเป็นกลางแต่เน้นความโดดเดี่ยว⁸ และได้นำเอานโยบายปิดประเทศมาใช้ด้วย คือ พม่าจะลดการติดต่อกับทุกประเทศหรือพยายามไม่ได้รับความช่วยเหลือในด้านใดๆจากต่างประเทศ⁹ เพราะกลัวการ

⁴ กองทัพบก, สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย, หน้า 21.

⁵ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, สังเขปประวัติศาสตร์พม่า (คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), หน้า 62.

⁶ กองทัพบก, สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย, หน้า 21.

⁷ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, สังเขปประวัติศาสตร์พม่า, หน้า 63.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 65.

⁹ รัชนิดา ยืนยั้ง, "ศึกษาเปรียบเทียบนโยบายไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ในยุคพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ.2526-2531) กับยุคหลังพลเอกเปรม ติณสูลานนท์(พ.ศ.2531-2538)," (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 26.

แทรกแซงจากประเทศมหาอำนาจตะวันตกที่จะแอบแฝงเข้ามาในรูปของการให้ความช่วยเหลือกับพม่า ประกอบกับในช่วงนี้รัฐบาลไทยมีนโยบายสนับสนุนลัทธิเสรีนิยมของค่ายตะวันตกที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำค่าย ทำให้ไทยเกิดความระแวงพม่าตลอดมาเนื่องจากพม่าใช้ลัทธิสังคมนิยม และมีพฤติกรรมหลายอย่างที่แสดงให้เห็นว่าเอนเอียงและมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับทางค่ายตะวันออก¹⁰ (ลัทธิคอมมิวนิสต์)

อย่างไรก็ตาม การติดต่อระหว่างทั้งสองฝ่ายก็ยังคงดำเนินต่อไป ดังจะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ.2506¹¹ ไทยกับพม่าได้ลงนามในความตกลงระหว่างรัฐบาลว่าด้วยข้อตกลงและความร่วมมือทางชายแดน โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการชายแดนร่วมกัน แต่การประชุมคณะกรรมการชายแดนตามข้อตกลงดังกล่าวได้หยุดชะงักมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2511¹² เนื่องจากพม่าเข้าใจว่าไทยให้การช่วยเหลือสนับสนุนกลุ่มกบฏชนกลุ่มน้อยต่อต้านรัฐบาลพม่าอยู่บริเวณชายแดนไทย-พม่า แต่ต่อมาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าก็ได้รับการปรับเปลี่ยนอีกครั้งในปีพ.ศ.2518 เมื่อพม่าเริ่มเปิดประเทศโดยยอมรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการเดินทางไปเยี่ยมประเทศต่างๆของผู้นำระดับต่างๆของพม่า¹³

ในช่วงปลายปีพ.ศ.2519 ได้เกิดการทำรัฐประหารขึ้นในประเทศไทยโดยที่มีกลุ่มทหารได้เข้ามายึดอำนาจและปกครองประเทศโดยหันไปใช้นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ทุกรูปแบบ ทั้งนี้ไทยใช้พวกกะเหรี่ยงซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่าและอดีตทหารจีนคนชาติที่อยู่บริเวณชายแดนไทย-พม่าเป็นกันชนเพื่อไม่ให้มีการติดต่อกันระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์ของไทยกับพรรค

¹⁰ เจษฎา นุ่นเฮง, "ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีโดยกลาง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน491," (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 45.

¹¹ กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ, หนังสือชุดประมวลสนธิสัญญา: สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศและระหว่างประเทศไทยกับองค์การระหว่างประเทศ เล่ม8: พ.ศ.2505-2508 (มีนาคม 2528), หน้า 183.

¹² ทวี อร่ามเรืองกุล, "นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ในช่วงปี2534-2537," (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า62.

¹³ ชัยโชค จุลศิริวงศ์, "ปัญหาความมั่นคงชายแดนระหว่างไทยและพม่า," ในการสัมมนาเรื่องปัญหาความมั่นคงชายแดนของไทย (15 พฤศจิกายน 2525), หน้า 3.

คอมมิวนิสต์ของพม่า¹⁴ ทำให้พม่าไม่พอใจรัฐบาลไทยที่ไปให้ความสนับสนุนชนกลุ่มน้อยซึ่งถือว่าเป็นศัตรูของรัฐบาลพม่า ทั้งๆที่ไทยมีเป้าหมายเพียงเพื่อใช้ชนกลุ่มน้อยพวกกะเหรี่ยงเป็นกันชนต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์เท่านั้น จากนโยบายสร้างพื้นที่กันชนลัทธิคอมมิวนิสต์ของไทยในครั้งนี้ ได้ส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าต้องห่างเหินกันไประยะหนึ่งและยังมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศในระยะยาวอีกด้วยเพราะไทยได้สร้างความรู้สึกไม่ไว้วางใจให้กับพม่าอย่างฝังรากลึก

ต่อมาในปีพ.ศ.2521ได้มีการปรับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าให้ดีขึ้นอีกครั้ง เมื่อพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรีไทยในขณะนั้นเดินทางเยือนพม่าระหว่างวันที่ 10-12 พฤษภาคม และได้เจรจากับผู้นำพม่าในปัญหาต่างๆโดยเฉพาะปัญหาชนกลุ่มน้อยและปัญหาชายแดน มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารเกี่ยวกับการปราบปรามยาเสพติด¹⁵ ตลอดจนได้มีความตกลงขยายความร่วมมือในด้านการค้า โดยในปีเดียวกันนั้นเองคณะผู้แทนการค้าไทยได้เดินทางไปเยือนพม่าและได้ตกลงซื้อขายสินค้าระหว่างกันเป็นมูลค่ากว่า 100 ล้านบาท¹⁶ นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญคือ การที่ประเทศไทยได้แสดงความจริงใจต่อรัฐบาลพม่าโดยรัฐบาลไทยได้กำหนดนโยบายไว้อย่างชัดเจนในอันที่จะไม่ยินยอมให้กองกำลังใดๆ มาตั้งฐานปฏิบัติการในเขตไทยหรือชายแดนไทยในการดำเนินการเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลพม่า¹⁷ ต่อมาในปีพ.ศ.2522 ประธานาธิบดีเนวิน มาเยือนไทย โดยได้มีการเจรจาเรื่องความสัมพันธ์ไทย-พม่า ซึ่งทั้งสองฝ่ายตกลงที่จะแสวงหาหนทางให้ความร่วมมือกันมากขึ้นในเรื่องการขยายการแลกเปลี่ยนสินค้าพาณิชย์ การเจรจาในเรื่องการประมง นอกจากนี้ยังให้มีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในเรื่องปัญหาชายแดนด้วยเจตนารมณ์ของการเป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกัน¹⁸ ซึ่งก็ได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

¹⁴ เจษฎา, หนุ่นแสง, "ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีดอยกลาง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน491," หน้า 47.

¹⁵ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า50.

¹⁶ ชัยโชค จุลศิริวงศ์, "ปัญหามันคงชายแดนระหว่างไทย-พม่า" (เอกสารประกอบการสัมมนา, 15 พฤศจิกายน 2525), หน้า 1.

¹⁷ รัชนิดา ยืนยั้ง, "ศึกษาเปรียบเทียบนโยบายไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ในยุคพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ.2526-2531) กับยุคหลังพลเอกเปรม ติณสูลานนท์(พ.ศ.2531-2538)," หน้า50.

¹⁸ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า 51.

ในช่วงปีพ.ศ.2523-2531 เมื่อพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และมีพลอากาศเอกสิทธิ เศรษฐศิลา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศนั้น พลเอกเปรมได้เดินทางเยือนพม่าระหว่างวันที่ 24-26 กรกฎาคม พ.ศ.2523¹⁹ เพื่อไปลงนามในความตกลงว่าด้วยเส้นแบ่งเขตแดนทะเลอันดามันระหว่างไทยกับพม่า พร้อมกับยืนยันว่าไทยไม่ได้ให้การสนับสนุนหรือให้แหล่งพักพิงแก่กบฏกะเหรี่ยงที่ปฏิบัติการต่อต้านรัฐบาลพม่าตามแนวชายแดนไทย-พม่า ต่อมาในวันที่ 14-16 มกราคม พ.ศ.2525²⁰ พลอากาศเอกสิทธิ เศรษฐศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย ได้เดินทางเยือนพม่าเพื่อเจรจากับอูซิดหลาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศพม่า โดยได้ตกลงจัดตั้งด่านศุลกากรตามแนวพรมแดน 3 จุด คือที่จังหวัดเชียงราย , จังหวัดตากและจังหวัดระนอง และได้มีการเจรจากันเกี่ยวกับปัญหาเส้นเขตแดนด้านแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก ซึ่งการไปเยือนพม่าครั้งนี้เป็นผลทำให้อูซิดหลาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศพม่าได้มาเยือนไทยในวันที่10-14 เมษายน พ.ศ.2525²¹ โดยฝ่ายพม่าแสดงความพอใจต่อการที่ไทยดำเนินการปราบปรามกลุ่มชนสี่ซึ่งเป็นผู้นำชนกลุ่มน้อยพม่าพวกไทยใหญ่ที่ค้ายาเสพติดอยู่ในบริเวณแนวชายแดนไทย-พม่า พร้อมกันนั้นยังได้มีการเจรจาเรื่องเส้นเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก รวมทั้งมีการให้สัตยาบันในข้อตกลงว่าด้วยการแบ่งเขตทางทะเลระหว่างประเทศทั้งสองในทะเลอันดามัน นอกจากนี้การที่พลเอกเปรมได้นำเอานโยบายมองรอบทิศ* (omni-directional policy) มาใช้ ส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าดำเนินไปได้ด้วยดียิ่งขึ้น

ในช่วงปีพ.ศ.2529-2530 คณะเจ้าหน้าที่ระดับสูงของทั้งสองประเทศได้มีการติดต่อและเยี่ยมเยียนกันอย่างต่อเนื่องทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่ากระชับแน่นแฟ้นมากขึ้น** โดย

¹⁹ สุรจิตร์ สิทธิประณีต, สหภาพพม่ากับความมั่นคงแห่งชาติของไทย, หน้า 114.

²⁰ สุदारตน์ ปรีชาวนิช และปิยนถ จตุรภัทร์, การประมาณข่าวกรองทางยุทธศาสตร์ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า (เอกสารอัดสำเนาของโรงเรียนรักษาความปลอดภัย, เมษายน 2530), หน้า53.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 54.

* นโยบายนี้มีสาระสำคัญ คือ ไทยยินดีเจรจาและมีความสัมพันธ์อันดีกับทุกประเทศโดยไม่แบ่งแยกว่าประเทศนั้นจะนำลัทธิการเมืองใดหรือลัทธิศาสนาใดมาเป็นอุดมการณ์ในการปกครอง

** สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ไทยพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับพม่า ก็เนื่องมาจากในช่วงนี้ไทยกำลังประสบปัญหาที่ลาวที่บ้านร่มเกล้าจึงไม่ยากที่จะต้องทำศึกถึงสองด้านด้วยกัน โปรดดูรายละเอียดในชินวัตร แม้นเดช, "ความสัมพันธ์ลาว-ไทย ศึกษาพัฒนาการนโยบายของลาวจากปีค.ศ.1975ถึง2001" (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า133-146.

เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2529 อุยกอง ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศพม่าได้มาเยือนไทย ต่อมาเดือนมกราคม พ.ศ.2530 พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบก และรักษาการผู้บัญชาการทหารสูงสุดไทยได้เดินทางเยือนพม่า และในเดือนเมษายน พ.ศ.2530 อุ หม่อง หม่อง ข่า นายกรัฐมนตรีพม่าได้มาเยือนไทย²² ซึ่งจากความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสองประเทศนี้เองที่มีส่วนทำให้การเจรจาเรื่องเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกประสบความสำเร็จ โดยไทยกับพม่าสามารถตกลงปักปันเขตแดนกันได้เป็นครั้งแรก นับตั้งแต่พม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษในปีพ.ศ.2490 และถึงแม้ว่าไทยกับพม่าจะยังมีปัญหาเขตแดนระหว่างกันในอีกหลายจุดซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้ โดยเฉพาะกรณีปัญหาดอยหลวง (จังหวัดเชียงใหม่) ที่เกิดขึ้นในช่วงปลายปีพ.ศ.2529-2530 แต่เนื่องจากผู้นำทางทหารของไทยกับพม่าได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไว้ จึงทำให้ปัญหาต่างๆคลี่คลายลงได้ ซึ่งรายละเอียดในเรื่องนี้จะได้กล่าวในหัวข้อ 2.2.2 ต่อไป

2.1.2 ความสัมพันธ์ไทย-พม่าช่วงปี พ.ศ.2531-2542

ในปีพ.ศ.2531 ได้เกิดความวุ่นวายทางการเมืองภายในประเทศพม่าอย่างรุนแรงเนื่องจากนักเรียน นักศึกษาและประชาชนรวมตัวกันเดินขบวนประท้วงรัฐบาลทหารที่ทำการบริหารประเทศผิดพลาด จนส่งผลทำให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ประชาชนส่วนใหญ่ยากจนลง สาเหตุส่วนหนึ่งของปัญหาเศรษฐกิจในพม่าเกิดจากการที่รัฐบาลทหารได้ทำการยกเลิกธนบัตรเงินจำกัดบางประเภทโดยไม่ยอมให้ประชาชนแลกคืนธนบัตรเหล่านั้น²³ ส่งผลให้ประชาชนชาวพม่าโดยเฉพาะนักศึกษาได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมากเนื่องจากเงินที่มีอยู่ในมือต้องสูญเปล่าไป ในที่สุดนายพลเนวินและนายพลชานอูซึ่งเป็นผู้นำพรรคการเมืองและผู้นำประเทศพม่าในขณะนั้นจึงลาออกจากราชการ เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2531 แต่สถานการณ์ภายในประเทศก็ยังไม่ดีขึ้น จนในที่สุดเมื่อวันที่ 18 กันยายน ปีเดียวกันนั่นเอง นายพลชอหม่องกับคณะทหารกลุ่มหนึ่งพรรคพวกได้ทำรัฐประหารและจัดตั้งสภาฟื้นฟูกฎหมายและระเบียบแห่งรัฐ²⁴ (State Law and

²² เวนิกา บุญมาคลี, พม่า: นโยบายต่างประเทศไทยสมัยพล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ, หน้า 49-50. อ้างถึงใน เจษฎา หุ่นเฮง, "ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีดอยหลวง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน491," หน้า 49.

²³ กองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, รายงานการศึกษาสถานการณ์เศรษฐกิจและการค้าของประเทศสังคมนิยมรอบบ้าน, หน้า 17.

²⁴ พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, การพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองพม่า (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้า 61.

Order Restoration Council : SLORC) ขึ้นและทำการปราบปรามประชาชนที่ทำการประท้วงต่อต้านรัฐบาลจนเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก *** หลังจากนั้นนายพลชอหม่องก็ขึ้นดำรงตำแหน่งผู้นำประเทศพม่าและเริ่มใช้นโยบายเปิดประเทศตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา²⁵

ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น สถานการณ์ภายในประเทศไทยก็อยู่ในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านจากรัฐบาลพลเอกเปรม ซึ่งประกาศยุบสภาและไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป มาเป็นรัฐบาลซึ่งมีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้นำและได้เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2531 รัฐบาลชุดนี้มีนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่²⁶ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากในกระบวนการผลิตด้านอุตสาหกรรม ซึ่งในช่วงเวลานั้นประเทศไทยเริ่มประสบปัญหาการขาดแคลนและความร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติ อาทิเช่น ป่าไม้ สัตว์น้ำ ตลอดจนทรัพยากรอื่น ๆ อีกหลายประเภท ประเทศพม่าจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ไทยต้องการจะไปลงทุนค้าขายด้วยเนื่องจากยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ เหมาะแก่การนำมาเป็นแหล่งวัตถุดิบให้กระบวนการทางอุตสาหกรรมของไทยและที่สำคัญคือ พม่ามีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทย ทำให้การขนส่งและการติดต่อสะดวกรวดเร็ว สามารถลดค่าใช้จ่ายในการผลิตได้ด้วย ประกอบกับช่วงนั้นรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ได้สั่งการให้ประกาศปิดป่าทั่วประเทศ²⁷ เพื่อเป็นการสงวนทรัพยากรป่าไม้ในประเทศซึ่งมีเหลือน้อยลงทุกที ผู้ประกอบการธุรกิจต่างๆของไทยจึงเริ่มที่จะเข้าไปติดต่อทำการค้ากับรัฐบาลทหารพม่าเพิ่มมากขึ้น เพราะในขณะนั้นพม่ามีนโยบายเปิดประเทศให้นักลงทุนต่างชาติเข้าไปขอสัมปทานทำป่าไม้และจับสัตว์น้ำได้ จากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นได้ว่านโยบายของไทยและพม่าในช่วงนั้นสอดคล้องประสานกันพอดี ดังนั้นจึงเป็นโอกาสดีที่ไทยจะสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับพม่าเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นในกระบวนการผลิตในอุตสาหกรรมต่างๆของไทย

*** คณะทหารที่ขึ้นมาปกครองประเทศครั้งนี้เชื่อได้ว่าได้รับการอนุมัติจากนายพลเนวินเพื่อแสดงให้เห็นว่าได้มีการเปลี่ยนผู้นำซึ่งน่าจะทำให้สถานะของประเทศดีขึ้น ถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ คณะทหารของพม่าได้พยายามสร้างภาพพจน์ให้แก่ประชาชนเพื่อลดการต่อต้านรัฐบาลทหารชุดเดิม

²⁵ เจษฎา หุ่นเฮง, "ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีดอยหลวง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน491," หน้า50.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า50.

²⁷ สุภาภรณ์ ครุฑเมือง, "ความสัมพันธ์ไทย-พม่า ภายใต้นโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์," (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541), หน้า 43.

ถึงแม้ว่าจะมีกระแสต่อต้านนโยบายการสร้างความสัมพันธ์กับพม่าจากประชาชนไทยบางกลุ่มรวมไปถึงรัฐบาลของประเทศตะวันตกบางประเทศ ด้วยเหตุผลเรื่องที่ว่ารัฐบาลพม่าทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วยการเข่นฆ่าประชาชนพม่าที่ประท้วงเรียกร้องประชาธิปไตยในปี พ.ศ.2531 แต่รัฐบาลไทยก็ยังคงยืนยันที่จะใช้นโยบายไม่แทรกแซงเรื่องการเมืองภายในของประเทศพม่าเช่นเดิม เห็นได้จากในเดือนธันวาคม 2531 พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบกของไทยพร้อมคณะได้เดินทางไปเจรจาขอสัมปทานการทำประมงและทำไม้ในพม่า โดยมีข้อแลกเปลี่ยนทางการเมืองอย่างลับๆกับพม่าคือประเทศไทยจะต้องส่งนักศึกษาพม่าที่ลี้ภัยอยู่ในไทยกลับพม่า²⁸

ในช่วงรัฐบาลพลเอกชาติชายนั้น มีคณะผู้แทนจากไทยไปเยือนพม่าอีกหลายคณะซึ่งคณะที่สำคัญคือ คณะของร้อยตรีประพาส ลิ้มปะพันธ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศของไทย ที่ไปเยือนพม่าระหว่างวันที่ 11-13 เมษายน พ.ศ.2532 เพื่อเจรจาเรื่องต่างๆทั้งการเมือง เศรษฐกิจและความร่วมมือด้านวิชาการ²⁹ ซึ่งความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการเยือนพม่าของร้อยตรีประพาส ครั้งนี้ ได้แก่ การลงนามในข้อตกลงการค้าสองฝ่ายระหว่างไทย-พม่า (Bilateral Trade Agreement) 2 ฉบับ ได้แก่ ความตกลงด้านเศรษฐกิจและความตกลงเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน ในวันที่ 12 เมษายน พ.ศ.2532³⁰ เพื่อให้มีการเปิดจุดผ่านแดนถาวร 3 จุด คือ เมืองท่าซี้เหล็ก-อำเภอแม่สาย, อำเภอเมียวดี-อำเภอแม่สอด และอำเภอเกาะสอง-จังหวัดระนอง ให้ทั้งสองฝ่ายได้ติดต่อค้าขายกันอย่างเป็นทางการ นอกจากนี้แล้วฝ่ายพม่ายังตอบตกลงที่จะให้มีการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมยตามคำเสนอขอของไทย เพื่อความสะดวกในการคมนาคมขนส่งและการติดต่อค้าขายระหว่างไทย-พม่า ซึ่งการเยือนพม่าของร้อยตรีประพาสครั้งนี้ได้ส่งผลให้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการทาง

²⁸เจษฎา หุ่นเฮง, "ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีคอคอดกลาง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน491," หน้า52.

²⁹ ทวี อร่ามเรืองกุล, "นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์: ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ในช่วงปี2534-2537," หน้า23.

³⁰ ธรรมรัตน์ รัตนมณี, "ความสัมพันธ์ประเทศไทยกับประเทศพม่าระหว่างปี 2531-2533," (สารนิพนธ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536), หน้า74.

การค้าไทย-พม่า ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2533³¹ เพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหาด้านการค้าและเศรษฐกิจที่อาจมีขึ้นอีกด้วย³²

อย่างไรก็ตาม ในช่วงรัฐบาลพลเอกชาติชาย ไทยกับพม่าได้มีปัญหากระทบกระทั่งกันเรื่องเขตแดน บริเวณบ้านเจดีย์สามองค์ เนื่องจากพม่าได้นำกำลังทหารเข้าปราบปรามชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่า คือ พวคมอญและกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ ซึ่งในบางครั้งทหารพม่าได้ติดตามชนกลุ่มน้อยด้วยการรุกล้ำเข้ามาในเขตแดนไทยและยังอ้างสิทธิเหนือพื้นที่บริเวณบ้านเจดีย์สามองค์ทั้งหมด ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับพม่าเรื่องเขตแดนบริเวณดังกล่าวติดตามมาในภายหลัง ซึ่งรายละเอียดจะได้กล่าวถึงในหัวข้อ 2.2.2 ต่อไป

สำหรับการเมืองภายในพม่าในช่วงปีพ.ศ.2533 นั้น ได้มีปรากฏการณ์ทางการเมืองที่สำคัญคือ รัฐบาลทหารพม่าได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในวันที่ 27 พฤษภาคม ซึ่งผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (National League for Democracy :NLD) ของนางออง ซาน ซูจี เป็นพรรคที่ชนะการเลือกตั้ง แต่รัฐบาลทหารพม่า (SLORC) ไม่ยอมมอบอำนาจการปกครองให้พรรคNLD จนทำให้เกิดการต่อต้านจากประชาชนและกลุ่มนักศึกษาพม่าอย่างรุนแรง รัฐบาลทหารพม่าจึงได้ดำเนินการปราบปรามผู้ต่อต้านอย่างรุนแรงเช่นกัน ทำให้ผู้ต่อต้านรัฐบาลทหารพม่าบางส่วนต้องหลบหนีไปอาศัยอยู่กับกองกำลังชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนไทย-พม่า หรืออพยพลี้ภัยเข้ามาในเขตประเทศไทย

อย่างไรก็ตามในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2534 ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าต้องมีอันหยุดชะงักลงชั่วคราวเนื่องจากคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คณรชช.) ได้ทำการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย³³ แต่ต่อมารัฐบาลทหารพม่าก็ได้ให้การรับรองคณรชช. ตลอดจนให้การรับรองรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ซึ่งเป็นรัฐบาลพลเรือนที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณรชช.ให้บริหารประเทศชั่วคราวก่อนจัดให้มีการเลือกตั้งต่อไป โดยรัฐบาลนายอานันท์ได้เข้าบริหารประเทศเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2534 และได้ประกาศใช้นโยบาย "ความสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์" (constructive engagement) กับพม่าในการประชุมรัฐมนตรีว่า

³¹ ทวี อร่ามเรืองกุล, "นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์: ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ในช่วงปี2534-2537," หน้า23.

³² ธรรมรัตน์ รัตนมณี, "ความสัมพันธ์ประเทศไทยกับประเทศพม่าระหว่างปี 2531-2533," หน้า78.

³³ เจษฎา หุ่นเฮง, "ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีดอยกลาง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน491," หน้า 54.

การต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 24 เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ.2534 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ซึ่งนโยบายนี้มีสาระสำคัญ คือ ไทยและกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนจะเป็นมิตรกับพม่าและจะไม่เข้าไปแทรกแซงในกิจการภายในของพม่า³⁴ โดยวัตถุประสงค์ของนโยบายนี้ก็เพื่อให้พม่ามีช่องทางติดต่อกับโลกภายนอก ไม่โดดเดี่ยวพม่าจนเกินไปเพราะอาจทำให้พม่าหันกลับไปปิดประเทศอีกครั้งหนึ่ง

ในช่วงปีพ.ศ.2535 ได้เกิดปัญหาข้อพิพาทเรื่องเขตแดนไทย - พม่าบริเวณเนิน 491 เขตอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร จนเกือบจะมีการปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่างทหารไทยกับทหารพม่าโดยฝ่ายไทยอ้างว่าทหารพม่ารุกล้ำเขตแดนไทยและมาตั้งฐานที่มั่นในเขตของไทย ซึ่งเหตุการณ์นี้ได้สร้างความตึงเครียดในความสัมพันธ์ไทย-พม่าตลอดช่วงปีนี้ โดยรายละเอียดในเรื่องนี้จะกล่าวถึงในหัวข้อ 2.2.2 ต่อไป

ต่อมาในเดือนเมษายนปีเดียวกันนั้นเอง พม่ามีการเปลี่ยนแปลงผู้นำประเทศโดยพลเอกตันฉ่วย ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธาน SLORC และตำแหน่งรัฐมนตรีแทนพลเอกชอหม่อง ที่ลาออกไปเมื่อเดือนมีนาคม ที่ผ่านมา³⁵

สำหรับในช่วงปลายปีพ.ศ.2535 นั้น มีการเลือกตั้งรัฐบาลครั้งใหม่ในประเทศไทยโดยนายชวน หลีกภัย ผู้นำพรรคที่ได้รับเสียงข้างมากในรัฐสภาได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่าในระยะแรกที่รัฐบาลนายชวน เข้ามาบริหารประเทศนั้นดำเนินไปได้ด้วยดี มีเจ้าหน้าที่ระดับสูงในรัฐบาลไทยเดินทางไปเยือนพม่าเพื่อความร่วมมือในการขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ เช่น โครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจสี่ฝ่ายหรือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่างไทย - พม่า - ลาว - จีนตอนใต้ , การทำสัญญาซื้อขายก๊าซธรรมชาติจากพม่า รวมทั้งการลงทุนในสัญญาสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าที่เชื่อมระหว่างอำเภอแม่สอด จังหวัดตากกับอำเภอเมียวดีของพม่า³⁶ นอกจากนี้แล้วรัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่ายังได้ลงนามร่วมกันใน

³⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 54-55.

³⁵พรพิมล ตรีโชติ, "พม่า" ใน เอเชียรายปี(2536) (กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า167.

³⁶เจษฎา หุ่นเฮง, "ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีคดอยกลาง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน491," หน้า 54.

การจัดตั้ง “กรรมาธิการทวิภาคี”³⁷ (Joint Commission :JC) ในวันที่ 21 มกราคม พ.ศ.2536 โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายเป็นประธานร่วมกัน เพื่อเป็นกลไกในการปรึกษาหารือร่วมกันด้านเศรษฐกิจ การค้า สังคม วัฒนธรรม และสาขาที่มีผลประโยชน์อื่นๆ โดยจัดให้มีการประชุมปีละหนึ่งครั้ง จึงเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าช่วงนี้เป็นไปได้ด้วยดี มีความร่วมมือระหว่างกันเพิ่มมากขึ้น แต่ความสัมพันธ์อันดีนี้ก็มิได้อยู่ได้ไม่นาน เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่รัฐบาลไทยอนุญาตให้ผู้ได้รับรางวัลโนเบล 7 คน เดินทางเข้าประเทศในช่วงวันที่ 16-20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2536 เพื่อมาร่วมประชุมกับองค์กรเอกชน (Non-Government Organizations : NGOs) และยังได้เดินทางไปเยี่ยมค่ายผู้พลัดถิ่นที่จังหวัดตาก โดยมีกรรมาธิการการละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลพม่า ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้รัฐบาลพม่าไม่พอใจรัฐบาลไทยเป็นอย่างมากจนเกิดผลกระทบในทางลบตามมาหลายประการ³⁸ คือ พม่าได้ระงับโครงการการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าทั้งที่ได้ลงนามในสัญญาการก่อสร้างไปแล้ว ระงับการให้สัมปทานไม้ในพม่าแก่บริษัทไม้ของไทย ตลอดจนได้มีการปิดด่านชายแดนไทย-พม่าทั้ง 3 แห่ง คือ ที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย, อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอเกาะสอง จังหวัดระนอง นอกจากนี้รัฐบาลพม่ายังสั่งห้ามประชาชนพม่าซื้อสินค้าจากไทย รวมทั้งได้ระงับการแลกเปลี่ยนการเยือนของเจ้าหน้าที่ระดับสูงและเข้มงวดการจับเรือประมงที่ทำผิดระเบียบ โดยลงโทษลูกเรือประมงไทยอย่างรุนแรงกว่าปกติ³⁹

กว่าที่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าจะเริ่มดีขึ้นก็เมื่อเจ้าหน้าที่ไทยเดินทางไปเยือนพม่าอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งสามารถจัดการประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า (JC) ครั้งที่1 ที่กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 16-18 กันยายน พ.ศ.2536 ได้เป็นผลสำเร็จ⁴⁰ โดยนาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยได้เข้าพบประธาน SLORC และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของพม่า เพื่อเจรจาใน 4 ประเด็นใหญ่ๆ⁴¹ คือ ขอให้พม่าเปิดสัมปทานไม้ให้แก่เอกชนไทย, ขอทำการประมงร่วม, ขอให้พม่ายินยอมให้เริ่มการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมย

³⁷ พรพิมล ตรีโชติ, “พม่า”, เอเชียรายปี(2537) (กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า175.

³⁸ เจษฎา ทุ่งเฮง, “ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีดอยกลาง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน491,” หน้า 58.

³⁹ ร้อยตรีประพาส ลิ้มปะพันธ์, “รู้จักพม่า,” สารมหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่2 ฉบับที่7 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2541): 2.

⁴⁰ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า 59.

⁴¹ “ไทย-พม่า ปฏิสัมพันธ์ในเชิงสร้างสรรค์”, อาทิตย์ 17,896 (12-18 สิงหาคม 2537) : 13.

และขออนุญาตใช้น้ำจากแม่น้ำสาละวินเพื่อการเกษตรและพลังงาน ซึ่งพม่าก็ยอมผ่อนปรนเรื่องเฉพาะเรื่องการทำประมงและการทำไม้กับฝ่ายไทยเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม นอกจากพม่าจะมีความสัมพันธ์ในระดับทวิภาคีกับไทยแล้ว พม่ายังได้รับโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในองค์กรส่วนภูมิภาคมากขึ้น โดยในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2537⁴² ผู้แทนรัฐบาลพม่าได้รับเชิญให้เข้าร่วมประชุมรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอาเซียนที่กรุงเทพฯ ในฐานะแขกรับเชิญของประเทศไทยซึ่งเป็นเจ้าภาพในการประชุมครั้งนั้น จากความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับพม่าในช่วงเวลานั้นเป็นผลให้เกิดความร่วมมือกันติดตามมา คือ รัฐบาลไทยและพม่าได้ลงนามความตกลงในโครงการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าร่วมกันในเดือนตุลาคมปีเดียวกันนั่นเอง ซึ่งการก่อสร้างสะพานก็ได้เริ่มขึ้นทันทีหลังการลงนาม

สำหรับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลพม่า นั้น ในปีพ.ศ.2537 นี้รัฐบาลพม่ามีท่าทีผ่อนปรนลงมากเห็นได้จากการที่คณะผู้นำรัฐบาลทหารพม่าซึ่งนำโดยพลเอกตัน ฉ่วย และพลโทชิน อุ่น ประธานและเลขาธิการ SLORC ตามลำดับ ได้พบปะกับนางออง ซาน ซูจี ผู้นำพรรคฝ่ายค้าน อย่างเป็นทางการครั้งแรกเมื่อวันที่ 20 กันยายน⁴³ และได้เชิญนายราฟุดดีน อาร์ทเหม็ด รองเลขาธิการสหประชาชาติ เดินทางไปเยือนพม่าในเดือนพฤศจิกายน เพื่อเจรจากับรัฐบาลทหารพม่าในประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนและการปล่อยนางซูจี ซึ่งถูกส่งกักบริเวณมาตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2532 นอกจากนี้ผู้นำรัฐบาลพม่ายังได้เดินทางไปเยี่ยมเยือนรัฐต่างๆที่เป็นฐานที่มั่นของกองกำลังชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆและประกาศเชิญชวนให้ผู้นำชนกลุ่มน้อยหันมาเจรจากับฝ่ายรัฐบาล โดยมีชนกลุ่มน้อย 13 กลุ่มได้ลงนามในข้อตกลงหยุดยิง (ceased fire) กับรัฐบาล เหลือเพียงกลุ่มสำคัญ 3 กลุ่ม คือ กะเหรี่ยงคริสต (KNU) , กะเหรี่ยงยางแดง (KNPP) และพวกมอญ⁴⁴ แต่เมื่อเวลาผ่านไปจนถึงช่วงปลายปีซึ่งเป็นฤดูแล้ง รัฐบาลพม่าก็ได้กลับมาใช้ความรุนแรงอย่างเดิมอีกครั้งเพื่อเข้าปราบปรามกองกำลังชนกลุ่มน้อยที่ยังไม่ยอมตกลงหยุดยิง ตลอดจนชายแดนภาคเหนือของไทยอย่างหนักและรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ⁴⁵

⁴² เจษฎา ทุ่งเฮง, "ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีดอยกลาง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน491," หน้า57.

⁴³ "บันทึกข่าวต่างประเทศ," สยามจดหมายเหตุ ปีที่19 ฉบับที่ 39 (23-29 กันยายน 2537):1089.

⁴⁴ พรพิมล ตรีโชติ, "พม่า," เอเชียรายปี(2538) (กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า161.

⁴⁵ "เปิดด่านด้านตะวันตก วันนี้'ไทย' ยังต้องเผชิญปัญหาสุ่มเสี่ยงต่อการปิดด่านได้ทุกเมื่อ," เนชั่นสุดสัปดาห์ 4,198 (22-28 มีนาคม 2539) :23.

ในช่วงต้นปีพ.ศ. 2538 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่ายังคงดำเนินไปด้วยดี เห็นได้จากการที่ พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยได้เดินทางไปเยือนพม่า และสามารถเชิญพลโทชิน ยุ้น เลขาธิการ SLORC มาเยือนไทยได้⁴⁶ แต่ต่อมาไม่นานนักความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับพม่าก็ถูกทำลายลงอีกครั้ง เนื่องจากในช่วงที่ทหารของรัฐบาลพม่าทำการกวาดล้างกองกำลังกะเหรี่ยงคริสต์ KNU ได้ทำการละเมิดอธิปไตยของไทยหลายสิบครั้ง ทั้งยังได้ยิงกระสุนปืนใหญ่เข้ามาตกในเขตไทยและลอบเข้ามาลักพาตัวผู้นำกะเหรี่ยงจากที่พำนักชั่วคราวในเขตไทย ในยุทธการครั้งนั้นทหารพม่าสามารถปราบปรามและยึดค่ายมาเนอปลอร์ (อยู่ตรงข้ามอำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก) กับค่ายคอมมูร่า (อยู่ตรงข้ามบ้านวังแก้ว อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก) ซึ่งเป็นกองบัญชาการของกองกำลังกะเหรี่ยงเป็นผลสำเร็จ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2538 ผลที่ตามมาคือ กองกำลังของกะเหรี่ยงได้พากันหนีเข้ามายังฝั่งไทย และเมื่อไทยใช้นโยบายมนุษยธรรมต่อชาวกะเหรี่ยงก็ทำให้พม่าตีความว่าไทยให้การสนับสนุนกับศัตรูของตน ในอีกเดือนต่อมารัฐบาลพม่าได้เข้าโจมตีกองกำลังขุนซ่า ซึ่งได้รับการตอบโต้จากกองกำลังขุนซ่าด้วยการบุกโจมตีเมืองท่าซีเหล็กของพม่าแล้วหลบหนีเข้ามาในเขตไทย ทหารไทยได้จับกุมกองกำลังของขุนซ่าไว้โดยปลอดภัยและผลักดันกลับประเทศ แต่มีกองกำลังขุนซ่าส่วนหนึ่งบาดเจ็บจึงเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย รวมทั้งการที่ไทยปล่อยให้กลุ่มขุนซ่าเข้ามาซื้อเสบียงและเวชภัณฑ์⁴⁷ ทำให้รัฐบาลพม่าไม่พอใจเป็นอย่างมาก จึงได้ยื่นบันทึกช่วยจำประท้วงรัฐบาลไทย พร้อมกับเรียกค่าเสียหายเป็นจำนวนถึง 34 ล้านบาท และออกมาตรการตอบโต้ไทยโดยประกาศปิดจุดผ่านแดนที่อำเภอแม่สาย (จังหวัดเชียงราย) และอำเภอแม่สอด (จังหวัดตาก), ระงับการก่อสร้างสะพานมิตรภาพข้ามแม่น้ำเมย ทั้งที่การก่อสร้างดำเนินไปถึงร้อยละ95แล้ว⁴⁸ แต่ฝ่ายไทยก็ได้ตอบโต้ด้วยการยื่นบันทึกช่วยจำประท้วงการละเมิดอธิปไตยของพม่าบริเวณชายแดนและขอให้เลื่อนการเดินทางมาไทยของพลโท ชิน ยุ้น⁴⁹ จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าเกิดความตึงเครียดขึ้นมาอีกและยิ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ลูกเรือไทยสังหารโหดลูกเรือพม่าที่บริเวณเกาะสองหรือวิคทอเรียพอยท์ตรงข้ามกับชายแดนจังหวัดระนอง จนทำให้รัฐบาลพม่าสั่งให้ปิดด่านที่อำเภอเกาะสอง อีกแห่ง⁵⁰ ยิ่งส่งผลให้

⁴⁶ “ไทย,” เอเชียรายปี(2539) (กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า96.

⁴⁷ “สถานการณ์ในพม่า,” สยามจดหมายเหตุ ปีที่ 20 ฉบับที่ 13 (24-30 มีนาคม 2538):364.

⁴⁸ “ประมวลดความสัมพันธ์ไทย-พม่า ยุคอารยะทุนไหลบ่า,” สยามโพสต์ (18 มีนาคม 2539):4.

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน.

⁵⁰ “พม่า,” เอเชียรายปี(2539) (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2539), หน้า248.

ความสัมพันธ์ไทย-พม่าที่ค่อนข้างตึงเครียดอยู่แล้วมีแนวโน้มเลวร้ายลง ดังนั้นในช่วงปีพ.ศ.2538 นี้เป็นช่วงที่ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าได้รับความกระทบกระเทือนเป็นอย่างมาก

แต่ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าก็ได้รับการปรับใหม่อีกครั้งเมื่อนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรีคนใหม่ของไทย ได้เดินทางไปเยือนพม่าอย่างเป็นทางการในวันที่ 17-18 มีนาคม พ.ศ.2539⁵¹ โดยก่อนที่นายกรัฐมนตรีไทยจะเดินทางมาถึง 1 วันนั้น รัฐบาลพม่าได้ประกาศให้เปิดด่านชายแดนที่เกาะสองและท่าซี้เหล็ก และเมื่อนายกรัฐมนตรีไทยเดินทางมาถึงแล้วจึงสั่งให้เปิดด่านเมียวดี-แม่สอด ซึ่งถือได้ว่านายบรรหารเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของไทยในรอบ 16 ปีที่ไปเยือนพม่า หลังจากที่พลเอกเปรม ซึ่งเป็นอดีตนายกรัฐมนตรีได้เคยไปเยือนพม่ามาก่อนเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2523⁵² ในการมาเยือนพม่าของนายบรรหารครั้งนี้ ไทยกับพม่าได้มีการลงนามในความตกลงว่าด้วยการค้าชายแดนร่วมกัน โดยผู้แทนฝ่ายพม่าคือพลโทตุน จี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการค้า ส่วนผู้แทนฝ่ายไทย คือหม่อมราชวงศ์เกษมสโมสร เกษมศรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นผู้ลงนามและเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลไทยได้อนุมัติให้ธนาคารส่งเสริมการส่งออกและนำเข้า (Exim Bank) ของไทยปล่อยเงินกู้ให้แก่กรมการบินพลเรือน กระทรวงขนส่งของพม่าในโครงการก่อสร้างที่มีมูลค่าสูงถึง150ล้านเหรียญสหรัฐฯ หรือประมาณ 3,700 ล้านบาทเพื่อว่าจ้างบริษัทอิตาเลียน - ไทย ก่อสร้างอาคารที่พักผู้โดยสารสำหรับสนามบินนานาชาติมันตะเลย์⁵³ นอกจากนี้รัฐบาลพม่ายังได้ปล่อยลูกเรือไทยที่ถูกคุมขังอยู่ที่คุกพม่าจำนวน100 คน เพื่อเป็นของขวัญพิเศษเนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ครองราชย์ครบ 50 ปี⁵⁴ ดังนั้นการไปเยือนพม่าของนายบรรหารในครั้งนี้ได้มีผลทำให้ความสัมพันธ์ไทย-พม่ากลับมาสู่สภาพที่ดีอีกครั้งหลังจากมีความตึงเครียดมาเป็นเวลานานในช่วงปีก่อน

ช่วงกลางปีพ.ศ.2539 พม่าได้รับฐานะเป็นผู้สังเกตการณ์ของอาเซียนอย่างเป็นทางการ ในการประชุมรัฐมนตรีอาเซียน ครั้งที่ 29 ที่ประเทศอินโดนีเซีย หลังจากที่ได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนในปีพ.ศ.2538 สำหรับการเมืองในประเทศไทยนั้น ในช่วงปลายปีพ.ศ.2539 มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลใหม่ซึ่งผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่คือ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ

⁵¹ “ไทย,” เอเชียรายปี(2540) (กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2540) ,หน้า128.

⁵² เรื่องเดียวกัน.

⁵³ เรื่องเดียวกัน,หน้า 128.

⁵⁴“เบื้องหลังรอยยิ้มนายกฯไทยในย่างกุ้ง,” อาทิตย์ 981(29 มีนาคม- 4 เมษายน 2539) :26.

โดยความสัมพันธ์ไทย-พม่าในรัฐบาลพลเอกชวลิตนั้นได้ใช้สถาบันทหารเป็นหน่วยงานหลักในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในทุกๆเรื่อง ทั้งปัญหาประมง , ปัญหาสัมปทานไม้ , ปัญหาการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า , ปัญหาชายแดน โดยมีนายทหารระดับสูงของไทยไปเยือนอย่างกุ่มอย่างสม่ำเสมอ⁵⁵ รวมไปถึงพลเอกชวลิต นายกรัฐมนตรีของไทย ซึ่งได้เดินทางไปเยือนพม่าช่วงวันที่ 16-17 พฤษภาคม พ.ศ.2540 เพื่อกระชับสัมพันธ์ไมตรีระหว่างไทยกับพม่ารวมทั้งขยายความสัมพันธ์และความร่วมมือกันด้านเศรษฐกิจและการค้า⁵⁶

นอกจากนี้ไทยกับพม่ายังได้ร่วมกันเปิดจุดผ่านแดนถาวรไทย-พม่าขึ้น 3 จุด* เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2540 ซึ่งได้แก่ จุดผ่านแดนแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก ,แม่สอด-เมียวดีและระนอง-เกาะสอง และในปีเดียวกันนี้เองได้เกิดความสำเร็จครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า นั่นคือ การก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำเมยได้เสร็จสมบูรณ์ในเดือน พฤษภาคม⁵⁷ ซึ่งการก่อสร้างสะพานนี้ใช้เวลาร่วม 3ปี กว่าที่จะผ่านอุปสรรคต่างๆ จนแล้วเสร็จลงได้ สะพานมิตรภาพไทย-พม่าที่สร้างขึ้นนี้จะช่วยทำให้การคมนาคมไปมาหาสู่ตลอดจนการติดต่อค้าขายระหว่างไทยกับพม่าเป็นไปได้อย่างสะดวกและประหยัดต้นทุนค่าใช้จ่าย รวมทั้งเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองให้มีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น และยังอาจนำไปสู่ความร่วมมือด้านอื่นๆในอนาคตได้อีกด้วย

ในช่วงปลายปีพ.ศ.2540 นั้น มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายอย่างเกิดขึ้นกับพม่า ทั้งการเมืองในประเทศและในระดับภูมิภาค สำหรับการเมืองภายในประเทศพม่าได้มีการยกเลิกสภาฟื้นฟูและระเบียบแห่งรัฐ (SLORC) โดยจัดตั้งสภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ (The State Peace and Development Council :SPDC) ขึ้นมาแทน* และมีการปรับคณะรัฐมนตรีครั้งใหญ่โดยมีบุคคลหน้าใหม่เข้ามารับตำแหน่งถึง 15 คน แต่ตำแหน่งสำคัญเช่น นายกรัฐมนตรี

⁵⁵ “ไทย,” เอเชียรายปี(2541) (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2541) , หน้า136.

⁵⁶ กองทัพบก, สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย, หน้า 22.

* ในการประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า (JC) ครั้งที่5 ระหว่างวันที่24-25 สิงหาคม 2542 ฝ่ายพม่ารับที่จะพิจารณาข้อเสนอของไทยที่จะยกระดับจุดผ่านแดนที่เจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี ให้เป็นจุดผ่านแดนถาวร

⁵⁷ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า 108.

* คณะผู้ปกครองทางทหารของสหภาพพม่า ประกาศเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2540 เปลี่ยนชื่อจาก SLORC ที่จัดตั้งมาเป็นเวลา 9 ปี นับตั้งแต่ปีพ.ศ.2531 มาเป็น SPDC โดย SPDC มีสมาชิก 19 คน (เดิม

รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศยังคงเป็นคนเดิม** นอกจากนี้ยังมี การตั้งกระทรวงใหม่ 2 กระทรวง ได้แก่ กระทรวงกิจการทหารและกระทรวงพลังงานไฟฟ้า ซึ่งทาง การพม่าชี้แจงวัตถุประสงค์ของการปรับเปลี่ยนครั้งนี้ว่าเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนและเพื่อการ จัดตั้งระบบประชาธิปไตย รวมทั้งพัฒนาประเทศให้ทันสมัย แต่บุคคลภายนอกมองว่า สาเหตุการ เปลี่ยนแปลงครั้งนี้อาจจะมาจากปัญหาเศรษฐกิจที่เพิ่มมากขึ้น เช่น ปัญหาเงินเฟ้อ ปัญหาดุล การชำระเงิน ฯลฯ และเป็นการปรับปรุงภาพพจน์การข้อราษฎรบังหลวงใน SLORC⁵⁸ แต่สรุปแล้ว การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงครั้งนี้จะเป็นความต้องการของรัฐบาลทหารพม่าที่จะสร้างภาพลักษณ์ ให้ตนเองมีความชอบธรรมในการปกครองต่อไป มากกว่าจะเป็นผลมาจากแรงกดดันของประเทศ ตะวันตกที่ให้พม่าปรับปรุงเรื่องสิทธิมนุษยชน ส่วนการเมืองในระดับภูมิภาคนั้น พม่าได้รับการ ต้อนรับให้เข้าเป็นสมาชิกใหม่ของอาเซียน 23 กรกฎาคม ซึ่งทำให้รัฐบาลพม่ามีความชอบธรรมใน การปกครองประเทศมากขึ้น รวมทั้งได้รับโอกาสทางเศรษฐกิจ คือ มีประเทศต่างๆสนใจเข้าไปลง ทุนในพม่าจำนวนมาก ทั้งจากประเทศในภูมิภาคเดียวกันและจากประเทศตะวันตก นอกจากนี้ พม่ายังได้รับการช่วยเหลือด้านอื่นๆอีกในฐานะที่ได้เป็นสมาชิกของอาเซียน

ต่อมาในปีพ.ศ.2541 ได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อพม่าของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน โดย ประเทศไทยได้เสนอนโยบาย “ความสัมพันธ์อย่างยืดหยุ่น” (flexible engagement) ใน การประชุมรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอาเซียน แต่ต่อมาได้เปลี่ยนมาเป็นนโยบาย “การปฏิสัมพันธ์ เชิงเกื้อหนุน” (enhanced interaction) โดยมีหลักการสำคัญ คือ ประเทศสมาชิกอาเซียนน่าจะ หารือกันในประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อประเทศสมาชิกอื่นโดยรวม ซึ่งถือเป็นการล้มเลิก “หลัก การไม่แทรกแซงกิจการภายใน”⁵⁹ ของประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนซึ่งได้ใช้มาตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง

SLORCมีสมาชิก21 คน) มีพลเอกตัน ช่วยเป็นนายกรัฐมนตรีและเป็นประธานSPDC พลเอกหม่อง เอ เป็นรอง ประธาน พลโทชิน ยุ้น เป็นเลขาธิการคนที่ 1 พลโทติน อู เป็นเลขาธิการคนที่ 2 โดยทั้งหมดเป็นเจ้าหน้าที่ ระดับสูงของSLORC และได้เพิ่มพลโทวิน มินท์ อดีตผู้บัญชาการภาคทหารตะวันตกเป็น เลขาธิการ คนที่3 ส่วนสมาชิกอื่นๆ คือผู้บัญชาการภาคทหาร 12 คน ผู้บัญชาการกองทัพอากาศและกองทัพอากาศ อ่างมาจาก “ชาวต่างประเทศ” ใน สยามจดหมายเหตุ ปีที่22 ฉบับที่51 (19-25 ธันวาคม 2540):1423.

** ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม คือ พลเอกตัน ช่วย ,รองนายกรัฐมนตรี มี 2 คน ได้แก่ พลเรือโทหม่อง หม่อง ชิน และพลโทติน ตุน และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่าง ประเทศ คือ อู โอน จ่อ

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน : 1423-1424.

⁵⁹ มติชน (2 มกราคม 2542):18. อ้างถึงใน “ไทย,” เอเชียรายปี(2542) (กรุงเทพมหานคร : สถาบัน เอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2542),หน้า110-111.

กลุ่ม ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวทำให้พม่าไม่พอใจไทยเป็นอย่างมากเพราะเกรงว่าจะถูกแทรกแซงการเมืองภายใน

ในปีพ.ศ.2542 ความสัมพันธ์ไทย-พม่า มีแนวโน้มว่าจะดำเนินไปได้ดี ดังเห็นได้จากการที่ พลเอกตัน ฉ่วย ประธาน SPDC เดินทางมาเยือนไทยอย่างเป็นทางการในฐานะแขกของรัฐบาล นายชวน ระหว่างวันที่ 8-9 มีนาคม โดยมีพลโทชิน ยุ้น เลขานุการอันดับ 1 ของ SPDC และ รัฐมนตรีของรัฐบาลพม่าอีกหลายคนเดินทางร่วมคณะมาด้วย⁶⁰ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพม่าได้ตระหนักถึงความสำคัญของประเทศไทยและต้องการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับไทย

แต่ในช่วงปลายปีเดียวกันนั้น ได้เกิดเหตุการณ์ที่บั่นทอนความรู้สึกที่ดีของพม่าและความสัมพันธ์ที่ระหว่างสองประเทศ กล่าวคือ ได้มีนักศึกษาพม่า 5 คน พร้อมอาวุธร้ายแรง บุกเข้ายึดสถานทูตพม่าประจำกรุงเทพฯ โดยได้จับตัวประกันไว้หลายคนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเพื่อต่อรองกับรัฐบาลทหารพม่าให้ปล่อยนักโทษการเมืองทั้งหมดและเปิดการเจรจากับฝ่ายนางออง ซาน ซูจี เพื่อนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลผสม ถึงแม้ว่าเหตุการณ์นี้จะจบลงได้ด้วยดี ไม่มีใครได้รับอันตรายก็ตาม แต่ประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์นี้ทันทีเมื่อพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้นได้พุดถึงนักศึกษาพม่าที่ได้บุกเข้ายึดสถานทูตว่า”นักศึกษาเหล่านี้ไม่ได้เป็นผู้ก่อการร้ายแต่เป็นนักต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย”⁶¹ พร้อมกันนี้การที่รัฐบาลไทยส่งตัวนักศึกษาเหล่านั้นเข้าไปยังเขตอิทธิพลของกะเหรี่ยงกลุ่มกองทัพพระเจ้า (God's Army) ทำให้รัฐบาลพม่าแสดงความไม่พอใจไทยและได้สั่งปิดด่านที่ติดชายแดนไทย พร้อมทั้งยกเลิกการทำประมงของไทย นอกจากนี้ยังสั่งปิดน่านน้ำห้ามเรือประมงไทยเข้าไปทำการประมงโดยให้เหตุผลว่าทางพม่าต้องการจัดปรับระบบและวิธีการให้สัมปทานและระบบการค้าทั้งหลาย ซึ่งเหตุการณ์นี้ได้สร้างความตึงเครียดในความสัมพันธ์ไทย-พม่าเป็นอย่างมาก

จนกระทั่งเมื่อรัฐบาลพม่าได้ส่งทูตมาเชิญนายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยให้ไปเยือนพม่าในวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.2542⁶² ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศจึงเริ่มเข้าสู่สภาพปกติอีกครั้ง โดยพม่ายอมเปิดด่านชายแดน 4 แห่ง คือ แม่สาย –

⁶⁰ พรพิมล ตรีโชติ “พม่า,”ใน เอเชียรายปี(2543) (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543) ,หน้า 230.

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 141.

⁶² เรื่องเดียวกัน, หน้า 142.

ทำซีเหล็ก , แม่สอด-เมียวดี , ด่านเจดีย์สามองค์-พระยาตองสูง (จังหวัดกาญจนบุรี) และระนอง-เกาะสอง และจะเชิญผู้ทำการประมงไทยไปเจรจาที่ย่างกุ้งเพื่อตรวจสอบสัมปทาน นอกจากนี้พม่ายังได้ให้ความมั่นใจว่าแรงงานผิดกฎหมายชาวพม่าจะสามารถกลับประเทศได้โดยปลอดภัย ด้วยเหตุเหล่านี้ทำให้ความสัมพันธ์ไทย-พม่ากลับมาสู่สภาพปกติอีกครั้ง

2.2 เขตแดนระหว่างไทย-พม่า

ประเทศไทยมีพรมแดนด้านทิศเหนือติดต่อกับประเทศพม่าเป็นระยะทางกว่าสองพันกิโลเมตร ซึ่งถือว่าเป็นระยะทางยาวที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านอื่นที่อยู่รายล้อมประเทศไทย แต่ไทยกับพม่ามักจะมีปัญหากระทบกระทั่งกันเรื่องการรุกล้ำอาณาเขตอยู่บ่อยครั้งตั้งแต่ยุคที่ไทยกับพม่ายังเป็นราชอาณาจักรอิสระอยู่ จนกระทั่งถึงปัจจุบันแม้ว่าเวลาจะผ่านไปนานหลายร้อยปีแล้วก็ตามแต่ความขัดแย้งดังกล่าวก็ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงปัญหาเขตแดนไทย-พม่าในปัจจุบันชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความเป็นมาของปัญหาเขตแดนไทย-พม่า ในช่วงต้นก่อน

2.2.1 ความเป็นมาของปัญหาเขตแดนไทย-พม่า

ไทยกับพม่ามีเส้นทางติดต่อระหว่างกันครอบคลุมตามจังหวัดต่างๆ ของไทย 10 จังหวัด คือ เชียงราย , เชียงใหม่ , แม่ฮ่องสอน , ตาก , กาญจนบุรี , ราชบุรี , เพชรบุรี , ประจวบคีรีขันธ์ , ชุมพร และระนอง⁶³ ซึ่งในแต่ละจังหวัดก็จะมีช่องทางติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างกันอีกหลายช่องทาง

แม้ว่าไทยกับพม่าจะมีเขตแดนติดต่อกันเป็นระยะยาว แต่ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศไม่ค่อยราบรื่นนัก เห็นได้จากการพิจารณาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าที่ผ่านมาพบว่าทั้งสองประเทศมีการทำศึกสงครามแย่งชิงอำนาจระหว่างกันมาโดยตลอดตั้งแต่สมัยอยุธยา กรุงธนบุรีจนถึงช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในช่วงที่ไทยกับพม่ายังเป็นราชอาณาจักรอิสระอยู่นั้น ทั้งสองฝ่ายไม่ได้ไปมาหาสู่และติดต่อทำการค้ากันเลย แต่ฝ่ายต่างพยายามขยายอำนาจราชอาณาจักรของตนเอง โดยมีอาณาจักรล้านนาอยู่คั่นกลางระหว่างเขต

⁶³ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม , การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า 3.

แดนของราชอาณาจักรไทยกับพม่า⁶⁴ นอกจากอาณาจักรล้านนาไทยแล้ว ยังมีหัวเมืองที่อยู่ชายแดนที่ติดต่อกันระหว่างอาณาจักรล้านนาไทยกับพม่าอีกหลายเมือง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเมืองอิสระในการปกครองตนเอง เนื่องจากอยู่ไกลจากการคมนาคมและยากแก่การติดต่อสื่อสารโดยหัวเมืองเหล่านี้ตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำสาละวิน มีสภาพภูมิประเทศเป็นป่าเขา มีป่าไม้สำคัญขึ้นหนาแน่นอยู่ทั่วไป นอกจากนี้หัวเมืองอิสระเหล่านั้นได้กลายเป็นพื้นที่กันชนระหว่างอาณาจักรล้านนาไทยกับพม่า จึงถือได้ว่าหัวเมืองชายแดนเหล่านี้เป็นด่านป้องกันภัยคุกคามจากพม่าให้กับอาณาจักรไทยซึ่งอยู่ถัดลงมาทางใต้อีกด้วย⁶⁵

กษัตริย์พม่าที่ต้องการจะยกกองทัพมาตีอาณาจักรไทยจะต้องเข้ายึดครองอาณาจักรล้านนาไทยให้ได้ก่อน เพื่อสร้างความได้เปรียบเหนืออีกฝ่าย ด้วยเหตุผลนี้ทำให้อาณาจักรล้านนาไทยไม่มีความสงบสุขเท่าใดนัก เนื่องจากทั้งไทยและพม่าต่างพยายามขยายอำนาจเข้าไปปกครองล้านนาไทย แต่ในช่วงปลายสมัยกรุงธนบุรี อาณาจักรล้านนาไทยได้เข้ามาสวมมิกัดกับพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นผลทำให้ไทยมีอาณาเขตครอบคลุมถึงดินแดนของอาณาจักรล้านนาไทยทั้งหมด ในช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้ไทยมีนโยบายในการยึดครองหัวเมืองอิสระตามชายแดนล้านนาไทยเพื่อเป็นเมืองด่านหน้าในการเตรียมตัวป้องกันตนเองจากการรุกรานของพม่า ขณะนั้นเมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็นประเทศราชของไทยได้พยายามรวบรวมหัวเมืองต่างๆ เหล่านี้ให้เข้ามาอยู่ในอาณาจักรล้านนาไทย จนทำให้อาณาเขตของอาณาจักรไทยในสมัยนี้กว้างขวางยิ่งกว่าช่วงที่ผ่านมา⁶⁶

ต่อมาอังกฤษได้ขยายอิทธิพลเข้าไปในพม่าโดยเข้ายึดครองเมืองต่างๆ พร้อมกันนั้นยังได้ทำการสำรวจเพื่อทำแผนที่เขตแดนของพม่าที่ยึดมาได้และพบว่าเขตแดนของพม่าที่ติดต่อกับเขตแดนไทยนั้นมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าอยู่มาก เช่น ไม้สัก เป็นต้น ดังนั้นในปีพ.ศ.2408 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ของไทยนั้น อังกฤษได้ส่งข้าหลวงใหญ่อังกฤษประจำอินเดียมาติดต่อกับรัฐบาลไทยเพื่อขอดำเนินการปักปันเขตแดนระหว่างสยามกับพม่าของอังกฤษเป็นการถาวร ซึ่งรัฐบาลไทยก็ได้ตอบตกลงโดยจัดตั้งคณะข้าหลวงปักปันเขตแดนไปทำการสำรวจและปักปันเขตแดนร่วมกับอังกฤษ หลังจากนั้นไทยกับ

⁶⁴ นคร พันธุ์ณรงค์, ปัญหาชายแดนไทย-พม่า. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และกาญจณี ละอองศรี, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร:มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2540), หน้า 41.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 41.

⁶⁶ นคร พันธุ์ณรงค์, ปัญหาชายแดนไทย-พม่า. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และกาญจณี ละอองศรี, บรรณาธิการ, หน้า 22-23.

อังกฤษได้มีการประชุมจัดทำอนุสัญญาขึ้นที่กรุงเทพฯ ในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2411 โดยในอนุสัญญาระดับนี้กำหนดแนวพรมแดนจากแม่น้ำสระหว่างแม่น้ำเมยกับแม่น้ำสาละวินลงมาทางใต้สู่ทะเลอันดามันที่ปากแม่น้ำปากจั่น เมื่อรัฐบาลไทยตรวจสอบแผนที่เขตแดน ที่อังกฤษจัดทำขึ้นมาแล้วเห็นว่าถูกต้อง จึงได้ให้สัตยาบันที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2411⁶⁷ ถือได้ว่าเป็นอนุสัญญาเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษฉบับแรก⁶⁸ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข.)

เมื่ออังกฤษสามารถยึดครองดินแดนของพม่าได้ทั้งหมดในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2429⁶⁹ ได้กำหนดให้พม่าเป็นมณฑลหนึ่งของอินเดียซึ่งเป็นอาณานิคมส่วนหนึ่งของอังกฤษแล้วในขณะนั้น ในช่วงนั้นตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่5ของไทย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยที่ไทยต้องติดต่อกับอังกฤษแทนการติดต่อกับพม่าโดยตรง⁷⁰

เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่อังกฤษต้องการยึดพม่าเป็นเมืองขึ้นก็เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ คือ แหล่งทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ของพม่า โดยเฉพาะไม้ขนสักที่มีมูลค่ามหาศาลและป่าไม้ชนิดนี้พบมากในเขตพม่าและไทยแถบบริเวณลุ่มแม่น้ำสาละวิน ทำให้อังกฤษต้องการยึดครองเมืองชายแดนล้านนาที่เป็นของไทยเพื่ออังกฤษจะได้ควบคุมการทำป่าไม้แถบแม่น้ำสาละวินทั้งสองฝั่งได้ และต่อมาเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่คนในบังคับของอังกฤษที่ประกอบอาชีพทำป่าไม้อยู่ในล้านนาไทยถูกฆ่า , ถูกปล้น , ถูกขโมยไม้ซุง ทำให้อังกฤษไม่พอใจเป็นอย่างมากที่เจ้าเมืองเชียงใหม่ซึ่งดูแลล้านนาไม่สามารถปกครองหัวเมืองชายแดนของตนเองให้สงบได้⁷¹ ดังนั้นอังกฤษจึงได้กล่าวโทษเจ้าเมืองเชียงใหม่ว่าไม่มีความสามารถในการควบคุมปัญหาต่างๆในเมืองเหล่านี้ จึงนำไปสู่การพิพาทระหว่างไทยกับอังกฤษในเรื่องเขตแดนบริเวณนี้ ต่อมาอังกฤษได้

⁶⁷ พยงค์ ทิมเจริญ, "เขตแดนระหว่างประเทศไทย-พม่า: ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และสนธิสัญญา," วารสารแผนที่ 1,28 (กรกฎาคม-กันยายน 2528): 49-50.

⁶⁸ เจษฎา หุ่นเฮง, "ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีโดยกลาง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน491," หน้า 87.

⁶⁹ กระมล ทองธรรมชาติ, เอเชีย: ความรู้ทั่วไป (กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า124

⁷⁰ นคร พันธุ์ณรงค์, ปัญหาชายแดนไทย-พม่า, ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และกาญจณี ละอองศรี, บรรณาธิการ, หน้า 1.

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 185-188.

เสนอให้มีการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องเขตแดนกับฝ่ายไทย โดยอ้างเหตุผลว่าต้องการรักษาความสงบของพื้นที่บริเวณนี้ให้ปราศจากโจรผู้ร้าย ทั้งที่วัตถุประสงค์หลักของอังกฤษคือ การรักษาผลประโยชน์ทางการค้าและทรัพยากรป่าไม้ของตน

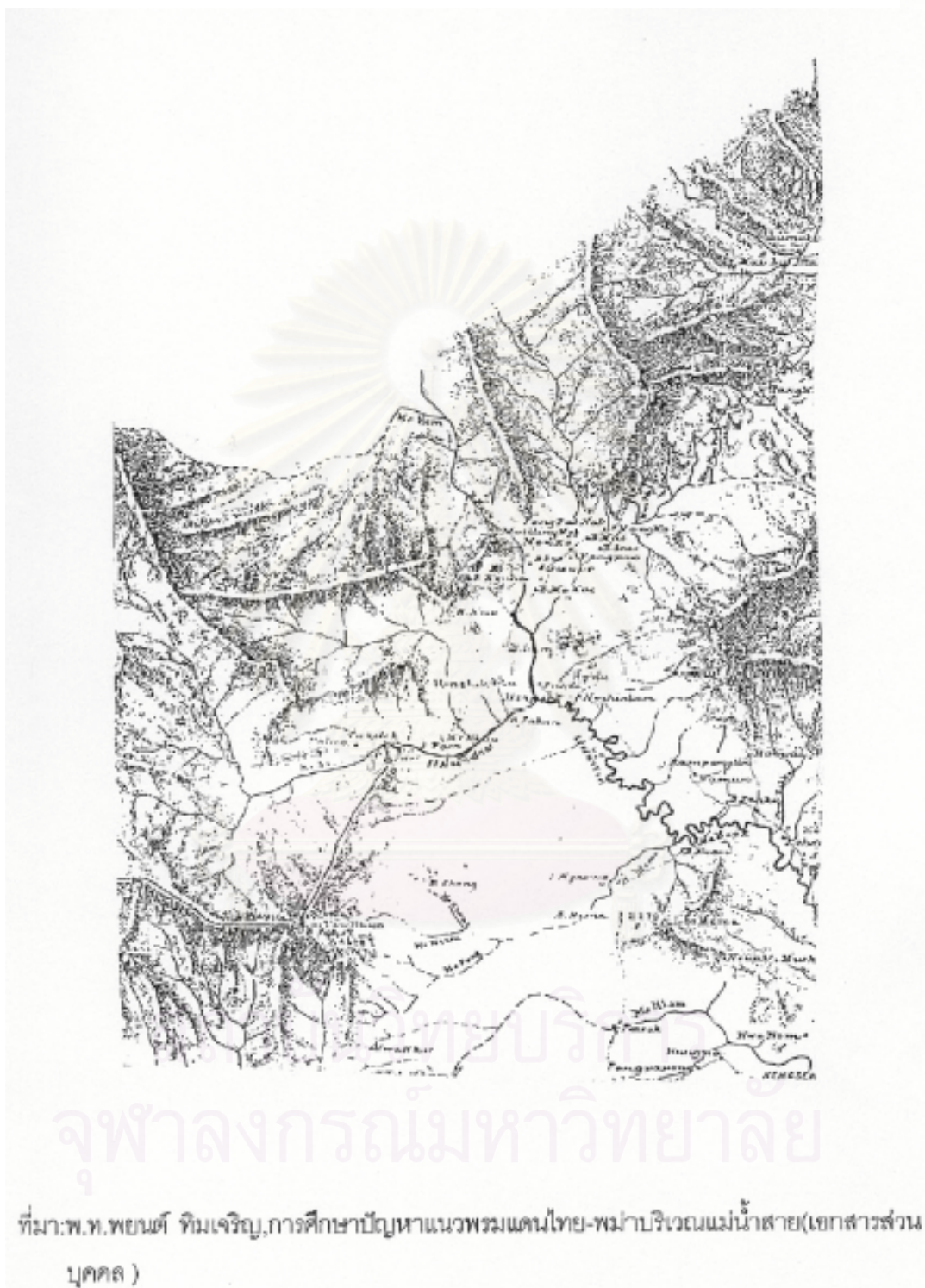
ข้าหลวงเขตแดนฝ่ายไทยกับฝ่ายอังกฤษได้ทำข้อตกลงร่วมกัน ณ เมืองบัน เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2430 เพื่อยุติข้อพิพาทเรื่องเขตแดนในขณะนั้น โดยข้อตกลงที่ทำกันนั้น อังกฤษเป็นฝ่ายได้เปรียบ แต่หลังจากได้ทำข้อตกลงไม่นาน อังกฤษก็กล่าวหาว่าไทยทำผิดข้อตกลงที่เมืองบันเป็นเหตุให้อังกฤษต้องเสียประโยชน์ อังกฤษจึงได้ใช้ข้อกล่าวหาเป็นข้ออ้างในการเข้าไปมีสิทธิในหัวเมืองชายแดนเหล่านี้ โดยอังกฤษได้ส่งข้าหลวงออกสำรวจเขตแดนที่กล่าวอ้างว่าเป็นของตนโดยไม่ยอมรับฟังคำโต้แย้งจากฝ่ายไทย สำหรับเหตุผลที่ไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบอังกฤษส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากประเทศต่างๆทางตะวันออกของเอเชียส่วนใหญ่ ไม่มีการทำหนังสือสัญญาเขตแดนระหว่างกันที่ชัดเจน⁷² มีเพียงแต่การตกลงกันด้วยวาจาหรือแสดงความสวามิภักดิ์โดยการส่งเครื่องบรรณาการให้แก่กันเท่านั้น ดังนั้นเมื่อประเทศตะวันตกได้เข้ามายึดครองดินแดนจึงอาศัยคำพูดของเมืองขึ้นเพื่อกำหนดอาณาเขตขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรที่แน่ชัดทำให้ประเทศตะวันตกได้ยึดครองดินแดนมากกว่าที่เป็นจริงและเมื่อมีการเจรจาเรื่องเขตแดนอังกฤษซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีอิทธิพลมาก จึงใช้อำนาจบีบบังคับไทยให้ยอมรับในข้อตกลงต่างๆที่อังกฤษเห็นชอบ จนในที่สุดแล้วรัฐบาลไทยไม่สามารถขัดขืนอังกฤษได้ จึงต้องส่งข้าหลวงและพนักงานทำแผนที่ไปทำการปักปันเขตแดนร่วมกับข้าหลวงเขตแดนฝ่ายอังกฤษ ในวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2436⁷³ โดยได้ทำการปักปันเขตแดนต่อจากแนวพรมแดนที่ทำไว้กับอังกฤษในปี พ.ศ.2411 ซึ่งในครั้งนี้ได้ตกลงกันว่าจะปักปันเขตแดนตั้งแต่แม่น้ำสาละวินมาตามสันเขา ทิวเขาถนนธงชัย ทิวเขาแดนลาวต่อด้วยแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกจนออกสู่น้ำโขงตรงเขตต่อ 3 ประเทศ บริเวณที่ปัจจุบันเรียกว่า สามเหลี่ยมทองคำ⁷⁴ ซึ่งการกำหนดแนวพรมแดนตอนนี้อยู่ไม่มีหนังสือสัญญา แต่เป็นการกำหนดเขตแดนลงบนแผนที่ตามที่ได้สำรวจและปักปันร่วมกัน คือ แผนที่ปักปันเขตแดนชื่อ Burma – Siam Boundary Demarcation Survey (ดังภาพที่ 1) โดยฝ่ายอังกฤษเป็นผู้เขียนและพิมพ์แผนที่ขึ้นมา แล้วจึงส่งไปให้ผู้แทนของทั้งสองฝ่ายทำการตรวจสอบเมื่อเห็นว่าถูกต้องก็ลงนามกันบนแผนที่และทำปฏิญญารับรองการลงนามดังกล่าว ซึ่งเทียบเท่า

⁷² เรื่องเดียวกัน, หน้า 222.

⁷³ พยงค์ ทิมเจริญ, "เขตแดนระหว่างประเทศไทย-พม่า: ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และสนธิสัญญา," วารสารแผนที่ 1,28 :52-53.

⁷⁴ "การปักปันเขตแดนระหว่างไทย-พม่า," วารสารเสนาสนเทศ 26,16(30 พฤษภาคม 2531) :11-17.

ภาพที่ 1: ส่วนหนึ่งแผนที่Burma - Siam Boundary Demarcation Survey ราววันที่ 3

กับการให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2437 ที่กรุงเทพฯ⁷⁵ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ค.)
เมื่อพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษในปีพ.ศ.2491 จึงได้รับการสืบสิทธิในสนธิสัญญาเกี่ยวกับเขตแดนที่อังกฤษทำไว้กับไทย ทำให้ความขัดแย้งเรื่องเขตแดนไทย-พม่าเกิดขึ้นอีกครั้งภายหลังจากที่พม่าได้ปกครองตนเอง

2.2.2 ปัญหาเส้นเขตแดนไทย-พม่าที่สำคัญ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าประเทศไทยกับประเทศพม่ามีเขตแดนติดต่อกันเป็นระยะยาวมาก (ดังภาพที่ 2) โดยเป็นเส้นเขตแดนทางบก 1,687 กิโลเมตร เส้นเขตแดนทางน้ำ 714 กิโลเมตร⁷⁶ การที่มีเส้นเขตแดนติดต่อกันยาวเช่นนี้ในบางครั้งอาจจะมีปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันได้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาเหล่านี้อาจจะได้รับการแก้ไขได้ถ้าทั้งสองฝ่ายมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน แต่เท่าที่ผ่านมาไทยกับพม่าก็ได้เผชิญกับปัญหานี้เรื่อยๆมาโดยที่ยังไม่สามารถแก้ไขกันได้อย่างสมบูรณ์ และเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการศึกษาเรื่องเขตแดนไทย-พม่า ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงกรณีตัวอย่างปัญหาเส้นเขตแดนไทย-พม่าที่สำคัญ โดยแยกออกเป็น 2 กรณีใหญ่ๆ ดังนี้

1.) **ปัญหาเส้นเขตแดนทางบก** สำหรับเส้นเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับพม่านั้นได้เกิดมีปัญหาค้างค้ำอยู่บ่อยครั้ง เนื่องด้วยบางจุดยังไม่มีการปักปันเขตแดนที่ชัดเจนและยังมีปัญหาการสู้รบระหว่างชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลทหารพม่าตามบริเวณแนวชายแดนไทย-พม่า ทำให้ในบางครั้งเกิดการรุกรานเขตแดนของไทยทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะมีระดับความรุนแรงเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในแต่ละพื้นที่ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าในช่วงเวลานั้น ทั้งนี้สามารถแยกการพิจารณาปัญหาเขตแดนทางบกไทย-พม่า ได้ดังนี้

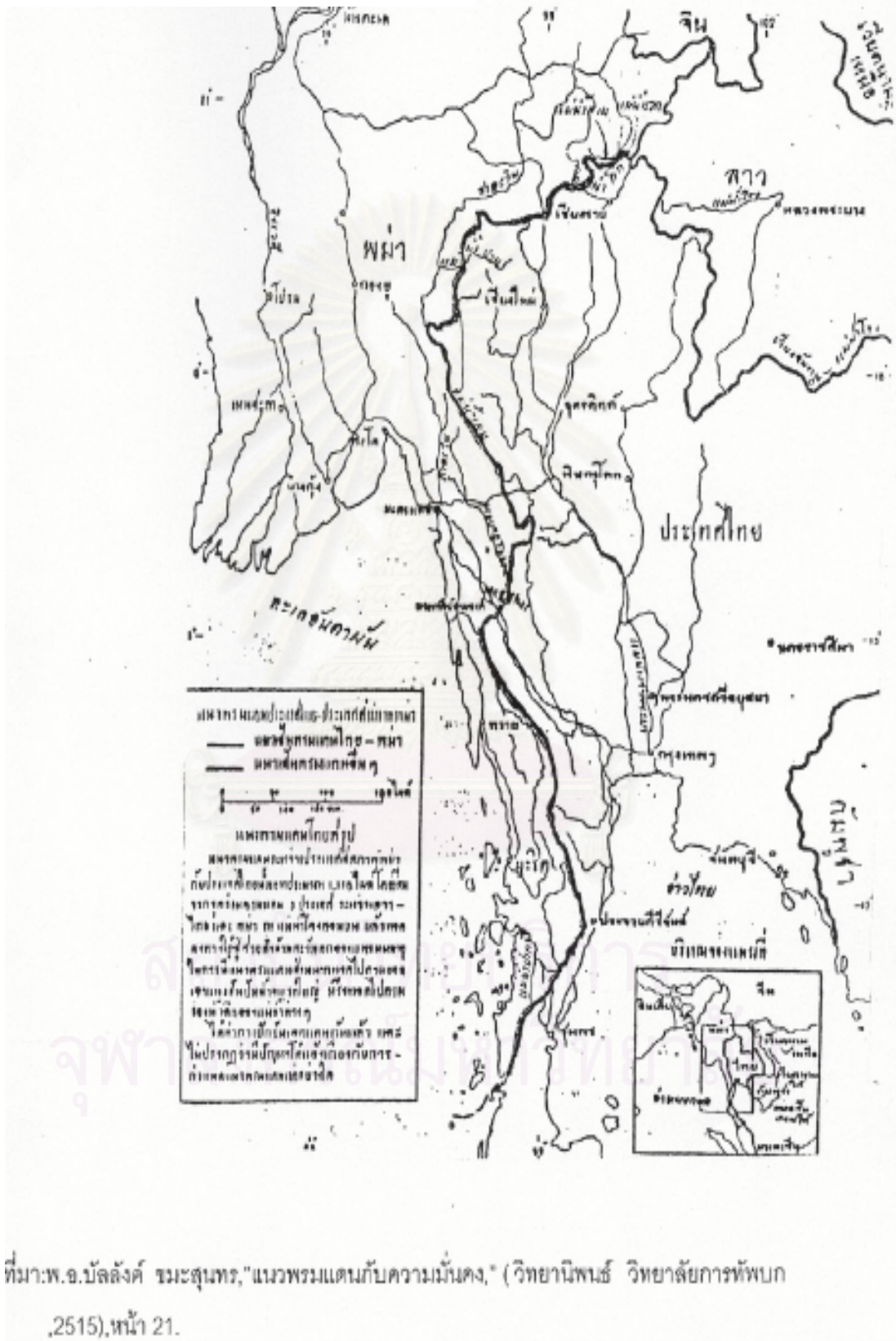
ก. ปัญหาบริเวณดอยกลาง

สำหรับปัญหาเขตแดนไทย-พม่าที่เกิดขึ้นบริเวณดอยกลางในเขตอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ นั้น มีสาเหตุมาจากความผิดพลาดของเจ้าหน้าที่เขตแดนฝ่ายไทยที่ได้ไปร่วมปักปันเขตแดนกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายอังกฤษในปีพ.ศ.2434 โดยเจ้าหน้าที่เขตแดนดังกล่าวได้เขียนเส้น

⁷⁵ พยงค์ ทิมเจริญ, "เขตแดนระหว่างประเทศไทย-พม่า: ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และสนธิสัญญา," วารสารแผนที่ 1,28: 53.

⁷⁶ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า65.

ภาพที่ 2: แผนที่แสดงแนวเขตแดนไทย-พม่า

ที่มา: พ.อ. บัลลังค์ ชมะสุนทร, "แนวพรมแดนกับความมั่นคง," (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก ,2515), หน้า 21.

เขตแดนไม่ตรงกับสารตราราชสีห์ของรัชกาลที่ 5 ที่มีถึงเจ้าเมืองลาวเกียงและเจ้าเมืองเชียงใหม่ สารนั้นข้อความเดียวกันว่า เส้นเขตแดน "ให้ไปตามดอยห้วยสะ" แต่แผนที่ดังกล่าวกลับเขียนเขตแดนว่า "ไปตามดอยกลาง" ซึ่งอยู่ตอนล่างของดอยห้วยสะเข้ามาในเขตไทยประมาณ 3-4 กิโลเมตร⁷⁷ สำหรับแนวพรมแดนบริเวณนี้ไม่มีการทำสนธิสัญญาที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษรกับอังกฤษ แต่ได้มีการจัดทำแผนที่ชื่อ "Burma - Siam Boundary Demarcation Survey" เป็นสนธิสัญญากำหนดเขตแดนโดยที่แผนที่ชุดนี้มีการประทับตราพระราชลัญจกรของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ส่วนฝ่ายอังกฤษประทับตราช้างหลวงใหญ่อังกฤษประจำอินเดียและเพื่อให้มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายทั้งสองฝ่าย ต่างให้ปฏิญญารับรองกันเท่ากับแผนที่นี้คือ ตัวกำหนดแนวพรมแดนระหว่างประเทศ⁷⁸ จึงทำให้มีแนวเส้นเขตแดนเกิดขึ้นสองแนวคือ แนวที่ควรจะเป็นไปตามสารตราพระราชสีห์และแนวที่เป็นไปตามแผนที่ปักปันของข้าหลวงปักปันซึ่งพื้นที่ที่เกิดอยู่ระหว่างกลางของความแตกต่างของเส้นเขตแดนทั้งสองแนวนี้ คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 32 ตารางกิโลเมตร⁷⁹ โดยในอดีตชาวเขาและราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ แต่ในปีพ.ศ.2510 กองกำลังทหารพม่าได้มาเรียกเก็บภาษีพืชผลการค้าจากราษฎรไทยในบริเวณหมู่บ้านดอยกลาง โดยทหารพม่าอ้างว่าหมู่บ้านดอยกลางตั้งอยู่ในเขตพม่า ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ราษฎรไทย นอกจากนี้แล้วในปีพ.ศ.2524 กลุ่มชนสี่ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยชาวไทยใหญ่ถือสัญชาติพม่า ที่มีกองกำลังติดอาวุธเพื่อต่อต้านรัฐบาลพม่าได้เข้ามาสร้างอิทธิพลในบริเวณดอยกลางและทำการผลิตตลอดจนจำหน่ายยาเสพติดในพื้นที่นี้กระทั่งในปีพ.ศ.2529 กองกำลังทหารพรานของไทยได้เข้ากวาดล้างและผลักดันชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ให้ออกไปจากพื้นที่ แต่ต่อมากลุ่มชนสี่ก็นำกำลังรุกล้ำเข้ามาตั้งฐานปฏิบัติการที่ดอยกลางอีกครั้ง⁸⁰

ดังนั้นในปี พ.ศ.2530 พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบก จึงสั่งกวาดล้างกลุ่มชนสี่ที่อาศัยอยู่บริเวณนี้จนไทยสามารถขจัดชนกลุ่มน้อยออกจากดอยกลางได้ หลังจากนั้นจึงได้ให้กำลังทหารไทยไปควบคุมพื้นที่ไว้ แต่ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 ชนสี่ยอมมอบตัวกับรัฐบาล

⁷⁷ เจษฎา นุ่นเฮง, "ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีดอยกลาง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน491," หน้า 67.

⁷⁸ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า121.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า127.

⁸⁰ เจษฎา นุ่นเฮง, "ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีดอยกลาง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน491," หน้า63.

พม่าทำให้รัฐบาลพม่าเข้ามายึดพื้นที่เดิมที่ชุมชนล่าอยู่บริเวณดอยกลางนี้กลับไปเป็นของพม่า⁸¹ แต่ฝ่ายไทยไม่ยินยอมจึงได้มีการวางกำลังเผชิญหน้ากันระหว่างทหารไทยและพม่า⁸² ต่อมาฝ่ายไทยได้เสนอให้ถอนกำลังทหารของทั้งสองฝ่ายออกจากบริเวณนี้แต่พม่าไม่เห็นด้วยและยืนยันจะคงกำลังทหารพม่าไว้ในพื้นที่ต่อไปโดยอ้างว่าเป็นเขตแดนของพม่า⁸³

ข. ปัญหาบริเวณด่านเจดีย์สามองค์

ส่วนปัญหาเขตแดนบริเวณด่านเจดีย์สามองค์ ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีนั้น เกิดจากการที่เส้นเขตแดนบริเวณนี้ยังไม่แน่ชัด โดยหลักฐานในการปักปันเขตแดนบริเวณนี้ได้แก่อนุสัญญาระหว่างกษัตริย์สยามกับข้าหลวงใหญ่แห่งอินเดียเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2411 โดยในอนุสัญญาได้กำหนดจุดที่เป็นหลักเขตไว้ 3 หลัก คือ พญาชูสูงทุ่ง เจดีย์สามองค์และกว๊านทุ่ง ซึ่งหมายถึงว่า เส้นเขตแดนจะต้องลากผ่านสันปันน้ำเขาพญาชูสูงทุ่ง ไปยังพระเจดีย์ทั้งสามองค์และลากผ่านสันปันน้ำเขากว๊านทุ่ง⁸⁴ ต่อไปทางใต้จนถึงต้นแม่น้ำกระบือหรือที่พม่าเรียกว่าแม่น้ำปากจั่น และไปออกทะเลอันดามันที่ปลายแหลมวิคทอเรียพอยท์ ตามแนวเส้นแบ่งเขตทางทะเล⁸⁵ แต่แผนที่ของฝ่ายอังกฤษนั้นเป็นเส้นลากผ่านยอดเขาพญาชูสูงทุ่ง ตรงไปยังเจดีย์องค์กลางแล้วลากเส้น ตรงกลับมายังยอดเขาพญาชูสูงทุ่งอีกครั้งหนึ่งโดยมิได้ลากตรงไปยังสันปันน้ำเขากว๊านทุ่ง ซึ่งอาจเป็นเพราะยังหาที่ตั้งจุดกว๊านทุ่งไม่ได้⁸⁶

ในปีพ.ศ.2527 ได้เกิดปัญหาเขตแดนบริเวณนี้เนื่องจากพม่าได้ยกกำลังทหารเข้ามากวาดล้างชนกลุ่มน้อยพวกกะเหรี่ยงและมอญอิสระบริเวณบ้านเจดีย์สามองค์และรุกล้ำเข้ามาเผาบ้านเรือนราษฎรมอญและกะเหรี่ยงที่อยู่ในเขตไทยประมาณ 20 หลังคาเรือนและยังได้ยึดพื้นที่บริเวณ

⁸¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 79.

⁸² สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า128.

⁸³ เรื่องเดียวกัน, หน้า131.

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 171.

⁸⁵ เจษฎา หุ่นเฮง, "ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีดอยกลาง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน491," หน้า 89.

⁸⁶ สุรจิตร์ สิทธิประณีต, "สหภาพพม่ากับความมั่นคงแห่งชาติของไทย," (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยการทัพบก, 2537), หน้า 246.

นี้ไว้ 2 วัน แล้วจึงถอนกำลังทหารกลับไปพร้อมกับอ้างสิทธิ์ในพื้นที่บริเวณนี้ทั้งหมด⁸⁷ ต่อมาในปีพ.ศ.2533 ทหารพม่าได้ขอเจรจากับไทยเรื่องปัญหาเขตแดนบริเวณนี้และได้อ้างสิทธิ์ในพื้นที่นี้อยู่ดังเดิม นอกจากนี้ในช่วงเดือนมีนาคมปีเดียวกันนั้นพม่าได้นำทหารมาตั้งฐานในเขตนี้ทำให้ฝ่ายไทยต้องเรียกร้องให้พม่าถอนทหารออกไปจนในที่สุดปลายเดือนมีนาคมนั้นเองพม่าก็ยอมถอนทหารออกไป

ค. ปัญหาบริเวณเนิน 491

เนิน 491 ตั้งอยู่ในเขตอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร ปัญหาเขตแดนบริเวณนี้เกิดจากการที่ทหารพม่านำกำลังเข้าปราบปรามทหารกะเหรี่ยงที่ค่ายถ้ำดิน ภาคตะนาวศรี ในเขตประเทศพม่าเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2535 แต่ได้มีกองกำลังทหารกะเหรี่ยงบางส่วนหนีไปตั้งฐานที่มั่นต่อต้านรัฐบาลพม่าบนเนิน 491 ต่อมาในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2535 ทหารพม่าสามารถยึดเนิน 491 จากทหารกะเหรี่ยงได้และได้วางกำลังส่วนหนึ่งไว้ที่เนิน 491⁸⁸ โดยอ้างว่าเนิน 491 อยู่ในเขตพม่า แต่ฝ่ายไทยอ้างว่าเนิน 491 เป็นสันปันน้ำแบ่งเส้นเขตแดนไทย-พม่า⁸⁹ จึงขอให้ทหารพม่าถอนกำลังออกไปจากบริเวณนี้ เมื่อพม่าไม่ยอมปฏิบัติตามคำขอของไทย ทำให้เกิดมีการปะทะกันครั้งใหญ่ระหว่างทหารของทั้งสองฝ่าย ซึ่งปัญหานี้ได้ยืดเยื้ออยู่เกือบ 10 เดือน จึงยุติลงได้และในที่สุดทั้งสองฝ่ายได้เจรจาแก้ไขปัญหาเรื่องนี้ในคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคไทย-พม่าเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2535 โดยตกลงปรับย้ายกำลังทหารออกจากเนิน 491 ระหว่างวันที่ 15-25 ธันวาคม พ.ศ.2535⁹⁰ ซึ่งจนกระทั่งปัจจุบันนี้ก็ยังไม่มีความคืบหน้าในการปักปันเขตแดนบริเวณนี้แต่อย่างใด

ง. ปัญหาบริเวณสำนักสงฆ์ทุ่งเต็งนาโง่ง⁹¹

สำนักสงฆ์ทุ่งเต็งนาโง่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอแม่สวาย จังหวัดเชียงราย โดยปัญหาเขตแดนบริเวณนี้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ.2533 จากการที่ทหารพม่าได้ทำการก่อสร้างสำนักสงฆ์ทุ่งเต็งนาโง่ง

⁸⁷ วิชา ทุ่งแสง , " ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีดอยกลาง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน 491," หน้า 86.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 56.

⁸⁹ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า 16.

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 171.

⁹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 118-119.

บนสันเขาตอยนางนอน ตำบลเวียงพาคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย แต่ต่อมาในช่วงปลายปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมานั้น ทหารพม่าได้ไปตั้งฐานปฏิบัติการใกล้สำนักสงฆ์ดังกล่าว และในขณะเดียวกันทหารไทยก็ได้ไปตั้งฐานปฏิบัติการอยู่ใกล้สำนักสงฆ์เช่นกันทำให้ทหารทั้งสองฝ่ายมีฐานปฏิบัติการเผชิญหน้ากันอยู่ โดยต่างฝ่ายต่างอ้างว่าเขตแดนบริเวณนี้เป็นของฝ่ายตน ทั้งนี้เนื่องมาจากไทยกับพม่าใช้แผนที่คนละฉบับมาอ้าง ปัญหานี้ทำให้ทั้งสองฝ่ายมีความไม่ลงรอยกันและอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งในอนาคตได้ ดังนั้นไทยกับพม่าจึงตกลงที่จะถอนกำลังทหารออกจากฐานที่อ้างสิทธิ์ โดยฝ่ายพม่าได้ถอนกำลังทหารออกไปเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2539 ส่วนฝ่ายไทยได้ถอนกำลังทหารเมื่อวันที่ 18 มีนาคม ปีเดียวกันนั่นเอง ซึ่งในช่วงของการทำการศึกษาจนถึงปีพ.ศ.2542 นั้น ไม่มีกำลังของทั้งสองฝ่ายอยู่ในบริเวณนั้นเลย

2.) ปัญหาเส้นเขตแดนทางน้ำ กรณีปัญหาเส้นเขตแดนทางน้ำนั้น โดยทั่วไปแล้วปัญหาที่เกิดขึ้นมีความยุ่งยากพอกๆกับเส้นเขตแดนทางบก เพราะมีความสลับซับซ้อนพอกๆกัน เนื่องด้วยสนธิสัญญาเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าที่สืบสิทธิ์มาจากอังกฤษนั้นไม่ได้กำหนดสิทธิความเป็นเจ้าของของท้องน้ำไว้ชัดเจนทำให้เกิดปัญหาในภายหลังเมื่อมีการอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของของท้องน้ำของทั้งสองฝ่าย ในที่นี้ผู้วิจัยจะแยกการพิจารณาปัญหาเขตแดนทางน้ำระหว่างไทยกับพม่า ดังนี้

ก.ปัญหามริเวณแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก

แม่น้ำสายและแม่น้ำรวก ตั้งอยู่ในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยเป็นเส้นกั้นพรมแดนทางตอนเหนือสุดระหว่างไทยกับพม่าตามปฏิญญาระหว่างไทยกับอังกฤษ ลงวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2437⁹² โดยปฏิญญาไม่ได้ระบุว่าให้ใช้ส่วนใดของแม่น้ำเป็นเส้นเขตแดน จึงถือเอาลำน้ำทั้งสายเป็นเส้นเขตแดนระหว่างไทย-พม่า แต่เนื่องจากแม่น้ำทั้งสองสายมีลักษณะเป็นดินตะกอน ร่วนซุยง่ายเวลาน้ำกักเซาะ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเดินของน้ำอยู่ตลอดเวลา จนเกิดมีปัญหากการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำสายในเวลาต่อมา ดังนั้นรัฐบาลไทยกับรัฐบาลอังกฤษซึ่งปกครองพม่าอยู่ในขณะนั้นจึงได้ตกลงทำหนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างกันใจความว่า “รัฐบาลทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะยอมรับร่องน้ำลึกของแม่น้ำสายเป็นแนวพรมแดนไม่ว่าแม่น้ำสายจะเปลี่ยนไป

⁹² เวณิกา บุญมาคลี, "นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ในสมัยนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ(พ.ศ.2531-2534)," (ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า130.

ในอนาคตและการเปลี่ยนทางเดินนั้นจะเป็นเหตุให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเสียดินแดนไปก็ตาม”⁹³ ต่อมาเกิดปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางเดินน้ำของแม่น้ำสายอีกในปีพ.ศ.2482 รัฐบาลทั้งสองฝ่ายจึงมาทำการแลกเปลี่ยนสัตยาบันยอมรับแนวร่องน้ำลึกของแม่น้ำสายที่เปลี่ยนทางเดินใหม่เป็นเส้นเขตแดน⁹⁴

และในช่วงเวลาเดียวกันนั้นยังเกิดปัญหาการเปลี่ยนทางเดินของน้ำ บริเวณแม่น้ำรวกด้วยเช่นกัน โดยในปีพ.ศ. 2482 แม่น้ำรวกได้เปลี่ยนทางเดินเข้าไปในเขตพม่าทำให้เกิดเกาะขนาดใหญ่ขึ้นซึ่งอังกฤษยอมยกให้ไทย และได้ทำข้อตกลงเพิ่มเติมว่าให้ใช้ร่องน้ำลึกของแม่น้ำรวกที่เปลี่ยนแปลงใหม่เป็นเส้นเขตแดนเช่นเดียวกับกรณีแม่น้ำสาย⁹⁵

จนกระทั่งได้เกิดปัญหาแม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินอีกครั้งในปีพ.ศ. 2510 แต่ในครั้งนี้นีพม่าไม่ยอมรับแนวร่องน้ำลึกของแม่น้ำสายที่เปลี่ยนใหม่เป็นเส้นเขตแดนตามข้อตกลงเดิมที่ทำไว้ โดยพม่าอ้างว่าการเปลี่ยนแปลงทางเดินน้ำในแม่น้ำสายครั้งนี้ไม่เป็นไปตามธรรมชาติแต่เกิดจากราษฎรไทยสร้างฝายทดน้ำในบริเวณแม่น้ำสายทำให้แม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดิน⁹⁶ จนเกิดความขัดแย้งระหว่างราษฎรของไทยกับพม่าที่ได้อาศัยและใช้ประโยชน์จากน้ำบริเวณแม่น้ำสาย ดังนั้นรัฐบาลของทั้งสองประเทศจึงต้องหาทางแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้สามารถยุติลงได้ในช่วงรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ โดยรัฐบาลไทยกับพม่าได้ทำการปักปันเขตแดนในแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวกร่วมกันเป็นผลสำเร็จในปีพ.ศ.2531⁹⁷ ซึ่งถือเป็นความสำเร็จครั้งแรกในการปักปันเขตแดนร่วมกันระหว่างไทยกับพม่า

ข. ปัญหาบริเวณแม่น้ำปากจั่น⁹⁸

แม่น้ำปากจั่นตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระนอง สำหรับปัญหาเขตแดนบริเวณนี้เกิดจากความไม่ชัดเจนของสนธิสัญญาระหว่างไทยกับอังกฤษ ซึ่งไม่ได้ระบุพิกัดทางภูมิศาสตร์ ตำบล

⁹³ พยงค์ ทิมเจริญ, ปัญหาพรมแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสาย (เอกสารส่วนบุคคล), หน้า 2.

⁹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

⁹⁵ เวณิกา บุญมาคณี, “นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ในสมัยนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ(พ.ศ.2531-2534),” หน้า 130.

⁹⁶ พยงค์ ทิมเจริญ, ปัญหาพรมแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสาย, หน้า 4.

⁹⁷ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า 155.

⁹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 170-171.

และชื่อเกาะขนาดเล็กจึงทำให้เกิดปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์เหนือเกาะหลาม เกาะคันและเกาะขึ้นก โดยฝ่ายพม่าได้อ้างแผนที่เดินเรือของอังกฤษปีพ.ศ.2491 ในการกำหนดอาณาเขตทางทะเล ครอบคลุมเกาะทั้งสาม ขณะที่ฝ่ายไทยก็กำหนดอาณาเขตทางทะเลครอบคลุมเกาะทั้งสามเช่น เดียวกัน ซึ่งเจ้าหน้าที่เขตแดนของทั้งสองฝ่ายจะต้องหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเกาะ ทั้งสามมาพิสูจน์ว่าประเทศใดจะมีสิทธิครอบครองเหนือเกาะเหล่านี้ แต่ในปัจจุบันนี้ยังไม่มี ความคืบหน้าในการดำเนินการ

ค. ปัญหาบริเวณแม่น้ำเมย

แม่น้ำเมย ตั้งอยู่ในเขตอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยปัญหาเขตแดนที่เกิดขึ้นบริเวณนี้มี สาเหตุมาจากความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดนเนื่องจากตามสนธิสัญญาเขตแดนที่ไทยได้ทำกับ อังกฤษในปีพ.ศ. 2411 นั้นกำหนดเอาไว้ว่า “ชายฝั่งของแม่น้ำคือ พรหมแดนของแต่ละประเทศ ลำน้ำนั้นเป็นของกลาง และไม่ได้กล่าวว่าเกาะในลำน้ำนั้นเป็นของฝ่ายใด”⁹⁹ ทำให้เกิดปัญหา การอ้างกรรมสิทธิ์เหนือเกาะที่เกิดขึ้นใหม่ในแม่น้ำเมย นอกจากนี้ยังมีปัญหากระแสน้ำในแม่น้ำ เมยกัดเซาะตลิ่งและการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำตามธรรมชาติ¹⁰⁰ ซึ่งปัญหาเขตแดนบริเวณนี้มี ความเกี่ยวเนื่องกับปัญหาชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่าพวกกะเหรี่ยงคริสต์ที่เป็นศัตรูของรัฐบาลพม่า ด้วย เพราะเมื่อใดที่ทหารฝ่ายรัฐบาลพม่าเข้าโจมตีฐานที่มั่นพวกกะเหรี่ยงคริสต์ที่อยู่ตามชายแดน ไทยบริเวณแม่น้ำเมย มักจะมีการถูกลักลอบขโมยของไทยบริเวณนี้บ่อยครั้งซึ่งอาจก่อให้เกิด ความขัดแย้งระหว่างไทยกับพม่าได้

จากภาพรวมของปัญหาเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าที่กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าไทยกับ พม่ามีปัญหาเขตแดนร่วมกันอยู่หลายจุดที่ยังไม่สามารถหาข้อสรุปในการปักปันเขตแดนร่วมกันได้ แต่จุดที่มีปัญหามากที่สุดและมักเกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับพม่าอยู่บ่อยครั้ง คือ เขตแดนไทย- พม่าบริเวณแม่น้ำเมย ในเขตอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยบริเวณนี้มีด้านการค้าชายแดนที่ สำคัญระหว่างไทยกับพม่า คือ ด้านแม่สอด-เมียวดี ที่มีปริมาณการค้าระหว่างกันเป็นมูลค่า มหาศาล จนทำให้เกิดโครงการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าบริเวณนี้เพื่ออำนวยความสะดวก ในการคมนาคมขนส่งสินค้าข้ามประเทศ แต่ในขณะเดียวกันชายแดนไทย-พม่าบริเวณนี้ก็ ยังเป็นแหล่งซ่องสุมของบรรดาชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่าพวกกะเหรี่ยงคริสต์ และเมื่อใดที่รัฐบาล

⁹⁹ เวณิกา บุญมาคลี, “นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ในสมัยนายกรัฐมนตรีพลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ(พ.ศ.2531-2534),” หน้า 122.

¹⁰⁰ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า หน้า 15.

ทหารพม่าดำเนินการปราบปรามชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ ก็มักจะมีการละเมิดอธิปไตยของไทยอยู่
หลายๆครั้ง โดยฝ่ายพม่าจะอ้างความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดนมาเป็นเหตุผลแทบทุกครั้งไป

เนื่องจากปัญหาเขตแดนเป็นปัญหาที่มีรากเหง้ามาตั้งแต่สมัยที่พม่าเป็นอาณานิคมของ
อังกฤษอยู่ ดังนั้นการจะแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ต้องอาศัยความสัมพันธ์อันดีระหว่างทั้งสองประเทศ
โดยเฉพาะควรมีการสร้างทำความเข้าใจซึ่งกันและกันเพื่อลดความหวาดระแวงกันในเรื่องต่างๆ โดย
การจัดประชุมปรึกษาหารือหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเจ้าหน้าที่ของทั้งสองฝ่ายอย่างต่อเนื่อง
เนื่องเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีอันจะนำไปสู่ความร่วมมือซึ่งกันและกันในการแก้ไขปัญหาเขต
แดน ดังเช่น ความสำเร็จที่เกิดขึ้นในช่วงรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่ไทยกับพม่าสามารถ
ปักปันเขตแดนร่วมกันได้เป็นครั้งแรกบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก เขตอำเภอแม่สาย จังหวัด
เชียงราย ดังรายละเอียดที่จะปรากฏในบทที่ 3

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก และแม่น้ำเมย

ประเทศไทยกับประเทศพม่าเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกันเป็นระยะมากกว่า 2,400 กิโลเมตร ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางทะเล ด้วยเหตุนี้ประเทศทั้งสองจึงมีความสัมพันธ์ต่อกันมาเป็นเวลานานหลายร้อยปี แต่รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าเท่าที่ผ่านมานั้นในประวัติศาสตร์ของทั้งสองประเทศ มักจะเป็นไปในเชิงความขัดแย้ง ดังที่เราได้พบเห็นภาพข่าวปรากฏอยู่ในสื่อต่างๆ ของไทยอยู่เป็นระยะ ซึ่งสาเหตุสำคัญของความขัดแย้งดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากปัญหาการเมืองภายในพม่า คือ การสู้รบระหว่างรัฐบาลทหารพม่ากับชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่าที่ต้องการแยกตัวเป็นอิสระเพื่อปกครองตนเอง โดยปัญหานี้ได้นำมาสู่ปัญหาอื่น ๆ ที่ติดตามมา ได้แก่ ปัญหาการรุกรานล้าอธิปไตย, ปัญหาผู้อพยพหนีภัยจากการสู้รบในพม่า, ปัญหายาเสพติด, ปัญหาแรงงานผิดกฎหมายลักลอบเข้าประเทศ นอกจากนี้ยังมีปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่สร้างความกระทบกระทั่งให้กับทั้งสองประเทศเสมอมา ได้แก่ ปัญหาเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า ซึ่งเป็นปัญหาที่มีรากเหง้ามาตั้งแต่สมัยที่พม่ายังเป็นอาณานิคมของอังกฤษอยู่และส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศหลังจากพม่าได้รับเอกราช

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ว่าไทยกับพม่ามีปัญหาเขตแดนทั้งทางบกและทางน้ำร่วมกันอยู่หลายพื้นที่ ที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง จะมีก็แต่เพียงเขตแดนไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวกเท่านั้นที่ไทยกับพม่าสามารถตกลงแก้ไขปัญหาร่วมกันได้อย่างสมบูรณ์ คือ มีการปักปันเขตแดนร่วมกันไปเรียบร้อยแล้วตั้งแต่ปีพ.ศ. 2531 ตรงกับช่วงรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่พม่าได้รับเอกราชมา ที่ทั้งสองประเทศสามารถดำเนินการปักปันเขตแดนร่วมกันเป็นผลสำเร็จ แต่ก็ต้องใช้เวลาร่วม 20 ปี กว่าที่ความสำเร็จครั้งนี้จะเกิดขึ้นได้ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาถึงเหตุและปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

เมื่อรัฐบาล SLORC ได้ขึ้นมากปกครองพม่า นับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2531 เป็นต้นมา พบว่าไทยกับพม่าเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งเรื่องเขตแดนบ่อยครั้งขึ้นและยังมีความรุนแรงของปัญหาเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมย ในเขตอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อการค้าขายและต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างทั้งสองประเทศ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าไทยกับพม่าจะพยายามเจรจาแก้ไขปัญหาดังกล่าวหลายครั้ง แต่ก็ยังไม่อาจประสบผลสำเร็จได้

ดังนั้นการศึกษาในขั้นต่อไปนี้จะเป็นการศึกษาปัญหาแม่น้ำสาย แม่น้ำรวกและแม่น้ำเมย พร้อมๆกันไป เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพปัญหาเขตแดนดังกล่าว รวมไปถึงเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำทั้งสามสาย โดยจะอธิบายแยกเป็นกรณี ดังนี้

3.1 ปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก

ก. ข้อพิจารณาทั่วไปเกี่ยวกับแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก

แม่น้ำสายและแม่น้ำรวก เป็นแม่น้ำที่กั้นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าด้านอำเภอ แม่สาย จังหวัดเชียงราย ตามปฏิญญาร่วมกันระหว่างไทยกับพม่าของอังกฤษ ลงวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2437 ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 5 ของไทย โดยในครั้งนั้นไม่ได้ทำสนธิสัญญาเขตแดนเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ใช้วิธีการสำรวจภูมิประเทศและปักปันเขตแดนร่วมกันลงบนแผนที่ซึ่งฝ่ายอังกฤษได้จัดทำขึ้น เรียกว่า แผนที่ Burma-Siam Boundary Demarcation Survey เมื่อเสร็จสมบูรณ์แล้วจึงส่งให้ผู้แทนของทั้งสองฝ่ายตรวจสอบความถูกต้องและลงนามบนแผนที่ เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายยึดแทนสนธิสัญญา สำหรับผู้ลงนามฝ่ายสยาม คือ กรมหลวงเทเวศวงษาโรปกการเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ ส่วนผู้ลงนามฝ่ายอังกฤษ คือ นายเจ จอช สก็อต อูปทูตและผู้ว่าราชการแทนกงสุลใหญ่อังกฤษประจำสยาม และเพื่อให้เกิดผลสมบูรณ์ตามกฎหมายจึงมีการประทับตราประจำรัชกาลที่ 5 และตราข้าหลวงใหญ่แห่งอินเดียไว้บนแผนที่ นอกจากนี้ผู้แทนของทั้งสองฝ่ายยังได้ให้ปฏิญญาร่วมกันบนแผนที่ดังกล่าว พร้อมประทับตราประจำตำแหน่งของทั้งสองฝ่ายลงบนปฏิญญา เป็นผลให้แม่น้ำสายและแม่น้ำรวกกลายเป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าตามกฎหมาย ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา¹

สำหรับกรณีของแม่น้ำสายนั้น มีต้นกำเนิดในเขตประเทศพม่า โดยการรวมตัวของลำห้วยที่ไหลจากทิวเขาใหญ่น้อยทางด้านทิศตะวันตกของอำเภอท่าซี้เหล็ก จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแม่น้ำที่มีน้ำไหลตลอดปี ไหลจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก ผ่านชอกเขาแคบๆจนถึงหัวเขาดอยคา จึงใช้ร่องน้ำลึกของแม่น้ำเป็นแนวพรมแดนระหว่างเขตแดนไทย ด้านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย กับเขตแดนพม่าด้านท่าซี้เหล็ก เมืองเชียงตุง สหภาพพม่า ซึ่งแม่น้ำสายช่วงบริเวณนี้จะไหลผ่านที่ราบดินตะกอนที่มีดินร่วนซุย จึงง่ายต่อการกัดเซาะของน้ำ และจะไหลไปบรรจบกับแม่น้ำรวกที่บ้านป่าแดง ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย แม่น้ำสาย

¹ สุทธิ วิมะลิน, "การกำหนดแนวพรมแดนคงที่ระหว่างไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก," (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, 2530), หน้า3-5.

มีความยาวประมาณ 15 กิโลเมตร ไม่มีประโยชน์ในการคมนาคมแต่เป็นแหล่งน้ำสำหรับใช้ในการทำเกษตรกรรม โดยราษฎรไทยได้จัดทำฝายกั้นน้ำในแม่น้ำสาย เพื่อท่อน้ำเข้าไปทำการเพาะปลูกตลอดปี

ส่วนแม่น้ำรวก ก็มีต้นกำเนิดในเขตประเทศพม่าเช่นกัน โดยเกิดจากการรวมตัวของลำห้วยหลายสายจากทิวเขาใหญ่น้อยทางด้านเหนือของอำเภอท่าซี้เหล็ก จังหวัดเชียงใหม่ ไหลจากทิศตะวันตกเฉียงเหนือไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ช่วงที่แม่น้ำไหลอยู่ในประเทศพม่าจะเรียกกันว่า “แม่น้ำฮวก” แม่น้ำรวกนั้นถูกใช้เป็นแนวพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า ตั้งแต่สบสาย (จุดร่วมตรงแม่น้ำสายไหลลงแม่น้ำรวก ที่บ้านป่าแดง ในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย) จนถึงสบรวก (จุดร่วมตรงแม่น้ำรวกไหลลงแม่น้ำโขง ที่บ้านสบรวก เขตอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย) ซึ่งเป็นจุดร่วมเขตแดน 3 ประเทศ คือ พม่า - ไทย - ลาว หรือที่เรียกกันว่า “สามเหลี่ยมทองคำ”^{2*} โดยใช้ร่องน้ำลึกของแม่น้ำเป็นแนวพรมแดน แม่น้ำรวกนั้นมีความยาวประมาณ 44 กิโลเมตร เป็นแม่น้ำที่มีน้ำตลอดปี มีลักษณะคดโค้งมากและไหลผ่านที่ราบดินตะกอน เมื่อถึงฤดูน้ำมากน้ำจะไหลเชี่ยว จึงเดินเรือไม่ได้ มีเกาะแก่งมากมาย ลักษณะธรรมชาติบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกนั้น แต่เดิมเต็มไปด้วยป่าสักที่มีค่า แต่ในปัจจุบันได้ถูกทำลายลงหมดแล้ว อย่างไรก็ตามบริเวณนี้ยังมีช่องทางการติดต่อระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า ที่สำคัญคือ ช่องทางแม่สาย-ท่าซี้เหล็ก ซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นด่านการค้าชายแดนไทย-พม่าที่มีปริมาณสินค้าผ่านเข้าและออก คิดเป็นมูลค่ามหาศาล

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกเป็นแม่น้ำที่มีลักษณะเชื่อมต่อกัน โดยจะไหลไปลงยังแม่น้ำโขง บริเวณที่เรียกว่าสบรวก และแม่น้ำทั้งสองสายนี้ยังเป็นเส้นเขตแดนระหว่างไทย-พม่า ที่มีความยาวรวมกัน เป็นระยะทางประมาณ 59 กิโลเมตร

ข. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก

แม้ว่าแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกจะเป็นแม่น้ำคนละสายกัน แต่ด้วยเหตุที่มีการไหลเชื่อมต่อกันไปลงยังแม่น้ำโขง (ดังภาพที่ 3) ประกอบกับแม่น้ำทั้งสองสายนี้ยังเป็นแนวเขตแดนไทย-

² สุรจิตร สิทธิประณีต, “สหภาพพม่ากับความมั่นคงแห่งชาติของไทย,” (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, 2537), หน้า 41-42.

* แต่เดิมบริเวณนี้เป็นแหล่งผลิตยาเสพติดที่สำคัญของชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่า แต่ปัจจุบันรัฐบาลไทยได้ร่วมมือกับประเทศลาวและจีน เพื่อพัฒนาพื้นที่นี้ให้เป็นแหล่งอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว

พม่า ด้านจังหวัดเชียงรายเหมือนกัน ทำให้ทางฝ่ายไทยและพม่ามีการพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นในแม่น้ำทั้งสองสายนี้ไปพร้อมๆกัน ดังนี้

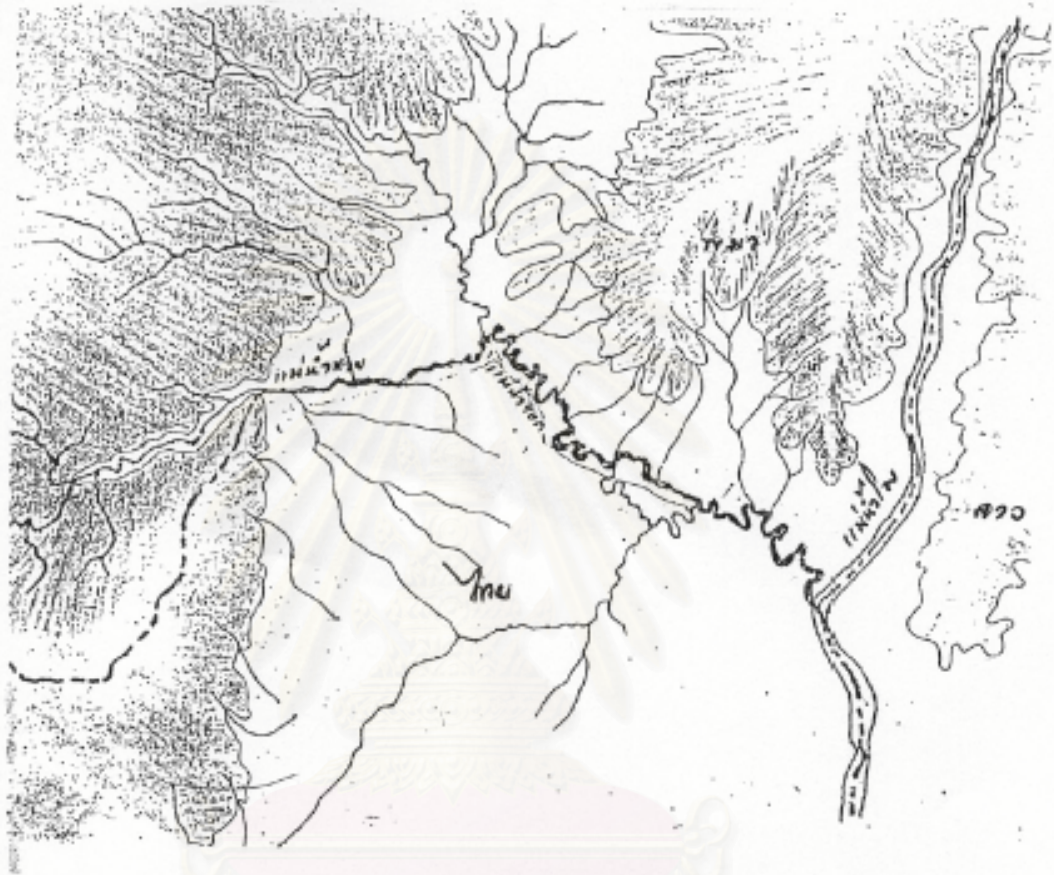
กรณีแม่น้ำสาย

เนื่องจากแม่น้ำสายไหลผ่านที่ราบดินตะกอน มีดินร่วนซุยง่ายต่อการกัดเซาะจากน้ำ ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้แม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินตามธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงทีละเล็กทีละน้อย ถึงกระนั้นก็ตามได้เกิดมีการเปลี่ยนทางเดินน้ำอย่างฉับพลัน ครั้งใหญ่อยู่ 2 ครั้ง³ คือ

ครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ.2472 แม่น้ำสายได้เปลี่ยนทางเดินเข้ามาในเขตสยามโดยกระแส น้ำได้ไหลท่วมบ้านเรือนราษฎรฝั่งไป 22 หลัง และกัดเซาะตลิ่งฝั่งพม่าจนเกิดเป็นเกาะ รัฐบาลทั้งสองฝ่ายจึงได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งเพื่อแก้ปัญหา ฝ่ายสยามประกอบด้วยพระยาราชเดชมหาราช เจ้าเมืองเชียงรายและพระศรีบัญชา รักษาการแทนอธิบดีกรมพิธีการ กระทรวงการต่างประเทศ ส่วนผู้แทนฝ่ายอังกฤษคือ นายเอส เจ มิทเชลล์ ผู้ช่วยผู้กำกับรัฐเชียงตุง โดยได้ร่วมกันสำรวจพื้นที่และจัดทำแผนที่ขึ้น พร้อมกับมีการจัดประชุมร่วมกันที่จังหวัดเชียงราย ในวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ.2474 และได้มีการแลกเปลี่ยนบันทึกข้อตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักรและรัฐบาลแห่งอินเดียนับกับรัฐบาลสยาม เป็นความตกลงว่าด้วยเขตแดนระหว่างพม่า(เชียงตุง)กับสยาม ซึ่งมีเนื้อหาสรุปได้ว่า แม่น้ำสายได้เปลี่ยนทางเดิน เนื่องจากเกิดอุทกภัยในปีพ.ศ.2472 กระแสน้ำได้ทำให้บ้านเรือนราษฎรฝั่งพม่าหายไป 22 หลัง และเกิดร่องน้ำใหม่ขึ้นเข้ามาทางสยาม คณะกรรมการได้พิจารณาแล้วว่าการได้เสียพื้นที่บริเวณนี้มีเพียงส่วนน้อย ไม่น่าจะนำมาเป็นปัญหา แต่เนื่องจากขนาดของแม่น้ำใหญ่เกินไปจึงขอใช้ “ร่องน้ำลึก” ของแม่น้ำสายเป็นเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าของอังกฤษ แทนการใช้ “กลางลำน้ำ” และฝ่ายอังกฤษยังเน้นว่าในกรณีนี้ที่แม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินอีกในอนาคต รัฐบาลทั้งสองก็พร้อมที่จะถือเอา “ร่องน้ำลึก” ของแม่น้ำสายเป็นแนวเขตแดนเสมอไปโดยไม่คำนึงถึงการสูญเสียอาณาเขตใดๆซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการนั้น ซึ่งบันทึกความตกลงฉบับนี้รัฐบาลทั้งสองฝ่ายได้แลกเปลี่ยนสัตยาบันกัน โดยฝ่ายไทยมีหนังสือลงพระนามโดยพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเทววงษ์โรทัย เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ.2474 และฝ่ายอังกฤษตอบรับโดย นายเจ เอฟ จอห์นส์ อุปทูตอังกฤษประจำกรุงเทพฯ ลงวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2475 ซึ่งเป็นการยอมรับตามบันทึกที่ผู้แทนทั้ง 2 ฝ่าย

³ พยงค์ ทิมเจริญ,การศึกษาปัญหาพรมแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสาย (เอกสารส่วนบุคคล) , หน้า 2-3.

ภาพที่ 3: แผนที่แสดงการไหลเชื่อมต่อของแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวกไปลงยังแม่น้ำโขง

ที่มา: พ.อ. สุภี วิมะสิน, "การกำหนดแนวพรมแดนคงที่ระหว่างไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก," (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, 2530), หน้า 18.

ได้ตกลงกันได้เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2474 ที่จังหวัดเชียงราย (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ง.)

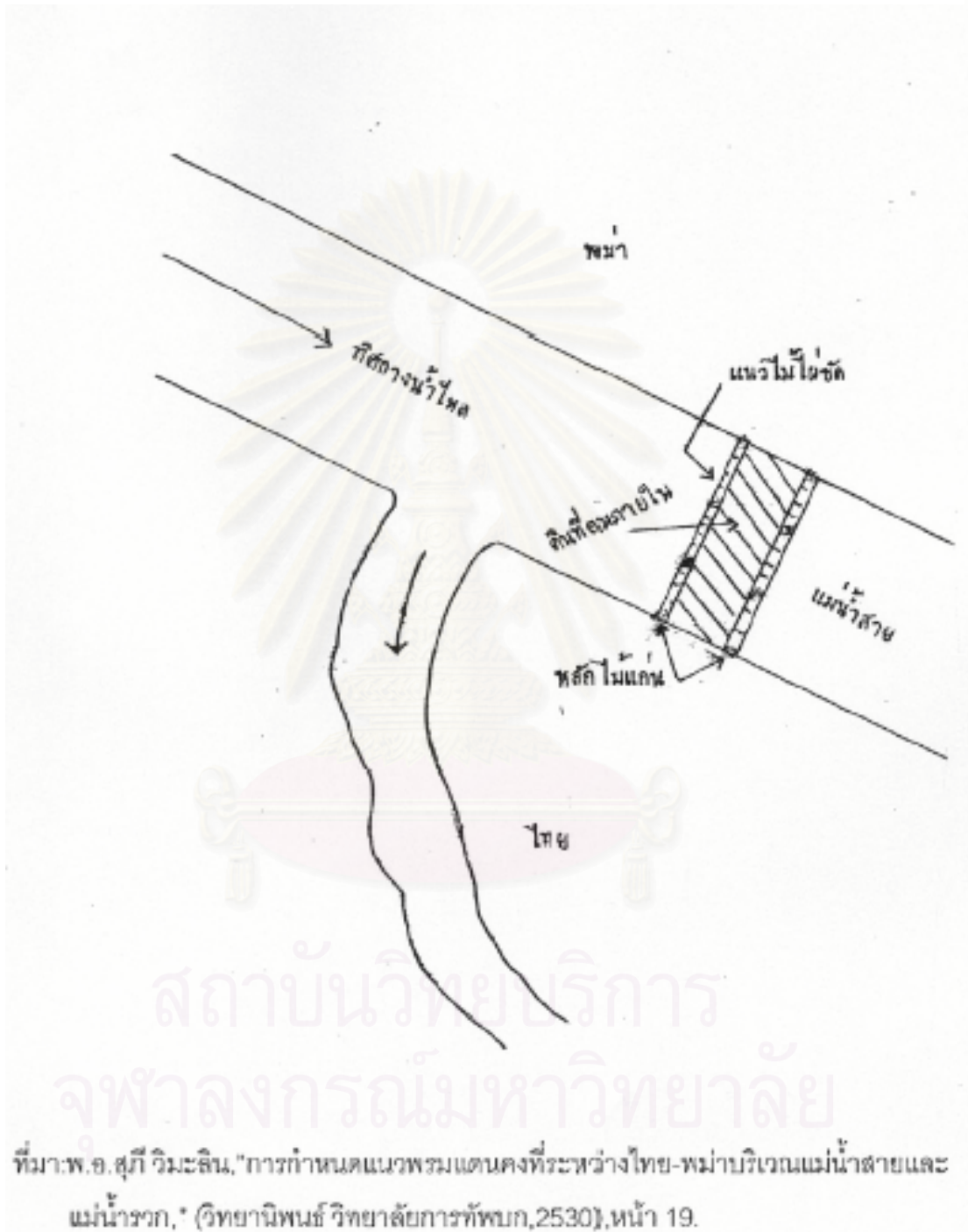
ครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2482 แม่น้ำสายได้เปลี่ยนทางเดินอีกครั้ง ดังนั้นรัฐบาลของทั้งสองฝ่ายจึงได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นไปตรวจสอบ ซึ่งผู้แทนฝ่ายไทยประกอบด้วยหลวงสิทธิสยามการ พระอนุรักษภูเบศ พระพนมและพระยาประทีปกาศาสตร์ ส่วนฝ่ายอังกฤษประกอบด้วยนายพี.ซี. โฟการ์ตและนายวี.จี.โรแบร์ต โดยได้จัดการประชุมที่จังหวัดเชียงรายในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2482 และได้มีการแลกเปลี่ยนบันทึกความเข้าใจระหว่างกัน สรุปสาระสำคัญได้คือ ตามที่รัฐบาลทั้งสองได้แลกเปลี่ยนสัตยาบันกันเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2474 และ 14 มีนาคม พ.ศ. 2475 ได้ตกลงเป็นหลักการไว้แล้วว่า “ต่อไปภายหน้าถ้าแม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินอีก รัฐบาลทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะถือเอาร่องน้ำลึกของแม่น้ำสายเป็นแนวเขตแดนเสมอไป โดยไม่คำนึงถึงการได้เสียดินแดนใดๆ อันจะพึงมีขึ้นโดยการเปลี่ยนแปลงเช่นนั้น” (ดูรายละเอียดในภาคผนวก จ.) ดังนั้นการเปลี่ยนทางเดินน้ำใหม่ของแม่น้ำสายในครั้งนี้ก็ให้ยึดถือร่องน้ำลึกใหม่ของแม่น้ำสายเป็นแนวพรมแดนระหว่างไทยกับพม่าของอังกฤษ และให้เป็นที่เข้าใจกันว่าหลักการ “ร่องน้ำลึก” นี้จะคงใช้ต่อไปในกรณีที่แม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินอีกในอนาคต

ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางเดินน้ำของแม่น้ำสายในครั้งนี้ ยังคงให้ยึดถือร่องน้ำลึกของแม่น้ำสายที่เปลี่ยนทางเดินใหม่เป็นแนวพรมแดนระหว่างไทยกับพม่าของอังกฤษ ซึ่งรัฐบาลของทั้งสองฝ่ายได้แลกเปลี่ยนสัตยาบันกันเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2483 สำหรับหนังสือฝ่ายไทยลงนามโดยพันเอกหลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และฝ่ายอังกฤษลงนามโดยนายเจ. ครอสบี อัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทย

ต่อมาเมื่อพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษแล้ว ได้เกิดมีปัญหาคความขัดแย้งเรื่องเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายกับไทยอีกครั้ง เนื่องมาจากในปี พ.ศ. 2500 อำเภอแม่สายได้สร้างฝายปิดกั้นแม่น้ำขึ้นเพื่อทดน้ำเข้าคลองส่งน้ำ ขึ้น 3 แห่ง* ได้แก่ ฝายเหมืองแดง, ฝายเวียงหอม และฝายเหมืองงาม สำหรับเหตุผลที่ต้องสร้างฝายขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวเนื่องจากมีชุมชนอาศัยอยู่มากขึ้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำน้ำมาใช้ทั้งด้านการอุปโภค บริโภค และเพื่อประโยชน์ต่อการเกษตรกรรม โดยฝายที่สร้างขึ้นนั้นมีลักษณะเป็นฝายไม้ไผ่ชั่วคราว (ดังภาพที่ 4) เนื่องจากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นอำเภอท่าซี้เหล็กของพม่าไม่ยอมให้สร้างแบบถาวร

* ฝายเหมืองแดงสร้างเพื่อใช้ประโยชน์ทั้งในกิจการประชา การอุปโภคบริโภคโดยตรง ส่วนฝายเวียงหอมและฝายเหมืองงามนั้น ใช้ประโยชน์ในด้านการเกษตรเป็นส่วนใหญ่

ภาพที่ 4: ภาพแสดงการสร้างฝายในแม่น้ำสาย

ต่อมาในปีพ.ศ.2510แม่น้ำสายเริ่มเปลี่ยนทางเดินเข้าไปในเขตพม่าอีกครั้งตรงบริเวณเหนือฝายเหมืองงามไปจนถึงสบสาย (จุดร่วมตรงบริเวณที่แม่น้ำสายไหลลงแม่น้ำรวก) (ดังภาพที่ 5) โดยแม่น้ำสายเส้นเดิมมีแนวโน้มที่จะแห้งไป เป็นผลให้ไทยได้พื้นที่เพิ่มขึ้นมาประมาณ 1,200 ไร่⁴ (ดังภาพที่ 6) เนื่องจากไทยกับพม่าของอังกฤษได้ทำการแลกเปลี่ยนสัตยาบันกันในปี พ.ศ.2483 โดยมีสาระสรุปได้ว่า “ถ้าแม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินใหม่ รัฐบาลของทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะยอมรับร่องน้ำลึกที่เปลี่ยนใหม่นั้นให้เป็นแนวพรมแดนโดยไม่คำนึงถึงการสูญเสียดินแดนที่จะเกิดขึ้นกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด” ฉะนั้นเมื่อพิจารณาจากสัตยาบันที่ทั้งสองฝ่ายได้ทำกันไว้นี้ ไทยจึงน่าจะได้รับพื้นที่เพิ่มขึ้น แต่ฝ่ายพม่ากลับไม่ยอมรับร่องน้ำลึกของแม่น้ำสายที่เปลี่ยนแปลงใหม่เป็นแนวพรมแดน โดยอ้างว่าการเปลี่ยนแปลงเขตแดนครั้งนี้ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ ตามที่ทั้งสองฝ่ายได้ให้สัตยาบันกันไว้ในปีพ.ศ.2483 แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการกระทำของราษฎรไทยที่ได้สร้างฝายกั้นน้ำในบริเวณแม่น้ำสาย ดังนั้นในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายน พ.ศ.2510 พม่าจึงได้สร้างทำนบดินปิดกั้นบริเวณแม่น้ำสายเส้นใหม่เพื่อเบนน้ำให้กลับไปทางแม่น้ำสายเส้นเดิม แต่ราษฎรไทยได้รวมกลุ่มกันสร้างคันดินป้องกันไม่ให้น้ำไหลมาบริเวณแม่น้ำสายเส้นเดิม เนื่องจากได้ทำการเพาะปลูกพืชผลในพื้นที่ดังกล่าวอยู่ จึงเกรงว่าน้ำจะไหลบ่ามาท่วมพื้นที่เพาะปลูกที่ทำไว้ ทหารพม่ากลุ่มหนึ่งจึงตอบโต้การกระทำของราษฎรไทยด้วยการยิงปืนชู่และเข้ามารื้อถอนคันดินดังกล่าว ตลอดจนได้นำดินมาถมแม่น้ำสายเส้นใหม่โดยเจตนาจะปิดกั้นแม่น้ำสายเส้นใหม่เสีย แต่อย่างไรก็ตาม น้ำก็ไม่เบนเข้าทางแม่น้ำสายเส้นเดิม แต่กลับกัดเซาะไปทางแม่น้ำสายเส้นใหม่อีก เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายจึงเสนอรายงานต่อกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงมหาดไทยได้เสนอเรื่องนี้ไปยังคณะกรรมการชายแดนทั่วไปไทย-พม่า (ฝ่ายไทย) เพื่อให้ส่งเจ้าหน้าที่ไปตรวจสอบพื้นที่ดังกล่าว และได้พบว่าแม่น้ำสายเส้นเดิมได้ตื่นเงินจนหมดสภาพการเป็นแม่น้ำแล้ว⁵ เมื่อเกิดปัญหาเขตแดนดังกล่าวขึ้นรัฐบาลของทั้งสองฝ่ายจึงเห็นพ้องกันที่จะจัดการประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไปไทย-พม่า เพื่อร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยได้จัดให้มีการประชุมที่ประเทศไทย เมื่อวันที่ 7-14 พฤษภาคม พ.ศ.2511 ซึ่งผลการประชุมสรุปว่าทั้งสองฝ่ายยังหาข้อสรุปในการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายร่วมกันไม่ได้ ประกอบกับพม่ามีปัญหาภายในประเทศในช่วงเวลานั้น⁶ จึงทำให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องหยุดชะงักไป

⁴ เรื่องเดียวกัน ,หน้า17,21.

⁵ เรื่องเดียวกัน,หน้า 21-22.

⁶ พยนต์ ทิมเจริญ, เขตแดนระหว่างประเทศ (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล),หน้า 12.

ภาพที่ 6: ภาพแสดงแนวแม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินเข้าไปในเขตประเทศพม่า
เมื่อปี พ.ศ.2510 จนทำให้ไทยได้พื้นที่เพิ่มขึ้น 1,200 ไร่

กรณีแม่น้ำรวก

ในช่วงปีพ.ศ.2482นั้นแม่น้ำรวกได้มีการเปลี่ยนทางเดินน้ำเช่นเดียวกับที่บริเวณแม่น้ำสาย ทั้งนี้เนื่องจากแม่น้ำรวกมีความคดโค้งมากและไหลผ่านที่ราบดินตะกอนทำให้แม่น้ำรวกมีการเปลี่ยนทางเดินน้ำอยู่เสมอ โดยช่วงเวลาที่แม่น้ำรวกเปลี่ยนทางเดินจนเกิดปัญหา ระหว่างประเทศคือ ในปี พ.ศ. 2482 นั้นแม่น้ำรวกได้เปลี่ยนทางเดินบริเวณใกล้เคียงกับสบมะ (แม่น้ำมะไหลลงแม่น้ำรวก) เกิดเป็นเกาะขนาดใหญ่กินพื้นที่ประมาณ 5 ตารางกิโลเมตร (ประมาณ 3,125 ไร่) เรียกว่า “เกาะช้าง” หรือ “กอช้าง”⁷ (ดังภาพที่ 7) ดังนั้นรัฐบาลไทยและพม่าจึงได้ส่งผู้แทนมาทำการสำรวจร่วม โดยผู้แทนของแต่ละฝ่ายต่างทำรายงานถึงรัฐบาลของตน แต่ไม่ได้มีการทำหนังสือตกลงกันเช่นเดียวกับกรณีแม่น้ำสาย และเมื่อรัฐบาลของทั้งสองฝ่ายพิจารณาเห็นชอบแล้วก็ได้มีการแลกเปลี่ยนสัตยาบันกันเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2483 ซึ่งสรุปได้ว่า “แนวพรมแดนระหว่างไทยกับพม่าของอังกฤษตามแม่น้ำรวกนับตั้งแต่นี้ต่อไปจะใช้ “ร่องน้ำลึก” เป็นแนวพรมแดน แต่ถ้ามีการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำ การโอนดินแดนจะต้องได้รับคำยืนยันจากรัฐบาลทั้งสองฝ่ายก่อน โดยอังกฤษได้โอนอธิปไตยของพื้นที่ “เกาะช้าง” ให้มาอยู่ในอธิปไตยของไทยตามที่ได้ลงนามให้สัตยาบันกันไว้” สรุปได้ว่ารัฐบาลทั้งสองฝ่ายได้ตกลงใช้ร่องน้ำลึกของแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกเป็นเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า โดยไม่คำนึงถึงการได้เสียดินแดนอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำในอนาคต อย่างไรก็ตามแม่น้ำรวกได้มีการเปลี่ยนทางเดินน้ำอีกหลายจุดในช่วงปีพ.ศ.2497-2521⁸ โดยบริเวณที่เป็นปัญหานั้นอยู่ตรงบ้านศรีชัยภูมิ ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งอยู่ทางใต้ของพื้นที่เกาะช้างที่พม่าเคยยกให้ไทยมาก่อนหน้านี้ ทั้งนี้แม่น้ำรวกมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนทางเดินเข้ามาในเขตแดนอันจะทำ

⁷ สุภี วิมะลิน, “การกำหนดแนวพรมแดนคงที่ระหว่างไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก,” หน้า 12.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12-13.

* จากการสำรวจภูมิประเทศของเจ้าหน้าที่กรมแผนที่ทหาร โดยดูจากภาพถ่ายทางอากาศในรอบ 24 ปี นับตั้งแต่ปีพ.ศ.2497-2521 พบว่าแม่น้ำรวกได้มีการเปลี่ยนทางเดินไปแล้ว 48 จุด โดยเปลี่ยนในลักษณะที่ไทยได้พื้นที่ 22 จุด ซึ่งคิดเป็นพื้นที่ประมาณ 128 ไร่ และเปลี่ยนในลักษณะที่ไทยเสียพื้นที่ 26 จุด คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 165 ไร่ สรุปว่าไทยเสียพื้นที่ไปแล้วประมาณ 37 ไร่

⁹ พยงค์ ทิมเจริญ, บันทึกประชุมผู้แทนส่วนราชการในการพิจารณาปัญหาแม่น้ำรวกเปลี่ยนทางเดินประชุมครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2

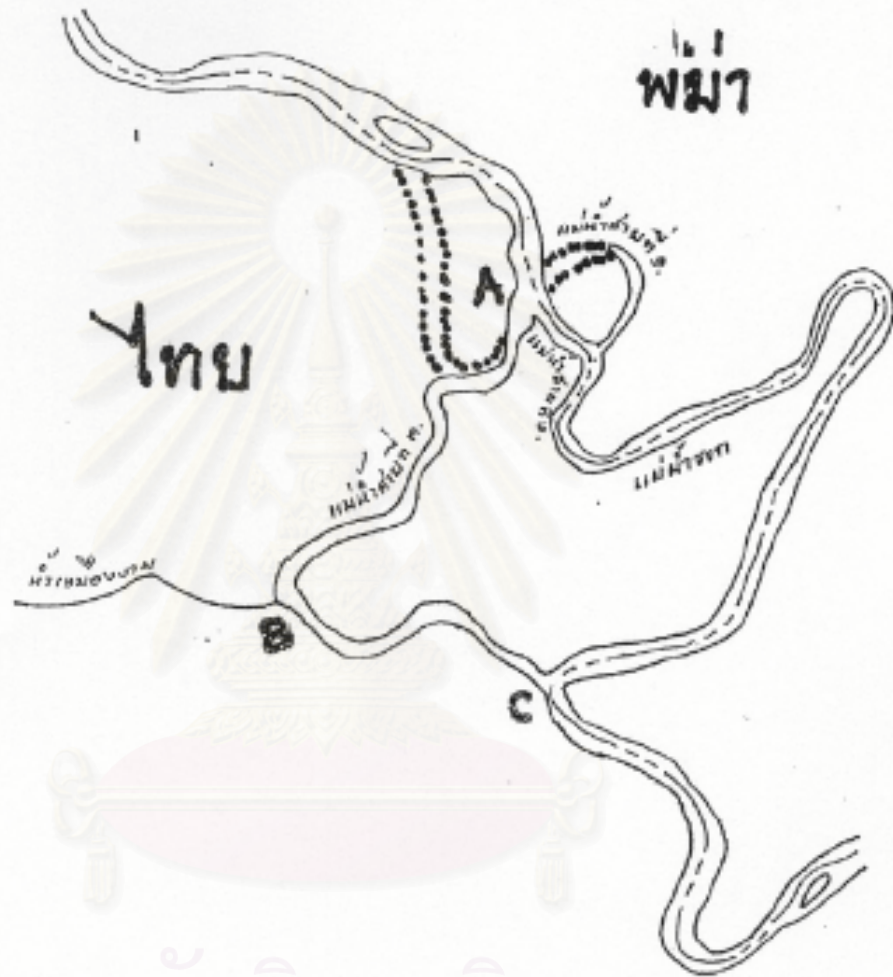
ภาพที่ 7 : แผนที่แสดงการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำรวกจนเกิดเป็นเกาะช้างในปี
พ.ศ. 2482

ที่มา: พ.อ. สุกี วิมะลิน, "การกำหนดแนวทรมแดนคงที่ระหว่างไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสายและ
แม่น้ำรวก," (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก, 2530), หน้า 25.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 8 : แผนที่แสดงการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำรวกในช่วงปี พ.ศ. 2497 - 2511

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา: พยงค์ ทิมเจริญ, รายงานการศึกษาแม่น้ำรวกเปลี่ยนทางเดิน

ให้ไทยเสียพื้นที่ไปประมาณ 250 ไร่¹⁰ ซึ่งสาเหตุที่แม่น้ำรวกเปลี่ยนทางเดินนั้นเนื่องมาจากราษฎรไทยขุดคลองส่งน้ำเหมืองงามเพื่อชักน้ำจากแม่น้ำสายเข้ามาใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกโดยได้ขุดให้ปลายน้ำไหลลงแม่น้ำรวกสายที่ 2 แต่เนื่องจากพื้นที่ทางฝั่งพม่าสูงกว่าฝั่งไทย ดังนั้นเมื่อถึงฤดูแล้งน้ำจึงไม่ไหลลงแม่น้ำรวกสายที่ 2 แต่กลับเปลี่ยนทางเดินไหลเข้ามาในเขตไทยกลายเป็นแม่น้ำรวกสายที่ 3 ตรงบริเวณที่ไทยได้ขุดให้น้ำจากคลองส่งน้ำเหมืองงามไหลออกแม่น้ำรวกสายที่ 2 ทำให้พื้นที่บริเวณนี้เกิดเป็นเกาะขึ้น (ดังภาพที่ 8) สำหรับการแก้ไขปัญหาในระยะสั้นนั้นทางจังหวัดเชียงรายได้ดำเนินการก่อสร้างเขื่อนชั่วคราวปิดกั้นแม่น้ำรวกสายที่ 3 เพื่อบังคับให้น้ำไหลกลับไปตามแม่น้ำรวกสายที่ 2 ตามเดิม¹¹ แต่ด้วยเหตุที่บริเวณฝั่งพม่าตรงจุดที่แม่น้ำรวกเปลี่ยนทางเดินนั้นไม่มีบ้านเรือนของราษฎรตั้งอยู่เลย ทำให้ไม่เกิดมีพิพาทระหว่างประเทศดังเช่นกรณีของแม่น้ำสาย

ต่อมาในปีพ.ศ.2524 พม่าได้รื้อฟื้นให้มีการแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายขึ้นอีกครั้งทั้งนี้ได้มีการพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นบริเวณแม่น้ำรวกร่วมด้วย เนื่องจากแม่น้ำทั้งสองสายมีลักษณะเชื่อมต่อกันและยังเป็นแม่น้ำที่เป็นแนวเขตแดนไทย-พม่า ด้านจังหวัดเชียงราย โดยได้เสนอให้ไทยตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าเกี่ยวกับเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พม่าขึ้น¹² เพื่อแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณนี้ให้เสร็จสิ้น ซึ่งฝ่ายไทยกับพม่าได้จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าขึ้นทั้งหมด 3 ครั้ง จนในที่สุดทั้งสองฝ่ายสามารถเจรจายุติปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวกได้ในปีพ.ศ.2530 ถือได้ว่าเป็นความสำเร็จครั้งสำคัญในความสัมพันธ์ไทย-พม่า โดยรายละเอียดในการดำเนินการแก้ปัญหารวมไปถึงกลไกต่างๆที่ใช้ในการแก้ปัญหานี้จะอยู่ในบทที่ 4

3.2 ปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำเมย

ก. ข้อพิจารณาทั่วไปเกี่ยวกับแม่น้ำเมย

¹⁰ บันทึกประชุมผู้แทนส่วนราชการในการพิจารณาปัญหาแม่น้ำรวกเปลี่ยนทางเดิน, หน้า 5-7.

¹¹ สมพงษ์ ชูมาก, นโยบายของไทยต่อปัญหาพรมแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน (รายงานผลการวิจัยทุนวิจัยพิเศษกรมการศึกษานานาชาติ, 2532), หน้า 110-111.

¹² เรืองเดียวกัน.

แม่น้ำเมยเป็นแนวเส้นเขตแดนระหว่างอำเภอแม่สอด จังหวัดตากกับเมืองเมียวดี รัฐกะเหรี่ยงของพม่า¹³ ตามที่กำหนดไว้โดยอนุสัญญาระหว่างกษัตริย์สยามกับข้าหลวงใหญ่แห่งอินเดีย ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2411ไทยอยู่ฝั่งตะวันออกเขตแดนฝ่ายอังกฤษอยู่ฝั่งตะวันตก” โดยในอนุสัญญาฉบับดังกล่าวได้ระบุถึงเส้นกั้นพรมแดนตอนนีไว้ว่า “ฝ่ายเหนือเออลำน้ำที่ไทยเรียกชื่อแม่เมย พม่าเรียกทองยี่น ลำน้ำนั้นเป็นกลางจนสิ้นปลายน้ำถึงเขาปะวอ เขตแดนฝ่ายหมายความว่า ชายฝั่งของแม่น้ำคือ พรมแดนของแต่ละประเทศ ลำน้ำนั้นเป็นของกลาง และมีได้กล่าวว่เกาะในลำน้ำจะเป็นของฝ่ายใด¹⁴

แม่น้ำเมยมีความยาวตลอดสายประมาณ 390 กิโลเมตร มีความกว้าง 50-150 เมตร ลักษณะของแม่น้ำเมยจะมีความแปลกแตกต่างจากแม่น้ำอื่นๆ ทั่วไป คือ เป็นแม่น้ำที่ไหลจากทิศใต้ไปทางทิศเหนือ สภาพตลิ่งและพื้นที่ใต้ท้องน้ำของแม่น้ำเมยเป็นดินปนทราย ทำให้กระแสน้ำกัดเซาะตลิ่งจนพังได้ง่าย เป็นผลให้ทางเดินของแม่น้ำมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ลักษณะภูมิประเทศบริเวณริมแม่น้ำเมยโดยทั่วไปเป็นป่าเขา มีที่ราบอยู่บ้างทางฝั่งไทย ส่วนฝั่งพม่ายังเป็นป่าที่สมบูรณ์ จึงเป็นที่อยู่อาศัยและช่องสุ่มกำลังของกลุ่มกะเหรี่ยงอิสระซึ่งจะเลือกใช้ภูมิประเทศที่คิดเคี้ยว มีลักษณะคล้ายกันของแม่น้ำเมย เป็นที่ตั้งค่ายทหารเพื่ออาศัยแม่น้ำเป็นสิ่งที่ขวางตามธรรมชาติป้องกันการเข้าตีของทหารพม่า¹⁵ ค่ายที่สำคัญของทหารกะเหรี่ยงอิสระ คือ ค่ายมาเนอปลอว์ ซึ่งอยู่ตรงข้ามอำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก และค่ายค่อมูร่า ซึ่งอยู่ตรงข้าม อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก แต่ค่ายทั้งสองได้ถูกทหารพม่าโจมตีและยึดค่ายได้สำเร็จ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2538¹⁶

ข. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมย

เมื่อพิจารณาลักษณะต่างๆทางกายภาพของแม่น้ำเมย ตลอดจนเรื่องที่ตั้ง รวมไปถึงสนธิสัญญาเขตแดนบริเวณนี้พบว่า มีความเกี่ยวข้องกันในการสร้างปัญหาหลายประการให้เกิดขึ้นที่แม่

¹³ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า (พฤศจิกายน 2540), หน้า15.

¹⁴ สุรจิตร์ สิทธิประณีต, "สหภาพพม่ากับความมั่นคงแห่งชาติของไทย," (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, 2537) หน้า 251.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า40.

¹⁶ พรพิมล ตริโซติ, ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า (กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 87.

น้ำเมย สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นบริเวณแม่น้ำเมยนั้น จะแยกการพิจารณาปัญหาออกเป็น 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก คือ ปัญหาที่เกิดจากลักษณะตามธรรมชาติของแม่น้ำเมย ได้แก่ 1.ปัญหาน้ำกัดเซาะตลิ่งและการเปลี่ยนทางเดินของน้ำในแม่น้ำเมย 2.ปัญหาการเกิดเกาะทรายกลางแม่น้ำเมย

ประการที่สอง คือ ปัญหาที่เกิดจากมนุษย์ ได้แก่ 1.ปัญหาการสร้างหลักรอและสิ่งก่อสร้างในแม่น้ำเมยเพื่อการอนุรักษ์ฝั่ง 2.ปัญหาเขตแดนบริเวณใต้สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย

1. ปัญหาที่เกิดจากลักษณะตามธรรมชาติของแม่น้ำเมย

เป็นปัญหาที่เกิดจากสาเหตุทางธรรมชาติ ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะตามธรรมชาติของแม่น้ำเมย คือมีตลิ่งและพื้นที่ใต้ท้องที่ของแม่น้ำเป็นดินปนทราย ซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาเหล่านี้ ตามมาภายหลัง ได้แก่

1.1 ปัญหาน้ำกัดเซาะตลิ่งและการเปลี่ยนทางเดินของน้ำในแม่น้ำเมย

เนื่องจากแม่น้ำเมยมีสภาพตลิ่งและพื้นที่ใต้ท้องที่ของแม่น้ำเป็นดินปนทราย ทำให้กระแสน้ำกัดเซาะตลิ่งให้พังทลายได้ง่าย เป็นผลให้ทางเดินของแม่น้ำมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะในช่วงฤดูน้ำหลากหรือเมื่อเกิดอุทกภัย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเมยคงจะเกิดขึ้นนานแล้ว แต่ที่เริ่มปรากฏชัดเจนว่าได้สร้างปัญหาให้กับประเทศที่อยู่สองฝั่งแม่น้ำเมยคือ ในช่วงปีพ.ศ.2523 ซึ่งแม่น้ำเมยได้เปลี่ยนทางเดินไปชิดกับฝั่งพม่าและกัดเซาะฝั่งพม่าจนทำให้ตลิ่งพัง และในบางครั้งแม่น้ำเมยก็เปลี่ยนทางเดินมาไหลชิดกับฝั่งไทยจนกัดเซาะทำลายตลิ่งฝั่งไทยเช่นกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ทำให้ทั้งสองประเทศที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำเมยต้องหาทางป้องกันไม่ให้กระแสน้ำในแม่น้ำเมยกัดเซาะตลิ่งไปมากกว่านี้ โดยทางการพม่าได้ใช้วิธีการสร้างหลักรอเรียงรายตามแนวฝั่งพม่า ก่อให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่ริมฝั่งไทย จนทำให้เกิดปัญหายุทธการการสร้างหลักรอโต้ตอบกันทั้งสองฝ่ายตามมาในภายหลัง ซึ่งรายละเอียดในเรื่องนี้จะกล่าวต่อไปในหัวข้อ 2.1

ผลของความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกัดเซาะตลิ่งของกระแสน้ำในแม่น้ำเมย นอกจากจะทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน อาคารบ้านเรือน สาธารณะสมบัติของทางราชการ

และเอกชนแล้วยังมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศอีกด้วย เห็นได้จากเหตุการณ์การเกิด อุทกภัยบริเวณพื้นที่แถบภาคตะวันตก เนื่องจากมีฝนตกติดต่อกันเป็นเวลานาน ตั้งแต่วันที่ 16-21 กรกฎาคม พ.ศ.2537¹⁷ เป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำเมย ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ บ้านเรือนราษฎรไทยและพม่าที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเมย รวมทั้งกัดเซาะตลิ่งสองฝั่งจนได้รับความเสียหายหลายแห่ง โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณด้านตรงข้ามวัดพระธาตุคอกช้างเผือก ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งแต่เดิมเป็นผืนดินของพม่าที่มีลักษณะยื่นเป็นรูปร่างโค้งเว้ามาทางฝั่ง ไทย แต่เมื่อเกิดอุทกภัยดังกล่าวข้างต้น ทำให้แม่น้ำเมยเปลี่ยนทางเดินจากร่องน้ำเดิมไปตัดผ่าน ดินพม่าออกจากกันเป็นเนื้อที่ประมาณ 50 ไร่ ส่วนร่องแม่น้ำเดิมของแม่น้ำเมยที่ไหลชิดฝั่งไทย เริ่มต้นเงินจนแผ่นดินของพม่าบริเวณดังกล่าวเชื่อมติดกับฝั่งไทย¹⁸ ในเวลาเดียวกันแม่น้ำเมยยัง ได้เปลี่ยนทิศทางการไหลไปตัดผ่านดินไทยบริเวณบ้านแม่โกนเกน ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นเนื้อที่ประมาณ 340 ไร่ ทำให้แผ่นดินไทยถูกตัดขาดไปเชื่อมต่อกับแผ่นดินพม่า

อย่างไรก็ตาม ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ได้ระบุเอาไว้ว่า “การเปลี่ยนทางเดิน ของลำน้ำอย่างฉับพลัน (avulsion) หมายถึง การที่ลำน้ำที่ใช้เป็นเส้นเขตแดนเปลี่ยนร่องน้ำไปจาก เดิมในลักษณะค้ำน้ำถูกตัดขาดหรือช่วงใดช่วงหนึ่งของลำน้ำเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างฉับพลันใน ช่วงน้ำหลากในฤดูเดียว ลักษณะเช่นนี้ถือว่าเส้นเขตแดนยังไม่เปลี่ยนแปลง”¹⁹

จากกฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าวมานี้จึงทำให้ทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายพม่าต่าง อ้างกรรมสิทธิ์เหนือพื้นที่ส่วนที่ถูกตัดขาดว่ายังเป็นแผ่นดินของประเทศตนอยู่ โดยฝ่ายพม่าได้ สร้างแนวรั้วและปักธงแสดงแนวเขต ส่วนฝ่ายไทยได้มีการนำธงชาติไทยไปปักไว้ในแผ่นดินซึ่งถูก ตัดขาดของไทย และส่งทหารขึ้นไปทำการลาดตระเวนตลอดเวลา²⁰

ต่อมาในเดือนตุลาคม พ.ศ.2537 ทหารพม่า 50 นาย ได้นำราษฎร 150 คน เข้า มาขุดร่องน้ำเดิมบริเวณวัดพระธาตุคอกช้างเผือกเพื่อจะผันน้ำให้ไหลกลับตามร่องน้ำที่เป็นอยู่เดิม

¹⁷ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า 169.

¹⁸ หน่วยงานทางทหาร, เอกสารประกอบการบรรยายสรุปสำหรับคณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน ตระกูลภูมิประเทศและรับทราบข้อมูลในพื้นที่รับผิดชอบ, กุมภาพันธ์ 2541, หน้า6.

¹⁹ พยงค์ ทิมเจริญ, เขตแดนระหว่างประเทศ, (เอกสารส่วนบุคคล), หน้า2.

²⁰ คณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน, ปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณบ้านแม่โกนเกน, กุมภาพันธ์ 2541, หน้า2-3.

ก่อนที่จะเกิดอุทกภัย²¹ ฝ่ายไทยจึงได้ทำการประท้วงการกระทำของพม่า ฝ่ายพม่าจึงระงับการขุดร่องน้ำแต่ได้หันมาสร้างหลักธรแทน แต่ก็ไม่สามารถทำให้น้ำไหลกลับไปยังร่องน้ำเดิมได้²² สำหรับฝ่ายไทยนั้นก็พยายามที่จะแก้ไขร่องน้ำให้กลับสู่สภาพเดิมเช่นเดียวกับพม่า โดยในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2537²³ กรมโยธาธิการได้ออกแบบและจ้างบริษัทเอกชนมาดำเนินการสร้างเขื่อนหินผืนน้ำบริเวณบ้านแม่โกนเกน เพื่อผันน้ำให้กลับทางเดิม โดยไม่ได้ส่งรายละเอียดให้รัฐบาลพม่าทราบ และเมื่อการก่อสร้างได้ทำไปเพียงบางส่วน ก็ถูกทหารพม่าสั่งให้ฝ่ายไทยระงับการก่อสร้างจนกว่าจะมีการตกลงกันในระดับรัฐบาลก่อน

ในปีพ.ศ.2538 ทางจังหวัดตากได้รับงบประมาณจำนวนหนึ่งเพื่อก่อสร้างเขื่อนหินกั้นกระแสน้ำที่บริเวณบ้านแม่โกนเกน²⁴ ไม่ให้กัดเซาะตลิ่งไปมากกว่าที่เป็นอยู่ แต่ต่อมาเขื่อนหินดังกล่าวก็ถูกกระแสน้ำพัดทำลายจนขาดไปอีกในเดือนกรกฎาคม ปีเดียวกัน

ต่อมาทางฝ่ายพม่าได้พยายามดำเนินการแก้ไขปัญหาแผ่นดินพม่าถูกตัดขาดบริเวณวัดพระธาตุคอกช้างเผือกอีกครั้ง โดยเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ.2540 ฝ่ายพม่าได้แจ้งผ่านเลขาคณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่น(TBC) อำเภอแม่สอดว่าจะขุดร่องน้ำเมยในสถานที่ขุดติดกับไทยบริเวณวัดพระธาตุคอกช้างเผือกไปเชื่อมกับร่องน้ำที่ยังมีน้ำอยู่เพื่อผลักดันให้แม่น้ำเมยไหลกลับไปในแนวทิศทางเดิมคือแนวลำน้ำก่อนที่จะเกิดอุทกภัยในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2537²⁵ แต่ฝ่ายไทยได้แจ้งให้พม่าชลอการขุดร่องน้ำไว้ก่อนเนื่องจากเรื่องดังกล่าวนี้อยู่เกินอำนาจของ TBC ที่จะพิจารณาตัดสินใจ²⁶ แต่ต่อมาเมื่อวันที่ 12-13 พฤษภาคม พ.ศ.2540 ฝ่ายพม่ากลับนำเครื่องจักรเข้ามาในพื้นที่ที่มีปัญหาเพื่อทำการขุดร่องน้ำด้านตรงข้ามวัดพระธาตุคอกช้างเผือก ทำ

²¹ คณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน, ปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณวัดพระธาตุคอกช้างเผือก (มิถุนายน 2541), หน้า 1.

²² คณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน, ปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณวัดพระธาตุคอกช้างเผือก (มิถุนายน 2540), หน้า 1.

²³ รายละเอียดข่าวสารสำคัญเรื่องปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณบ้านแม่โกนเกน , กุฎกาพันธ์ 2541, หน้า 1.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

²⁵ คณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน , ปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณวัดพระธาตุคอกช้างเผือก, หน้า 2.

²⁶ หน่วยงานทางทหาร , เอกสารประกอบการบรรยายสรุปสำหรับคณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน ตรวจภูมิประเทศและรับทราบข้อมูลในพื้นที่รับผิดชอบ, หน้า 6.

ให้มีราษฎรไทยซึ่งมีเอกสารสิทธิครอบครองในพื้นที่ที่เกิดปัญหาได้เข้าพบนายอำเภอแม่สอด เพื่ออ้างความชอบธรรมในพื้นที่ดังกล่าว²⁷ ดังนั้นนายอำเภอแม่สอดจึงได้ร้องขอให้ฝ่ายพม่าระงับการขุดร่องน้ำไว้ก่อนจนกว่า TBC ของทั้งสองฝ่ายจะได้มีการเจรจากันซึ่งฝ่ายพม่าก็ยอมระงับการขุด²⁸ ต่อมาประธาน TBC ของฝ่ายไทยได้ทำการหารือกับประธาน TBC ฝ่ายพม่าและอธิบดีกรมเจ้าท่าของพม่า โดยฝ่ายไทยได้ขอให้พม่าหยุดดำเนินใดๆและเคลื่อนย้ายเครื่องจักรออกจากพื้นที่ที่เกิดปัญหา สำหรับข้อยุติในเรื่องนี้นั้นจะได้มีการเสนอให้หน่วยงานระดับสูงของทั้งสองฝ่ายประสานงานกันในการแก้ปัญหาต่อไป อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2540 ฝ่ายพม่าได้นำเครื่องจักรเข้ามาในพื้นที่ที่มีปัญหาบริเวณด้านทิศเหนือของแนวรั้วที่ฝ่ายพม่าได้สร้างไว้ในปี พ.ศ. 2538 และในวันถัดมาจึงได้เริ่มทำการปรับแต่งชายฝั่งตลิ่งของพื้นที่ดังกล่าวแต่ก็ยังดำเนินการอยู่ในแนวรั้วของพม่า ซึ่งทาง TBC ของฝ่ายไทยก็ได้แจ้งให้ฝ่ายพม่าชลอการดำเนินการไว้ก่อน แต่ปรากฏว่าฝ่ายพม่าก็ยังตั้งต้นที่จะดำเนินการต่อไป นอกจากนี้ยังมีกำลังเจ้าหน้าที่พม่าที่ติดอาวุธได้เข้ามาเคลื่อนไหวก่อนที่เครื่องจักรกำลังทำงาน แม้ว่าเจ้าหน้าที่ TBC ฝ่ายไทยจะได้แจ้งให้พม่าหยุดการดำเนินไว้ก่อน และได้ยื่นหนังสือประท้วงฝ่ายพม่าเป็นครั้งที่ 2 รวมทั้งได้ส่งเลขาท BC ของไทยให้เดินทางไปส่งหนังสือและหารือกับประธาน TBC ฝ่ายพม่า ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ²⁹ ดังนั้นในวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2540 ฝ่ายไทยจึงตัดสินใจส่งกำลังทหารเข้าไปเคลื่อนไหวก่อนบริเวณพื้นที่ที่มีปัญหาโดยเข้าวางกำลังตามแนวที่เครื่องจักรของพม่ากำลังทำงานอยู่ ฝ่ายพม่าจึงยอมหยุดดำเนินการขุดร่องน้ำ ต่อมาคณะเจ้าหน้าที่เทคนิคฝ่ายไทยนำโดยนายสมบุญ ศรีเยี่ยมบุตร อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ และอุเอะ ละวิน อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมายของพม่าได้พบปะหารือร่วมกันเพื่อดำเนินการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยให้แยกกำลังทหารทั้งสองฝ่ายออกจากพื้นที่ที่เกิดปัญหาและจัดตั้งคณะกรรมการทางเทคนิคเข้ามาทำการตรวจสอบพื้นที่ร่วมกันระหว่างวันที่ 29-30 พฤษภาคม พ.ศ. 2540³⁰ โดยพม่าได้ส่งแผนผังพื้นที่ที่มีปัญหาให้ฝ่ายไทยพิจารณา แต่ยังคงรายละเอียดสำคัญที่ต้องใช้ในการพิจารณา ฝ่ายไทยจึงขอให้พม่าเพิ่มเติมรายละเอียดให้ แต่ไม่ได้รับความร่วมมือจากพม่า ถึงแม้ว่าจะมีการจัดประชุมกันอีกหลายครั้งก็ยังไม่สามารถตกลงกันได้ เนื่องจากทั้งสองฝ่ายใช้หลักฐานในการอ้างอิงไม่ตรงกันคือ พม่าต้องการใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2532 เป็นหลักฐานในการขุดร่องน้ำในแม่น้ำ

²⁷ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า 143.

²⁸ คณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน, ปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณวัดพระธาตุออกช้างเผือก, หน้า 2.

²⁹ หน่วยงานทางทหาร, เอกสารประกอบการบรรยายสรุปสำหรับคณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน ตรวจภูมิประเทศและรับทราบข้อมูลในพื้นที่รับผิดชอบ, หน้า 7.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

เมย บริเวณวัดพระธาตุคอกข้างเผือก * ส่วนฝ่ายไทยต้องการใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ.2535 เพราะมีความใกล้เคียงกับปีพ.ศ.2537 ซึ่งเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่แถบภาคตะวันตกในปี พ.ศ.2537 มากกว่า³¹

ในเดือนธันวาคม พ.ศ.2540 ฝ่ายไทยได้ให้บริษัทก่อสร้างไปทำการก่อสร้างเขื่อน บริเวณคอกคอดแม่น้ำเมยซึ่งถูกน้ำตัดขาดที่บ้านแม่โกนเกน แต่ไม่ได้ส่งรายละเอียดการก่อสร้างให้ พม่าพิจารณา³² เป็นเหตุให้ประธานคณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่น (TBC) ฝ่ายพม่ายื่น บันทึกร่วมจำประท้วงต่อประธานTBC ฝ่ายไทย และตอบโต้ไทยด้วยการส่งรถชุดดิน 1 คัน พร้อม ทหารจำนวนหนึ่งเข้ามาเพื่อจะขุดร่องน้ำบริเวณวัดพระธาตุคอกข้างเผือก ในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ.2541 เมื่อเกิดสถานการณ์การตอบโต้กันไปมาดังกล่าวซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความขัดแย้งที่ รุนแรงได้ ดังนั้นTBC ของทั้งสองฝ่ายจึงได้มีการเจรจาและตกลงระงับปัญหา โดยต่างฝ่ายต่าง ถอนกำลังและเครื่องจักรออกจากพื้นที่ที่มีปัญหาทั้งหมด เพื่อรอให้คณะกรรมการเทคนิคของทั้ง สองฝ่ายเข้ามาตรวจสอบและตกลงกันก่อนที่จะดำเนินการต่อไป³³

อย่างไรก็ตาม ทหารพม่าที่ประจำอยู่ที่ค่ายผาลู ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับบ้านแม่โกน เกนได้เรียกกำนันและราษฎรเจ้าของที่ดินบริเวณพื้นที่ที่มีปัญหาไปข่มขู่ไม่ให้เข้าไปทำมาหากินใน พื้นที่ดังกล่าว³⁴ ดังนั้นกองกำลังทหารไทยจึงถูกจัดให้เข้าไปในพื้นที่นี้เพื่อคุ้มครองราษฎรไทยใน การเข้าไปประกอบอาชีพ แต่ขณะเดียวกันฝ่ายพม่าก็ได้เพิ่มกำลังเข้ามาในบริเวณตรงข้ามบ้าน

* สาเหตุที่ฝ่ายพม่าต้องการใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ.2532 เนื่องจากในปีดังกล่าวฝ่ายไทยได้นำดินไปถมลงในแม่น้ำเมยบริเวณพื้นที่ซึ่งได้ใช้ก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ปัจจุบัน ทำให้น้ำเปลี่ยนทางเดินและทำให้เกาะกลางแม่น้ำเมยที่มีอยู่ก่อนปีพ.ศ.2532 กลายเป็นผืนแผ่นดินติดกับฝั่งไทย แต่ฝ่ายไทยไม่อาจทำตามข้อเรียกร้องของพม่าได้เนื่องจากพื้นที่ที่เป็นข้อพิพาทในครั้งนี้คือ บริเวณวัดพระธาตุคอกข้างเผือก ซึ่งเพ็ง จะมีการเปลี่ยนแปลงทางเดินน้ำจากผลของอุทกภัยในปีพ.ศ.2537 ฝ่ายไทยจึงเห็นว่าการใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2535 น่าจะมีความเหมาะสมและใกล้เคียงกับช่วงเวลาก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนทางเดินน้ำในปี พ.ศ. 2537 มากกว่า

³¹ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า145.

³² คณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน, ปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณบ้านแม่โกนเกน, กุมภาพันธุ์ 2541, หน้า3-4.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

³⁴ เรื่องเดียวกัน.

แม่โกนเกน รวมทั้งได้นำรถขุดดิน 1 คัน เข้ามาในพื้นที่พิพาทใกล้วัดพระธาตุคอกช้างเผือก³⁵ นอกจากนี้พม่าได้แสดงท่าทีไม่ต้องการให้ไทยนำกำลังทหารหรือราษฎรเข้าไปที่บ้านแม่โกนเกน โดยอ้างว่าอาจจะมีบุคคลที่ 3 สร้างปัญหาขึ้น จึงต้องการให้คณะกรรมการเทคนิคของทั้งสองฝ่ายได้เจรจาตกลงกันก่อน รวมไปถึงเรื่องการสร้างเขื่อนด้วยว่าจะให้มีการสร้างต่อไปหรือไม่ สำหรับฝ่ายพม่า นั้นได้ยืนยันว่าจะคงกำลังอยู่ที่วัดพระธาตุคอกช้างเผือกต่อไป โดยแสดงท่าทีเป็นผู้รักษาความปลอดภัยของพื้นที่ดังกล่าว³⁶

ในปีพ.ศ.2542 หน่วยงานของรัฐบาลพม่าในจังหวัดเมียวดี ได้ลงเครื่องจักรและก่อสร้างฐานคอนกรีตรุกกล้าแม่น้ำเมย รวมทั้งใช้รถขุดดินและเรือดูดทรายกลางน้ำออกขึ้นมาถมตลิ่ง โดยได้สร้างเขื่อนกั้นน้ำและปิดทางไหลของแม่น้ำเมย จุดที่เป็นปัญหาคือ บ้านริมเมย ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก หรือ บริเวณตอนเหนือของสะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย ซึ่งถือได้ว่าเป็นการรุกร้าพื้นที่สาธารณะและแม่น้ำระหว่างประเทศที่ไทยกับพม่าต้องใช้ร่วมกัน โดยการรุกร้าแม่น้ำระหว่างประเทศนี้พม่าไม่เคยแจ้งให้ฝ่ายไทยทราบตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่กำหนดไว้ว่า “จะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ใช้น้ำร่วมกัน”³⁷

สรุปว่าปัญหากระแสน้ำในแม่น้ำเมยกัดเซาะฝั่งนอกจากจะเกิดความเสียหายทางกายภาพและทางเศรษฐกิจ ได้แก่การพังทลายของตลิ่ง บ้านเรือนราษฎรตลอดจนถึงก่อสร้างริมฝั่งแม่น้ำเมยได้รับความเสียหาย ยังมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ คือ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเส้นเขตแดนระหว่างประเทศอีกด้วย

1.2 ปัญหาการเกาะทรายกลางแม่น้ำเมย

ตามสนธิสัญญาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมยระหว่างไทยกับพม่าของอังกฤษ ที่ได้ทำร่วมกันไว้ในปีพ.ศ.2411 มีสาระสรุปได้ว่า“เขตแดนฝ่ายไทยอยู่ฝั่งตะวันออกเขตแดนฝ่ายอังกฤษอยู่ฝั่งตะวันตก ส่วนลำน้ำนั้นเป็นของกลาง”

³⁵ หน่วยงานทางทหาร,เอกสารประกอบการบรรยายสรุปสำหรับคณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดนตรวจภูมิประเทศและรับทราบข้อมูลในพื้นที่รับผิดชอบ, หน้า10.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า10.

³⁷ สรุปสถานการณ์ความสัมพันธ์ไทย-พม่าปีพ.ศ.2541 (ปีที่2 ฉบับที่4, กุมภาพันธ์ 2542), หน้า6.

เมื่อพิจารณาสาระสำคัญของสนธิสัญญาเขตแดนดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่า ข้อความในสนธิสัญญาไม่ได้ระบุชัดเจนว่าอธิปไตยเหนือแม่น้ำเมยจะเป็นของฝ่ายใด ทำให้เกิดมีปัญหามาในภายหลัง คือ เมื่อปีพ.ศ.2500 แม่น้ำเมยในบริเวณจุดสิ้นสุดทางหลวงไทยหมายเลข 105 ได้เกิดมีเกาะทรายกลางแม่น้ำขึ้น ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 50 ไร่ เนื่องจากกระแสน้ำได้พัดพาทรายมาตกตะกอนทับถมกันในจุดนี้เป็นเวลานาน จนในที่สุดก็กลายเป็นเกาะขึ้นมากลางแม่น้ำ เกาะทรายดังกล่าวจะถูกน้ำท่วมมิดในช่วงฤดูฝน พอถึงฤดูแล้งปริมาณน้ำในแม่น้ำเมยลดลง จึงจะเห็นเกาะทรายเกิดขึ้นที่กลางแม่น้ำก่อนไปทางฝั่งพม่า โดยที่ระหว่างเกาะกับชายฝั่งของไทย และพม่าจะมีร่องน้ำของแม่น้ำเมยไหลกันอยู่³⁸

ในปีพ.ศ.2523 แม่น้ำเมยได้เปลี่ยนทางเดินไปชิดกับฝั่งพม่า ทำให้เกาะทรายย้ายมาอยู่ใกล้กับฝั่งไทย และเนื่องจากเกาะทรายดังกล่าวมีขนาดกว้างจนสามารถที่จะทำการเกษตรได้ ราษฎรของทั้งสองฝ่ายจึงต่างแสวงหาโอกาสที่จะเข้าไปมีกรรมสิทธิเหนือเกาะ โดยตั้งแต่ปีพ.ศ.2525 เป็นต้นมา มีราษฎรไทยไปทำไร่ ทำสวนอยู่บนเกาะดังกล่าว โดยฝ่ายพม่าไม่ได้ขัดขวางหรือห้ามปราม แต่ต่อมาในปีพ.ศ.2526 พม่าได้ยื่นบันทึกช่วยจำอ้างกรรมสิทธิเหนือเกาะดังกล่าว ซึ่งฝ่ายไทยก็ได้ตอบโต้พม่าด้วยการอ้างกรรมสิทธิเหนือเกาะเช่นเดียวกัน³⁹

อย่างไรก็ตาม ในปีพ.ศ.2530 กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศของไทย ได้ประชุมพิจารณาปัญหานี้ และได้ให้ข้อวินิจฉัยว่า หากเมื่อใดที่หาดทราย คือ เกาะดังกล่าวได้เลื่อนเข้ามาชิดติดกับฝั่งไทยจนเป็นผืนเดียวกัน กรรมสิทธิ์ในหาดทรายนี้ย่อมเป็นของไทย⁴⁰

ในปีพ.ศ.2532 คณะข้าราชการ พ่อค้า ตลอดจนราษฎร ในอำเภอแม่สอดได้ร่วมกับหน่วยทหารไทยในพื้นที่จัดสร้างเสาดงขนาดใหญ่ขึ้นบนเกาะทรายดังกล่าวเพื่อแสดงอธิปไตยเหนือเกาะ นอกจากนี้แล้วฝ่ายไทยยังได้ถมดินลงในแม่น้ำเมยที่ต้นเขินตามธรรมชาติ ทำให้น้ำ

³⁸ ขจิตภัย บุรุษพัฒน์, "เอกสารประกอบคำบรรยายปัญหาชายแดนของไทย," 10 พฤศจิกายน 2536. (ข้อดำเนิน) อ้างถึงใน เวนิกา บุญมาคลี, "นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ในสมัยนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (พ.ศ.2531-2534)," (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 122.

³⁹ สุภารัตน์ ปรีชาวนิช และปิยนถ จตุรภัทร์, การประมาณค่าทางยุทธศาสตร์ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า (เอกสารข้อดำเนินของโรงเรียนรักษาความปลอดภัย, เมษายน 2530), หน้า 68.

⁴⁰ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า 133.

เปลี่ยนทางเดิน เป็นผลให้เกาะกลางลำน้ำได้กลายเป็นผืนแผ่นดินที่ติดกับฝั่งไทย และยังสามารถสร้างอาคารร้านค้าบนแผ่นดินที่เคยเป็นเกาะนั้นอีกด้วยโดยมีข้าราชการและเอกชนบางกลุ่มได้รับผลประโยชน์⁴¹

สำหรับปัญหาเกาะทรายกลางน้ำนี้เป็นปัญหาที่มีความเชื่อมโยงกับอีกหลายปัญหา ทั้งปัญหาการสร้างหลักธรอ ปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณใต้สะพานมิตรภาพข้ามแม่น้ำเมย ซึ่งจะมีการพิจารณาในหัวข้อต่อไป

2. ปัญหาที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์

จากลักษณะตามธรรมชาติของแม่น้ำเมยดังที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 1. ได้ก่อให้เกิดปัญหาตามมาภายหลังทั้งปัญหาน้ำกัดเซาะตลิ่งริมแม่น้ำเมยและปัญหาเกาะทรายกลางแม่น้ำเมย ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่ธรรมชาติเป็นผู้สร้างขึ้น ทำให้ไม่สามารถควบคุมได้ แต่ยังมีปัญหาบางประการในแม่น้ำเมย ที่มนุษย์เป็นผู้สร้างปัญหาขึ้นเอง ได้แก่

2.1 ปัญหาการแข่งขันกันสร้างหลักธรอและสิ่งก่อสร้างในแม่น้ำเมยเพื่อการอนุรักษ์ฝั่ง

จากการที่แม่น้ำเมยมีสภาพตลิ่งและพื้นที่ใต้ท้องที่ของแม่น้ำเป็นดินปนทราย ทำให้กระแสน้ำกัดเซาะตลิ่งให้พังได้ง่าย เป็นผลให้ทางเดินของแม่น้ำมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา⁴² โดยในปีพ.ศ.2523 แม่น้ำเมยได้เปลี่ยนทางเดินไปชิดกับฝั่งพม่า ส่งผลให้เกาะทรายกลางน้ำที่เกิดขึ้นในปีพ.ศ.2500 ย้ายมาอยู่ใกล้กับฝั่งไทย กระแสน้ำในแม่น้ำเมยได้กัดเซาะฝั่งพม่าโดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนจนทำให้ตลิ่งฝั่งพม่าพัง ดังนั้นในปีพ.ศ.2524 ทางกรมพม่าจึงได้หาวิธีป้องกันการพังทลายของตลิ่งโดยการจัดสร้างเครื่องชะลอกระแสน้ำ หรือที่เรียกกันว่า “หลักธรอ” ประมาณ 20 แห่ง เรียงรายตลอดแนวตลิ่งฝั่งพม่า เพื่อไม่ให้น้ำพุ่งเข้าเซาะตลิ่งโดยตรง⁴³

ผลจากการสร้างหลักธรอทำให้กระแสน้ำเปลี่ยนทางเดินไปกัดเซาะตลิ่งฝั่งไทยแทน ในบริเวณ บ้านห้วยม่วง ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ราษฎรบ้านห้วยม่วง

⁴¹ เรื่องเดียวกัน,

⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 168.

⁴³ เวณิกา บุญมาคณี, “นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ในสมัยนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ(พ.ศ.2531-2534)”, หน้า 124.

จึงร่วมมือกันสร้างหลักรอไม้ไผ่จำนวน 3 หลักร เพื่อป้องกันน้ำกัดเซาะตลิ่ง⁴⁴ เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปก่อน แต่ในช่วงปลายปีนั้น ทางกรมป่าไม้ได้ซ่อมหลักรอที่ชำรุดและสร้างขึ้นใหม่อีก 6 แห่ง ฝ่ายไทยเห็นว่าการกระทำดังกล่าวของทหารพม่าจะทำให้กระแสน้ำเข้าซัดฝั่งไทยจนตลิ่งได้รับความเสียหายมากขึ้น ดังนั้นในเดือนเมษายน พ.ศ.2525 ฝ่ายไทยจึงได้สร้างหลักรอขึ้นบ้างจากเงินงบประมาณของสภาตำบลท่าสายลวด เป็นเหตุให้ฝ่ายพม่าไม่พอใจ และในวันที่ 16 ของเดือนเดียวกันนั้น ทหารพม่าได้ข้ามแม่น้ำเมยมายังฝั่งไทยและยิงปืนขับไล่คนงานไทยที่กำลังก่อสร้างหลักรออยู่ ทั้งยังได้รื้อถอนหลักรอกันน้ำของไทยจำนวน 70 ต้น และเผาบ้านพักคนงานเสียหาย 1 หลัง ฝ่ายไทยจึงได้ทำหนังสือประท้วงไปยังรัฐบาลพม่าแต่ไม่ได้รับการตอบรับใดๆ จากทางฝ่ายพม่า⁴⁵

จากเหตุการณ์ดังกล่าว นายมีชัย ฤชุพันธุ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัดตาก ในขณะนั้น ได้เดินทางไปตรวจบริเวณที่เกิดเหตุ และจึงได้อนุมัติงบประมาณในการก่อสร้างหลักรอที่มั่นคงขึ้น โดยการก่อสร้างได้เริ่มขึ้น เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2525⁴⁶ ต่อมาในวันที่ 1 ธันวาคม ปีเดียวกัน ทางกรมป่าไม้ได้ส่งเจ้าหน้าที่ข้ามมายังฝั่งไทยเพื่อขอให้ไทยระงับการก่อสร้างหลักรอดังกล่าวไว้ก่อน เนื่องจากจะทำให้ความขัดแย้งไม่สามารถยุติลงได้และปัญหาเรื่องสิทธิครอบครองเหนือเกาะทรายดังกล่าวก็ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าจะเป็นของฝ่ายใด เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยตอบรับที่จะรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ แต่ปฏิเสธคำร้องขอจากพม่าที่จะให้หยุดสร้างหลักรอ ทำให้ฝ่ายพม่าไม่พอใจในคำตอบของไทยและในวันเดียวกันราษฎรพม่าประมาณ 70 คน ได้ข้ามแม่น้ำเมยมายังฝั่งไทย โดยใช้ท่อนไม้เป็นอาวุธเพื่อขับไล่คนงานไทยที่กำลังก่อสร้างหลักรออยู่ ฝ่ายไทยจึงประท้วงไปยังรัฐบาลพม่าแต่รัฐบาลพม่าได้กล่าวอ้างว่าเป็นเรื่องของราษฎรในท้องถิ่นที่มีความไม่พอใจกันเอง เจ้าหน้าที่ทางการพม่าไม่ได้มีส่วนรู้เห็นด้วย ฝ่ายไทยจึงตอบโต้พม่าด้วยการปิดด่านเข้าออกแม่สอด-เมียวดี เป็นเวลา 2 วัน เป็นผลทำให้ราษฎรพม่าเกิดความเดือดร้อน เพราะไม่สามารถจะข้ามมาซื้อสินค้าที่จำเป็นจากฝั่งไทยได้ และเพื่อเป็นการป้องกันอันตรายจากฝ่ายพม่าที่อาจจะเข้ามาทำอันตรายคนงานก่อสร้างไทยอีก ทางจังหวัดตากจึงได้ส่งอาสาสมัครจำนวน 50 คน มาให้ความคุ้มครองคน

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 124.

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 125.

งานที่ก่อสร้างหลักกรอบจนการก่อสร้างหลักกรอบจำนวน17แห่งเสร็จสมบูรณ์ ดังนั้นกระแสน้ำส่วนใหญ่ในแม่น้ำเมยจึงยังคงไหลชนิดฝั่งพม่า และเกาะทรายก็ยังคงอยู่ใกล้ฝั่งไทยดังเดิม⁴⁷

เมื่อพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะเห็นว่า ปัญหาการพังทลายของตลิ่งริมฝั่งและการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำเมยนั้นได้ส่งผลให้ทั้งไทยและพม่าต่างแก้ปัญหาด้วยการสร้างหลักกรอบต่อกันทั้งสองฝั่งของแม่น้ำ จนเกิดความขัดแย้งกันเป็นระยะๆ ซึ่งถือเป็นผลกระทบในทางลบต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองประเทศ ดังนั้นในการประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค (RBC) ครั้งที่9 เมื่อวันที่25-29 เมษายน พ.ศ.2537 ฝ่ายไทยและพม่าจึงได้ตกลงร่วมกันให้เลิกสร้างและเสริมความแข็งแรงของหลักกรอบ โดยปล่อยให้ชำรุดไปโดยธรรมชาติ⁴⁸ สำหรับฝ่ายไทยนั้นได้หันมาใช้การทิ้งหินและสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งแทน⁴⁹ แต่ปรากฏว่าฝ่ายพม่ายังคงมีการสร้างหลักกรอบและเขื่อนรูกล้าแม่น้ำเมยอยู่ โดยในเดือนกันยายน พ.ศ.2538-มกราคม พ.ศ.2539⁵⁰ พม่าได้สร้างเขื่อนเรียงหินด้านฝั่งพม่าบริเวณจุดก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า รูกล้าลงมาในแม่น้ำเมย 5-15 เมตร และได้สร้างหลักกรอบ จำนวน 39 หลักกรอบ ขึ้นใน9พื้นที่ โดยตั้งเรียงรายตรงข้ามกับพื้นที่ของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ดังนั้นจึงทำให้ฝ่ายไทยต้องยื่นคำร้องขอต่อเอกอัครราชทูตพม่าประจำกรุงเทพฯ ให้นำความไปแจ้งแก่รัฐบาลพม่า โดยขอให้พม่าทำตามข้อตกลงในการประชุมRBC ที่ว่าจะไม่ให้มีการสร้างหลักกรอบเพิ่มเติมในแม่น้ำเมยอีก⁵¹

อย่างไรก็ตาม ช่วงปลายปีพ.ศ.2541ถึงต้นปีพ.ศ.2542 พม่าได้ก่อสร้างเขื่อนเพิ่มเติมจากใต้สะพานมิตรภาพฯขึ้นไปทางทิศเหนือ จนถึงขณะนี้เขื่อนดังกล่าวมีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 500-600 เมตรแล้ว บางช่วงก็ได้ถมร่องน้ำลึกเดิมทำให้เกิดแผ่นดินใหม่เชื่อมกับแนวตลิ่งเดิมของแม่น้ำเป็นแนวยาว นอกจากนี้พม่ายังใช้รถขุดดินและดูดทรายกลางแม่น้ำเมยขึ้นมาถมตลิ่ง ซึ่งฝ่ายไทยก็ได้ทำการประท้วงไปยังรัฐบาลพม่า แต่ทางรัฐบาลพม่ากล่าวว่าการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งฝั่งนี้เป็นเรื่องของบริษัทเอกชนพม่าเป็นผู้ดำเนินการเอง โดยจะใช้สถานที่ก่อสร้าง

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า125-126.

⁴⁸ “จากตานช่วยถึงมะไซ่ ไทยยังตีกันเอง...,” อาทิตย์ 974 (9-15 กุมภาพันธ์ 2539): 23.

⁴⁹ หน่วยงานทางทหาร ,เอกสารประกอบการบรรยายสรุปสำหรับคณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน ตรวจภูมิประเทศและรับทราบข้อมูลในพื้นที่รับผิดชอบ, หน้า 6.

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน.

⁵¹ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม ,การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า137.

อาคารพาณิชย์-บ่อนกาสิโน ของบริษัทเอเชียเวสต์ จำกัด ที่เป็นธุรกิจใครือขุนสำ⁵² อย่างไรก็ตามก็ดี มีข้อมูลจากหน่วยงานฝ่ายไทยอ้างว่าเป้าหมายการก่อสร้างของฝ่ายพม่า คือ โรงแรมระดับ4ดาว โดยมีคนไทยร่วมถือหุ้นกับนายทหารระดับสูงของพม่า เพื่อจะทำโรงแรมนี้ให้เป็นกึ่งสถานที่พักและบ่อนกาสิโนขนาดกลาง⁵³

2.2 ปัญหาเขตแดนบริเวณใต้สะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำเมย

จากการที่ประเทศไทยมีชายแดนติดต่อกับประเทศพม่า ทำให้ความสัมพันธ์ทางการค้าจึงเป็นไปในรูปของการค้าชายแดนเป็นส่วนใหญ่⁵⁴ และในจำนวนเส้นทางที่ติดต่อกับพม่าทางชายแดนนั้น ช่องทางในเขตจังหวัดตากนับว่าเป็นเส้นทางที่มีการค้าขายกับพม่ามากจังหวัดหนึ่ง⁵⁵ โดยเฉพาะในเขตอำเภอแม่สอด ซึ่งเป็นเมืองที่อยู่ตรงข้ามกับเมืองเมียวดีของพม่า

การค้าระหว่างประเทศไทยกับพม่าเริ่มมีการขยายตัวในช่วงหลังปีพ.ศ.2530 เนื่องจากทางรัฐบาลพม่าได้ริเริ่มนโยบายเปิดประเทศหลังจากปิดประเทศนานถึง 26 ปี⁵⁶ โดยได้เกิดปรากฏการณ์สำคัญอันเป็นมิติใหม่ของการค้าชายแดนไทย-พม่า คือ การที่รัฐบาลพม่าเปิดให้มีการเสรีภาพสินค้านำเข้าและส่งออกที่ทำเหมียวดีอย่างเป็นทางการ ตั้งแต่ปลายเดือนธันวาคม พ.ศ.2531 เป็นต้นมา⁵⁷ ดังปรากฏในตารางด้านล่างนี้

⁵² “พม่ารื้อน้ำเมย ทำแผ่นดินแล้ว 40ไร่ ทุ่มทำตลิ่งกลางน้ำ/ ใช้สร้างบ่อน,” ประชาชาติธุรกิจ (24 เมษายน 2542)

⁵³ “พม่ายึดน้ำเมย แผ่นดินไทยผันน้ำเข้าบ้าน,” กรุงเทพธุรกิจ (10 เมษายน 2542), หน้า2.

⁵⁴ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, สู่ทางขยายการค้าและการลงทุนของประเทศไทยกับประเทศสหภาพพม่า, หน้า 2-40.

⁵⁵ พรพิมล ตริโชติและทรายแก้ว ชูทรัพย์, การค้าชายแดน (กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 27-28.

⁵⁶ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, สู่ทางขยายการค้าและการลงทุนของประเทศไทยกับประเทศสหภาพพม่า, หน้า 2-40.

⁵⁷ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก, ข้อมูลการค้าจังหวัดตาก (ปีพ.ศ.2532), หน้า 83-84.

ตารางที่ 1: แสดงแสดงมูลค่าการส่งออก-นำเข้าการค้าชายแดนไทย-พม่า ด้าน
จังหวัดตากปีพ.ศ.2531-2534⁵⁸

ปี	มูลค่าการส่งออก(บาท)	มูลค่าการนำเข้า(บาท)	ดุลการค้า(+ได้-เสีย)
2531	22,220,000	20,180,000	+2,040,000
2532	180,650,750	282,118,600	-101,467,850
2533	401,652,988	379,179,737	+22,473,251
2534	712,757,543	723,775,851	-11,018,308

ที่มา: ด้านศุลกากรแม่สอด

จากตารางข้างบนนี้จะพบว่า การค้าชายแดนไทย-พม่า ด้านจังหวัดตากตั้งแต่ปี พ.ศ.2531-2534 มีมูลค่าการส่งออก-นำเข้าของไทยขยับตัวสูงขึ้นทุกปี โดยมีมูลค่าส่งออก-นำเข้า ประมาณ 20 ล้านบาทในปีพ.ศ.2531 และขยับตัวสูงขึ้นเป็นประมาณ 700 ล้านบาทในปี พ.ศ.2534 ซึ่งสูงขึ้นประมาณ 25 เท่า ภายในระยะเวลาเพียง 3 ปี ทั้งนี้เป็นผลต่อเนื่องจาก นโยบายของรัฐบาลพม่าที่มีการผ่อนปรนทางการค้ากับไทยโดยการเปิดด่านเมียวดีในช่วงปลายปี พ.ศ.2531 ซึ่งผลจากการเปิดด่านเมียวดีนี้ได้ชักนำให้พ่อค้าพม่ามาใช้เส้นทางการค้าที่จุดนี้ เนื่องจากทำให้ต้นทุนการนำเข้าของพ่อค้าพม่าต่ำกว่าการค้าผ่านเขตอิทธิพลของชนกลุ่มน้อย กะเหรี่ยง การขนส่งสินค้าอุปโภคบริโภคออกในแนวชายแดนด้านนี้จึงขยายตัวเป็นอย่างมาก ขณะที่การนำเข้าสินค้าจากไทยก็คล่องตัวขึ้น⁵⁹ แต่ด้วยเหตุที่เส้นทางคมนาคมในพม่าประสบ ความเสียหายตามฤดูกาลโดยเฉพาะช่วงฤดูฝน ทำให้การขนส่งสินค้าข้ามแดนชะลอตัวลงในช่วงของปี อย่างไรก็ตาม เส้นทางทางการขนส่งสินค้าจากแม่สอดไปยังเมียวดียังถือว่ามีความสะดวก และมีผู้นิยมใช้กันมากเพราะเมืองเมียวดีอยู่ใกล้กับเมืองย่างกุ้งซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศพม่า และเป็นตลาดปลายทางที่สำคัญของสินค้าไทย ดังนั้นจึงได้มีการริเริ่มแนวความคิดในการ สร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำเมยเชื่อมระหว่างพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก กับ เมืองเมียวดีของพม่า ในปีพ.ศ. 2532 โดยร้อยตรีประพาส ลิ้มปะพันธ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงการต่างประเทศไทยได้ร่วมกับนายอุดร ตันติสุนทร ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดตากและดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในขณะนั้น ผลักดัน ให้มีการสร้างสะพานมิตรภาพ โดยนายอุดรได้เสนอโครงการก่อสร้างสะพานมิตรภาพต่อ

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน ,หน้า83.

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน,หน้า83-84.

คณะรัฐมนตรี ซึ่งผลปรากฏว่าคณะรัฐมนตรีก็ได้มีมติเห็นชอบให้มีการก่อสร้าง⁶⁰ และได้มีการตกลงจัดตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าเพื่อการก่อสร้างสะพานดังกล่าวในเวลาต่อมา

ในปลายปีพ.ศ.2532 ร้อยตรีประพาส ลิ้มปะพันธ์ ได้พบปะเจรจากับนายอุ โอน จ๋อ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศพม่า ที่เดินทางมาเยือนไทยระหว่างวันที่ 28-29 ธันวาคม พ.ศ. 2532⁶¹ เพื่อเจรจาเรื่องการสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำเมย ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้มีการประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าเพื่อการก่อสร้างสะพานมิตรภาพครั้งที่ 1 และตกลงร่วมกันที่จะสร้างสะพานมิตรภาพที่ปลายทางหลวงหมายเลข 105 ในเขตจังหวัดตาก เชื่อมกับฝั่งเมยวดีของพม่า โดยขอความช่วยเหลือในด้านงบประมาณการก่อสร้างจากองค์การแอสแคป (Economic and Social Commission for Asia and the Pacific: ESCAP) ประมาณ 60 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม หลังจากที่รัฐบาลทหารพม่าได้จัดให้มีการเลือกตั้งภายในประเทศขึ้นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2533 ซึ่งผลการเลือกตั้งปรากฏออกมาว่าฝ่ายค้านในพม่าคือพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (National League for Democracy :NLD) เป็นฝ่ายชนะการเลือกตั้ง แต่รัฐบาลทหารพม่ากลับไม่ยอมคืนอำนาจการปกครองให้กับฝ่ายค้าน ทำให้องค์การแอสแคประงับการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่พม่า ฝ่ายไทยจึงเสนอต่อพม่าให้ต่างฝ่ายต่างช่วยกันออกเงินค่าก่อสร้างสะพานฝ่ายละครั้งหนึ่ง แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เนื่องจากฝ่ายพม่าอ้างว่าไม่มีงบประมาณ เป็นผลให้โครงการก่อสร้างสะพานมิตรภาพต้องหยุดชะงักอยู่ยาวนานหลายปี⁶² จนกระทั่งในปีพ.ศ.2537 จึงได้มีการสานต่อโครงการสร้างสะพานมิตรภาพโดยรัฐบาลไทยในขณะนั้น คือ รัฐบาลนายชวน หลีกภัย ได้มอบหมายให้นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ลงนามร่วมกับฝ่ายพม่าในข้อตกลงการก่อสร้างสะพานมิตรภาพ ณ กรุงย่างกุ้ง เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2537 และได้มีการวางศิลาฤกษ์การก่อสร้างสะพานมิตรภาพ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม ปีเดียวกัน โดยพันเอกวินัย สมพงษ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม เป็นประธานในพิธี⁶³ สำหรับค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างสะพานนั้นรัฐบาลไทยเป็นผู้รับภาระทั้งหมดเป็นเงินรวม 79.2 ล้านบาท⁶⁴

⁶⁰ สำนักกรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า 134.

⁶¹ ธรรมรัตน์ รัตนมณี, "ความสัมพันธ์ประเทศไทยกับประเทศพม่าระหว่างปี 2531-2533," (สารนิพนธ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536), หน้า 76.

⁶² เรื่องเดียวกัน หน้า 78-79.

⁶³ สำนักกรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า 134.

⁶⁴ สยามจดหมายเหตุ, ปีที่ 19 ฉบับที่ 27 (1-7 กรกฎาคม 2537): 738.

การก่อสร้างได้ดำเนินเรื่อยมาจนกระทั่งถึงเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ.2538 ฝ่ายพม่าได้ขอให้ไทยระงับการก่อสร้างสะพานมิตรภาพฯ สืบเนื่องมาจากการที่พลเอกหม่อง เอ รองประธาน SLORC ได้เดินทางมาตรวจบริเวณพื้นที่ที่มีการก่อสร้างสะพานแล้วแสดงความไม่พอใจที่ฝ่ายไทยนำหินไปทิ้งป้องกันตลิ่งบริเวณตลาดริมเมย⁶⁵ นอกจากนี้ฝ่ายไทยยังดำเนินการอีกหลายอย่างที่สร้างความไม่พอใจให้กับฝ่ายพม่า จนมีคำสั่งจากผู้นำระดับสูงของพม่าขอให้หยุดดำเนินการก่อสร้างสะพานไว้ก่อน และฝ่ายพม่าขอให้ไทยดำเนินการปรับปรุงสภาพต่างๆในแม่น้ำเมยดังนี้⁶⁶

1. ดำเนินการขุดดินที่ถมอยู่ในลำน้ำระหว่างการก่อสร้างสะพานฯ ออก
2. ให้ย้ายสะพานเหล็กชั่วคราวออก
3. ให้ขนย้ายหินขนาดใหญ่ที่ถมอยู่ริมลำน้ำด้านฝั่งไทยออก
4. เนื่องจากมีการถมดินบริเวณฝั่งไทย เพื่อใช้เป็นสถานที่ขายสินค้า จึงให้มีการขนย้ายดินดังกล่าวออกไป พร้อมทั้งตกแต่งสภาพลำน้ำให้เหมือนเดิม
5. รื้อถอนบ้านหรืออาคารในฝั่งไทย ที่ได้ก่อสร้างขึ้นมาในแม่น้ำเมย

นอกจากนี้พม่ายังแจ้งมาว่าเคยมีเกาะ 1 เกาะอยู่ในแม่น้ำเมยบริเวณพื้นที่ที่มีการก่อสร้างสะพาน แต่เนื่องจากในปีพ.ศ.2532 ฝ่ายไทยได้นำดินไปถมร่องน้ำที่อยู่ระหว่างเกาะกับฝั่งไทย เป็นผลให้เกาะกลายเป็นผืนแผ่นดินที่ติดกับฝั่งไทยในที่สุด ฝ่ายพม่าจึงต้องการให้เกาะดังกล่าวกลับสู่สถานะเดิมโดยให้ปรับร่องน้ำในทั้งสองด้านของแม่น้ำเพื่อที่เกาะแบบเดิมจะเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งและให้ถือว่าเป็น "ดินแดนที่ยังไม่เป็นของฝ่ายใด" (no man's land)

การที่พม่าขอให้ไทยหยุดสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมยนั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะพม่าเห็นว่าประเด็นทั้ง 5 ข้อที่พม่าขอให้ไทยแก้ไขนั้นมีผลกระทบในระยะยาวต่อเสถียรภาพของสะพานและสิ่งกีดขวางทางน้ำจะส่งผลทำให้กระแสน้ำเปลี่ยนทางเดินจนอาจกระทบต่อเส้นเขตแดนได้⁶⁷ ทั้งนี้ในช่วงต้นปีพ.ศ.2538 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าก็ได้รับความกระทบกระเทือนอยู่บ้างแล้วจากความเข้าใจผิดของรัฐบาลพม่าว่ารัฐบาลไทยมีส่วนช่วยเหลือชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่าคือ พวกกะเหรี่ยงและไทยใหญ่ที่หลบหนีจากการสู้รบกับฝ่ายพม่า

⁶⁵ ธรรมรัตน์ ทองเรือง, กะเหรี่ยงฉนวนหรือชนวนสงครามไทย-พม่ายุคใหม่ (กรุงเทพมหานคร : สารบัวแก้ว, 2543), หน้า 99-100.

⁶⁶ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทยพม่า, หน้า 134-135.

⁶⁷ "ประมวลความสัมพันธ์ไทย-พม่า ยุคอารยะทุนไหลป่า," สยามโพสต์ (18 มีนาคม 2539): 4.

เข้ามาในเขตแดนไทย แม้ว่าฝ่ายไทยจะยืนยันว่ากระทำไปตามเหตุผลทางมนุษยธรรมเท่านั้น แต่ฝ่ายพม่าก็ยังคงมีความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจไทยอยู่ตลอดมา และมีคำสั่งให้ปิดด่านการค้าที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายและที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ด้วยเหตุผลดังกล่าวประกอบกันน่าจะเป็นเหตุผลที่ทำให้พม่าขอให้ไทยยุติการก่อสร้างสะพานมิตรภาพในกลางปีพ.ศ.2538

สำหรับประเด็นทั้ง 5 ข้อที่ฝ่ายพม่าเสนอมาเพื่อแลกเปลี่ยนกับการยอมให้ฝ่ายไทยดำเนินการก่อสร้างสะพานมิตรภาพต่อนั้น ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยทั้งส่วนทหารและพลเรือนก็ได้พยายามเร่งรีบดำเนินการในทันที โดยมีการตั้งคณะกรรมการต่างๆ ขึ้นหลายชุด เช่น คณะทำงานหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพื้นที่บริเวณก่อสร้างสะพานฯ , คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง, คณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อดำเนินการปรับปรุงสภาพพื้นที่พิพาทบริเวณริมแม่น้ำเมย, คณะอนุกรรมการดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบการขุดร่องน้ำ บริเวณสะพานมิตรภาพฯ นอกจากนี้ยังมีการพิจารณาปัญหาดังกล่าวในที่การประชุมทุกระดับร่วมกับฝ่ายพม่า ได้แก่ การประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-พม่า (JBC) , การประชุมกรรมาธิการร่วมไทย-พม่า (JC) , การประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค (RBC) และการประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่น (TBC) ในทุกโอกาสเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ประการสำคัญ คือ การดำเนินการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำเมยต่อจากที่ค้างไว้ให้เสร็จสมบูรณ์ ซึ่งเมื่อฝ่ายไทยดำเนินการปรับปรุงสภาพต่างๆ ในแม่น้ำเมยตามเงื่อนไขของฝ่ายพม่าแล้วเสร็จก็ได้มีการติดต่อฝ่ายพม่าเพื่อให้มาตรวจสอบความเรียบร้อย แต่เมื่อฝ่ายพม่าได้ตรวจสอบแล้วก็ยังแสดงความไม่พอใจในสภาพร่องน้ำที่ฝ่ายไทยได้ปรับปรุงใหม่ จึงยังไม่ยอมให้ฝ่ายไทยดำเนินการก่อสร้างสะพานต่อ ซึ่งกว่าที่ปัญหาต่างๆ เหล่านี้จะคลี่คลายลงได้ ก็ใช้เวลาเกือบ 2 ปี โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเจรจาทางยุติปัญหาเขตแดนในแม่น้ำเมยกับฝ่ายพม่าเพื่อให้มีการก่อสร้างสะพานมิตรภาพต่อไปจนเสร็จสมบูรณ์ คือ พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้น สำหรับรายละเอียดต่างๆ ในการแก้ปัญหาการก่อสร้างสะพานมิตรภาพนั้นจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 4

ปัญหาเขตแดนที่เกิดขึ้นบริเวณแม่น้ำเมยนั้นมีความหลากหลายของปัญหา ซึ่งแต่ละปัญหาที่มีความเกี่ยวพันกันอยู่ จากการที่ลักษณะตามธรรมชาติของพื้นที่ได้ท้องที่ของแม่น้ำเมยเป็นดินปนทราย จึงทำให้เกิดการสะสมของดินทรายจนกลายเป็นเกาะกลางแม่น้ำเมยขึ้นมา ก่อให้เกิดปัญหาการอ้างกรรมสิทธิ์บนเกาะในแม่น้ำเมย และยังเกิดปัญหาน้ำกัดเซาะตลิ่งริมฝั่งจนส่งผลทำให้เกิดปัญหาการแข่งขันกันสร้างหลักรอตามมา ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้ก็สะสมกันมาจนกลายเป็นปัญหาเขตแดนบริเวณใต้สะพานมิตรภาพทำให้มีการยุติการก่อสร้างสะพานมิตรภาพ

ไทย-พม่าในที่สุด และยังมีปัญหาแผ่นดินไหวบริเวณบ้านแม่โกนเกนและแผ่นดินพม่าบริเวณ วัดพระธาตุคอกช้างเผือกถูกระแสน้ำของแม่น้ำเมยตัดขาดอย่างฉับพลัน เนื่องมาจากการเกิด อุทกภัยครั้งใหญ่ในช่วงกลางปีพ.ศ.2537 นอกจากนี้บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเมยด้านประเทศพม่ายังมี ชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่าพวกกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ และเมื่อใดที่ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ปะทะกับทหาร ฝ่ายรัฐบาลพม่า ก็จะหลบหนีเข้ามายังฝั่งไทย ก่อให้เกิดปัญหากระทบกระทั่งต่อความสัมพันธ์ ระหว่างไทยกับพม่าอยู่เสมอเนื่องจากรัฐบาลพม้ามักจะเข้าใจผิดคิดว่ารัฐบาลไทยให้ความช่วยเหลือชน กลุ่มน้อยเหล่านี้ ส่งผลทำให้การแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำเมยเป็นได้ อย่างยากยิ่งเพราะมีปัญหาหลายประการทับซ้อนกันอยู่

การที่ไทยกับพม่ามีพรมแดนติดต่อกันเป็นระยะยาวประกอบกับความไม่ชัดเจนใน สนธิสัญญาเขตแดนที่ไทยทำกับอังกฤษในสมัยที่พม่ายังเป็นอาณานิคมอยู่นั้น ทำให้ไทยกับพม่า มีความขัดแย้งกันเรื่องเขตแดนระหว่างกันอยู่เรื่อยมา การที่จะแก้ปัญหาเขตแดนระหว่างกันได้ สำเร็จและเป็นไปอย่างราบรื่นนั้น จึงจำเป็นต้องอาศัยการสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างไทยกับพม่า โดยใช้กลไกระหว่างประเทศที่ทั้งสองฝ่ายได้สร้างขึ้นร่วมกันไว้แล้วในรูปของ คณะกรรมการชุดต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ดังจะเห็นได้จากกลไกการแก้ปัญหา เขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก ในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่ประสบความสำเร็จ เป็นอย่างดี ในทางกลับกัน ถ้าเมื่อใดก็ตามที่บรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ พม่าเป็นไปในทางลบ ก็เป็นการยากที่ทั้งสองฝ่ายจะแก้ปัญหาใดๆร่วมกันได้ โดยเฉพาะปัญหา เขตแดนดังเช่นกรณีปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำเมย

สำหรับรายละเอียดในการแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสาย แม่น้ำ รวกและแม่น้ำเมยนั้น จะได้กล่าวต่อไปในบทต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

การแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวกและ แม่น้ำเมย

เส้นเขตแดนเป็นสิ่งที่กำหนดแบ่งเขตแดนของรัฐหรือประเทศโดยหมายถึงว่าประเทศนั้นมีสิทธิและอำนาจอธิปไตยเหนือบริเวณพื้นดินที่นั้นอย่างเต็มที่¹ หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าเส้นเขตแดนเป็นตัวบ่งชี้ถึงขอบเขตของอำนาจอธิปไตยของประเทศนั้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการกำหนดเขตแดนหรือมีการปักปันเขตแดน (demarcation) กัน ซึ่งโดยมากจะมีการกำหนดและปักปันเขตแดนกันโดยอาศัยข้อตกลงเป็นส่วนใหญ่² ทั้งนี้อาจเป็นความตกลงกันในรูปแบบฉันทมิตรในกรณีที่ทั้งสองฝ่ายมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน หรือตกลงกันโดยการบังคับก็ได้ ดังเช่น ในปี พ.ศ. 2437 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ของไทย ที่อังกฤษได้ใช้ความเป็นประเทศมหาอำนาจกดดันให้ไทยทำสนธิสัญญาเขตแดนกับอังกฤษซึ่งครอบคลุมพม่าอยู่ในขณะนั้นอย่างไม่เป็นธรรมต่อฝ่ายไทย นอกจากนี้แล้วเส้นเขตแดนยังมีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจและสังคม เพราะเส้นเขตแดนเป็นสิ่งที่ใช้บ่งบอกถึงขอบเขตพื้นที่ที่ประเทศนั้นๆ สามารถใช้ทรัพยากรได้ และยังใช้ในการแบ่งแยกพลเมืองของประเทศหนึ่งออกจากอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งถ้ามีการลวงล้ำแนวพรมแดนกันโดยไม่ได้มีการทำความตกลงกันในระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องหรือโดยไม่ได้รับการคุ้มครองด้วยกฎหมายระหว่างประเทศก็ย่อมถือได้ว่าเป็นการกระทำที่เป็นภัยต่อประเทศที่ถูกละเมิด และในที่สุดอาจกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศขึ้นได้³ ดังที่ประเทศไทยและพม่าเผชิญกับปัญหาเหล่านี้อยู่เป็นระยะโดยเฉพาะปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมย ที่ทั้งสองฝ่ายมีข้อพิพาทร่วมกันอยู่ในหลายพื้นที่ จนทำให้เกิดการกระทบกระทั่งกันในบางครั้ง เนื่องจากยังไม่มีข้อตกลงปักปันเขตแดนในบริเวณนี้ การจะดำเนินการแก้ไขปัญหาเขตแดนที่เกิดขึ้นได้นั้น จะต้องอาศัยความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างทั้งสองฝ่ายเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการแก้ปัญหาอย่างสันติ อันจะนำไปสู่การปักปันเขตแดนร่วมกันได้ในที่สุด ดังเช่นความสำเร็จที่เกิดขึ้นบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก ที่รัฐบาลไทยและพม่าสามารถตกลงปักปันเขตแดนกันได้เรียบร้อยแล้วตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2530 โดยทั้งสองฝ่ายได้ใช้กลไกการแก้ปัญหาในรูปแบบการจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนร่วมบริเวณพื้นที่ดังกล่าวขึ้น จนสามารถแก้ไขปัญหาเขตแดนที่เกิดขึ้นได้สำเร็จในที่สุด

¹ ประสงค์ ชิงชัย, อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพคุณแม่สาย ชิงชัย (14 ตุลาคม 2525), หน้า 30.

² เรื่องเดียวกัน.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43-44.

4.1 กลไกการแก้ปัญหาเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าเส้นเขตแดนมีความสำคัญต่อสถานะทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องเขตแดนระหว่างประเทศขึ้น รัฐบาลของทั้งสองฝ่ายจึงต้องแสวงหากลไกเพื่อดำเนินการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น และสำหรับกรณีประเทศไทยกับประเทศพม่านั้น ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันได้มีกลไกแก้ไขปัญหาเส้นเขตแดนระหว่างกัน แยกได้ดังนี้

ก.กลไกภายในประเทศ เป็นกลไกเฉพาะของฝ่ายไทยที่จะทำหน้าที่ในการพิจารณาแก้ไข ปัญหาเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า แยกได้ตามหน้าที่หลัก ดังนี้⁴

1. คณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนประเทศไทย สำหรับคณะกรรมการชุดนี้จัดตั้งขึ้นโดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ.2518 โดยมีเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) เป็นประธาน และมีผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้องอีก 10 หน่วย เป็นกรมการ อาทิเช่น กรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ ฯลฯ มีหน้าที่หลักคือ รับผิดชอบในการพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับเขตแดนของไทย โดยให้มีขอบเขตหน้าที่คลุมถึงเขตแดนทั้งทางบกและทางทะเลกับประเทศเพื่อนบ้านทุกด้าน เว้นแต่ปัญหาการแบ่งเขตไหล่ทวีป ซึ่งเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกฎหมายทะเลและเขตทางทะเลของประเทศ ไทย โดยเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติจะเสนอนโยบายที่จัดทำขึ้นเพื่อให้นายกรัฐมนตรีพิจารณาโดยตรง

2. คณะกรรมการกฎหมายทะเลและเขตทางทะเลของประเทศไทย สำหรับคณะกรรมการชุดนี้จัดตั้งขึ้นโดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ.2535 โดยมีปลัดกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธาน และมีผู้แทนจากส่วนราชการอีก 15 หน่วย เป็นกรมการ อาทิเช่น กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กรมทรัพยากรธรณี กรมประมง กรมศุลกากร ฯลฯ มีหน้าที่หลักคือ รับผิดชอบในการพิจารณาปัญหากฎหมายทะเลและเขตทางทะเลของประเทศไทยทั้งหมด

⁴ วัลภา บุรุษพัฒน์, "การแก้ไขปัญหาเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน," นิติศาสตร์ศาสตร์ 2545. ชุมพล เลิศรัฐการ, บรรณาธิการ (เอกสารทางวิชาการประจำปีสมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์), หน้า 40-41.

นอกจากนั้นยังมีคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พม่า(ฝ่ายไทย)* โดยที่ คณะกรรมการชุดนี้จัดตั้งขึ้นในปีพ.ศ.2524 ตามมติคณะรัฐมนตรี มีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง การต่างประเทศ เป็นประธาน หน้าที่หลักคือ พิจารณาและเจรจาปัญหาเส้นเขตแดนระหว่างไทย กับพม่ารวมทั้งการดำเนินงานสำรวจ ตรวจสอบ และจัดทำหลักเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าด้วย โดยคณะกรรมการชุดนี้มีสถานะอยู่ในระดับเดียวกับคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดน ประเทศไทย ที่มีเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นประธาน เนื่องจากได้รับการแต่งตั้งจาก มติคณะรัฐมนตรีเหมือนกัน แต่ถ้าตามสายงานนโยบายแล้วคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขต แดนประเทศไทย จะเป็นผู้กำหนดนโยบายในภาพรวมโดยรับคำสั่งจากนายกรัฐมนตรีโดยตรง⁵

ข.กลไกระหว่างประเทศ เป็นกลไกร่วมระหว่างรัฐบาลไทยและพม่าในการแก้ไขปัญหาข้อ พิพาทเรื่องเขตแดน สำหรับกลไกร่วมระหว่างทั้งสองฝ่ายตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน มีดังนี้

1. **คณะกรรมการร่วมไทย-พม่าเกี่ยวกับเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก**
คณะกรรมการชุดนี้จัดตั้งขึ้นในปีพ.ศ.2525 เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย และแม่น้ำรวกเป็นการเฉพาะ ร่วมกับคณะกรรมการของฝ่ายพม่า โดยได้มีการประชุมร่วมกันทั้ง หมด 3 ครั้ง จนประสบความสำเร็จในการเจรจากับฝ่ายพม่าเพื่อให้มีปักปันเขตแดนบริเวณแม่น้ำ สายและแม่น้ำรวกร่วมกันในการประชุมครั้งที่3 เมื่อปีพ.ศ.2530 ซึ่งเมื่อภาระกิจต่างๆได้สำเร็จลง ตามวัตถุประสงค์แล้ว จึงมีการยุบเลิกคณะกรรมการชุดนี้ไป

2. **คณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-พม่า⁶ (Joint Boundary Committee:JBC)**
สำหรับคณะกรรมการชุดนี้จัดตั้งขึ้นในปีพ.ศ.2536 โดยแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้เกิดการจัดตั้ง คณะกรรมการชุดนี้เนื่องมาจากกรณีพิพาทเรื่องเขตแดนไทย-พม่า บริเวณเนิน491 ที่เกือบจะเกิด การปะทะกันระหว่างทหารของทั้งสองฝ่ายและได้สร้างผลกระทบทางลบต่อความสัมพันธ์ระหว่าง ทั้งสองประเทศในทุกๆด้านตลอดช่วงปีพ.ศ.2535 ดังนั้นทางรัฐบาลไทยจึงได้เสนอให้จัดตั้งคณะ

* คณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พม่า(ฝ่ายไทย) จะทำหน้าที่เป็นคณะผู้แทนJBCด้วย ทำให้เกิดความลักลั่นในเรื่องชื่อของคณะกรรมการ ด้วยเหตุนี้ในปีพ.ศ.2543 กระทรวงการต่างประเทศจึงได้ทำ เรื่องขอเปลี่ยนชื่อ"คณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พม่า(ฝ่ายไทย) เป็นคณะกรรมการเขตแดนร่วม ไทย-พม่า (ฝ่ายไทย) เพื่อให้เกิดความสอดคล้อง ไม่สับสน

⁵ สัมภาษณ์เชิดชู รักตะบุตร,เจ้าหน้าที่การทูต8 กองเขตแดน กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวง การต่างประเทศ,26 มกราคม 2546

⁶ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม,การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า (พฤศจิกายน 2540), หน้า 172.

กรรมการฯชุดนี้ขึ้น เพื่อที่จะแยกปัญหาเขตแดนออกจากเรื่องการเมือง โดยให้ใช้หลักกฎหมายหรือหลักวิชาการในการจัดการแก้ปัญหาเขตแดน ซึ่งจะทำได้จะทำให้สามารถหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากันทางทหารได้ และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศในด้านอื่นๆดังเช่นที่ผ่านมา โดยคณะกรรมการชุดนี้จะทำหน้าที่หลักคือ⁷ เจาะเกี่ยวกับปัญหาเส้นเขตแดนระหว่างกัน รวมทั้งการดำเนินการร่วมเพื่อสำรวจ ตรวจสอบ และจัดทำหลักเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า เช่น การปักปันเขตแดนที่ยังไม่ชัดเจนร่วมกัน การอ้างสิทธิ์เหนือเขตแดนยังไม่มีผู้ใดครอบครอง ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะพบได้เสมอในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า โดยจะจัดให้มีการประชุม 2 ปีต่อหนึ่งครั้ง และมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายเป็นประธานร่วม

3. คณะกรรมการสำรวจร่วมไทย-พม่า⁸ สำหรับคณะกรรมการชุดนี้ทำหน้าที่ดำเนินการสำรวจปักหลักเขตแดนร่วมกันระหว่างไทยกับพม่าบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก โดยฝ่ายไทยมีเจ้ากรมแผนที่ทหาร และฝ่ายพม่ามีอธิบดีกรมแผนที่กระทรวงเกษตรและป่าไม้ เป็นประธานร่วม ซึ่งเมื่อภาระกิจการปักปันเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกได้เสร็จสิ้นลงแล้ว จึงมีการยุบเลิกคณะกรรมการชุดนี้ไป

4. คณะกรรมการร่วมไทย-พม่าเกี่ยวกับเขตแดนคงที่ช่วงแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก⁹ คณะกรรมการชุดนี้จัดตั้งขึ้นหลังจากที่ผู้แทนรัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่าได้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับเขตแดนคงที่ช่วงแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกเมื่อปีพ.ศ.2534 โดยมีอธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ เป็นประธานคณะกรรมการฯฝ่ายไทย สำหรับคณะกรรมการชุดนี้จะทำหน้าที่สำรวจ ตรวจสอบและดูแลรักษาหลักอ้างอิงเขตแดนช่วงแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก

นอกจากคณะกรรมการหรือคณะกรรมการดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีการจัดตั้งอนุกรรมการอื่นๆเพื่อช่วยในการทำงานแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-พม่า อีกหลายคณะ ตัวอย่างเช่น คณะกรรมการเทคนิคร่วม คณะเจ้าหน้าที่เทคนิคร่วมในการแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณใต้สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย¹⁰

⁷ วิชัย วราศิริกุล, ปัญหาเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับพม่า (กรมพิธีการทูต กระทรวงการต่างประเทศ, 2543), หน้า 11.

⁸ วัลภา บุรุษพัฒน์, "การแก้ไขปัญหาเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน," นิตยสารรัฐศาสตร์ 2545 . ชุมพล เลิศรัฐการ, บรรณาธิการ, หน้า 41.

⁹ วิชัย วราศิริกุล, ปัญหาเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับพม่า, หน้า 12.

¹⁰ วิษณุ พิรานนท์, บทวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาเขตแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ, 2541), หน้า 15-16.

ค.กลไกอื่นๆที่เกี่ยวข้อง สำหรับปัญหาเรื่องเขตแดนนั้นบางครั้งจะมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาอื่น ในความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าด้วย ดังนั้นต่อไปนี้เพื่อให้มีความชัดเจนจึงจะกล่าวถึงกลไกอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-พม่า คือ

1. **คณะกรรมการร่วมไทย-พม่า¹¹ (Joint Commission:JC)** สำหรับคณะกรรมการชุดนี้ทำหน้าที่เป็นกลไกในการปรึกษาหารือหรือร่วมมือกันด้านการเมือง เศรษฐกิจ การค้า สังคม วัฒนธรรม และสาขาที่มีผลประโยชน์อื่น ๆ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายเป็นประธานร่วม และจัดให้มีการประชุม 2 ปีต่อหนึ่งครั้ง ซึ่งคณะกรรมการร่วมนี้จะ มีบทบาทช่วยส่งเสริมและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า รวมทั้งเป็นกลไกในการหารือเกี่ยวกับความร่วมมือและการแก้ไขปัญหาระหว่างสองประเทศในทุกๆเรื่อง เช่น ความร่วมมือในการประสานงานบริเวณชายแดนเพื่อจัดปัญหาต่างๆระหว่างกัน, การสร้างสะพานเชื่อมไทย-พม่าข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 2 ที่ท่าซี้เหล็ก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย, การลงนามในความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางวัฒนธรรมและความตกลงว่าด้วยการยกเว้นการตรวจลงตราหนังสือเดินทางทูตและราชการ¹² ยกเว้นบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความมั่นคงหรือปัญหาชายแดนโดยตรง ก็จะมีคณะกรรมการชุดอื่นดูแลอยู่ *

2. **คณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค¹³ (Regional Border Committee:RBC)** คณะกรรมการชุดนี้จะมีแม่ทัพภาคที่ 3 ซึ่งทำหน้าที่ดูแลชายแดนไทย-พม่าในเขตติดต่อกับภาคเหนือ หรือแม่ทัพภาคที่ 1 ซึ่งทำหน้าที่ดูแลชายแดนไทย-พม่าในเขตติดต่อกับภาคตะวันตก หรือแม่ทัพภาคที่ 4 ซึ่งทำหน้าที่ดูแลชายแดนไทย-พม่าในเขตติดต่อกับภาคใต้ เป็นหัวหน้าคณะ แต่เท่าที่ผ่านมามีส่วนใหญ่ว่าฝ่ายไทยจะมอบหมายให้แม่ทัพภาคที่ 3 และแม่ทัพภาคที่ 1 เป็นหัวหน้าคณะสลับกันไป กองทัพภาคละ 1 ครั้ง เนื่องจากไทยกับพม้ามักจะมีปัญหาข้อพิพาทกันตามชายแดนในเขตภาคเหนือและภาคตะวันตกเสียเป็นส่วนใหญ่ ส่วนสถานที่ในการประชุมนั้นก็ได้มีการสลับกันไปด้วย โดยประชุมในประเทศไทย 1 ครั้ง และในประเทศพม่า 1 ครั้ง สำหรับทางฝ่าย

¹¹ พรพิมล ตรีโชติ, เอเชียรายปี(2537) (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 175.

¹² เป็นข้อตกลงในการประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า(JC) ครั้งที่ 5 ระหว่างวันที่ 24-25 สิงหาคม 2542 ที่กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า

* กรณีที่ทั้งสองฝ่ายมีความต้องการจะเจรจาปัญหาเรื่องชายแดนหรือเขตแดนร่วมกัน แต่ยังไม่ถึงกำหนดวาระในการประชุมคณะกรรมการชายแดนหรือคณะกรรมการเขตแดน ทั้งสองฝ่ายก็อาจจะนำปัญหาดังกล่าวเข้ามาเจรจาร่วมกันในการประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าได้เช่นกัน

¹³ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า 75.

พม่า นั้นมีผู้บัญชาการภาคตะวันออกเฉียงใต้เป็นหัวหน้าคณะ ซึ่ง คณะกรรมการของแต่ละฝ่ายนั้นจะประกอบด้วยผู้แทนจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง โดยคณะกรรมการ RBC นี้มีอำนาจหน้าที่ในการปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาความมั่นคงชายแดนร่วมกันหรือ ปัญหาอื่นๆที่อาจมีขึ้น และรับผิดชอบในการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นให้ เป็นไปตามข้อตกลงดังกล่าว

3. คณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่น¹⁴ (Township Border Committee: TBC)

คณะกรรมการชุดนี้จะมีผู้บังคับหน่วยทหารในพื้นที่ตรงกันข้ามของฝ่ายไทยและฝ่ายพม่าเป็นหัวหน้าคณะ มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับความมั่นคงตามแนวชายแดนของแต่ละประเทศ โดยได้จัดตั้งชุดติดต่oprสานงานมีข่ายการติดต่อสื่อสารบริเวณชายแดน รวม 5 จุดด้วยกัน** คือ

ไทย	พม่า
● อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	ท่าซี้เหล็ก
● อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	ห้วยโป่งเลา
● อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก	เมียวดี
● บ้านพระเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี	พระยาตองสูง
● อำเภอเมือง จังหวัดระนอง	เกาะสอง

สำหรับแนวคิดในการจัดตั้งคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคและคณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่นนั้นเกิดจากกรณีที่ทำหารพม่ามักจะทำการติดตามปราบปรามชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่าจนมีการรุกร้าเข้ามาในเขตอธิปไตยของไทยอยู่บ่อยครั้ง ทำให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของประชาชนคนไทยที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดน ประกอบกับรัฐบาลไทยต้องการ กระชับความสัมพันธ์กับพม่าให้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นในปีพ.ศ.2532 พลเอกพัฒนา อัครนิบุตร รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด ได้เป็นหัวหน้าคณะนำนายทหารชั้นผู้ใหญ่ของไทยไปเยือนกรุงย่างกุ้ง¹⁵ เพื่อเจรจากับพลเอกชอหม่อง ซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดของพม่าในขณะนั้น โดยทั้งสองฝ่ายได้

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 76.

** ในการประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า (JC) ครั้งที่5 ระหว่างวันที่24-25 สิงหาคม 2542 ที่กรุงย่างกุ้ง พม่ารับที่จะพิจารณาข้อเสนอของไทยที่จะให้มีการจัดตั้งชุดประสานงานท้องถิ่น (TBC) เพิ่มขึ้นที่อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ . กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, ข่าวสารนิเทศ, ที่ 723/2542, 18 สิงหาคม 2542 และที่ 750/2542, 25 สิงหาคม 2542. อ้างถึงใน วิชัย วราศิริกุล, ปัญหาเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับพม่า, หน้า16.

¹⁵ อุกฤษ ทงมิตร, "การปราบปรามกบฏชนกลุ่มน้อยของพม่ากับความมั่นคงบริเวณชายแดนไทย-พม่า: ศึกษาเฉพาะกรณีของกลุ่มกะเหรี่ยง," (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, 2536), หน้า12.

ตกลงที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาชายแดนร่วมกัน จึงเป็นผลให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคและคณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่นขึ้น โดยรัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่าได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจ(Memorandum of Understand:MOU) ร่วมกันเมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ.2533 ¹⁶(ดูรายละเอียดในภาคผนวก จ.)

4. คณะกรรมการอำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทย-พม่า¹⁷ คณะกรรมการชุดนี้เป็นกลไกเฉพาะของฝ่ายไทยซึ่งรับผิดชอบในการปฏิบัติตามนโยบายที่กรรมการชุดต่างๆ ระหว่างไทยกับพม่าที่กล่าวมาแล้วนั้นกำหนดขึ้น โดยมีผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นผู้อำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทย-พม่า

4.2 การดำเนินการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเรื่องเขตแดนไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก

ปัญหาเขตแดนไทย-พม่าเป็นปัญหาที่มีรากเหง้ามาตั้งแต่ช่วงที่พม่ายังเป็นอาณานิคมของอังกฤษอยู่ ต่อมาเมื่อพม่าได้รับเอกราชแล้วในปีพ.ศ.2491 ปัญหาเขตแดนจึงปรากฏให้เห็นชัดเจนมากขึ้น อย่างไรก็ตามการที่จะแก้ไขปัญหาเขตแดนได้นั้นจะต้องอาศัยความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศทั้งสอง เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังเช่นกรณีเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก ซึ่งในกรณีดังกล่าวรัฐบาลไทยกับรัฐบาลพม่าได้อาศัยคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าเกี่ยวกับเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกเพื่อพิจารณาปัญหาเขตแดนบริเวณนี้ จนสามารถเจรจาตกลงในการปักปันเขตแดนร่วมกันได้อย่างถาวรในปีพ.ศ.2530 และทั้งสองฝ่ายได้ดำเนินการปักปันเขตแดนร่วมกันเสร็จสิ้นในปีพ.ศ.2531 คิดเป็นระยะทางประมาณ 59 กิโลเมตร ซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่ไทยกับพม่าสามารถปักปันเขตแดนร่วมกันได้นับตั้งแต่พม่าได้รับเอกราชมา สำหรับการดำเนินการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก สามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา ดังนี้

4.2.1. การดำเนินการแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก ช่วงก่อนรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

¹⁶ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า 75.

¹⁷ ร้อยตรีประพาส ลิ้มปะพันธ์, “ความสัมพันธ์ไทย-พม่า,” สารมหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2541) : 4-5.

ก.กรณีแม่น้ำสาย

เนื่องจากแม่น้ำสายไหลผ่านที่ราบดินตะกอน มีดินร่วนซุย ง่ายต่อการกัดเซาะของน้ำ ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้แม่น้ำสายมีการเปลี่ยนทางเดินตามธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา โดยมีการเปลี่ยนทางเดินน้ำครั้งใหญ่ถึง 2 ครั้ง คือในปีพ.ศ.2472 และพ.ศ.2482 ซึ่งรัฐบาลไทยกับรัฐบาลอังกฤษและรัฐบาลอินเดียที่ปกครองพม่าอยู่ในขณะนั้นได้ทำการแลกเปลี่ยนสัตยาบันกันในปีพ.ศ.2474และพ.ศ.2483 ตามลำดับ โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ว่า”ต่อไปภายหน้าถ้าแม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินอีก รัฐบาลทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะถือร่องน้ำลึก(ใหม่)ของแม่น้ำสายเป็นเขตแดนเสมอไปโดยไม่คำนึงถึงการเสียดินแดนใดๆอันจะพึงมีขึ้นโดยการเปลี่ยนแปลงเช่นนั้น” ซึ่งในปีพ.ศ.2500 ฝ่ายไทยได้สร้างฝายปิดกั้นแม่น้ำสายขึ้น 3 แห่ง ได้แก่ ฝายเหมืองแดง, ฝายเวียงหอม และฝายเหมืองงาม เพื่อทดน้ำเข้าคลองส่งน้ำ

ต่อมาได้เกิดมีการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำสายเข้าไปในเขตพม่าอีกครั้งในปีพ.ศ.2510 ตรงบริเวณเหนือฝายเหมืองงามไปจนถึงสบสาย(จุดร่วมตรงแม่น้ำสายไหลลงแม่น้ำรวก) เป็นผลให้ไทยได้พื้นที่เพิ่มขึ้นมาประมาณ 1,200 ไร่¹⁸ ตามสัตยาบันที่ได้แลกเปลี่ยนกันไว้ดังกล่าวข้างต้น แต่ฝ่ายพม่ากลับไม่ยอมรับร่องน้ำลึกของแม่น้ำสายที่เปลี่ยนแปลงใหม่เป็นแนวเขตแดน โดยอ้างว่าการเปลี่ยนแปลงแนวเขตแดนครั้งนี้ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ ตามที่ทั้งสองฝ่ายได้ให้สัตยาบันกันไว้ล่าสุดในปีพ.ศ.2483 แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการกระทำของราษฎรไทยที่ได้สร้างฝายกั้นน้ำในบริเวณแม่น้ำสาย ด้วยเหตุนี้ในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายน พ.ศ.2510 ฝ่ายพม่าจึงได้ทำการสร้างทำนบดินปิดกั้นบริเวณแม่น้ำสายเส้นใหม่เพื่อเบนน้ำให้กลับไปทางแม่น้ำสายเส้นเดิม แต่ราษฎรไทยได้รวมกลุ่มกันสร้างคันดินป้องกันไม่ให้น้ำไหลมาบริเวณแม่น้ำสายเส้นเดิม เนื่องจากได้ทำการเพาะปลูกพืชผลในพื้นที่ดังกล่าวอยู่ จึงเกรงว่าน้ำจะไหลบ่ามาท่วมพื้นที่เพาะปลูกที่ทำไว้ ทหารพม่ากลุ่มหนึ่งจึงตอบโต้การกระทำของราษฎรไทยด้วยการยิงปืนชู่และเข้ามารื้อถอนคันดินดังกล่าว ตลอดจนได้นำดินมาถมแม่น้ำสายเส้นใหม่โดยเจตนาจะปิดกั้นแม่น้ำสายเส้นใหม่เสีย แต่อย่างไรก็ตามน้ำก็ไม่เบนเข้าทางแม่น้ำสายเส้นเดิมแต่กลับกัดเซาะไปทางแม่น้ำสายเส้นใหม่อีก เมื่อเกิดเหตุการณ์กระทบกระทั่งกันดังกล่าวซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและพม่าได้ ดังนั้นรัฐบาลของทั้งสองฝ่ายจึงได้ใช้กลไกการแก้ปัญหาที่มีอยู่ในขณะนั้น คือ คณะกรรมการชายแดนไทย-พม่า ที่จัดตั้งขึ้นตามความตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลพม่าในปีพ.ศ.2506 เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดย

¹⁸ สุภี วิมะลิน, "การกำหนดแนวพรมแดนคงที่ระหว่างไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก," (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, 2530), หน้า 17, 21.

ประธานคณะกรรมการชายแดนทั่วไปไทย-พม่า ขณะนั้นคือ พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ ได้แจ้งให้เอกอัครราชทูตพม่าประจำกรุงเทพฯ ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทหารที่ประจำอยู่ที่อำเภอท่าลี่เหล็ก รัฐฉาน ให้ระงับการกระทำใด ๆ อันจะนำมาซึ่งการปะทะกันด้วยกำลังและได้ร่วมกันส่งกำลังเจ้าหน้าที่เข้าไปสำรวจเพื่อหาข้อเท็จจริงในพื้นที่ โดยได้หารือกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายพม่าว่าควรจะมีการจัดประชุมร่วมคณะกรรมการชายแดนทั่วไปชายแดนไทย-พม่าขึ้นเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องนี้ ซึ่งในเวลาต่อมาฝ่ายพม่าก็ได้ส่งผู้แทนมาร่วมประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไปไทย-พม่า ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 7-14 พฤษภาคม พ.ศ.2511 โดยมีพลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ เป็นหัวหน้าคณะกรรมการฝ่ายไทย ส่วนฝ่ายพม่ามี อู คยี หม่อง (U Kyi Maung) เป็นหัวหน้าคณะ ผลการประชุมสรุปว่าฝ่ายพม่าต้องการให้มีการกำหนดเส้นเขตแดนแบบคงที่บนแม่น้ำสายตามสภาพเดิมของปีพ.ศ.2483 โดยที่ฝ่ายพม่ายืนยันตามเหตุผลเดิมที่บันทึกไว้ในปีพ.ศ.2510 ทั้งนี้ทางฝ่ายพม่าได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมว่าการกำหนดเส้นเขตแดนแบบคงที่นั้นมีข้อดีคือ แม้ว่าแม่น้ำจะเปลี่ยนทางเดินไปอย่างไรก็ตาม เส้นเขตแดนจะไม่เปลี่ยนตามไปด้วย ซึ่งฝ่ายพม่าเห็นว่าวิธีการนี้น่าจะเป็นการแก้ปัญหาการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำสายได้อย่างถาวร สำหรับฝ่ายไทยนั้นเมื่อได้รับทราบความคิดเห็นจากฝ่ายพม่าแล้ว หัวหน้าผู้แทนฝ่ายไทยจึงรับว่าจะนำเรื่องการกำหนดแนวเขตแดนแบบคงที่ซึ่งพม่าเสนอมานั้น เสนอต่อรัฐบาลไทยเพื่อดำเนินการตามข้อเสนอของฝ่ายพม่า แต่มีข้อแลกเปลี่ยนกับฝ่ายพม่าว่าจะต้องเก็บรักษาเขื่อนหรือทำนบกั้นน้ำที่มีอยู่ในแม่น้ำสายไว้ให้ราษฎรชาวไทยได้ใช้เพื่อการชลประทานเพาะปลูกต่อไป¹⁹

ต่อมาพลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ ประธานคณะกรรมการชายแดนไทย-พม่า (ฝ่ายไทย) ได้นำข้อเสนอของฝ่ายพม่าให้รัฐบาลพิจารณา ซึ่งรัฐบาลได้พิจารณาแล้วไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของฝ่ายพม่าที่ให้กำหนดเส้นเขตแดนแบบคงที่บนแม่น้ำสายที่ต้องอาศัยแนวเขตแดนเดิมในปีพ.ศ.2483 แต่ให้ยึดสนธิสัญญาในปีพ.ศ.2483เป็นหลัก²⁰ คือ ถ้าแม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินใหม่ รัฐบาลของทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะยอมรับร่องน้ำลึกที่เปลี่ยนใหม่นั้นให้เป็นแนวพรมแดนโดยไม่คำนึงถึงการสูญเสียดินแดนที่จะเกิดขึ้นกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ซึ่งเหตุผลที่ฝ่ายไทยไม่ยอมรับข้อเสนอของฝ่ายพม่าก็เนื่องมาจากราษฎรไทยได้เข้าไปเพาะปลูกทำกินอยู่ในพื้นที่ที่เพิ่มขึ้นมาจาก

¹⁹ พยงค์ ทิมเจริญ, การศึกษาปัญหาแนวพรมแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสาย (เอกสารส่วนบุคคล)

²⁰ สุภี วิมะลิน, "การกำหนดแนวพรมแดนคงที่ระหว่างไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก,"

การเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำดังกล่าวแล้ว* รัฐบาลไทยจึงไม่ยากที่จะเสียประโยชน์จากพื้นที่ที่ราษฎรทำกินอยู่ในปัจจุบันนี้ซึ่งราษฎรไทยได้ใช้เป็นที่ทำกินอยู่ในปัจจุบัน

เมื่อประธานคณะกรรมการชายแดนไทย-พม่า(ฝ่ายไทย)ได้รับทราบนโยบายของรัฐบาลแล้วจึงได้แจ้งมติของรัฐบาลไทยให้ประธานคณะกรรมการชายแดนทั่วไปไทย-พม่า(ฝ่ายพม่า)ให้ทราบเรื่อง ซึ่งเมื่อไม่สามารถตกลงกันได้และประกอบกับพม่ามีปัญหาภายในประเทศ²¹ จึงทำให้การเจรจาในเรื่องนี้หยุดชะงักไปเป็นเวลากว่า 14 ปี อย่างไรก็ตาม ในขณะนี้ทางฝ่ายไทยได้ทำการอนุรักษ์ฝั่งแม่น้ำสายของไทยโดยหน่วยชลประทานแม่สายได้เสนอโครงการทำคันดินขนานกับแม่น้ำสายนับตั้งแต่ฝายเหมืองแดงจนถึงสบสาย (จุดที่แม่น้ำสายไหลลงแม่น้ำรวก) รวมความยาวประมาณ 10 กิโลเมตร เพื่อป้องกันน้ำในแม่น้ำสายกัดเซาะตลิ่งฝั่งไทยจนอาจเกิดการเปลี่ยนทางเดินของน้ำเข้ามาในฝั่งไทยได้ เนื่องจากระดับตลิ่งฝั่งไทยต่ำกว่าฝั่งพม่าทำให้ในฤดูฝนน้ำมักจะไหลป่าท่วมพื้นที่ทางฝั่งไทย ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่จะทำให้น้ำเปลี่ยนทางเดิน นอกจากการสร้างคันดินนี้จะช่วยป้องกันน้ำไหลป่าเข้ามาท่วมฝั่งไทยแล้วยังมีประโยชน์ในการใช้เป็นเส้นทางสำหรับรถยนต์ในการตรวจสอบตลิ่งฝั่งไทยคือ ถ้าตลิ่งใดของตลิ่งมีแนวโน้มว่าจะถูกน้ำกัดเซาะ จะได้มีการนำหินไปทิ้งริมตลิ่งบริเวณนั้นเพื่อป้องกันน้ำกัดเซาะตลิ่งเสียหาย

ข.กรณีแม่น้ำรวก

สำหรับในส่วนของแม่น้ำรวกนั้น มีลักษณะคดโค้งมากและไหลผ่านที่ราบดินตะกอน จึงทำให้เกิดปัญหาแม่น้ำเปลี่ยนทางเดินเช่นเดียวกันกับแม่น้ำสาย โดยในปีพ.ศ.2482 แม่น้ำรวกได้เปลี่ยนทางเดินจนเกิดเป็นเกาะใหญ่ตรงกลางลำน้ำ มีพื้นที่ประมาณ 5 ตารางกิโลเมตร เรียกว่า"เกาะช้าง" รัฐบาลไทยและรัฐบาลอังกฤษจึงได้ตกลงกันว่าจะใช้ร่องน้ำลึกใหม่ของแม่น้ำรวกเป็นเส้นเขตแดนเช่นเดียวกับกรณีของแม่น้ำสาย โดยอังกฤษได้โอนอธิปไตยของพื้นที่"เกาะช้าง" ให้มาอยู่ในอธิปไตยของไทยตามที่ได้ให้สัตยาบันร่วมกันไว้ในปีพ.ศ.2483 ต่อมาแม่น้ำรวกได้มีการเปลี่ยนทางเดินน้ำอีกหลายจุดในช่วงปีพ.ศ.2497-2521*²² โดยบริเวณที่

* เนื่องจากราษฎรไทยที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำสาย ไม่ทราบว่าแม่น้ำสายได้มีการเปลี่ยนทางเดินไปแล้ว จึงได้เข้าไปเพาะปลูกทำกินอยู่ในบริเวณแม่น้ำสายเส้นเดิมที่น้ำค่อนข้างแห้งแล้ว โดยยังเชื่อว่าแม่น้ำสายที่เปลี่ยนแปลงใหม่นี้ก็คือ แม่น้ำสายเส้นเดิมนั่นเอง

²¹ พยงค์ ทิมเจริญ,เขตแดนระหว่างประเทศ(เอกสารวิจัยส่วนบุคคล),หน้า12.

* จากการสำรวจภูมิประเทศของเจ้าหน้าที่กรมแผนที่ทหาร โดยดูจากภาพถ่ายทางอากาศในรอบ 24 ปี นับตั้งแต่ปีพ.ศ.2497-2521 พบว่าแม่น้ำรวกได้มีการเปลี่ยนทางเดินไปแล้ว 48 จุด โดยเปลี่ยนในลักษณะที่ไทย

เป็นปัญหานั้นอยู่ตรงบ้านศรีชัยภูมิ ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งอยู่ทางใต้ของพื้นที่เกาะช้างที่พม่าเคยยกให้ไทยมาก่อนหน้านี้ ทั้งนี้แม่น้ำรวกมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนทางเดินเข้ามาในเขตแดนอันจะทำให้ไทยเสียพื้นที่ไปประมาณ 250 ไร่²³ ซึ่งสาเหตุที่แม่น้ำรวกเปลี่ยนทางเดินนั้นเนื่องมาจากราษฎรไทยขุดคลองส่งน้ำเหมืองงามเพื่อชักน้ำจากแม่น้ำสายเข้ามาใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกโดยได้ขุดให้ปลายน้ำไหลลงแม่น้ำรวกสายที่ 2 (ดังรูป) แต่เนื่องจากพื้นที่ทางฝั่งพม่าสูงกว่าฝั่งไทย ดังนั้นเมื่อถึงฤดูแล้งน้ำจึงไม่ไหลลงแม่น้ำรวกสายที่ 2 แต่กลับเปลี่ยนทางเดินไหลเข้ามาในเขตไทยกลายเป็นแม่น้ำรวกสายที่ 3 ตรงบริเวณที่ไทยได้ขุดให้น้ำจากคลองส่งน้ำเหมืองงามไหลออกแม่น้ำรวกสายที่ 2 ทำให้พื้นที่บริเวณนี้เกิดเป็นเกาะขึ้น สำหรับการแก้ไขปัญหานี้ในระยะสั้นนั้นทางจังหวัดเชียงรายได้ดำเนินการก่อสร้างเขื่อนชั่วคราวปิดกั้นแม่น้ำรวกสายที่ 3 เพื่อบังคับให้น้ำไหลกลับไปตามแม่น้ำรวกสายที่ 2 ตามเดิม²⁴ แต่ด้วยเหตุที่บริเวณฝั่งพม่าตรงจุดที่แม่น้ำรวกเปลี่ยนทางเดินนั้นไม่มีบ้านเรือนของราษฎรตั้งอยู่เลย ทำให้ไม่เกิดมีพิพาทระหว่างประเทศดังเช่นกรณีของแม่น้ำสาย อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำรวกได้ก่อให้เกิดความแน่นอนของเขตแดนของประเทศที่อยู่ชายฝั่งทั้งสองของแม่น้ำรวก ดังนั้นจึงทำให้มีความพยายามที่จะดำเนินการแก้ปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำรวกอย่างถาวรเช่นเดียวกับเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย

4.2.2 การดำเนินการแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกในช่วงรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

เมื่อรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เข้ามาบริหารประเทศในเดือนมีนาคม พ.ศ.2523 * ได้มีการแถลงนโยบายต่างประเทศตอนหนึ่งที่มีความว่า "จะส่งเสริมสัมพันธไมตรีอันดีตลอดจนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การค้ากับทุกประเทศโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในลัทธิ

ได้พื้นที่ 22 จุด ซึ่งคิดเป็นพื้นที่ประมาณ 128 ไร่ และเปลี่ยนในลักษณะที่ไทยเสียพื้นที่ 26 จุด คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 165 ไร่ สรุปว่าไทยเสียพื้นที่ไปแล้วประมาณ 37 ไร่

²² พยงค์ ทิมเจริญ, บันทึกประชุมผู้แทนส่วนราชการในการพิจารณาปัญหาแม่น้ำรวกเปลี่ยนทางเดิน ประชุมครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2

²³ บันทึกประชุมผู้แทนส่วนราชการในการพิจารณาปัญหาแม่น้ำรวกเปลี่ยนทางเดิน, หน้า 5-7.

²⁴ สมพงษ์ ชูมาก, นโยบายของไทยต่อปัญหาพรมแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน (รายงานผลการวิจัยทุน
รัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 110-111.

* รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เข้าบริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 3 มีนาคม 2523 - 11 สิงหาคม 2531 นับเป็นเวลาต่อเนื่องยาวนานถึง 8 ปีเศษ

การปกครองหรือระบอบเศรษฐกิจและสังคม”²⁵ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากคำแถลงดังกล่าวข้างต้นก็มีความหมายรวมถึงประเทศพม่าซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านของไทยที่มีระบอบการปกครองและเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมด้วย ทั้งนี้รัฐบาลของพลเอกเปรมก็ได้ดำเนินการตามนโยบายต่างประเทศที่แถลงไว้ ดังจะเห็นได้ว่ามีผู้นำระดับสูงในรัฐบาลไทยเดินทางไปเยี่ยมเยียนผู้นำพม่าอย่างสม่ำเสมอ เริ่มจากพลอากาศเอกสิทธิ เศรษฐศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและคณะได้ไปเยือนพม่าระหว่างวันที่ 17-18 มิถุนายน พ.ศ.2523 เพื่อกระชับสัมพันธ์ไมตรีระหว่างทั้งสองประเทศและชี้แจงนโยบายต่างประเทศของไทยต่อฝ่ายพม่า ติดตามมาด้วยการเยือนพม่าของพลเอกเปรม ดิถสุลานนท์ นายกรัฐมนตรีตามคำเชิญของรัฐบาลพม่าในระหว่างวันที่ 24-26 กรกฎาคม ปีเดียวกัน ทั้งนี้ผู้นำไทยได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้นำพม่าเกี่ยวกับการเพิ่มพูนความสัมพันธ์ระหว่างกันรวมทั้งสถานการณ์ในภูมิภาคกรณีที่เกี่ยวข้องได้ทำการรุกรานและยึดครองกัมพูชา มีการลงนามในความตกลงว่าด้วยการแบ่งเขตทางทะเลระหว่างกัน และที่สำคัญคือการเจรจากันเรื่องปัญหาชนกลุ่มน้อยของพม่าซึ่งแม้จะถือว่าเป็นปัญหาการเมืองภายในของพม่าแต่กลับส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าอยู่เรื่อยมา เนื่องจากชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ได้ตั้งฐานที่มั่นเพื่อต่อต้านรัฐบาลพม่าอยู่ตามแนวชายแดนไทย-พม่า และพยายามที่จะต่อสู้เพื่อแยกตัวเป็นอิสระจากรัฐบาลพม่า ดังนั้นเมื่อใดก็ตามที่รัฐบาลพม่าเข้าทำการปราบปรามชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ก็จะส่งผลกระทบต่อไทยโดยตรง คือจะมีผู้อพยพจำนวนมากหลบหนีภัยจากการสู้รบเข้ามาในเขตไทย นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดผลกระทบทางอ้อมคือทำให้รัฐบาลพม่ามีความหวาดระแวงไม่ไว้ใจไทยและคิดว่าไทยมีส่วนช่วยสนับสนุนชนกลุ่มน้อยที่ทำการต่อต้านรัฐบาลพม่า อันส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างทั้งสองประเทศ ดังนั้นในการมาเยือนพม่าครั้งนี้ผู้นำไทยจึงได้ยืนยันกับพม่าว่าไทยไม่ได้ให้การสนับสนุนหรือแหล่งพักพิงแก่กบฏกะเหรี่ยงที่ปฏิบัติการต่อต้านรัฐบาลพม่าตามบริเวณชายแดนไทย-พม่า ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดความหวาดระแวงที่พม่ามีต่อไทยในเรื่องดังกล่าว²⁶ ต่อมาอู เล หม่อง ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศพม่าได้เดินทางมาเยือนไทยในวันที่ 20 มกราคม พ.ศ.2524 และได้เจรจากับผู้นำไทยเกี่ยวกับปัญหาเขตแดนโดยฝ่ายพม่าต้องการให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกขึ้น เพื่อศึกษาและระบุเส้นเขตแดนระหว่างไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำ

²⁵ รัชนิดา ยืนยง, "ศึกษาเปรียบเทียบนโยบายไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ในยุคพลเอกเปรม ดิถสุลานนท์(พ.ศ.2526-2531) กับยุคหลังพลเอกเปรม ดิถสุลานนท์(พ.ศ.2531-2538)," (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 26

²⁶ สุรจิตร์ สิทธิประณีต, "สหภาพพม่ากับความมั่นคงแห่งชาติของไทย," (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, 2537), หน้า 114.

สายและแม่น้ำรวก ด้านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ให้ชัดเจน²⁷ ซึ่งฝ่ายไทยก็เห็นชอบด้วย แต่มีรายละเอียดบางอย่างที่ฝ่ายไทยมีความเห็นไม่สอดคล้องกับฝ่ายพม่า คือ ฝ่ายไทยเห็นว่าการดำเนินการแก้ปัญหาเขตแดนไทย-พมานั้นควรจะมีการตั้งคณะกรรมการที่มีอำนาจในการพิจารณาปัญหาเขตแดนได้ตลอดแนวเนื่องจากผลการประชุมแก้ปัญหาเขตแดนนั้นอาจมีการเจรจาในลักษณะของการชดเชยความได้เสียแนวพรมแดนกันได้ ดังนั้นกระทรวงการต่างประเทศจึงได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อขอรับอนุมัติในการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พม่า (ฝ่ายไทย) ขึ้น ซึ่งได้รับการอนุมัติตามที่กระทรวงการต่างประเทศเสนอเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ.2524²⁸

สำหรับคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พม่า(ฝ่ายไทย)นั้น มีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธานและมีผู้แทนจากหน่วยจากราชการหลายส่วนที่เกี่ยวข้องมาทำหน้าที่เป็นกรรมการ ได้แก่ เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ, เอกอัครราชทูตไทยประจำพม่า, ผู้แทนกองบัญชาการทหารสูงสุด, เจ้ากรมแผนที่ทหาร, อธิบดีกรมการปกครอง, อธิบดีกรมการเมือง, อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย, รองเจ้ากรมอุทกศาสตร์, ผู้แทนกรมมหาดไทย, เจ้าหน้าที่กรมการเมือง โดยมีเจ้าหน้าที่กรมสนธิสัญญาและกฎหมายทำหน้าที่เป็นเลขานุการคณะ ซึ่งคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พมานั้นจะมีภารกิจในการประชุมหรือหาหนทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาแนวพรมแดนไทย-พม่า เพื่อทำความเข้าใจกับฝ่ายพม่าตามนโยบายของรัฐบาล และคณะกรรมการชุดนี้จะมีการประชุมร่วมกับฝ่ายพม่า โดยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายเป็นประธานกรรมการร่วมกัน²⁹

ในปีพ.ศ.2525 พลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยได้ไปเยือนพม่าระหว่างวันที่ 14-16 มกราคม และได้เจรจากับอู ชิต หล่าย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศพม่าเรื่องความสัมพันธ์ไทย-พม่า ในการนี้ได้มีความตกลงร่วมกันในการจัดตั้งด่านศุลกากรตามแนวพรมแดน 3 จุด คือ ที่เกาะสอง ตรงข้ามจังหวัดระนอง ,ที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ส่วนในเรื่องปัญหาชนกลุ่มน้อยนั้นฝ่ายพม่าพอใจมาตรการของไทยที่ไม่ยินยอมให้ชนกลุ่มน้อยใดๆใช้ดินแดนของไทยเคลื่อนไหวนั้น

²⁷ เรื่องเดียวกัน.

²⁸ สุภี วิมะลิน , "การกำหนดแนวพรมแดนคงที่ระหว่างไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก,"

²⁹ เรื่องเดียวกัน.

ปฏิบัตืต่อรัฐบาลพม่า³⁰ ซึ่งฝ่ายไทยก็แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตามมาตรการนี้ในเวลาต่อมาเมื่อรัฐบาลไทยตัดสินใจส่งทหารและตำรวจตระเวนชายแดนเข้าปราบปรามขุนส่าหรือจาง ซี พู หัวหน้ากลุ่มสหรัฐฉาน(Shan United Army) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ทำการผลิตและค้ายาเสพติดที่บริเวณบ้านหินแตกเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2525 และเมื่อวันที่10-14 เมษายน ปีเดียวกัน อู ชิด หล่าย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศพม่าได้เดินทางมาเยือนไทยเพื่อเป็นการกระชับความสัมพันธ์ต่อกับฝ่ายไทย โดยได้แสดงความพอใจต่อการที่ไทยดำเนินการปราบปรามกลุ่มขุนส่าและการที่ไทยแสดงเจตนาที่จะดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการปราบปรามชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่ากลุ่มอื่นๆด้วย นอกจากนี้ทั้งสองฝ่ายยังได้หารือกันในเรื่องปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก โดยได้ตกลงที่จะตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าเพื่อพิจารณาเรื่องแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกเปลี่ยนทางเดิน และมีการตั้งคณะกรรมการด้านเทคนิคชั้นศึกษาหาทางแก้ไขในเรื่องแม่น้ำเปลี่ยนทางเดินเพื่อกำหนดแนวเขตแดนให้แน่ชัดต่อไป³¹ ซึ่งจากความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างไทยและพม่าในช่วงดังกล่าวนี้ ได้มีส่วนอย่างยิ่งในการผลักดันให้เกิดการประชุมร่วมกันครั้งแรกของคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า เกี่ยวกับเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก เมื่อวันที่ 21-22 พฤษภาคม พ.ศ.2525

สำหรับการประชุมของคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าเกี่ยวกับเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกมีทั้งหมด 3 ครั้งด้วยกัน โดยในการประชุมแต่ละครั้งไทยและพม่าจะผลัดกันทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพในการจัดประชุม ซึ่งที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้มีการปักปันเขตแดนคงที่บริเวณแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก แต่ก็มีประเด็นที่ยังโต้เถียงในที่ประชุมเรื่องที่ว่า จะยึดแนวแม่น้ำในปีใดเป็นแนวเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า ซึ่งการที่ไทยกับพม่ามีความเห็นไม่ลงรอยกันในประเด็นดังกล่าวนี้ส่งผลให้เกิดความชะงักงันในการแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณนี้ อย่างไรก็ตาม ทั้งสองฝ่ายก็สามารถเจรจาตกลงปักปันเขตแดนร่วมกันได้ในการประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าครั้งที่ 3 เมื่อปีพ.ศ.2530 โดยจะกล่าวถึงผลการประชุมในแต่ละครั้งเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงการดำเนินการแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก ดังนี้

³⁰ สุรจิตร์ สิทธิประณีต, "สหภาพพม่ากับความมั่นคงแห่งชาติของไทย," หน้า115.

³¹ "รัฐมนตรีต่างประเทศพม่าเยือนไทย", สยามจดหมายเหตุ ปีที่7 ฉบับที่18 (30 เมษายน-6 พฤษภาคม 2525):482.

ก. การประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า ครั้งที่1 เกี่ยวกับเขตแดนบริเวณ
แม่น้ำสายและแม่น้ำรวก ที่กรุงย่างกุ้ง ระหว่างวันที่ 21-22 พฤษภาคม
พ.ศ.2525³²

การประชุมครั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเดินทางไปเยือนพม่าของพลอากาศเอกสิทธิ เศรษฐศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย เมื่อวันที่ 14-16 มกราคม พ.ศ.2525 และการมาเยือนไทยของอู ชิต หล่าย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศพม่า ระหว่างวันที่ 10-14 เมษายน พ.ศ.2525 โดยในการประชุมนี้มีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของแต่ละฝ่ายเป็นหัวหน้าคณะ พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่จากหน่วยราชการต่างๆของทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายพม่าเข้าร่วมในการประชุม ซึ่งได้จัดให้มีการประชุมเต็มคณะ 2 ครั้ง และการประชุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายเทคนิค 1 ครั้ง*

ในการประชุมนี้ฝ่ายพม่าได้เสนอให้ใช้วิธีการปักปันเขตแดนคงที่ในการแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกเพื่อทำให้เขตแดนระหว่างไทยกับพม่ามีความแน่นอนและไม่ก่อให้เกิดปัญหาการเปลี่ยนแปลงของเขตแดนอีกในอนาคตอันจะเป็นการลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ สำหรับทางฝ่ายไทยนั้นยังไม่ได้ตอบรับข้อเสนอของพม่า เนื่องจากการพิจารณาเรื่องเส้นเขตแดนนั้นต้องยึดถือสนธิสัญญาหรือความตกลงที่มีอยู่เป็นหลัก ซึ่งได้แก่ สนธิสัญญาเกี่ยวกับแม่น้ำสายที่ไทยได้ทำกับพม่าไว้ในปีพ.ศ.2483 ที่มีสาระว่า “รัฐบาลทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะยอมรับร่องน้ำลึกที่มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ของแม่น้ำสายเป็นแนวพรมแดน แม้ว่าการเปลี่ยนทางเดินน้ำใหม่นั้นจะทำให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดต้องเสียดินแดนไปก็ตาม” ซึ่งจุดนี้เองที่ทำให้ไทยยังไม่อาจตอบรับข้อเสนอใหม่เรื่องการปักปันเขตแดนแบบคงที่ของพม่าได้ เพราะเป็นข้อเสนอที่เป็นการเปลี่ยนแปลงหลักการในสนธิสัญญาเดิม ซึ่งจำเป็นจะต้องผ่านการพิจารณาจากรัฐบาลและต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาอีกด้วย ทั้งนี้พม่ายังได้เสนอที่จะให้สร้างคันดินที่แม่น้ำรวกโดย

³² พยงค์ ทิมเจริญ , การศึกษาปัญหาแนวพรมแดนไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำสาย .

* คณะกรรมการร่วมไทย-พม่า เกี่ยวกับเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกจะแบ่งเป็น 2 คณะ ได้แก่ 1. คณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-พม่า (คณะกรรมการชุดใหญ่) ซึ่งมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นประธาน 2. คณะอนุกรรมการด้านเทคนิค จะทำหน้าที่ในด้านเทคนิค รายละเอียดต่างๆ และเตรียมการประชุมของคณะกรรมการชุดใหญ่ โดยในการประชุมจะแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1. การประชุมเต็มคณะ คือ คณะกรรมการทั้ง 2 คณะ (ดังกล่าวข้างต้น) ของทั้งสองฝ่ายจะประชุมร่วมกัน 2. การประชุมระดับเจ้าหน้าที่เทคนิค คือ เป็นการประชุมเฉพาะเจ้าหน้าที่เทคนิคของทั้งสองฝ่าย

ลากเส้นตรงที่จุดคอคเคียวของแต่ละฝั่ง ซึ่งฝ่ายไทยก็ได้รับข้อเสนอของพม่ามาก่อนเพื่อที่จะเสนอให้ผู้มีอำนาจโดยตรงเป็นผู้ตัดสินใจ

นอกจากนี้ยังมีการพิจารณาถึงปัญหาการใช้น้ำในแม่น้ำสายและการประกอบอาชีพของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำสาย ตลอดจนการจัดหามาตรการในการอนุรักษ์ริมฝั่งแม่น้ำของแต่ละฝ่าย ทั้งนี้ฝ่ายไทยยังได้เสนอแนะให้เจ้าหน้าที่เทคนิคของทั้งสองฝ่ายไปสำรวจและดูสถานที่ตลอดจนข้อเท็จจริงบริเวณพื้นที่ที่มีปัญหาร่วมกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจปัญหาอย่างถ่องแท้ ซึ่งข้อเสนอนี้ก็ได้รับการตอบรับจากฝ่ายพม่า ส่วนหนึ่งเพราะพื้นที่บริเวณอำเภอท่าลี่เหล็ก จังหวัดเชียงตุงของพม่า อันมีแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกคั่นอยู่ในฐานะแนวเขตแดนนั้นเป็นจุดที่มีปัญหาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยไม่มากนักเมื่อเทียบกับพื้นที่บริเวณอื่นๆ เนื่องจากเป็นเขตที่รัฐบาลพม่าสามารถควบคุมได้ แม้ว่าจะยังมีกองกำลังของชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มปฏิบัติการอยู่ในบริเวณนี้ได้แก่ กลุ่มว่าแดงและกลุ่มขุนสา ซึ่งมีกิจกรรมส่วนใหญ่อยู่ทางใต้ลงไป โดยชนกลุ่มน้อยทั้งสองกลุ่มนี้จะมีการต่อสู้กันบ้างเป็นครั้งคราวแต่ส่วนใหญ่การต่อสู้จะดำเนินอยู่ในฝั่งพม่า จึงไม่ส่งผลกระทบต่อไทยมากนัก³³

ดังนั้นในระหว่างวันที่ 23-27 กันยายน พ.ศ.2525 คณะผู้แทนเจ้าหน้าที่เทคนิคฝ่ายพม่านำโดยอู ลุน เผ่ อธิบดีกรมแผนที่พม่า จึงได้เดินทางไปยังจังหวัดเชียงราย เพื่อทำการสำรวจร่วมกับคณะเจ้าหน้าที่เทคนิคฝ่ายไทยซึ่งนำโดยนายสถิตย์ เสถียรไทย อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย ตามข้อตกลงที่ได้ประชุมในการประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า ครั้งที่ 1 โดยเจ้าหน้าที่เทคนิคของทั้งสองฝ่ายได้เดินทางไปสำรวจพื้นที่ของแม่น้ำสายเฉพาะบริเวณฝ่ายเหมืองแดงและฝ่ายเวียงหอม แต่เนื่องจากไม่มีทางที่จะเข้าไปถึงจุดอื่น คณะเจ้าหน้าที่เทคนิคร่วมจึงไม่สามารถทำการสำรวจตลอดแนวแม่น้ำได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เจ้าหน้าที่เทคนิคร่วมของทั้งสองฝ่ายไม่ได้ไปสำรวจพื้นที่บริเวณฝ่ายเหมืองงามซึ่งเป็นจุดที่แม่น้ำสายมีการเปลี่ยนทางเดินน้ำ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่เทคนิคร่วมยังได้เดินทางไปสำรวจแม่น้ำรวกในคราวเดียวกันนี้ด้วย³⁴ ซึ่งหลังจากเจ้าหน้าที่เทคนิคของทั้งสองฝ่ายได้ทำการสำรวจพื้นที่เสร็จสิ้นแล้วก็ได้ทำการรายงานถึงสิ่งที่ได้พบเห็นไปยังหน่วยงานระดับสูงของแต่ละฝ่ายต่อไป

³³ พรพิมล ตรีโชติและทรายแก้ว ชูทรัพย์, "การค้าชายแดนไทย-พม่า," ใน การค้าชายแดน. วิทยา สุจริตนารักษ์และชปา จิตต์ประทุม, บรรณาธิการ(กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 33.

³⁴ เรื่องเดียวกัน.

หลังจากผ่านการประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าครั้งที่ 1 เกี่ยวกับเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกแล้ว ทางหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาเขตแดนฝ่ายไทยได้มีการเรียกประชุมคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พม่า(ฝ่ายไทย) เพื่อนำข้อเสนอต่างๆที่ได้รับมาจากการประชุมระดับระหว่างประเทศกับพม่ามาพิจารณาร่วมกัน เพื่อหาข้อสรุปเป็นนโยบายของฝ่ายไทยในการนำไปเสนอกับพม่าในการประชุมคราวต่อไป โดยที่ประชุมได้มีมติว่า “ให้ยึดแนวเขตแดนตามลำน้ำที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกเป็นแนวเส้นเขตแดนระหว่างไทย-พม่า” โดยการเจรจากำหนดแนวเขตแดนกับฝ่ายพม่าเป็นเรื่องนโยบายที่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลก่อน คณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนของประเทศไทยจึงได้เสนอแนวนโยบายในการเจรจากับฝ่ายพม่าไปยังสภาความมั่นคงแห่งชาติว่า ฝ่ายไทยจะยืนยันแนวเขตแดนให้เป็นไปตามลำน้ำปัจจุบันตามมติของที่ประชุมคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนของประเทศไทยหรือจะมีมาตรการที่ยืดหยุ่นลงได้บ้าง ทางสภาความมั่นคงแห่งชาติได้ตอบกลับมานว่านายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ.2525 ให้นำมติตามข้อเสนอของคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนของประเทศไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเจรจากับฝ่ายพม่าต่อไปคือ “ให้ยึดแนวเขตแดนตามลำน้ำที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกเป็นแนวเส้นเขตแดนตามสนธิสัญญาเดิมเมื่อปีพ.ศ.2483 และควรกำหนดเขตแดนตามแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกให้เป็นหลักการเดียวกัน”³⁵

ข. การประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า เกี่ยวกับเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก ครั้งที่2 ที่กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 20-21 มกราคม พ.ศ.2526

สำหรับในการประชุมครั้งนี้ ได้จัดให้มีการประชุมเต็มคณะ 2 ครั้ง และการประชุมเจ้าหน้าที่ฝ่ายเทคนิค 1 ครั้ง โดยหัวหน้าคณะฝ่ายไทยคือนายอรุณ ภาณุพงศ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ส่วนหัวหน้าคณะฝ่ายพม่าคือ อู ทิน โอง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งหัวหน้าผู้แทนฝ่ายพม่ายังคงยืนยันให้ใช้หลักการเขตแดนคงที่ในการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก โดยใช้แนวเขตแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่าที่เป็นอยู่ในปีพ.ศ.2483 เป็นพื้นฐานในการเจรจา แต่กำหนดให้แนวเขตแดนเป็นเส้นตรงไปตามพื้นดินตัดผ่านความโค้งของแม่น้ำในลักษณะส่วนได้ส่วนเสียเท่าๆกัน สำหรับฝ่ายไทยกลับมีความเห็นไม่สอดคล้องกับฝ่ายพม่า คือ เห็นว่าควรจะใช้แม่น้ำสายและแม่น้ำรวกในสภาพที่

³⁵ เรื่องเดียวกัน.

เปลี่ยนไปแล้วในปัจจุบันเป็นเส้นเขตแดน เนื่องจากแม่น้ำเป็นเขตแดนซึ่งเห็นได้ชัดเจนตามธรรมชาติมากที่สุดและเป็นการสอดคล้องกับสนธิสัญญาที่ไทยได้ทำกับพม่าในปี พ.ศ.2483 อีกด้วย³⁶

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายพม่าได้แสดงความวิตกกังวลเกี่ยวกับเขื่อนและฝายที่เป็นสิ่งกีดขวางทางเดินน้ำ ซึ่งไทยสร้างขึ้นในแม่น้ำสายว่าจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเดินของแม่น้ำอีกในอนาคตและอาจทำให้เกิดน้ำท่วมในฝั่งพม่าด้วย โดยฝ่ายพม่าได้ขอให้ไทยซื้อถอนสิ่งกีดขวางเหล่านี้่ออกโดยเร็ว ซึ่งฝ่ายไทยก็ได้รับข้อเสนอของพม่ามาและยืนยันว่าจะนำเรื่องนี้เสนอไปยังหน่วยงานต่างๆของรัฐบาลเพื่อพิจารณาโดยเร็ว นอกจากนี้ฝ่ายไทยยังได้เสนอให้ทำการป้องกันทางเดินของแม่น้ำ ด้วยการให้ทั้งสองฝ่ายร่วมกันทำการอนุรักษ์ฝั่งของตน และได้ให้เหตุผลว่าหากแม่น้ำได้รับการอนุรักษ์อย่างจริงจังแล้วจะมีผลทำให้สภาพของแม่น้ำไม่เปลี่ยนแปลง อันจะทำให้เส้นเขตแดนไม่เปลี่ยนไปเปลี่ยนมาด้วย³⁷

ดังนั้นจากการที่ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นไม่สอดคล้องกันดังกล่าวมาแล้วนั้น ประกอบกับในช่วงปีพ.ศ.2527-2528 ไทยมีปัญหาเร่งด่วนที่ต้องแก้ไขหลายประการ อาทิเช่น ปัญหาข้อพิพาทกับลาวในกรณีปัญหา 3 หมู่บ้าน³⁸ และยังมีปัญหากับพม่าในกรณีที่พม่าได้ทำการปราบปรามชนกลุ่มน้อยกลุ่มกะเหรี่ยงอิสระที่ค่ายมาโปเก้ ที่ตั้งอยู่ตรงข้ามกับบ้านแม่ต๋าน อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก จนมีการรุกร้าเข้ามาในอธิปไตยของไทย³⁹ ส่งผลทำให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกต้องหยุดชะงักไปหลายปี อย่างไรก็ตาม ในช่วงปีพ.ศ.2529-2530 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่ามีบรรยากาศที่ดีขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับในช่วงก่อน เนื่องจากมีการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะการเสด็จพระราชดำเนินเยือนพม่าของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ในช่วงวันที่ 21-31 มีนาคม พ.ศ.2529 ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของอู เนวิน ประธานพรรคโครงการ

³⁶ สุภี วิมะลิน , " การกำหนดแนวพรมแดนคงที่ระหว่างไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก , " หน้า31-32.

³⁷ พยงค์ ทิมเจริญ, ปัญหาแนวพรมแดนไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำสาย.

³⁸ "กรณีปัญหา 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-ลาว", สยามจดหมายเหตุ ปีที่10 ฉบับที่34 (16-22 สิงหาคม 2528):925.

³⁹ "กรณีพม่าล้ำแดนไทย", สยามจดหมายเหตุ ปีที่9 ฉบับที่26 (30 มีนาคม- 5 เมษายน 2527):365-368.

สังคมนิยมพม่า⁴⁰ ส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศมีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการติดต่อเยี่ยมเยียนกันระหว่างคณะเจ้าหน้าที่ระดับสูงของทั้งสองประเทศอย่างสม่ำเสมอ เริ่มจากพลอากาศเอกสิทธิ เศรษฐศิลา ซึ่งควมตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้เดินทางไปเยือนพม่าระหว่างวันที่ 24-27 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2529⁴¹ เพื่อเจรจากับผู้นำสำคัญของพม่าในเรื่องการปราบปรามยาเสพติด การแลกเปลี่ยนข่าวสารในด้านขบวนการก่อการร้าย การแก้ไขปัญหาเขตชายแดนร่วมกันและการประมงซึ่งฝ่ายพม่าได้รับปากจะปล่อยตัวชาวประมงไทยที่ถูกจับกุมด้วย⁴² นอกจากนี้ยังได้มีการเจรจากันเรื่องความร่วมมือทางการค้า การลงทุนร่วมระหว่างกัน อย่างไรก็ตาม ปริมาณการค้าระหว่างไทยกับพม่าในช่วงก่อนปีพ.ศ.2531 นั้นยังมีมูลค่าไม่มากนัก (ดูรายละเอียดได้จากตารางที่ 2) เนื่องจากทั้งสองฝ่ายยังไม่มีในการทำข้อตกลงทางการค้าร่วมกันอย่างเป็นทางการ ประกอบกับในช่วงนั้นพม่ายังดำเนินนโยบายปิดประเทศอยู่ จึงยังไม่มีนักลงทุนไทยเข้าไปติดต่อทำธุรกิจในพม่าเท่าใดนัก

ตารางที่ 2 : แสดงสถิติการค้าระหว่างไทยและพม่าในช่วงปีพ.ศ.2523-2530

(ล้านบาท)

ปี	ปริมาณการค้า	สินค้าเข้า	สินค้าออก	ดุลการค้า
2523	288.5	228.7	60.1	-168.3
2524	422.2	317.1	105.1	-212
2525	468.4	342.4	126.0	-216.4
2526	713.3	558.1	155.2	-402.9
2527	1,147.0	794.6	352.4	-442.2
2528	1,326.7	1,026.3	300.4	-725.9
2529	1,241.8	858.8	383.0	-475.8
2530	1,360.2	948.2	412.0	-536.1

ที่มา: กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์

⁴⁰ “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามจัตมา เสด็จเยือนพม่า”, สยามจตุรมาส ปีที่ 11 ฉบับที่ 12 (21-27 มีนาคม 2529): 310.

⁴¹ “รองนายกฯ เยือนพม่า”, สยามจตุรมาส ปีที่ 11 ฉบับที่ 9 (28 กุมภาพันธ์ - 6 มีนาคม 2529): 226.

⁴² สุราษฎร์ (ฉบับระลึกครบรอบปีที่ 44, 10 กุมภาพันธ์ 2530), หน้า 105.

เมื่อพิจารณาตารางดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าไทยเป็นฝ่ายขาดดุลการค้ากับพม่าเป็นส่วนใหญ่ทั้งนี้เนื่องจากสินค้าที่ไทยนำเข้าจากพม่าจะเป็นพวกวัตถุดิบจากธรรมชาติ เช่น หยก ทับทิม ทองแท่ง ฯลฯ รวมไปถึงสัตว์น้ำและไม่มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น พวกไม้สัก ซึ่งสินค้าเหล่านี้มีมูลค่าค่อนข้างสูง แต่สินค้าที่ไทยส่งออกไปยังพม่า นั้นส่วนใหญ่จะเป็นพวกเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆที่มีมูลค่าไม่มากนัก ฉะนั้น ผลที่ได้ก็คือ ไทยเป็นฝ่ายขาดดุลการค้าพม่าเสมอมา

ต่อมา อู เย กอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศพม่าได้มาเยือนไทยระหว่างวันที่ 7-10 พฤษภาคม พ.ศ.2529 ซึ่งทั้งสองฝ่ายตกลงที่จะให้มีการหารือร่วมกันบ่อยครั้งขึ้น โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ในจังหวัดชายแดน โดยไทยจะส่งเสริมความร่วมมือกับพม่าในทุกด้าน นอกจากนั้นยังได้เจรจากันเกี่ยวกับปัญหาชายแดน การค้าและยาเสพติด⁴³

ผลจากความสัมพันธ์ที่ติระหว่งไทยกับพม่าในช่วงนี้ จึงทำให้ทั้งสองฝ่ายหันกลับมาเจรจากันในเรื่องปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกอีกครั้งหลังจากการเจรจาหยุดชะงักช่วงอยู่หลายปี เริ่มจากการที่คณะกรรมการเขตแดนไทย-พม่าฝ่ายไทย ซึ่งมีร้อยตรีประพาส ลิ้มปะพันธ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นประธาน ได้เสนอให้ฝ่ายพม่าส่งคณะผู้แทนทางเทคนิคมาดูข้อเท็จจริงบริเวณพื้นที่ที่เกิดปัญหาว่าเป็นไปตามที่ฝ่ายพม่าอ้างไว้แต่เดิมหรือไม่⁴⁴ ซึ่งฝ่ายพม่าก็ตอบรับข้อเสนองของไทย โดยในช่วงวันที่ 28 กรกฎาคม - 4 สิงหาคม พ.ศ.2529 กรรมการฝ่ายเทคนิคของพม่าซึ่งมีหัวหน้าคณะนำโดย อู เส่ง วิน (U Sein Lwin) อธิบดีกรมแผนที่พม่าพร้อมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้เดินทางมาเยือนไทยและเดินทางไปศึกษาภูมิประเทศที่จังหวัดเชียงราย บริเวณฝ่ายเหมืองงามซึ่งเป็นจุดที่แม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดิน ร่วมกับกรรมการฝ่ายเทคนิคของไทย ซึ่งมีนายไวคุณท์ ส้ารวจรวมผล อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศเป็นหัวหน้าคณะ⁴⁵ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่เทคนิคของไทยและพม่าได้เคยมาสำรวจภูมิประเทศร่วมกันครั้งหนึ่งแล้วในปีพ.ศ.2525 แต่ในครั้งนั้นเจ้าหน้าที่เทคนิคของทั้งสองฝ่ายไม่ได้ไปสำรวจพื้นที่บริเวณฝ่ายเหมืองงามซึ่งเป็นจุดที่แม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดิน เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ดังที่ได้เคยกล่าวไปแล้ว ดังนั้นเมื่อเจ้าหน้าที่เทคนิคของทั้งสองฝ่ายสามารถเข้าไปถึงพื้นที่ที่เป็นปัญหาได้ในครั้งนี้ จึงทำให้ได้เห็นข้อเท็จจริงของปัญหาเขตแดนใน

⁴³ “ความสัมพันธ์ไทย-พม่า”, สยามจดหมายเหตุ ปีที่11 ฉบับที่18 (2-8 พฤษภาคม 2529):481.

⁴⁴ “ปัญหาพรมแดนไทย-พม่า”, สยามจดหมายเหตุ ปีที่11 ฉบับที่30 (25-31 กรกฎาคม 2529):814-815.

⁴⁵ สุภี วิมะลิน, “การกำหนดแนวพรมแดนคงที่ระหว่างไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก,” หน้า 32.

บริเวณนี้อย่างชัดเจน ฝ่ายพม่าจึงได้รับทราบว่าร่องรอยของแม่น้ำสายเดิมก่อนที่จะเปลี่ยนทางเดินนั้นไม่หลงเหลืออยู่เลย จึงเป็นเรื่องยากที่จะกำหนดว่าร่องน้ำลึกของแม่น้ำสายในปีพ.ศ.2483 ซึ่งฝ่ายพม่าเรียกร่องนี้ให้ใช้เป็นแนวในการปักปันเขตแดนอยู่ตรงไหน เมื่อเป็นเช่นนี้ ฝ่ายพม่าจึงรับที่จะนำรายละเอียดตลอดจนข้อเท็จจริงที่ได้จากการสำรวจครั้งนี้เสนอต่อผู้นำระดับสูงฝ่ายพม่าเพื่อพิจารณาต่อไป

ต่อมาในวันที่ 10-13 ธันวาคม พ.ศ.2529⁴⁶ คณะกรรมการเทคนิคฝ่ายไทยซึ่งมี นายไวคุณท์ สำรวจรวมผล เป็นหัวหน้าคณะ พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่จากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องจำนวนหนึ่งได้เดินทางไปประชุมกับฝ่ายพม่าที่กระทรวงการต่างประเทศ กรุงย่างกุ้ง ตามคำเชิญของฝ่ายพม่า โดยพม่าได้ตอบรับที่จะกำหนดเขตแดนแบบคงที่ตามร่องน้ำลึกในสภาพปัจจุบันของแม่น้ำสายตามที่ฝ่ายไทยได้เคยเสนอไว้ เนื่องจากได้เห็นข้อเท็จจริงในพื้นที่จากการไปสำรวจภูมิประเทศร่วมกับไทยครั้งล่าสุด นอกจากนี้ฝ่ายพม่ายังต้องการที่จะแก้ปัญหาเรื่องนี้ให้จบไปอย่างถาวรตามนโยบายของผู้นำประเทศ⁴⁷ ดังนั้นคณะกรรมการเทคนิคของทั้งสองฝ่ายได้ตกลงที่จะจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าครั้งที่3 เกี่ยวกับเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก ในวันที่ 8-9 มกราคม พ.ศ.2530 เพื่อจะได้นำข้อตกลงที่เจรจากันได้ในระดับเจ้าหน้าที่เทคนิคครั้งนี้ไปเสนอในที่ประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า อย่างเป็นทางการเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติร่วมกันต่อไป

ค. การประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า ครั้งที่3 เกี่ยวกับเขตแดนบริเวณ แม่น้ำสายและแม่น้ำรวก ที่กรุงย่างกุ้ง ระหว่างวันที่8-9 มกราคม พ.ศ.2530

การประชุมได้จัดขึ้นที่กระทรวงการต่างประเทศพม่า กรุงย่างกุ้ง ระหว่างวันที่ 8-9 มกราคม พ.ศ.2530 โดยฝ่ายพม่ามี อู ซอ เล็ง (U Saw Hlaign) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นหัวหน้าคณะ ส่วนฝ่ายไทยมีร้อยตรีประพาส ลิ้มปะพันธ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นหัวหน้าคณะ เนื้อหาสาระของการประชุม คือ ที่ประชุมตกลงกันที่จะกำหนดเขตแดนแบบคงที่ตามร่องน้ำลึกของแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกในปัจจุบัน และกำหนดให้จัดตั้งคณะกรรมการสำรวจร่วมขึ้นโดยฝ่ายพม่ามี อู เสง วิน (U Sein Lwin) อธิบดีกรมแผนที่พม่า เป็นหัวหน้าคณะ ส่วนฝ่ายไทยมีพลโทวิเชียร สังข์ไพรวัน เจ้ากรมแผนที่ทหาร เป็น

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁴⁷ สัมภาษณ์เชิดชู รักตะบุตร,เจ้าหน้าที่การทูต8 กองเขตแดน กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ,6 มกราคม 2546.

หัวหน้าคณะ โดยรัฐบาลทั้งสองฝ่ายยินยอมให้คณะกรรมการดำเนินมาตรการที่เหมาะสมเพื่อให้การใช้น้ำและการเดินเรือเป็นไปอย่างยุติธรรมและยังได้เสนอให้มีการอนุรักษ์ฝั่งทั้งสองด้านด้วย⁴⁸

หลังจากประชุมคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พม่าครั้งที่3แล้ว กระทรวงต่างประเทศก็รายงานผลการประชุมให้คณะรัฐมนตรีทราบพร้อมกับเสนอแนะให้ดำเนินการสำรวจร่วมกับฝ่ายพม่าในการกำหนดแนวเขตแดนแบบคงที่ตามร่องน้ำลึกของแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกในปัจจุบัน และขอจัดตั้งคณะกรรมการสำรวจร่วมไทย-พม่าขึ้นมา ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้ดำเนินการตามที่กระทรวงการต่างประเทศเสนอในวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2530 ต่อมา ร้อยตรีประพาส ลิ้มปะพันธ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศในฐานะประธานคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พม่าของฝ่ายไทย ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสำรวจร่วมไทย-พม่าขึ้นในวันที่ 19 เมษายน พ.ศ.2530 โดยให้เจ้ากรมแผนที่ทหารเป็นประธาน (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ช.) และในระหว่างวันที่ 9-11 เมษายน ปีเดียวกันนี้ อู หม่อง หม่อง ข่านายกรัฐมนตรีของพม่าได้เดินทางมาเยือนไทยอย่างเป็นทางการในฐานะแขกของรัฐบาล พร้อมกับได้แสดงความพอใจที่ปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกได้ยุติลงได้ พร้อมทั้งนี้ก็ได้มีการกำหนดเวลาในการประชุมคณะกรรมการสำรวจร่วมขึ้น ระหว่างวันที่ 28 เมษายน - 6 พฤษภาคม พ.ศ.2530 สำหรับในการประชุมคณะกรรมการสำรวจร่วมครั้งนั้น กรมแผนที่ทหารไทยได้มีการจัดทำข้อเสนอของวาระการประชุม (tentative agenda) พร้อมทั้งรายละเอียดเป็นภาษาอังกฤษ ส่งให้ฝ่ายพม่าก่อนจะถึงกำหนดวันประชุม เพื่อให้ฝ่ายพม่าได้ศึกษาก่อนและหากเรื่องใดมีปัญหาจะได้เตรียมข้อมูลมาถกแถลงหรือชี้แจงกับฝ่ายไทยได้ ถ้าเรื่องใดอยู่นอกอำนาจของประธานคณะกรรมการจะพิจารณาดกกลางได้ จะได้เตรียมให้ผู้มีอำนาจอนุมัติเสียก่อน เพื่อความก้าวหน้าในการประชุมและยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการประชุม ทำให้ไม่ต้องจัดประชุมบ่อยครั้ง⁴⁹ ซึ่งวิธีการดังกล่าวถือว่าเป็นครั้งแรกที่ประเทศเจ้าภาพเสนอวาระการประชุมให้อีกฝ่ายพิจารณาและแก้ไขเพิ่มเติมเรื่องที่จะเสนอในที่ประชุม พร้อมกับเตรียมข้อมูลเพื่อใช้แถลงกับอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งจะทำให้การประชุมดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วและราบรื่น⁵⁰

⁴⁸ สุภี วิมลสิน, "การกำหนดแนวพรมแดนคงที่ระหว่างไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก," หน้า35.

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 41-42.

⁵⁰ สัมภาษณ์พันเอกพยนต์ ทิมเจริญ ,อดีตเจ้าหน้าที่แผนกวิเคราะห์ภูมิประเทศ กองภูมิศาสตร์ กรมแผนที่ทหาร, 6 เมษายน 2545.

คณะกรรมการสำรวจร่วมไทย-พม่าได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปดำเนินการสำรวจปักหลักเขตแดนร่วมกันตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2530 กำหนดเวลาแล้วเสร็จในวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ.2531⁵¹ โดยได้มีการสร้างหลักอ้างอิงเขตแดน* (Boundary Reference Pillar : BRP) ทำให้สามารถพิสูจน์จุดเขตแดนได้ตลอดเวลา และได้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลไทยกับพม่าเกี่ยวกับเขตแดนคงที่ช่วงแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก ในวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ.2534⁵² ที่กรุงย่างกุ้ง (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ซ.) จากนั้นได้มีพิธีแลกเปลี่ยนสัตยาบันระหว่างกันในวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ.2535⁵³ ณ กระทรวงการต่างประเทศไทย โดยมีนายอาสา สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นผู้แทนรัฐบาลไทย และอู๋ ยุ้น ส่วย เอกอัครราชทูตพม่าประจำประเทศไทย เป็นผู้แทนรัฐบาลพม่า ดังนั้นต่อไปภายหน้าแม้ว่าแม่น้ำจะเปลี่ยนทางเดินจนทำให้เกิดร่องน้ำลึกขึ้นใหม่ก็ตาม ปัญหากระทบกระทั่งระหว่างสองประเทศเรื่องเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกก็จะไม่เกิดขึ้นอีกต่อไป

4.3 การดำเนินการแก้ปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำเมย

4.3.1 วัฒนาการของการดำเนินการแก้ปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำเมย

แม่น้ำเมยเป็นแนวเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าบริเวณอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก กับเมืองเมียวดี รัฐกะเหรี่ยงของพม่า ตามอนุสัญญาระหว่างกษัตริย์สยามกับข้าหลวงใหญ่แห่งอินเดียในปีพ.ศ.2411 โดยในอนุสัญญาฉบับนี้ได้ระบุถึงเส้นกันเขตแดนตอนนี้อย่างไว้ว่า”ฝ่ายเหนือเอาลำน้ำที่ไทยเรียกชื่อแม่เมย พม่าเรียกทองยिन ลำน้ำนั้นเป็นกลางจนสิ้นปลายน้ำถึงเขาปะวอ เขต

⁵¹ คณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน, ” ปัญหาเส้นเขตแดนไทย-พม่า,” ใน การประชุมเชิงวิชาการระหว่างผู้แทนกองทัพกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง (27 มกราคม 2543) (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).

* หลักที่มีลักษณะคล้ายกับหลักเขตแดนแต่ไม่ได้ปักไว้บนเส้นเขตแดน ซึ่งหลักดังกล่าวนี้สามารถใช้อ้างอิงให้รู้ว่าเส้นเขตแดนอยู่ตรงไหน เช่น กรณีการกำหนดเขตแดนแบบคงที่ในลำน้ำก็ให้ปักหลักอ้างอิงเขตแดนไว้ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ โดยบนหลักนี้จะมีตัวเลขที่แสดงว่าต้องวัดระยะออกไปเท่าไรจากหลักอ้างอิงเขตแดนนี้จึงจะถึงเส้นเขตแดน

⁵² “การแบ่งเขตแดนไทย-พม่า “ สยามจดหมายเหตุ 16 (9-15 สิงหาคม 2534):872-873. อ้างถึงใน ทวี อร่ามเรืองกุล, “นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ในช่วงปี2534-2537,” (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย,จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2539), หน้า 80.

⁵³ สยามจดหมายเหตุ 17 (6-12 มีนาคม 2535) : 350. อ้างถึงใน ทวี อร่ามเรืองกุล, “นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ในช่วงปี2534-2537,”หน้า 81.

แดนฝ่ายไทยอยู่ฝั่งตะวันออก เขตแดนฝ่ายอังกฤษอยู่ฝั่งตะวันตก” หมายความว่า ชายฝั่งของแม่น้ำคือเขตแดนของแต่ละประเทศ ถ้าน้ำนั้นไม่เป็นของฝ่ายใดและมีได้กล่าวว่เกาะในลำน้ำเมยจะเป็นของฝ่ายใด⁵⁴ สำหรับแม่น้ำเมยนั้นมีความยาวตลอดสายประมาณ 390 กิโลเมตร โดยมีสภาพตลิ่งและพื้นที่ใต้ท้องที่ของแม่น้ำเป็นดินปนทราย ทำให้กระแสน้ำกัดเซาะตลิ่งจนพังได้ง่าย เป็นผลให้ทางเดินของแม่น้ำมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา⁵⁵ ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับพม่าตามมาหลังจากพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี.ศ.2491 ทั้งนี้จะกล่าวถึงวิวัฒนาการของปัญหาแม่น้ำเมยเป็นลำดับ ดังนี้

ในปีพ.ศ.2500 แม่น้ำเมยในบริเวณจุดสิ้นสุดทางหลวงไทยหมายเลข105 ในเขตอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ได้เกิดมีเกาะทรายกลางแม่น้ำขึ้น มีพื้นที่ประมาณ 50 ไร่ เนื่องจากตลอดเวลาที่ผ่านมากระแสน้ำได้พัดพาทรายมาตกตะกอนทับถมกันในจุดนี้เป็นเวลานานและในที่สุดก็กลายเป็นเกาะขึ้นมา กลางแม่น้ำ โดยเกาะทรายดังกล่าวจะอยู่ก่อนไปทางฝั่งพม่า ต่อมาในปีพ.ศ.2523 แม่น้ำเมยได้เปลี่ยนทางเดินไปทางฝั่งพม่า เป็นผลให้เกาะทรายย้ายมาอยู่ใกล้กับฝั่งไทยทั้งนี้เนื่องมาจากว่ากระแสน้ำในแม่น้ำเมยได้กัดเซาะฝั่งพม่าโดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนจนทำให้ตลิ่งฝั่งพม่าพัง ดังนั้นในปีพ.ศ.2524 ทางกรมพม่าจึงได้หาวิธีป้องกันการพังทลายของตลิ่งโดยการก่อสร้างเครื่องชะลอกระแสน้ำ หรือที่เรียกกันว่า “หลักกรอ” ประมาณ 20 แห่ง เรียงรายตลอดแนวตลิ่งฝั่งพม่า⁵⁶ (ดังภาพที่ 9) ซึ่งผลจากการสร้างหลักกรอของฝ่ายพม่านั้นได้ทำให้กระแสน้ำในแม่น้ำเมยเปลี่ยนทางเดินมากัดเซาะตลิ่งฝั่งไทยแทน ทำให้ราษฎรไทยต้องแก้ปัญหาที่กัดเซาะฝั่งด้วยการสร้างหลักกรอขึ้นริมฝั่งไทยบ้าง จนเกิดเป็นยุทธการการก่อสร้างหลักกรอโต้ตอบกันไปมาระหว่างทั้งสองฝ่าย แต่เนื่องจากความสัมพันธ์ในระดับรัฐบาลของทั้งสองฝ่ายยังดำเนินไปได้ด้วยดี ซึ่งเห็นได้จากความร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลไทยและพม่าในการดำเนินการแก้ปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกเมื่อปีพ.ศ.2525⁵⁷ ในช่วงรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลไกการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่า ยังทำงานได้อยู่และบรรยากาศของความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศยังดีอยู่ ทำให้ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นบริเวณแม่น้ำเมยไม่ลุกลามกลายเป็นปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าในภาพรวม

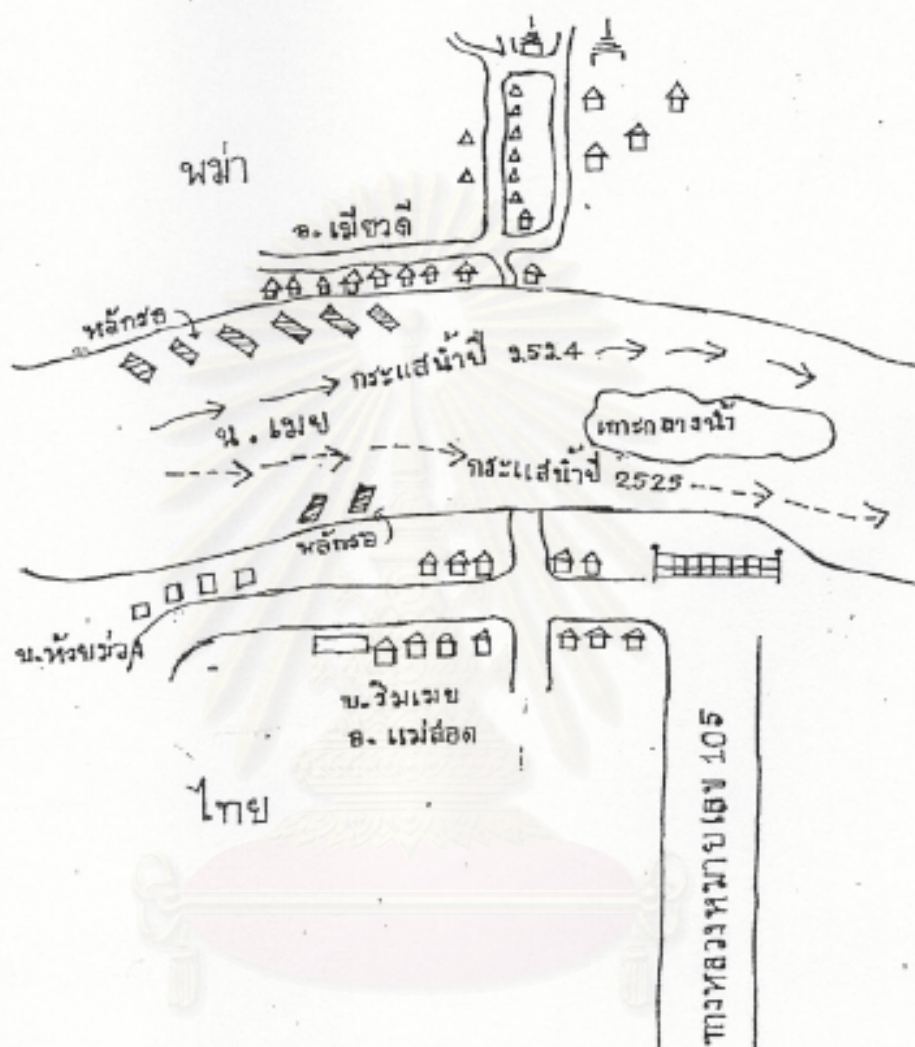
⁵⁴ สุรจิตร์ สิทธิประณีต, "สหภาพพม่ากับความมั่นคงแห่งชาติของไทย," หน้า 251.

⁵⁵ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า168.

⁵⁶ เวนิกา บุญมาคณี, พม่า: นโยบายต่างประเทศไทยสมัยนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ, หน้า124.

⁵⁷ สุภี วิมะลิน, "การกำหนดแนวพรมแดนคงที่ระหว่างไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก," หน้า 30.

ภาพที่ 9: แผนที่สังเขปแสดงปัญหาหลักรองและเกาะกลางลำน้ำเมย

ที่มา: เชนิกา บุญภาคสี, "นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหภาพเมียนมาในสมัยนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ." (ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 123.

อย่างไรก็ดี การที่ฝ่ายไทยได้ทำการก่อสร้างหลักกรอบป้องกันกระแสน้ำในแม่น้ำเมยกัดเซาะตลิ่งเพื่อได้ต่อบการก่อสร้างหลักกรอบของฝ่ายพม่านี้ เป็นผลทำให้เกาะทรายในแม่น้ำเมยยังคงอยู่ใกล้กับฝั่งไทยดังเดิม และเนื่องจากเกาะทรายดังกล่าวมีขนาดกว้างจนสามารถที่จะเข้าไปทำการเกษตรได้ ราษฎรของทั้งสองฝ่ายจึงต่างแสวงหาโอกาสที่จะเข้าไปมีกรรมสิทธิ์บนพื้นที่ของเกาะทรายนี้ แต่ก็มีได้มีความขัดแย้งรุนแรงใดๆเกิดขึ้น จะมีก็แต่การยื่นบันทึกช่วยจำอ้างกรรมสิทธิ์เหนือเกาะทรายดังกล่าวจากรัฐบาลของทั้งสองฝ่ายเมื่อปีพ.ศ.2526⁵⁸ อย่างไรก็ตามการที่ไทยและพม่ายังไม่มีการดำเนินการแก้ปัญหาแม่น้ำเมยอย่างจริงจังส่วนหนึ่งก็มาจากทั้งสองฝ่ายมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวกร่วมกันให้สำเร็จลุล่วงไปก่อน จึงจะได้ทำการแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณอื่นๆร่วมกันต่อไป แต่เมื่อการแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกได้บรรลุเป้าหมายแล้วในปีพ.ศ.2530 ก็ปรากฏว่าในอีก 1 ปีต่อมาได้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นในประเทศพม่าอันเนื่องมาจากการที่มีประชาชนชาวพม่าเดินขบวนประท้วงรัฐบาลทหารที่บริหารประเทศในแนวทางที่ผิด จนทำให้เศรษฐกิจตกต่ำเป็นอย่างมากและขยายตัวเป็นการเรียกร้องประชาธิปไตย⁵⁹ ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งของปัญหาเศรษฐกิจในพม่าที่นั้นเกิดจากการที่รัฐบาลพม่าได้ทำการยกเลิกการใช้ธนบัตรเงินจำกัดบางประเภทในปลายปีพ.ศ.2530 โดยไม่ยอมให้มีการแลกเปลี่ยนธนบัตรดังกล่าว ทั้งนี้รัฐบาลพม่ามุ่งหวังที่จะตัดฐานกำลังทางเศรษฐกิจของชนกลุ่มน้อย⁶⁰ แต่ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจริงๆ ก็คือ ประชาชนชาวพม่าโดยเฉพาะนักศึกษาที่ถือเงินเหล่านี้ไว้จ่ายเป็นค่าเล่าเรียนเนื่องจากเงินที่มีอยู่ในมือต้องสูญเปล่าไปโดยสิ้นเชิง ดังนั้นกลุ่มนักศึกษาเหล่านี้จึงรวมตัวกันประท้วงรัฐบาล โดยในระยะแรกนั้นรัฐบาลพม่ายังสามารถควบคุมสถานการณ์ต่างๆได้ โดยการสั่งปิดโรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่างๆเพื่อสลายการชุมนุมของนักศึกษา แต่ต่อมาความไม่พอใจของนักศึกษาที่มีต่อรัฐบาลได้ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นจากเหตุการณ์ที่ตำรวจได้เข้าปราบปรามการวิวาทะหว่างประชาชนชาวพม่ากับนักศึกษาอย่างรุนแรง จนทำให้มีนักศึกษาเสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บหลายคน ซึ่งเหตุการณ์ในครั้งนี้ได้ทำให้ความไม่พอใจที่นักศึกษาเหล่านี้มีต่อรัฐบาลอยู่

⁵⁸ ขจัดภัย นุระพัฒน์, "เอกสารประกอบคำบรรยายปัญหาชายแดนของไทย," (10พฤศจิกายน 2536) (อัคราเนกา).อ้างถึงใน เวนิกา บุญมาคลี, "นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ในสมัยนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ," หน้า14.

⁵⁹ พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, การพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองพม่า (กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้า 58.

⁶⁰ พรพิมล ตรีโชติ, "ผู้ขัดแย้งทางการเมืองพม่าแถบชายแดนไทย," เอเชียปริทัศน์ 13ฉบับที่3 (กันยายน-ธันวาคม 2535), หน้า47.

ก่อนหน้านี้อันแล้วปะทุขึ้นกลายเป็นการชุมนุมครั้งใหญ่โดยมีประชาชนจากทุกสาขาอาชีพในสังคมพม่าเข้าร่วมชุมนุมด้วยเพื่อเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจในประเทศ⁶¹

เมื่อเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองที่เกิดขึ้นนั้นลุกลามไปทั่วประเทศจนยากที่จะควบคุมได้ นายพลชอหม่องและคณะจึงได้เข้าทำรัฐประหารและจัดตั้งสภาฟื้นฟูกฎหมายและระเบียบแห่งรัฐ (State Law and Order Restoration Council:SLORC) ขึ้นเมื่อวันที่18 กันยายน พ.ศ.2531⁶² โดยได้ทำการปราบปรามประชาชนที่มาชุมนุมประท้วงอย่างรุนแรงจนมีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก* และเมื่อSLORCขึ้นครองอำนาจทางการเมืองแล้วจึงได้ประกาศที่จะจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นภายในประเทศพม่าในปีพ.ศ.2533 เพื่อเป็นการลดบรรยากาศความตึงเครียดทางด้านการเมืองลง นอกจากนี้ยังได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางเศรษฐกิจของพม่าโดยยกเลิกกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่เคยใช้มาเป็นเวลานาน โดยเอกชนจะสามารถทำการค้าเองได้ แม้ว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจบางประเภทนั้นรัฐจะยังเป็นผู้ผูกขาดการประกอบอยู่ก็ตาม⁶³ สำหรับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ รัฐบาลพม่าได้เริ่มใช้นโยบายเปิดประเทศเพื่อค้าขายกับต่างชาติและเปิดรับการลงทุนของชาวต่างชาติให้เข้าสู่พม่าได้⁶⁴ หลังจากก่อนหน้านี้พม่าได้ปิดประเทศมาเป็นเวลานานถึง 26 ปีในช่วงที่รัฐบาลของนายพลเนวินและนายพลชานอูครองอำนาจ ซึ่งนโยบายการเปิดประเทศของSLORCนั้นมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลไทยขณะนั้นคือ รัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่⁶⁵ จึงมุ่งแสวงหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเพื่อมาทดแทนสถานการณ์การขาดแคลนทรัพยากรในประเทศ ดังนั้นพม่าจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ไทยต้องการจะไปลงทุนค้าขายด้วยเนื่องจากยังมีทรัพยากรต่างๆอุดมสมบูรณ์และยังมีอาณาเขตติดต่อกับไทย ทำให้การขนส่งและการติดต่อสะดวกรวดเร็วซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการผลิตของนักลงทุนได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้จึงนำมาสู่การเดินทางเยือนพม่าของพลเอกชวลิต

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า48.

⁶² เรื่องเดียวกัน, หน้า61.

* ตัวเลขอย่างไม่เป็นทางการ คือ ประมาณ3,000 คน

⁶³ ทวายแก้ว ชูทรัพย์, "พม่า," ใน เอเชียรายปี(2533) (กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 60.

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า61-62.

⁶⁵ เจษฎา นุ่นเฮง, "ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีดอยกลาง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน491," (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า50.

ยงใจยุทธ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกและรักษาการผู้บัญชาการทหารสูงสุด ในช่วงปลายปีพ.ศ.2531 เพื่อไปเจรจาในเรื่องปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดนรวมไปถึงการขอสัมปทานการทำไม้และทำประมงในพม่า โดยรัฐบาลพม่าก็ได้ให้สัมปทานการตัดไม้ในเขตชายแดนไทย-พม่าแก่บริษัทเอกชนของไทยถึง48แปลงและสัมปทานการจับปลาในน่านน้ำพม่าแก่ภาคเอกชนไทยถึง10บริษัทในช่วงนี้ และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาก็มีนักธุรกิจไทยเข้าไปลงทุนในกิจการอื่นๆ ในพม่าอีกมากมายทั้งกิจการเหมืองแร่ ธุรกิจโรงแรม การเข้าไปขอสัมปทานการสร้างถนน จนทำให้ตัวเลขปริมาณการค้าระหว่างไทยกับพม่าช่วงหลังปีพ.ศ.2531 มีมูลค่าสูงเป็นอย่างมาก เมื่อเทียบกับช่วงก่อนหน้านี้ ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 3

ตารางที่ 3 : สถิติการค้าระหว่างไทยและพม่าช่วงปีพ.ศ.2532-2537⁶⁶

(ล้านบาท)

ปี	ปริมาณการค้ารวม	ไทยส่งออก	ไทยนำเข้า	ดุลการค้า
2532	2,796.90	640.00	2,156.90	-1,516.90
2533	4,446.60	1,073.30	3,373.30	-2,300.00
2534	6,263.40	1,478.40	4,785.00	-3,306.00
2535	5,625.20	2,045.80	3,579.41	-1,533.60
2536	7,761.40	3,837.00	3,924.40	-87.40
2537	9,913.60	5,980.10	3,933.50	2,046.60

ที่มา:กรมศุลกากร

เมื่อพิจารณาตัวเลขการค้าระหว่างไทยกับพม่าในตารางที่ 3 เปรียบเทียบกับตารางที่ 2 (หน้า96)จะเห็นได้ว่าปริมาณการค้าระหว่างไทยกับพม่าช่วงหลังจากที่พม่าเปิดประเทศรับการลงทุนจากต่างชาติในปีพ.ศ.2531นั้น มีมูลค่าทางการค้าสูงชันกว่าในช่วงก่อนหน้านี้มาก ซึ่งก็ชี้ให้เห็นว่าการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลพม่าได้ถูกเชื่อมโยงเข้าหากันด้วยมิติทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นนับตั้งแต่รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นต้นมา อันนับเป็นที่มาของนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ซึ่งรัฐบาลไทยได้เสนอให้ใช้กับรัฐบาลพม่าในเวลาต่อมา

⁶⁶ ไพโรจน์ ปฐมวัฒน์,พม่า:ศักยภาพด้านการค้าและการลงทุน (กลุ่มงานทวิภาคี ,กองพาณิชย์ต่างประเทศ กรมการค้าต่างประเทศ),หน้า61.

แม้ว่าจะมีกระแสต่อต้านนโยบายการสร้างความสัมพันธ์กับพม่าจากประเทศตะวันตกและคนไทยบางกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมการละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลSLORC ก็ตาม แต่รัฐบาลพลเอกชาติชาย ก็ยังคงเลือกที่จะใช้นโยบายการติดต่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับพม่าต่อไป ด้วยเหตุผลที่สำคัญสองประการ คือ ความจำเป็นทางเศรษฐกิจดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นและความจำเป็นทางด้านความมั่นคง เนื่องจากไทยอยู่ในฐานะรัฐหน้าด่าน (front line state) ที่มีเขตแดนติดต่อกับพม่าเป็นระยะยาวและมีปัญหาความมั่นคงอีกหลายประการที่จะต้องขอความร่วมมือจากพม่า⁶⁷ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาผู้อพยพแรงงานต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเขตแดนที่ยังมีความไม่ชัดเจนอยู่อีกหลายพื้นที่อาทิเช่น ปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำเมย ทำให้ไทยต้องเปิดช่องทางติดต่อสื่อสารกับพม่าไว้เพื่อประโยชน์ในการแสวงหาความร่วมมือกันในการแก้ปัญหาเหล่านี้

ในปีพ.ศ.2532 คณะข้าราชการ พ่อค้า ตลอดจนราษฎรในเขตอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ได้ร่วมกับหน่วยทหารในพื้นที่จัดสร้างเสาชงขนาดใหญ่ขึ้นบนเกาะทรายในแม่น้ำเมย เพื่อแสดงอธิปไตยเหนือเกาะ⁶⁸ แต่ทางฝ่ายพม่าได้ทำการประท้วงการกระทำดังกล่าวของไทย ทำให้ต้องมีการรื้อเสาชงลงในที่สุด ต่อมาฝ่ายไทยได้ถมดินลงในแม่น้ำเมยที่ตื้นเขินตามธรรมชาติอยู่แล้ว จึงทำกระแสน้ำมีทางไหลผ่านทางเดียวที่ติดกับฝั่งพม่า พร้อมทั้งนี้ยังทำให้เกาะทรายในแม่น้ำเมยกลายเป็นผืนแผ่นดินที่ติดกับฝั่งไทย ในเวลาเดียวกันฝ่ายไทยได้สร้างอาคารร้านค้าบนแผ่นดินที่เคยเป็นเกาะนั้นอีกด้วย โดยมีข้าราชการและเอกชนบางกลุ่มได้รับผลประโยชน์⁶⁹

ฝ่ายพม่าจึงได้ทำการประท้วงแต่ฝ่ายไทยก็ไม่ได้แสดงท่าทีใดๆในเรื่องดังกล่าว ในขณะที่ปัญหาต่างๆยังไม่คลี่คลายทางฝ่ายไทยก็ได้ริเริ่มที่จะก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมยเชื่อมระหว่างพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก กับเมืองเมียวดีของพม่า ซึ่งในเวลาต่อมาโครงการนี้ก็ได้อ่านมติเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีให้มีการก่อสร้างได้ โดยได้ขอความช่วยเหลือด้านงบประมาณการก่อสร้างสะพานจากองค์การแอสแคป (Economic and Social Commission for Asia and the Pacific: ESCAP) ประมาณ 60 ล้านบาท แต่ไม่เป็นผลสำเร็จเนื่องจากเกิดปัญหางบประมาณการก่อสร้างซึ่งเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลทหารพม่าได้ปฏิเสธที่จะยอมรับผลการเลือกตั้งภายในประเทศพม่าที่ปรากฏออกมาว่าพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อ

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า52-53.

⁶⁸ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า134.

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน.

ประชาธิปไตย(National League for Democracy:NLD) ของนางออง ซาน ซูจี ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้าน ได้รับชัยชนะโดยได้รับเลือกตั้งเข้ามาถึงร้อยละ80ของจำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งทั้งหมด แต่รัฐบาล SLORCกลับไม่ยอมโอนอำนาจการปกครองให้กับพรรคNLD โดยอ้างว่าจะรอให้มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่จนเสร็จสิ้นเสียก่อน ด้วยเหตุนี้ฝ่ายต่อต้านรัฐบาลออกมาทำการประท้วง รัฐบาลพม่าจึงได้ให้ทหารออกกวาดล้างที่ทำการพรรคNLD โดยจับกุมสมาชิกและผู้นำพรรคไป ทำให้สมาชิกพรรคNLD ต้องหลบหนีจากการกวาดล้างของรัฐบาลและออกมาจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นเพื่อเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลพม่าตามแนวชายแดนไทย-พม่า จากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้องค์การแอสแคประับการให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณในการก่อสร้างสะพาน ดังนั้นฝ่ายไทยจึงได้เสนอให้ฝ่ายพม่าร่วมกันแก้ปัญหาในเรื่องงบประมาณโดยให้ต่างฝ่ายต่างออกเงินค่าก่อสร้างสะพานฝ่ายละครึ่งหนึ่ง แต่ทางฝ่ายพม่าก็ไม่ยอมรับข้อเสนอของฝ่ายไทยโดยอ้างว่าไม่มีงบประมาณ ทำให้โครงการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำเมยต้องหยุดชะงักไป⁷⁰

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าก็ยังดำเนินไปได้ด้วยดีโดยอาศัย "นโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์"⁷¹ (constructive engagement policy) ซึ่งรัฐบาลไทยสมัยนายอานันท์ ปันยารชุน ได้เสนอในการประชุมรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 24 เมื่อวันที่19 กรกฎาคม พ.ศ.2534 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย เป็นเครื่องมือในการดำเนินความสัมพันธ์กับพม่า สำหรับนโยบายนี้มีสาระสำคัญ คือ ไทยและกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนจะดำเนินนโยบายเป็นมิตรกับพม่าและจะไม่แทรกแซงเรื่องที่เกี่ยวข้องเป็นกิจการภายในของพม่า โดยจุดประสงค์ของนโยบายนี้เป็นไปเพื่อให้พม่ามีช่องทางติดต่อกับนานาชาติ ไม่โดดเดี่ยวพม่ามากเกินไปเพราะอาจทำให้พม่าหันกลับไปปิดประเทศอีกครั้ง⁷² ซึ่งผลจากการที่ไทยใช้นโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์กับพม่าทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายมีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ จากการที่มีนักธุรกิจไทยเข้าไปลงทุนกิจการต่างๆในพม่าเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังส่งผลให้กลไกการแก้ปัญหาต่างๆระหว่างทั้งสองฝ่ายทำงานไปได้อย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะกรณีปัญหาเขตแดน เห็นได้จากเมื่อมีการลงนามในบันทึกความเข้าใจระหว่าง

⁷⁰ ธรรมรัตน์ รัตนมณี, "ความสัมพันธ์ประเทศไทยกับประเทศพม่าระหว่างปี 2531-2533," (สารนิพนธ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536), หน้า78-79.

⁷¹ ทวี อร่ามเรืองกุล, "นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์: ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ ในช่วงปีพ.ศ.2534-2537," (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า15.

⁷² เจษฎา นุ่นเฮง, "ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีดอยกลาง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน491," หน้า54-55.

รัฐบาลไทยกับพม่าเกี่ยวกับเขตแดนคงที่ช่วงแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก ในวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ.2534 ที่กรุงย่างกุ้ง⁷³ เสร็จสิ้นแล้ว ทั้งสองฝ่ายก็ได้มีการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดน ไทย-พม่า ที่กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 7-8 สิงหาคม พ.ศ.2534 เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาเขตแดน บริเวณจุดอื่นที่ยังมีปัญหาต่อโดยทันที ซึ่งการประชุมในครั้งนี้นี้ฝ่ายไทยยังได้เสนอต่อฝ่ายพม่าว่า ให้ใช้ร่องน้ำลึกเป็นเส้นแบ่งเขตแดนในแม่น้ำเมยด้วย แต่ทางฝ่ายพม่าได้ขอให้มีการตั้งคณะสำรวจไปศึกษาและสำรวจตลอดแม่น้ำเมยเสียก่อน ซึ่งฝ่ายไทยก็ได้แสดงความเห็นชอบด้วย*

ต่อมาเมื่อปีพ.ศ.2535 ได้เกิดกรณีพิพาทเรื่องเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าบริเวณ เนิน491 เนื่องจากทหารรัฐบาลพม่าได้นำกำลังเข้าปราบปรามทหารกะเหรี่ยงแล้วมีการรุกล้ำเข้ามา ยั้งเขตแดนไทยบริเวณดังกล่าว จนเกือบจะเกิดการปะทะกันระหว่างทหารของทั้งสองฝ่าย โดย ปัญหาบริเวณเนิน491นี้ ต้องยืดเยื้อนานถึง 4 รัฐบาล⁷⁴ นับตั้งแต่รัฐบาลนายอานันท์ (มกราคม พ.ศ.2535) รัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร (เมษายน พ.ศ.2535) รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน สมัยที่2 (มิถุนายน พ.ศ.2535)และรัฐบาลชวน หลีกภัย (กันยายน พ.ศ.2535) กว่าที่ปัญหาต่างๆ จะคลี่คลายลงได้ จากเหตุการณ์ดังกล่าวเกือบจะนำไปสู่การเกิดความรุนแรงระหว่างไทยและ พม่า ดังนั้นรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย จึงเสนอให้มีการแก้ไขปัญหาเขตแดนระหว่างไทยกับ พม่า โดยการจัดตั้งกลไกการแก้ไขปัญหาเขตแดนร่วมกันในรูปแบบของคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย- พม่า (Joint Boundary Committee:JBC) ในปีพ.ศ.2536 เพื่อแยกปัญหาเขตแดนออกจากเรื่อง การเมืองโดยใช้หลักกฎหมายหรือหลักวิชาการในการจัดการแก้ปัญหาเขตแดน ซึ่งจะทำได้ สามารถหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากันทางทหารและเป็นการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกันในด้าน อื่นๆให้คงอยู่ต่อไป ไม่เกิดปัญหาในภาพรวมของความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่าย⁷⁵ โดยคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-พม่าหรือJBCนี้จะมีวาระการประชุม2 ปีต่อ1ครั้ง ทั้งนี้ได้มีการจัด ประชุมJBC ครั้งแรก ขึ้นระหว่างวันที่18-21 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2536 ที่กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า โดย

⁷³ “การแบ่งเขตแดนไทย-พม่า “ สยามจดหมายเหตุ 16 (9-15 สิงหาคม 2534):872-873. อ้างถึงใน ทวี อร่ามเรืองกุล, “นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ในช่วงปี2534-2537,” หน้า 80.

* แต่ในเวลาต่อมาไทยและพม่าได้เกิดมีปัญหาคติความสัมพันธ์ระหว่างกันทำให้ง่ายไม่มีการดำเนินการใน ทางปฏิบัติในเรื่องนี้

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า56.

⁷⁵ สัมภาษณ์เชิงลึก รัตตะบุตร,เจ้าหน้าที่การทูต8 กองเขตแดน กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ

มีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายเป็นประธานร่วมกัน ซึ่งไทยและพม่าได้กำหนดแผนการดำเนินงานตามลำดับความเร่งด่วนไว้ 4 โครงการ ดังนี้ คือ

1. การจัดทำหลักเขตแดนบริเวณเนิน491 ที่จังหวัดชุมพร
2. การสำรวจปักปันเขตแดนในแม่น้ำสายต่อจากจุดสิ้นสุดชั่วคราวที่บริเวณหลักอ้างอิงเขตแดนที่492 ไปยังจุดที่เส้นเขตแดนแยกจากลำน้ำ
3. การสำรวจแม่น้ำเมยเพื่อจะจัดทำหลักเขตแดนกันต่อไป
4. การตรวจสอบหลักเขตแดนที่1-16 ซึ่งได้จัดทำขึ้นในระหว่างปีพ.ศ.2435-2436

ในขณะที่ได้มีการประชุมJBCครั้งที่1 ตามกำหนดการที่มีไว้ก่อนหน้านี้ ได้เกิดเหตุการณ์บางอย่างอันนำไปสู่ความตกร้าวในความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่ากล่าวคือ ในช่วงวันที่ 16-20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2536 รัฐบาลไทยได้อนุญาตให้กลุ่มผู้ได้รับรางวัลโนเบล 7 คน เดินทางเข้ามาในประเทศ เพื่อมาร่วมประชุมกับองค์การเอกชนและยังอนุญาตให้เดินทางไปเยี่ยมศุภนิย อพยพผู้ลี้ภัยชาวพม่า 2 แห่ง⁷⁶ คือบ้านแม่หละ อำเภอท่าสองยาง และบ้านห้วยกะโหลก อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่ตั้งอยู่บริเวณชายแดนไทย-พม่า พร้อมทั้งมีการกล่าวประณามการละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลพม่า การกระทำดังกล่าวนี้ทำให้รัฐบาลพม่าไม่พอใจรัฐบาลไทยเป็นอย่างมาก⁷⁷ และได้แสดงปฏิกิริยาในทางลบเพื่อตอบโต้ไทยหลายประการ ได้แก่ การระงับโครงการการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย, ระงับการให้สัมปทานไม้ในพม่าแก่บริษัทไม้ของไทย ตลอดจนได้มีการปิดด่านชายแดนไทย-พม่า ทั้ง 3 แห่ง คือ ที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย, อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอเกาะสอง จังหวัดระนอง, สั่งห้ามประชาชนพม่าซื้อสินค้าจากไทย⁷⁸, เข้มงวดการจับเรือประมงที่ทำผิดระเบียบโดยลงโทษลูกเรือประมงอย่างรุนแรงกว่าปกติ⁷⁹, การโจมตีการกระทำดังกล่าวของไทยผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ของพม่า โดยอ้างข้อหา”แทรกแซงกิจการภายใน” นอกจากนี้รัฐบาลพม่ายังระงับการแลกเปลี่ยนการเยือนของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของทั้งสองฝ่าย พร้อมกับเลื่อนประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค(RBC) ครั้งที่ 8 ซึ่งพม่าจะต้องเป็นเจ้าภาพ และปฏิเสธที่จะส่งคณะผู้แทนจากกรุงย่างกุ้งเข้ามาร่วม

⁷⁶ อวยพร แต่ชุตระกูล, “ด่วน! สัมพันธภาพไทย-พม่า...ทรุด เชื้อไฟจากกรณีทะเลาะ, ” ข่าวพิเศษ-อาทิตย์ 16,837(25มิ.ย.-1 ก.ค.2536):17.

⁷⁷ เจษฎา หุ่นเฮง, “ความสัมพันธ์ไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีดอยกลาง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน491,” หน้า58.

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน.

⁷⁹ ร้อยตรีประภาส ลิ้มปะพันธุ์, “รัฐจักพม่า,” สารมหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่2 ฉบับที่7 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2541), หน้า 2.

ประชุมว่าด้วยความร่วมมือที่ฝ่ายจีน-พม่า-ไทย-ลาว ร่วมกันจัดขึ้นที่กรุงเทพฯ ในช่วงปลายเดือน พฤษภาคม พ.ศ.2536 โดยส่งเจ้าหน้าที่เอกอัครราชทูตพม่าประจำประเทศไทยเข้าร่วมแทน⁸⁰ เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย-พม่าเป็นอย่างมากและทำให้เกิดความ ชะงักงันในการดำเนินการแก้ปัญหาต่างๆร่วมกันหลายประการ รวมทั้งการดำเนินการแก้ไขปัญหา เขตแดนไทย-พม่าที่เพิ่งมีการจัดประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-พม่า(JBC)ครั้งที่ 1 ที่กรุง ย่างกุ้ง เมื่อวันที่ 18-21 กุมภาพันธ์ที่ผ่านมา ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งผลการประชุมสรุป ออกมาว่าทั้งสองฝ่ายจะร่วมกันกำหนดแผนการดำเนินงานปักปันเขตแดนในพื้นที่ต่างๆตามลำดับ ความเร่งด่วนที่ได้ตกลงกันได้ รวมไปถึงแม่น้ำเมยด้วย แต่หลังจากเกิดเหตุการณ์ที่รัฐบาลไทย เชิญผู้ที่ได้รับรางวัลโนเบลเข้ามาในไทยนั้น ปรากฏว่าปฏิกิริยาตอบสนองจากพม่าในการแก้ปัญหา เขตแดนร่วมกับไทยก็เปลี่ยนแปลงไป ดังเห็นได้จากการปฏิเสธข้อเสนองของไทยที่ยื่นไปว่าจะช่วย สอนวิชาด้านแผนที่ทหารแก่เจ้าหน้าที่เขตแดนของพม่า เพื่อนำมาใช้ในการเจรจาและตกลงใน เรื่องวิธีการปักปันเขตแดนบนเนิน 491 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เพิ่งเกิดความขัดแย้งกับไทยในปีที่ผ่านมา นอกจากนี้พม่ายังปฏิเสธข้อตกลงที่จะมาร่วมประชุมเพื่อเริ่มปักปันเขตแดนภายในสัปดาห์ที่สอง ของเดือนพฤษภาคม โดยพม่าได้ขอเลื่อนประชุมออกไปอย่างไม่มีกำหนดและไม่ยอมติดต่อกับไทย ให้รับรู้ความคืบหน้าใดๆเลย นอกจากนี้ระหว่างที่นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นไปเยือนพม่าเพื่อเข้าร่วมการประชุม JBC ครั้งแรก ในฐานะ ประธาน JBC ฝ่ายไทยนั้น เดิมทีแล้วมีกำหนดการที่จะได้พบกับพลเอกตัน ฉ่วย ประธาน SORC และพลโทชิน ยุ้นต์ เลขาธิการคนที่ 1 ของ SORC แต่ก็ต้องถูกยกเลิกไป⁸¹

อย่างไรก็ดี ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าก็เริ่มจะดีขึ้นเมื่อเจ้าหน้าที่ไทยเดินทาง ไปเยือนพม่าอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งสามารถจัดการประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า (Joint Commission:JC *) ครั้งแรก ที่กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า ในปลายปีพ.ศ.2536 ได้เป็นผลสำเร็จ⁸²

⁸⁰ อวยพร แต่ชุตระกูล, "ควอน! สัมพันธภาพไทย-พม่า... ทูต เชื้อไฟจากกรณีทะเลสาบ," ข่าวพิเศษ- อาทิตย 16,837:17.

⁸¹ พรธรรมวิ ตันศุภผล, "ความสัมพันธ์ไทย-พม่ากับรอยลึกที่เกือบจะร้าว," สยามโพสต์ (23 กันยายน 2536):6.

* คณะกรรมการร่วมไทย-พม่า (Joint Commission:JC) สำหรับคณะกรรมการชุดนี้ทำหน้าที่เป็น กลไกในการปรึกษาหารือร่วมมือกันด้านการเมือง เศรษฐกิจ การค้า สังคม วัฒนธรรม และสาขาที่มีผล ประโยชน์อื่นๆ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายเป็นประธานร่วม และจัดให้มีการ ประชุม 2 ปีต่อหนึ่งครั้ง

⁸² สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า 59.

และหลังจากนั้นพม่าก็เริ่มยอมผ่อนปรนมาตรการต่างๆที่ได้ใช้ตอบโต้ไทยเมื่อต้นปีที่ผ่านมาจากกรณีทีกลุ่มผู้ได้รับรางวัลโนเบลเดินทางเข้าไทย บรรยายากศของการที่เริ่มปรับความสัมพันธ์กันนี้ได้รวมไปถึงเรื่องที่ฝ่ายไทยร้องขอให้เริ่มดำเนินการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำเมยด้วย จนในที่สุดโครงการสร้างสะพานนี้ก็ได้รับการสานต่ออีกครั้งในปีถัดมา โดยรัฐบาลของทั้งสองฝ่ายได้มีการลงนามในข้อตกลงการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าร่วมกันเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2537⁸³ และได้เริ่มทำการก่อสร้างสะพานในทันทีหลังการลงนาม

แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าในช่วงปีพ.ศ.2537 จะดำเนินไปได้ด้วยดี แต่ ทั้งสองฝ่ายก็ยังเผชิญกับปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ระหว่างกันอยู่หลายประการ โดยเฉพาะเรื่องปัญหาเขตแดน โดยในช่วงเดือนกรกฎาคม ปีเดียวกันนี้เอง ได้เกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำเมย เนื่องจากได้เกิดอุทกภัยขึ้นในพื้นที่แถบภาคตะวันตก เป็นเหตุให้แม่น้ำเมยมีการเปลี่ยนทางเดินน้ำ จนก่อให้เกิดความเสียหายแก่บ้านเรือนราษฎรไทยและพม่าที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเมย รวมทั้งกัดเซาะตลิ่งทั้งสองฝั่งจนได้รับความเสียหายหลายแห่ง โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณด้านตรงข้ามวัดพระธาตุคอกช้างเผือก ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งแต่เดิมเป็นผืนดินของพม่าที่มีลักษณะยื่นเป็นถุงโค้งเว้ามาทางฝั่งไทย แต่เมื่อเกิดอุทกภัยขึ้นทำให้แม่น้ำเมยเปลี่ยนทางเดินจากร่องน้ำเดิมไปตัดแผ่นดินพม่าออกจากกันเป็นเนื้อที่ประมาณ 50 ไร่ ส่วนร่องน้ำเดิมของแม่น้ำเมยที่ไหลชิดฝั่งไทยเริ่มตื้นเขิน จนแผ่นดินของพม่าที่แยกออกมาได้เข้าเชื่อมติดกับฝั่งไทย⁸⁴ ในเวลาเดียวกันนั้น กระแสน้ำเมยยังได้กัดเซาะแผ่นดินไทยบริเวณบ้านแม่โกนเกน ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งมีลักษณะเป็นคอคอดจนขาด ทำให้แผ่นดินไทยถูกตัดขาดไปเชื่อมต่อกับแผ่นดินพม่า เป็นเนื้อที่ประมาณ 340 ไร่⁸⁵ ซึ่งรัฐบาลของไทยและพม่าได้ดำเนินการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเรื่องแผ่นดินถูกตัดขาดโดยได้แจ้งขอสงวนสิทธิดินแดนดังกล่าวตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ระบุว่า "ถ้ามีการเปลี่ยนทางเดินของลำน้ำอย่างฉับพลันในช่วงน้ำหลากในฤดูเดียว ลักษณะเช่นนี้ถือว่าเส้นเขตแดนยังไม่เปลี่ยนแปลง"⁸⁶ และจากกฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าวทำให้ทั้งฝ่ายไทยและพม่าต่างอ้างกรรมสิทธิเหนือพื้นที่ส่วนที่ถูกตัดขาดว่ายังเป็นดินแดนของประเทศตนอยู่ โดยทั้งสองฝ่ายได้พยายาม

⁸³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 134.

⁸⁴ หน่วยงานทางทหาร, เอกสารประกอบการบรรยายสรุปสำหรับคณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดนตรวจภูมิประเทศและรับทราบข้อมูลในพื้นที่รับผิดชอบ (กุมภาพันธ์ 2541), หน้า 6.

⁸⁵ คณะทำงานด้านเส้นเขตแดน, รายละเอียดข่าวสารสำคัญเรื่องปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณบ้านแม่โกนเกน (กุมภาพันธ์ 2541), หน้า 2.

⁸⁶ พยงค์ ทิมเจริญ, เขตแดนระหว่างประเทศ (เอกสารส่วนบุคคล), หน้า 2.

ดำเนินการเพื่อให้แผ่นดินที่ถูกตัดขาดกลับมาเชื่อมต่อกับฝั่งของตนเอง จนเกิดมีข้อพิพาทระหว่างกันเป็นระยะๆ ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดดังกล่าวในหัวข้อ4.4.2

นอกจากนี้ในช่วงกลางปีพ.ศ.2538 ทางฝ่ายพม่าได้ขอให้ไทยระงับการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำเมย ทั้งที่การก่อสร้างดำเนินไปถึงร้อยละ 95 แล้ว⁸⁷ เนื่องจากพลเอกหม่อง เอ รองประธานSLORC ได้มาตรวจบริเวณพื้นที่ที่มีการก่อสร้างสะพาน แล้วแสดงความไม่พอใจที่ฝ่ายไทยนำหินไปทิ้งป้องกันตลิ่งบริเวณตลาดริมเมย⁸⁸ นอกจากนี้ฝ่ายเอกชนไทยยังถมที่ในแม่น้ำเมยและสร้างร้านค้าชั่วคราวเพื่อใช้เป็นที่พักค้าขาย เป็นเหตุให้รัฐบาลพม่าสั่งระงับการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไว้ก่อน จนกว่าจะมีการตกลงกันในรายละเอียด⁸⁹ ทั้งนี้ในช่วงต้นปีพ.ศ.2538 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าก็ได้รับความกระทบกระเทือนอยู่มากแล้ว จากการที่รัฐบาลทหารพม่าได้ทำการกวาดล้างกองกำลังกะเหรี่ยงคริสต์ KNU โดยมีการละเมิดอธิปไตยของไทยหลายสิบครั้ง ในครั้งนั้นทหารพม่าได้เข้าโจมตีฐานที่มั่นของกะเหรี่ยงคริสต์ ที่ค่ายมาเนอร์ปัลลอร์และค่ายคอมมูร่า ซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้าม จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดตากของไทยตามลำดับ จนกระทั่งมีผู้อพยพหนีภัยการสู้รบเข้ามาอยู่ในเขตแดนไทยเป็นจำนวนมาก โดยฝ่ายพม่าได้กล่าวอ้างว่าในจำนวนผู้อพยพเหล่านี้มีทหารกะเหรี่ยงคริสต์ปะปนเข้ามาด้วย และได้ใช้แผ่นดินไทยเป็นที่หลบหนีชั่วคราวเพื่อกลับไปรบกับทหารรัฐบาลพม่าอีกครั้ง⁹⁰ ทำให้รัฐบาลพม่าแสดงความไม่พอใจเป็นอย่างมาก จึงมีคำสั่งให้ปิดด่านแม่สอด-เมียวดี ซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดตาก เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ.2538 นอกจากนี้รัฐบาลทหารพม่ายังได้ใช้มาตรการกดดันผู้อพยพชาวกะเหรี่ยงให้เดินทางกลับพม่าโดยส่งชนกลุ่มน้อยพวกกะเหรี่ยงพุทธ DKBA ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่แยกตัวออกมาจากกลุ่มกะเหรี่ยงคริสต์ KNU แล้วมาเข้าพบกับฝ่ายรัฐบาลทหารพม่า ให้เข้ามาลักพาตัวผู้นำกบฏกะเหรี่ยงในค่ายผู้อพยพตามแนวชายแดนไทย-พม่าหลายครั้ง⁹¹ และหลังจากนั้นไม่นานก็ได้เกิดเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันอีกครั้ง เมื่อทหารรัฐบาลพม่าก็ได้ทำการโจมตีฐานที่มั่นของชนกลุ่มน้อยกลุ่มขุนซ่า ซึ่งตั้งอยู่ด้านตรงข้ามจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน⁹² แต่การโจมตีดังกล่าวได้รับการตอบโต้จากกลุ่มขุนซ่าด้วยการบุกโจมตีฐานที่มั่นของทหารพม่าที่เมืองท่าซี้เหล็ก แล้วจึงหลบหนีการต่อสู้กับทหารพม่าเข้ามาในเขตแดนไทย ซึ่งทหารไทยได้จับกุมกองกำลังของ

⁸⁷ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิวัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า134.

⁸⁸ ธรรมรัตน์ ทองเรือง, กะเหรี่ยงฉนวนหรือชนวนสงครามไทย-พม่ายุคใหม่, หน้า99-100.

⁸⁹ พรพิมล ตรีโชติ, ความสัมพันธ์ไทย-พม่ายุคปัจจุบัน, หน้า11.

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน.

⁹¹ “สถานการณ์ในพม่า,” สยามจดหมายเหตุ ปีที่20 ฉบับที่13(24-30 มีนาคม 2538):362.

⁹² เรื่องเดียวกัน, หน้า363.

ขุนสำไ้วโดยปลดอาวุธและผลักดันกลับประเทศ แต่มีกองกำลังขุนสำส่วนหนึ่งบาดเจ็บ จึงเข้ามา
รับการรักษาที่โรงพยาบาลในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย⁹³ ซึ่งไทยก็ต้องรับไว้ด้วยเหตุผล
ทางมนุษยธรรม ทำให้รัฐบาลทหารพม่าแสดงความไม่พอใจการกระทำของฝ่ายไทยเป็นอย่างมาก
จึงได้ยื่นบันทึกช่วยจำประท้วงรัฐบาลไทยพร้อมกับเรียกร้องค่าเสียหายเป็นจำนวนถึง 34
ล้านบาท ทั้งยังออกมาตรการตอบโต้ไทยโดยการประกาศปิดด่านแม่สาย-ท่าซี้เหล็ก ซึ่งอยู่ในเขต
จังหวัดเชียงรายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม ปีเดียวกัน⁹⁴ โดยฝ่ายไทยก็ได้ตอบโต้ฝ่ายพม่าด้วยการยื่น
บันทึกช่วยจำประท้วงการละเมิดอธิปไตยของพม่าและขอให้เลื่อนการเดินทางมาเยือนไทยของพล
โทชิน ยุ้นต์

เมื่อพิจารณาถึงเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นท่ามกลางการดำเนินความสัมพันธ์กับพม่า
ในช่วงเวลาที่ผ่านมาจะพบว่าความขัดแย้งต่างๆที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศ
นั้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่ามีจุดยืนด้านนโยบายที่แตกต่างกัน
โดยที่ประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่เป็นสมาชิกของสหประชาชาติ ประกอบกับมีรูปแบบ
การปกครองแบบประชาธิปไตยโดยรัฐสภา มีผลทำให้นโยบายต่างประเทศที่ออกมาในแต่ละ
รัฐบาลมีเนื้อหาส่วนหนึ่งที่แสดงออกถึงการยอมรับในพันธกรณีที่ปฏิบัติตามกฎหมายของ
สหประชาชาติ คือ การเคารพในหลักสิทธิมนุษยชน เห็นได้จากนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลแต่
ละสมัยดังนี้⁹⁵

นโยบายต่างประเทศของ**รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ** แถลงต่อสภานิติ
บัญญัติแห่งชาติเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ.2531

ข้อ 1. เคารพและรักษาสีทธิตามความตกลงที่ทำไว้กับต่างประเทศ.....ทั้งจะ
**เคารพและส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามหลักของกฎบัตรและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ
มนุษยชน**

นโยบายต่างประเทศของ**รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน** แถลงต่อสภานิติบัญญัติ
แห่งชาติ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ.2534

⁹³ “ประมวลความสัมพันธ์ไทย-พม่ายุคอารยะทูตไหล่บ่า,” สยามโพสต์ (18 มีนาคม 2539):4.

⁹⁴ เรื่องเดียวกัน.

⁹⁵ นิสรียา ทองกลีบ, “ความสัมพันธ์ไทย-พม่าในช่วงรัฐบาลนายชวน หลีกภัย สมัยที่ 2 (พ.ศ.2540-
2544),” (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 146-155.

“เพื่อบรรลุผลประโยชน์สูงสุดของชาติโดยยึดถือและเคารพพันธกรณีที่มีอยู่กับต่างประเทศตามสนธิสัญญา...รวมทั้งกฎบัตรสหประชาชาติและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.....

นโยบายต่างประเทศของ**รัฐบาลนายชวน หลีกภัย** แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ.2535

“รัฐบาลจะยึดมั่นในพันธกรณีที่มีอยู่กับต่างประเทศตามสนธิสัญญาต่างๆ.....รวมทั้งกฎบัตรสหประชาชาติและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.....

นโยบายต่างประเทศของ**รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา** แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ.2538

ข้อ 3.8 สร้างบทบาทนำในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ.....การยึดถือความถูกต้องเป็นธรรม และเคารพสิทธิมนุษยชน.....

นโยบายต่างประเทศของ**รัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ*** แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2539

ข้อ 4.1 เสริมสร้างสันติภาพ เสถียรภาพและความมั่นคงในเอเชียและสนับสนุนการสร้างสันติภาพของโลก

ข้อ 4.7 ขยายงานการส่งเสริมและเผยแพร่ประเทศไทยโดยเน้นความเป็นประชาธิปไตยและคุณค่าที่ติงามของสังคมไทยด้วยวิถีทางการทูต.....

นโยบายต่างประเทศของ**รัฐบาลนายชวน หลีกภัย สมัยที่ 2** แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2540

ข้อ 3.7 ร่วมมือบทบาทในเวทีระหว่างประเทศในด้านการคุ้มครองและส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน

* สำหรับนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลพลเอกชวลิต นั้นไม่ได้กล่าวถึงหลักการเคารพสิทธิมนุษยชนไว้อย่างชัดเจน แต่ในเนื้อหาของนโยบายที่ออกมานั้นก็แสดงถึงนัยยะในการเคารพหลักการนี้อยู่ในตัว

ส่วนรัฐบาลพม่าก็มีปรัชญาการเมืองหรือนโยบายการปกครองประเทศตามแนวทางของSLORC อยู่ 3 ประการ ดังนี้⁹⁶

1. เพื่อรักษาอำรงไว้ซึ่งการไม่แบ่งแยก
2. การไม่แบ่งแยกความเป็นเอกภาพของประเทศชาติ
3. การรักษาอำรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตย

จะเห็นได้ว่ารัฐบาลพม่ามีนโยบายการปกครองประเทศที่เน้นในเรื่องของการรักษาความเป็นเอกภาพในประเทศเป็นสำคัญ จึงไม่ต้องการให้มีกลุ่มการเมืองใดๆ แยกตัวออกไปจากการปกครองของรัฐบาลพม่าหรือทำตัวเป็นปรปักษ์กับอำนาจรัฐ อันจะส่งผลกระทบต่อเอกภาพทางการเมืองภายในประเทศ ด้วยความแตกต่างของจุดยืนด้านนโยบายของทั้งสองประเทศดังกล่าวนี้เองจึงก่อให้เกิดความขัดแย้งกันในทางปฏิบัติ เมื่อการรับผู้อพยพที่หนีภัยเข้ามาในเขตไทยด้วยเหตุผลทางมนุษยธรรมของฝ่ายไทยเมื่อช่วงต้นปีพ.ศ.2538 ถูกตีความหมายจากพม่าว่าเป็นการสนับสนุนฝ่ายต่อต้านรัฐบาลพม่า จนทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าในช่วงนั้นเป็นไปอย่างตึงเครียด และเหตุการณ์ดังกล่าวนี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้รัฐบาลพม่ามีคำสั่งให้ระงับการก่อสร้างสะพานมิตรภาพทั้งที่การก่อสร้างดำเนินไปเกือบเสร็จสมบูรณ์แล้ว โดยรัฐบาลพม่าได้นำปัญหาเขตแดนบริเวณใต้สะพานมิตรภาพมาเป็นข้ออ้างในการระงับการก่อสร้าง ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของฝ่ายไทยก็ได้รับดำเนินการแก้ไขปัญหาต่างๆ ตามข้อเรียกร้องของฝ่ายพม่า เพื่อให้มีการดำเนินการก่อสร้างสะพานต่อจากที่ค้างไว้ ซึ่งรายละเอียดในเรื่องนี้จะปรากฏอยู่ในหัวข้อ4.3.2 ก.

ต่อมาได้เกิดเหตุการณ์ที่ลูกเรือไทยไปทำการสังหารโหดลูกเรือพม่าบริเวณเกาะสองหรือวิคทอเรียพอยท์ ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับชายแดนจังหวัดระนอง เนื่องจากลูกเรือพม่าได้ไปร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ทางการพม่าว่าเรือประมงไทยได้หลบหนีภาษีปลาที่จับได้ในเขตสัมปทานน่านน้ำพม่า เป็นเหตุให้บริษัทประมงไทยที่ลูกเรือไทยสังกัดอยู่ดังกล่าวนั้นถูกยกเลิกสัมปทานประมง จึงได้สร้างความโกรธแค้นให้กับลูกเรือไทยจึงนำมาสู่การสังหารโหดลูกเรือพม่าในครั้งนั้น ดังนั้นรัฐบาลพม่าจึงมีคำสั่งให้มีการปิดด่านที่อำเภอเกาะสองอีกแห่งหนึ่ง เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ.2538⁹⁷ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ไทย-พม่าที่ตึงเครียดอยู่แล้วมีแนวโน้มที่จะเลวร้ายลงไปอีก สำหรับในเรื่องการ

⁹⁶ เฉลิมชัย เจริญสุข แส่น, "หลักนิยม: พล.อ.ตาน ช่วย ประธานสภาฟื้นฟูกฎหมายและความสงบเรียบร้อยแห่งรัฐ," รัฐสารภิรักษ์ 40 ฉบับที่4(ตุลาคม-ธันวาคม 2540), หน้า 44.

⁹⁷ พรพิมล ตริโซติ, ความสัมพันธ์ไทย-พม่ายุคปัจจุบัน, หน้า12.

แสวงหาผลประโยชน์แบบไม่ตรงไปตรงมาของนักธุรกิจไทยที่เข้าไปลงทุนทำธุรกิจในพม่าที่มีในรูปแบบ อาทิเช่น การตัดไม้เกินโควตาที่รัฐบาลพม่ากำหนดให้ การลักลอบเข้าไปทำการประมงในเขตพื้นที่นอกสัมปทาน แต่ที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจกับพม่ามากที่สุดก็คือ การลักลอบทำการค้ากับชนกลุ่มน้อยของนักธุรกิจไทยที่รัฐบาลพม่าเชื่อว่าเป็นแหล่งรายได้สำคัญที่ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้จะเอาไปใช้จ่ายซื้ออาวุธเพื่อมาต่อสู้กับรัฐบาลพม่าต่อไป

อย่างไรก็ดี แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าในช่วงต้นปีพ.ศ.2538 จะอยู่ในสถานะที่ตึงเครียดเป็นอย่างมาก แต่เมื่อมีการไปเยือนพม่าโดยผู้นำระดับสูงในรัฐบาลไทยก็ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองได้รับการปรับใหม่อีกครั้ง เริ่มจากการไปเยือนพม่าอย่างเป็นทางการของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ในช่วงเดือนกันยายน พ.ศ.2538 เพื่อหารือเกี่ยวกับการที่จะดำเนินการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าต่อจากที่ค้างอยู่⁹⁸ และที่สำคัญคือ การไปเยือนพม่าอย่างเป็นทางการของนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี ระหว่างวันที่ 17-18 มีนาคม พ.ศ.2539 ซึ่งถือเป็นนายกรัฐมนตรีไทยคนแรกในรอบ 16 ปีที่ไปเยือนพม่า⁹⁹ ซึ่งการมาเยือนพม่าของผู้นำไทยครั้งนี้มีผลทำให้รัฐบาลพม่ายอมเปิดด่านชายแดนที่ได้สั่งปิดไปในปีพ.ศ.2538 ทั้ง 3 จุด คือ ด่านแม่สอด-เมียวดี, ด่านแม่สาย-ท่าซี้เหล็ก, ด่านระนอง-เกาะสอง ทั้งนี้ผู้นำของทั้งสองฝ่ายยังได้เจรจากันในเรื่องความคืบหน้าในการแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณใต้สะพานมิตรภาพด้วย ซึ่งการไปเยือนพม่าของผู้นำไทยในครั้งนี้ได้ทำให้ปัญหาต่างๆ ในความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าในช่วงปีพ.ศ.2538 ทั้งปัญหาประมง ปัญหาชายแดน ปัญหาความหวาดระแวงของรัฐบาลพม่าที่มีต่อรัฐบาลไทยในเรื่องการสนับสนุนชนกลุ่มน้อย สามารถคลี่คลายลงได้ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่ากลับมาสู่บรรยากาศที่ดีอีกครั้ง

แม้ว่าในช่วงเดือนกันยายน 2528 - มกราคม พ.ศ.2539 ก่อนหน้าที่นายบรรหารจะเดินทางไปพม่า นั้น จะเกิดปัญหาในระดับท้องถิ่นเมื่อพม่าได้สร้างเขื่อนเรียงหินด้านฝั่งพม่าบริเวณจุดก่อสร้างสะพานมิตรภาพรูกัลลาลงมาในแม่น้ำเมย และยังสามารถสร้างหลักรอขึ้นในพื้นที่ด้านตรงข้ามอำเภอแม่สอดอีกหลายจุด¹⁰⁰ ซึ่งเป็นการละเมิดข้อตกลงที่ทั้งสองฝ่ายได้ทำร่วมกันไว้ในการ

⁹⁸ กองทัพบก, สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย, หน้า 57.

⁹⁹ “ไทย”, เอเชียรายปี(2540) (กรุงเทพมหานครสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 128.

¹⁰⁰ หน่วยงานทางทหาร, เอกสารประกอบการบรรยายสรุปสำหรับคณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดนตรวจภูมิประเทศและรับทราบข้อมูลในพื้นที่รับผิดชอบ, หน้า 6.

ประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค(RBC) ในปีพ.ศ.2537 ว่าจะยุติการสร้างหลักธรกก็ตาม โดยฝ่ายไทยก็ได้ทำการประท้วงในระดับท้องถิ่นอยู่หลายครั้ง แต่ด้วยเหตุที่ไทยต้องการปรับความสัมพันธ์กับพม่าที่อยู่ในสภาวะตึงเครียดมาตลอดปีพ.ศ.2538 ให้กลับคืนสู่สภาพปกติ ทำให้เรื่องดังกล่าวไม่ได้ถูกนำมาเป็นประเด็นในการเจรจาระดับประเทศระหว่างผู้นำรัฐบาลของทั้งสองฝ่าย

การที่ไทยและพม่าสามารถปรับความสัมพันธ์กันได้อีกครั้งเมื่อนายกรัฐมนตรีไทยไปเยือนพมานั้น มีส่วนทำให้การดำเนินการแก้ปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณใต้สะพานมิตรภาพเกิดความก้าวหน้าเพิ่มมากขึ้น เห็นได้จากมีการจัดตั้งคณะกรรมการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องเพื่อแสวงหาข้อยุติในปัญหาดังกล่าว แต่เนื่องจากฝ่ายพมายังไม่พอใจในการดำเนินการแก้ปัญหาเขตแดนใต้สะพานมิตรภาพของฝ่ายไทย ดังนั้นปัญหานี้จึงยืดเยื้อมาจนกระทั่งถึงรัฐบาลของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ที่เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในช่วงปลายปีพ.ศ.2539 โดยพลเอกชวลิตเป็นผู้นำรัฐบาลที่มีพื้นฐานของความเป็นนายทหารที่มีความสนิทสนมกับผู้นำระดับสูงของรัฐบาลทหารพม่า ทำให้การดำเนินนโยบายต่อพม่าของรัฐบาลชุดนี้ เป็นไปในลักษณะที่ใช้องค์การบริหารทำหน้าที่เป็นองค์การหลักในการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับพม่าในทุกๆ เรื่อง¹⁰¹ เห็นได้ชัดจากกรณีปัญหาการก่อสร้างสะพานมิตรภาพ ที่สามารถยุติลงได้ในรัฐบาลชุดนี้ ซึ่งความสำเร็จในการดำเนินการแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากการที่พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร ผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งมีความสนิทสนมเป็นส่วนตัวกับผู้นำระดับสูงของSLORC เป็นผู้แทนรัฐบาลไทยในการเจรจาทางยุติปัญหาเขตแดนไทย-พม่า จนทำให้รัฐบาลพมายอมให้มีการดำเนินการก่อสร้างสะพานต่อจนเสร็จสมบูรณ์ เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.2540 และได้ทำพิธีเปิดอย่างเป็นทางการในวันที่ 15 สิงหาคม ปีเดียวกัน¹⁰²

ทั้งนี้ยังได้มีการจัดประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-พม่า (JBC) ครั้งที่3 ระหว่างวันที่18-19 สิงหาคม พ.ศ.2540 ที่กรุงเทพฯ โดยมีนายพิทักษ์ อินทวิทย์นันท์ รัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงการต่างประเทศไทยและนายอู ยู่น ส่วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศพม่าเป็นประธานร่วมกัน สำหรับในการประชุมJBCสองครั้งแรกที่ผ่านมา ได้มีการพิจารณาปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นโดยพิจารณาแก้ปัญหาเร่งด่วนเป็นจุดๆไป แต่ในการประชุมครั้งนี้

¹⁰¹ “ไทย,”เอเชียรายปี(2541) (กรุงเทพฯ:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2541),หน้า 136.

¹⁰² กองทัพบก,สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย,หน้า70.

ไทยและพม่าได้วางหลักการใหม่ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาเขตแดน โดยที่ประชุมได้ตกลงกันให้มีการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนระหว่างกันตลอดแนวจากเหนือลงใต้ โดยแบ่งเส้นเขตแดนทั้งหมดออกเป็น 10 ตอน โดยในขั้นต้นให้ส่งชุดสำรวจออกดำเนินการ 2 ชุด ให้ชุดหนึ่งดำเนินการในส่วนเขตแดนทางบก และอีกชุดหนึ่งดำเนินการในส่วนเขตแดนในแม่น้ำ และได้ตกลงกันว่าบริเวณใดที่ไม่มีปัญหาให้ดำเนินการจัดทำหลักเขตแดนไปได้ บริเวณใดที่มีปัญหาให้ข้ามไปก่อน ซึ่งบริเวณที่ได้รับการเลือกให้มีการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนก่อน คือ ช่วงที่ 1 ได้แก่ บริเวณหลักอ้างอิงเขตแดนที่ 492 ถึงช่วงหลักเขตแดนที่ 16 และช่วงที่ 4 ได้แก่ บริเวณแม่น้ำเมยและห้วยวะเลย์ซึ่งเมื่อชุดสำรวจของทั้งสองฝ่ายได้สำรวจตลอดแนวเขตแดนแล้ว คณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-พม่าก็จะได้นำบริเวณที่มีปัญหามาหารือ และเจรจาต่อรองแก้ไขปัญหาในกรอบรวมต่อไป¹⁰³ นอกจากนี้ในการประชุม JBC ครั้งนี้ไทยและพม่ายังได้ตกลงที่จะทำการแลกเปลี่ยน MOU ระหว่างกัน ซึ่งใน MOU นั้นจะประกอบไปด้วยสนธิสัญญาต่างๆที่ใช้อ้างอิงในการปักปันเขตแดน นอกจากนี้ยังบอกถึงข้อกำหนดทางกฎหมายและวิธีการที่จะใช้ในการสำรวจและปักปันเขตแดน ซึ่งโดยสรุปแล้วเนื้อหาต่างๆที่บรรจุอยู่ใน MOU ก็คือ ข้อกำหนดต่างๆทางกฎหมายที่จะใช้ในการสำรวจและปักปันเขตแดนร่วมกันระหว่างทั้งสองฝ่าย และหลังจากได้ทำการแลกเปลี่ยน MOU ซึ่งกันและกันแล้ว ทั้งสองฝ่ายก็จะได้มาตกลงกันในรายละเอียดในการประชุม JBC ครั้งต่อไป

ทั้งนี้ทั้งสองฝ่ายยังได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับการบำรุงรักษาหลักอ้างอิงเขตแดนช่วงแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก โดยจัดทำหลักอ้างอิงเขตแดนจำนวน 492 คู่ไว้ในปีพ.ศ.2531 และปัจจุบันหลักอ้างอิงเขตแดนดังกล่าวได้สูญหายหรือถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องที่จะต้องรีบดำเนินการบำรุงรักษาหลักอ้างอิงเขตแดนดังกล่าวเป็นการเร่งด่วน* โดยผลการประชุม JBC ครั้งนี้ถือเป็นความก้าวหน้าที่สำคัญสำหรับความร่วมมือของทั้งสองประเทศในการแก้ไขปัญหาเขตแดน และเหตุผลส่วนหนึ่งที่ทำให้การประชุม JBC ครั้งนี้มีความราบรื่น ส่วนหนึ่งก็มาจากความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างไทยและพม่าในช่วงนี้ เห็นได้จากการเปิดสะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมยในเดือนเดียวกันนี้ ประกอบกับพม่าเพิ่งจะได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียนในเดือนกรกฎาคมที่ผ่านมา ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้ได้ช่วยเกื้อกูลให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายเป็นไปด้วยดี

¹⁰³ วิชัย วราศิริกุล, ปัญหาเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับพม่า, หน้า 13-15.

* ล่าสุดทั้งสองฝ่ายได้ส่งคณะเจ้าหน้าที่เทคนิคเข้าดำเนินการตรวจสอบและซ่อมแซมหลักอ้างอิงเขตแดนแล้ว เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2543

ถึงแม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าในช่วงรัฐบาลพลเอกชวลิตจะดำเนินไปด้วยดี แต่ทั้งสองฝ่ายก็ยังเผชิญกับประเด็นที่เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ระหว่างกันอยู่ โดยในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2540 ทหารพม่าได้นำเครื่องจักรมาขุดร่องน้ำในบริเวณพื้นที่ตรงข้ามวัดพระธาตุคอกช้างเผือกที่ยังเป็นปัญหาอยู่แต่ฝ่ายไทยไม่ยินยอม และเมื่อฝ่ายพม่ายังตั้งต้นที่จะขุดร่องน้ำต่อไป ฝ่ายไทยจึงต้องส่งกำลังทหารส่วนหนึ่งเข้าไปในพื้นที่ที่เป็นปัญหา โดยวัตถุประสงค์เพื่อบังคับให้พม่าหยุดดำเนินการใดๆ และเพื่อให้มีการเจรจาแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี¹⁰⁴ ซึ่งก็เป็นผลให้พม่าอมยุดิจการขุดร่องน้ำในที่สุด โดยรายละเอียดในเรื่องนี้จะอยู่ในหัวข้อ4.4.2 แต่เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าในระดับรัฐบาลยังดีอยู่ ทำให้ปัญหาดังกล่าวไม่ได้ถูกยกระดับมาเป็นปัญหาทางการเมืองระหว่างกัน

ต่อมาในปลายปีพ.ศ.2540 นายชวน หลีกภัย ได้รับเลือกให้เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นสมัยที่2 ซึ่งในช่วงเวลาเดียวกันนี้ได้เกิดปัญหาเขตแดนระหว่างไทยและพม่าอีกครั้งเนื่องจากทางฝ่ายไทยได้ให้บริษัทก่อสร้างของเอกชนไปทำการก่อสร้างเขื่อนบริเวณคอคอดแม่ น้ำเมยที่ถูกน้ำตัดขาดบริเวณบ้านแม่โกนเกน โดยไม่ได้ส่งรายละเอียดเกี่ยวกับการก่อสร้างให้ฝ่ายพม่าพิจารณา ก่อน ดังนั้นประธานTBCฝ่ายพม่าจึงยื่นบันทึกช่วยจำประท้วงต่อประธานTBCฝ่ายไทย เป็นผลให้ฝ่ายพม่าทำการโต้ตอบกลับด้วยการส่งรถขุดดิน 1 คัน พร้อมทหารจำนวนหนึ่งเข้ามาเพื่อที่จะขุดร่องน้ำบริเวณวัดพระธาตุคอกช้างเผือกในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ.2541 โดยพม่าอ้างว่าหากฝ่ายไทยทำการสร้างเขื่อนที่บ้านแม่โกนเกน ฝ่ายพม่าก็จะขุดร่องน้ำบริเวณพื้นที่พิพาทใกล้วัดพระธาตุคอกช้างเผือกเช่นกัน เมื่อเกิดเหตุการณ์โต้ตอบกันไปมาดังกล่าวขึ้น ซึ่งอาจจะลุกลามกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศได้ TBCของทั้งสองฝ่ายจึงได้มาพบปะเจรจากันที่เมืองเมียวดีเพื่อระงับความขัดแย้งในเบื้องต้น โดยได้ตกลงที่จะถอนกำลังทหารและเครื่องจักรออกจากพื้นที่ทั้งหมดเพื่อขอให้คณะกรรมการเทคนิคของทั้งสองฝ่ายเข้ามาตรวจสอบก่อนจึงจะดำเนินการต่อไป¹⁰⁵ ซึ่งรายละเอียดในเรื่องนี้อยู่ในหัวข้อ4.3.2 ข.

นอกจากนี้แล้วไทยและพม่ายังมีความขัดแย้งกันเรื่องการเปลี่ยนแปลงนโยบายในระดับภูมิภาคของกลุ่มสมาชิกอาเซียน เนื่องจากนายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยได้เสนอนโยบาย”ความสัมพันธ์อย่างยืดหยุ่น” (flexible engagement) ในการ

¹⁰⁴ หน่วยงานทางทหาร,เอกสารประกอบการบรรยายสรุปสำหรับคณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดนตรวจภูมิประเทศและรับทราบข้อมูลในพื้นที่รับผิดชอบ(กุมภาพันธ์ 2541),หน้า6-7.

¹⁰⁵ คณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน,รายละเอียดข่าวสารสำคัญเรื่องปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณบ้านแม่โกนเกน(กุมภาพันธ์ 2541),หน้า3.

ประชุมรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอาเซียนเมื่อกลางปีพ.ศ.2541 ซึ่งได้รับการปรับเปลี่ยนในภายหลังมาเป็นนโยบาย”การปฏิสัมพันธ์เชิงเกื้อหนุน” (enhanced interaction) โดยมีหลักการสำคัญคือ “ประเทศสมาชิกอาเซียนน่าจะหารือกันในประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อประเทศสมาชิกอื่นโดยรวม” ซึ่งถือเป็นการล้มเลิก”หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน” ที่ได้ใช้มาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่ม¹⁰⁶ ทำให้พม่าไม่พอใจไทยเป็นอย่างมากในเรื่องนี้ เพราะเกรงว่าจะถูกแทรกแซงทางการเมืองภายในของตน

ทั้งนี้ในช่วงปลายปีพ.ศ.2541ถึงต้นปีพ.ศ.2542 พม่าได้ก่อสร้างเขื่อนเรียงหินป้องกันตลิ่งแม่น้ำเมยพังเพิ่มเติมจากได้สะพานมิตรภาพขึ้นไปทางทิศเหนือ จนถึงขณะนี้เขื่อนดังกล่าวมีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 500-600 เมตรแล้ว โดยเขื่อนที่ฝ่ายพม่าสร้างขึ้นนี้เป็นการสร้างล่งล้ำเข้ามาในแม่น้ำเมย บางช่วงก็ได้ถมร่องน้ำลึกเดิมทำให้เกิดแผ่นดินใหม่เชื่อมกับแนวตลิ่งเดิมของแม่น้ำเป็นแนวยาว นอกจากนี้พม่ายังนำรถบรรทุกขนดินถมริมฝั่งแม่น้ำเมยและดูดยทรายกลางแม่น้ำเมยขึ้นมาถมตลิ่ง ซึ่งเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นฝ่ายไทยก็ได้ทำการประท้วงไปยังฝ่ายพม่าหลายครั้งแล้ว แต่ทางรัฐบาลพม่ากล่าวว่าการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งพังนี้เป็นเรื่องของบริษัทเอกชนพม่าเป็นผู้ดำเนินการเอง โดยจะใช้สถานที่ก่อสร้างอาคารพาณิชย์-บ่อนคาสิโน ของบริษัทเอเชียเวิลด์ จำกัด ที่เป็นธุรกิจเครื่องสำอาง¹⁰⁷ อย่างไรก็ตาม มีข้อมูลจากหน่วยงานฝ่ายไทยอ้างว่าเป้าหมายการก่อสร้างของฝ่ายพม่า คือ โรงแรมระดับ4ดาว โดยมีคนไทยร่วมถือหุ้นกับนายทหารระดับสูงของพม่า เพื่อจะทำโรงแรมนี้ให้เป็นกึ่งสถานที่พักและบ่อนคาสิโนขนาดกลาง¹⁰⁸

สำหรับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าได้ส่งผลกระทบต่อและเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการเจรจาแก้ปัญหาเขตแดนระหว่างกัน ดังเห็นได้จากการประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-พม่า(JBC) ครั้งที่4 ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่4-5 พฤษภาคม พ.ศ.2542 ณ กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า โดยมีหม่อมราชวงศ์สุขุมพันธุ์ บริพัตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทย¹⁰⁹ ซึ่งทางฝ่ายไทยได้จัดเตรียมเนื้อหาที่จะประชุมต่อเนื่องจากข้อตกลงที่ทั้งสองฝ่ายบรรลุร่วมกันในการประชุมJBCครั้งที่3ที่ว่า ”ไทยและ

¹⁰⁶ “ไทย,”เอเชียรายปี(2542) (กรุงเทพฯ:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2542),หน้า 110.อ้างจาก.มติชน(2 มกราคม 2542):18.

¹⁰⁷ “พม่ารุกน้ำเมย ทำแผ่นดินแล้ว 40ไร่ ทุ่มทำตลิ่งกลางน้ำ/ ใช้สร้างบ่อน,” ประชาชาติธุรกิจ (24 เมษายน 2542), หน้า

¹⁰⁸ “พม่ายึดน้ำเมย แผ่นดินกันไทยผ่นน้ำเข้าบ้าน,” กรุงเทพธุรกิจ (10 เมษายน 2542),หน้า2.

¹⁰⁹ วิชัย วราศิริกุล,ปัญหาเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับพม่า,หน้า15.

พม่าได้ตกลงกันให้มีการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนระหว่างกันตลอดแนวจากเหนือลงใต้ โดยแบ่งเส้นเขตแดนทั้งหมดออกเป็น 10 ตอน ซึ่งบริเวณที่ได้รับคัดเลือกให้มีการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนก่อน คือ ช่วงที่1ได้แก่ บริเวณหลักอ้างอิงเขตแดนที่ 492 ถึงช่วงหลักเขตแดนที่16 และช่วงที่4ได้แก่ บริเวณแม่น้ำเมยและห้วยวะเลย์” แต่ปรากฏว่าในการประชุมJBCครั้งที่4นี้ ที่ย่างกุ้ง พม่ากลับเสนอให้บรรจุหลักการเกี่ยวกับ”การพรรณนาเขตแดนร่วมกันโดยละเอียด (general description of boundary alignment) เพิ่มลงไปในMOU เพื่อเป็นกรอบทางกฎหมายในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไทย-พม่าตลอดแนว โดยหลักการใหม่ที่พม่าเสนอมานั้นมีสาระคือ ให้เจ้าหน้าที่เทคนิคของทั้งสองฝ่ายมาทำการพรรณนาเขตแดนอย่างละเอียดร่วมกันบนโต๊ะเจรจาให้ตรงกันก่อน เช่น เส้นเขตแดนจะลากผ่านหมู่บ้าน ก. ไปยังหมู่บ้าน ข. และลากต่อไปยังหมู่บ้าน ค. เป็นต้น เพื่อเป็นการกำหนดรายละเอียดให้ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จริงดำเนินการปักปันเขตแดนได้สะดวก แต่ถ้าบนโต๊ะเจรจานั้นมีจุดไหนที่ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นไม่ตรงกันก็จะส่งเจ้าหน้าที่ไปสำรวจพื้นที่จริงเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงร่วมกัน จากนั้นก็เอาข้อเท็จจริงที่ได้กลับมาเจรจากันต่อบนโต๊ะเจรจา จนกระทั่งสามารถพรรณนาเขตแดนร่วมกันได้หมดตลอดแนวเขตแดน หลังจากนั้นก็ให้ส่งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานลงไปดำเนินการปักปันเขตแดนในพื้นที่จริงตามแนวทางที่ได้มีการเจรจากันไว้แล้วบนโต๊ะเจรจา¹¹⁰ แต่ฝ่ายไทยไม่อาจยอมรับหลักการใหม่ที่ฝ่ายพม่าเสนอมาได้เพราะเกรงว่าการรับหลักการใหม่นี้ อาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาในMOU กรณีที่ผลการสำรวจเขตแดนใหม่ร่วมกันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาของสนธิสัญญาเดิมที่บรรจุอยู่ในMOU¹¹¹ ซึ่งตามหลักกฎหมายของไทยนั้นการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาต่างๆในMOUจะต้องผ่านความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อน ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ยุ้งยากในทางปฏิบัติเพราะถ้าไทยรับหลักการใหม่นี้มาแล้วแต่ในภายหลังรัฐสภาไม่เห็นชอบด้วย ก็จะเป็นการสูญเสียในสิ่งที่ได้ทำลงไป และที่สำคัญคือเรื่องเขตแดนนั้นถือเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหวมาก ถ้าเกิดความผิดพลาดใดๆขึ้นมาอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลนั้นๆได้ จากที่กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นว่าข้อเสนอนี้ใหม่ของฝ่ายพม่าเป็นการหักล้างผลการประชุมJBCครั้งที่3 ที่ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงร่วมกันว่าจะให้มีการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนระหว่างกันตลอดแนวจากเหนือลงใต้ ด้วยเหตุนี้ฝ่ายไทยจึงไม่ตอบรับหลักการใหม่ที่ฝ่ายพม่าเสนอมานี้ ทำให้การเจรจาแก้ปัญหาเขตแดนในครั้งนี้ไม่มีความก้าวหน้าเท่าที่ควร

¹¹⁰ สัมภาษณ์วิชาการ บุญภักดี, กองเขตแดนระหว่างประเทศ กรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหม, 5 เมษายน 2546.

¹¹¹ สัมภาษณ์เชิดชู รักตะบุตร, เจ้าหน้าที่การทูต8 กองเขตแดน กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ, 26 มกราคม 2546.

4.3.2 การแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณแม่น้ำเมย โดยแยกตาม สภาพปัญหา

เนื่องจากเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำเมยนั้นมีความยาวถึง 389 กิโลเมตร ทั้งยังมีปัญหาหลายประการเชื่อมโยงกันอยู่ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เกิดจากลักษณะตามธรรมชาติของแม่น้ำและปัญหาที่เกิดจากมนุษย์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ประกอบกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่ปีพ.ศ.2531เมื่อพม่ามีนโยบายเปิดประเทศรับการลงทุนจากต่างชาติ มีส่วนทำให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาแม่น้ำเมยในช่วงที่ผ่านมายังไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ด้วยเหตุนี้จึงขอกล่าวถึงรายละเอียดในการดำเนินการแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำเมย โดยจะแยกตามสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

ก. การแก้ไขปัญหาบริเวณใต้สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย

โครงการการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย เป็นแนวคิดริเริ่มของฝ่ายไทยที่ต้องการเชื่อมการคมนาคมขนส่งระหว่างอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก กับเมืองเมียวดีของพม่าให้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น เพื่อรองรับกับปริมาณการค้าระหว่างไทยกับพม่าที่มีเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ (โปรดดูตารางแสดงมูลค่าการส่งออก-นำเข้าการค้าชายแดนไทย-พม่า ด้านจังหวัดตาก ปีพ.ศ.2531-2534 ในบทที่3) นับแต่พม่ามีนโยบายเปิดประเทศตั้งแต่ปีพ.ศ.2531 เป็นต้นมา โดยการก่อสร้างสะพานได้เริ่มต้นในช่วงปลายปีพ.ศ.2537 และมีการดำเนินการก่อสร้างมาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ.2538¹¹² ฝ่ายพม่าได้ขอให้ไทยหยุดก่อสร้างสะพานเนื่องจากไทยกับพม่ามีปัญหาข้อพิพาทกันเรื่องเขตแดนในแม่น้ำเมย บริเวณพื้นที่ที่มีการก่อสร้างสะพานมิตรภาพฯ

หลังจากพม่าขอให้ฝ่ายไทยหยุดดำเนินการก่อสร้างสะพานมิตรภาพแล้วก็ขอให้ไทยดำเนินการแก้ไขใน 5 ประเด็น ทั้งนี้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องของฝ่ายไทยทั้งหมดได้รับดำเนินการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น เพื่อให้การก่อสร้างสะพานมิตรภาพสามารถดำเนินต่อไปได้ ดังนี้คือ¹¹³

¹¹² ธรรมรัตน์ ทองเรือง, กะเหรี่ยงฉนวนหรือชนวนสงครามไทย-พม่ายุคใหม่ (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ธารบัวแก้ว, 2543), หน้า 100.

¹¹³ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า (พฤศจิกายน 2540), หน้า 134-135.

1. ดำเนินการขุดดินที่ถมอยู่ในลำน้ำระหว่างการก่อสร้างสะพานฯ ออก
2. ให้ย้ายสะพานเหล็กชั่วคราวออก
3. ให้ขนย้ายหินขนาดใหญ่ที่ถมอยู่ริมน้ำด้านฝั่งไทยออก
4. เนื่องจากมีการถมดินบริเวณฝั่งไทย เพื่อใช้เป็นสถานที่ขายสินค้า จึงให้มีการขนย้ายดินดังกล่าวออกไป พร้อมทั้งตกแต่งสภาพลำน้ำให้เหมือนเดิม
5. รื้อถอนบ้านหรืออาคารในฝั่งไทย ที่ได้ก่อสร้างขึ้นมาในแม่น้ำเมย

นอกจากนี้พม่ายังแจ้งว่าเคยมีเกาะ 1 เกาะ อยู่ในแม่น้ำเมยตรงพื้นที่ที่มีการก่อสร้างสะพาน แต่เนื่องจากในปี พ.ศ. 2532 ฝ่ายไทยได้นำดินไปถมร่องน้ำที่อยู่ระหว่างเกาะกับฝั่งไทย เป็นผลให้เกาะกลายเป็นผืนแผ่นดินที่ติดกับฝั่งไทยในที่สุด ฝ่ายพม่าจึงต้องการให้เกาะดังกล่าวกลับสู่สถานะเดิมโดยให้ปรับร่องน้ำในทั้งสองด้านของแม่น้ำเพื่อที่เกาะแบบเดิมจะเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งและให้ถือว่าเป็น "ดินแดนที่ยังไม่เป็นของฝ่ายใด" (no man's land)

ในระยะแรกที่เกิดปัญหาขึ้นนั้นกระทรวงการต่างประเทศได้แต่งตั้งคณะทำงานหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพื้นที่บริเวณที่มีการก่อสร้างสะพาน เพื่อจัดทำารสรุปข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริงของปัญหาทั้งหมดเสนอต่อกระทรวงการต่างประเทศ ให้ใช้เป็นข้อมูลประกอบการเจรจากับฝ่ายพม่า ต่อมาในเดือนกันยายน ปีเดียวกันนั้น พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม ได้เดินทางเยือนพม่า และได้หารือกับผู้นำพม่าเกี่ยวกับการดำเนินการก่อสร้างสะพานต่อจากที่ค้างอยู่ โดยทั้งสองฝ่ายมีมติให้คณะกรรมการดำเนินการสร้างสะพานซึ่งเป็นคณะกรรมการชุดที่ได้ตั้งเอาไว้ก่อนหน้านี้ ได้ร่วมประชุมกับคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ของทั้งสองฝ่าย และหลังจากกลับจากพม่าพลเอกชวลิต ได้เชิญหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องของไทยเข้าประชุมเพื่อรับทราบสถานการณ์ โดยที่ประชุมได้กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ 3 ประการคือ¹¹⁴

1. ให้กระทรวงการต่างประเทศประสานกับรัฐบาลพม่าเพื่อเชิญคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง (ฝ่ายพม่า) มาประชุมและตรวจสอบเส้นเขตแดน บริเวณพื้นที่ก่อสร้างสะพาน มิตรภาพ ร่วมกับฝ่ายไทย

2. ให้คณะอนุกรรมการด้านเทคนิคทำการประสานงานกับฝ่ายพม่า เพื่อให้กรมทางหลวงได้ดำเนินการก่อสร้างสะพานต่อไป

¹¹⁴ กองทัพบก, สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย, หน้า 57.

3. ให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณารื้อถอนอาคารและสิ่งก่อสร้างบริเวณพื้นที่ที่มีปัญหา

สำหรับการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นนั้น รัฐบาลไทยได้สั่งให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณารื้อถอนอาคารและสิ่งก่อสร้างบริเวณพื้นที่ที่มีปัญหาทั้งหมด โดยฝ่ายปกครองอำเภอแม่สอดได้ทำการย้ายแผงลอยทั้งหมดไปตั้งบริเวณใกล้จุดเลี้ยวกลับรถใต้สะพานมิตรภาพฝั่งไทย¹¹⁵

ต่อมาเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2538 กระทรวงกลาโหมได้แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยมีพลเอกเชษฐา ฐานะจาโร รองผู้บัญชาการทหารบกเป็นประธาน ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวมีภารกิจหลักคือ การหาข้อยุติร่วมกันกับฝ่ายพม่าเกี่ยวกับการสร้างสะพานมิตรภาพและภารกิจรองลงมา คือ การปักปันเขตแดน โดยในวันเดียวกันนั้นเอง คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงของทั้งสองฝ่ายได้มาพบปะหารือกันที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตากและได้ทำการตรวจสอบพื้นที่บริเวณสะพานร่วมกันแต่ยังไม่ได้ข้อยุติจากฝ่ายพม่าว่าไทยจะต้องดำเนินการอย่างไร พม่าจึงจะยินยอมให้ดำเนินการก่อสร้างสะพานต่อไป¹¹⁶

แต่เมื่อนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี มีกำหนดการที่จะเดินทางไปเยือนพม่าในเดือนมีนาคม พ.ศ.2539 จึงได้สั่งการให้หน่วยงานฝ่ายไทยชุดร่อนน้ำให้แล้วเสร็จก่อนจะถึงกำหนดวันเดินทางไปเยือนพม่า กระทรวงมหาดไทยจึงจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อดำเนินการปรับปรุงสภาพพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำเมย อำเภอแม่สอด โดยมีกรรมการจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องอีกจำนวนหนึ่งทำหน้าที่ดำเนินการด้านเทคนิคเพื่อการปรับปรุงสภาพพื้นที่ดังกล่าว ทั้งนี้ฝ่ายไทยได้เริ่มทำการชุดร่อนน้ำในวันที่ 7 มีนาคม ปีเดียวกัน โดยอาศัยใช้ภาพถ่ายทางอากาศของปี พ.ศ.2532¹¹⁷ เป็นหลักฐานในการชุดร่อนน้ำให้กลับคืนสู่สภาพใกล้เคียงกับสภาพเดิมก่อนที่ไทยจะถมดินลงในแม่น้ำเมย ในที่สุดฝ่ายไทยได้ทำการชุดร่อนน้ำจนเสร็จเรียบร้อยก่อนที่นายกรัฐมนตรีไทยจะไปเยือนพม่าอย่างเป็นทางการ ในช่วงวันที่ 17-19 มีนาคม พ.ศ.2539 ตามคำเชิญของพลเอกอาวุโส ตาน ฉ่วย ประธาน SLORC และนายกรัฐมนตรีของพม่า ซึ่งผู้นำของทั้งสองฝ่ายเห็นชอบให้มีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบการชุดร่อนน้ำบริเวณสะพานที่ฝ่ายไทยได้ดำเนินการปรับปรุงสภาพไปแล้ว โดยมีอธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย

¹¹⁵ เรื่องเดียวกัน.

¹¹⁶ กองทัพบก, สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย, หน้า58.

¹¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า59-60.

กระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายเป็นประธานร่วมกันและได้ออกแถลงการณ์ร่วมกันว่า อนุมติให้คณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-พม่าดำเนินการสำรวจและปักปันเขตแดนตลอดแนวโดยเร็วที่สุดบนพื้นฐานของความตกลงต่างๆที่มีอยู่ ยกเว้นบริเวณที่ได้ปักปันแล้วตามบันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับเส้นเขตแดนคงที่บริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก¹¹⁸

ต่อมาในวันที่ 26 มีนาคม ปีเดียวกัน นายจรัส พัวช่วย รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในฐานะประธานคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พม่า(ฝ่ายไทย) ได้แต่งตั้งคณะกรรมการการดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบการชุดร่องน้ำบริเวณใต้สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย (ฝ่ายไทย) โดยมีนายสมบุญธรรม เสงี่ยมบุตร อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย เป็นประธานอนุกรรมการ ซึ่งจะมีหน้าที่ตรวจสอบการชุดร่องน้ำร่วมกับพม่า และเจรจากับฝ่ายพม่าเพื่อชี้แจงแนวปรับแต่งการชุดร่องน้ำ รวมทั้งประสานงานและให้คำแนะนำแก่คณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อดำเนินการปรับสภาพพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำเมย ที่ได้รับการแต่งตั้งมาก่อนหน้านี้ หลังจากนั้นในช่วงวันที่ 4-5 เมษายน พ.ศ.2539 อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมายของไทยและพม่าได้เดินทางไปตรวจสอบผลการชุดร่องน้ำและร่วมประชุมคณะกรรมการด้านเทคนิคไทย-พม่า ที่แม่สอดติดกับ เมียวดี¹¹⁹ ผลการประชุมสรุปว่าฝ่ายพม่าต้องการให้ไทยปรับสภาพร่องน้ำตามภาพถ่ายทางอากาศของปีพ.ศ.2532 ซึ่งฝ่ายไทยได้แจ้งว่าได้ดำเนินการตามข้อตกลงทุกอย่างที่พม่าต้องการและเป็นไปตามที่นายกรัฐมนตรีทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันไว้แล้ว จึงเห็นว่าสมควรจะได้มีการก่อสร้างสะพานมิตรภาพต่อไป แต่ฝ่ายพม่ากลับไม่ยอมตกลงและขอให้กรรมการเทคนิคทั้งสองฝ่ายได้ดำเนินการสำรวจตรวจสอบพื้นที่เกาะกลางน้ำโดยพม่าได้เปรียบเทียบจากแผนที่ที่เตรียมมาว่าสภาพพื้นที่มีลักษณะใกล้เคียงกับที่ฝ่ายไทยได้แก้ไขให้ไว้แล้วหรือไม่ จากนั้นจึงเสนอผลการตรวจสอบให้ประธานคณะกรรมการตรวจสอบการแก้ไขการชุดร่องน้ำที่ติดกับเกาะกลางแม่น้ำเมยของแต่ละฝ่ายทราบ ผลการตรวจสอบปรากฏว่าพื้นที่เกาะตามหลักฐานภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ.2532 มีขนาด 18 เอเคอร์ แต่เมื่อตรวจสอบแล้วพบว่าพื้นที่เกาะที่ฝ่ายไทยชุดนั้น มีเพียง 15 เอเคอร์ จึงเท่ากับว่าพื้นที่เกาะขาดหายไป 3 เอเคอร์¹²⁰ นอกจากนี้แล้วพม่าได้แจ้งว่ายังไม่พอใจกับการชุดร่องน้ำของฝ่ายไทยคือ บริเวณทางน้ำเข้านั้นชุดตื้นไปและยังมีก้อนหินขนาดใหญ่กีดขวางทางน้ำอยู่ (ดังภาพที่ 10) หลังจากนั้นคณะกรรมการฝ่ายพม่าได้นำร่างบันทึกช่วยจำมาให้คณะกรรมการฝ่ายไทยลงนามยอมรับผลการประชุมและการตรวจสอบการ

¹¹⁸ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า , หน้า 120.

¹¹⁹ กองทัพบก, สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย, หน้า 60-61.

¹²⁰ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า , หน้า 137-138.

ชุดร่อนน้ำเกาะทรายกลางแม่น้ำเมยในครั้งนี้ แต่ประธานกรรมการฝ่ายไทยตรวจสอบแล้วพบว่าในร่างบันทึกความเข้าใจนั้นไม่มีข้อตกลงที่จะให้ก่อสร้างสะพานมิตรภาพต่อจากที่ค้างไว้¹²¹ ฝ่ายไทยจึงไม่ยอมลงนาม ซึ่งจากเหตุการณ์ในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าฝ่ายพม่าขาดความจริงจังในการแก้ไขปัญหาการก่อสร้างสะพานที่ค้างอยู่ มุ่งเพียงแต่จะตรวจสอบพื้นที่ร่อนน้ำและเกาะในแม่น้ำเมยโดยไม่มีการประชุมประนีประนอมประแก้ปัญหาาร่วมกัน เฉกเช่นเพื่อนบ้านที่ดีพึงกระทำกัน ทั้งที่ในตอนประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค(RBC)ครั้งที่12 ที่ประเทศพม่า ระหว่างวันที่19-22 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2539 ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นร่วมกันว่าเมื่อทำการปรับสภาพริมฝั่งแม่น้ำเมยได้ประมาณร้อยละ20แล้ว ฝ่ายพม่าจะยอมให้ฝ่ายไทยเริ่มทำการก่อสร้างสะพานมิตรภาพต่อไปได้¹²² แต่เมื่อฝ่ายไทยได้ดำเนินการแก้ไขและปรับสภาพร่อนน้ำในแม่น้ำเมยไปบางส่วนแล้ว พม่ากลับไม่ทำตามข้อตกลงดังกล่าว*

กระทรวงการต่างประเทศไทยจึงได้ทำหนังสือรายงานนายกรัฐมนตรีให้ทราบความคืบหน้าในการแก้ปัญหาพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเมย พร้อมกับเสนอความเห็นที่ฝ่ายไทยอาจจะทำตามข้อเรียกร้องของพม่าด้วยการขุดปรับบริเวณปากทางเขาร่อนน้ำที่ขุดใหม่ให้ลึกขึ้นและทำการย้ายก้อนหินที่อยู่ในบริเวณปากทางเขาร่อนน้ำที่ขุดใหม่ แต่ก่อนที่จะดำเนินการดังกล่าวฝ่ายไทยจะต้องทำการอนุรักษ์ตลิ่งฝั่งไทยในบริเวณดังกล่าวก่อน โดยสร้างเขื่อนหินถาวรตรงบริเวณทางเข้าของร่อนน้ำ เนื่องจากในช่วงเดือนกันยายน พ.ศ.2538 - มกราคม พ.ศ.2539 พม่าได้ทำการสร้างหลักกรอขึ้นบริเวณตรงข้ามกับปากทางร่อนน้ำที่ไทยจะขุด บริเวณตรงข้ามอำเภอแม่สอด จำนวน 39 หลักกรอ ใน 9 พื้นที่¹²³ นอกจากนี้ยังได้สร้างเขื่อนเรียงหินรูล้ำลงมาในแม่น้ำเมย 5-15 เมตร ซึ่งจะผลึกให้ กระแสน้ำไหลพุ่งเข้ามาในร่อนน้ำที่ไทยขุดอย่างแรง ซึ่งจะเป็นผลให้ตลิ่งฝั่งไทยเกิดความเสียหาย โดยนายกรัฐมนตรีเห็นชอบตามที่กระทรวงการต่างประเทศเสนอและอนุมัติให้กระทรวงการต่างประเทศเจรจากับฝ่ายพม่า พร้อมกับมีคำสั่งให้สำนักงบประมาณจัดสรรงบอุด

¹²¹ กองทัพบก,สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย ,หน้า138.

¹²² สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม ,การปฏิวัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า ,หน้า135.

* แต่จากมุมมองของทางฝ่ายพม่า นั้น การที่ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงในการประชุมเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2539 นั้นอาจจะเนื่องมาจากความไม่ไว้วางใจที่พม่ามีต่อไทยเนื่องจากถ้าอนุโลมให้ไทยสร้างสะพานต่อไปโดยไม่มีการแก้ไขปัญหาต่างๆให้ถูกต้องทั้งหมด ฝ่ายไทยอาจจะถ่วงการแก้ปัญหาด้วยการอ้างเหตุผลต่างๆได้

¹²³ หน่วยงานทางทหาร,เอกสารประกอบการบรรยายสรุปสำหรับคณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดนตรวจภูมิประเทศและรับทราบข้อมูลในพื้นที่รับผิดชอบ(กุมภาพันธ์ 2541),หน้า 6.

เงินให้กรมโยธาธิการ เพื่อที่จะสร้างเขื่อนรักษาตลิ่งของไทย แล้วจึงย้ายก้อนหินบริเวณปากทางเข้าของร่องน้ำที่ขุดใหม่ออก¹²⁴

ต่อมากระทรวงการต่างประเทศได้สั่งการให้สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงย่างกุ้ง ทาบตามฝ่ายพม่าให้ส่งคณะเจ้าหน้าที่เทคนิคมาพบปะกันอีกครั้ง แต่ฝ่ายพม่าได้แจ้งกลับเป็นการภายในว่าจะไม่ส่งคณะเจ้าหน้าที่เทคนิคมาพบฝ่ายไทย จนกว่าจะได้ดำเนินการปรับปรุงสภาพร่องน้ำตามที่พม่าต้องการ ดังนั้นในวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ.2539 พลเอกวิโรจน์ แสงสนิท ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทย-พม่า ได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาพื้นที่ริมแม่น้ำเมย ประสานกับพม่าเพื่อขอภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ. 2532 ของพม่ามาให้กรมแผนที่ทหารเปรียบเทียบกับแผนที่ร่องน้ำของพม่า ซึ่งเขียนจากภาพถ่ายทางอากาศชุดเดียวกันและต่อมาได้มีการจัดประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคไทย-พม่า (RBC) ครั้งที่ 13 ระหว่างวันที่ 18-21 มิถุนายน พ.ศ.2539 ที่จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งฝ่ายไทยได้เจรจากับพม่าเรื่องปัญหาการขุดร่องน้ำอีกครั้งแต่ไม่สามารถตกลงกันได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากทางฝ่ายไทยยังไม่ได้ดำเนินการใดๆตามข้อเรียกร้องของพม่า ทำให้ไม่มีความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหา¹²⁵

ในช่วงต้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2539 ศูนย์อำนวยการร่วม 103 ศอกร. กองบัญชาการทหารสูงสุด ได้เชิญผู้แทนหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องร่วมประชุมหารือเพื่อกำหนดแนวทางแก้ปัญหาการขุดร่องน้ำบริเวณสะพานมิตรภาพฯ ซึ่งการประชุมสรุปได้ว่า การขุดร่องน้ำตามหลักฐานที่ฝ่ายพม่าเสนอให้ไทยพิจารณานั้น จากการศึกษาโดยละเอียดขั้นต้นเห็นว่าไม่มีผลกระทบต่อแนวฝั่งและที่ดินของราษฎรไทยและเห็นว่าควรสร้างเขื่อนเสริมตลิ่งริมฝั่งไทยเพื่อป้องกันน้ำกัดเซาะในระยะยาว โดยมีการกำหนดแนวทางปฏิบัติเพิ่มเติม ได้แก่ จัดผู้แทนจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องสำรวจแนวและระดับของร่องน้ำที่จะดำเนินการขุด ยึดตามหลักฐานที่พม่าเสนอ มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติการขุดร่องน้ำและการก่อสร้างสะพาน เพื่อเสนอให้ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งเป็นผู้บัญชาการกองอำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทย-พม่าพิจารณา¹²⁶

ต่อมา นายอานวย วีระวรรณ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย ได้เดินทางไปเยือนย่างกุ้งระหว่างวันที่ 2-7 สิงหาคม พ.ศ.2539 เพื่อประชุมคณะ

¹²⁴ กองทัพบก, สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย, หน้า 61-62.

¹²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 62-63.

¹²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

กรรมวิธีการร่วมไทย-พม่า (Joint Commission :JC) ครั้งที่ 3 และได้มีการนำปัญหาพื้นที่ได้สะพานมิตรภาพฯ มาเป็นประเด็นสำคัญในการเจรจา โดยฝ่ายไทยได้แจ้งให้พม่าทราบว่าไทยจะดำเนินการอนุรักษ์ตลิ่งฝั่งไทยเสียก่อน แล้วจึงจะทำการขนย้ายก้อนหินขนาดใหญ่ที่ขวางทางเข้าออกร่องน้ำออก และปรับแนวร่องน้ำให้เป็นไปตามหลักฐานที่ฝ่ายพม่าเสนอมา นอกจากนี้ฝ่ายไทยร้องขอให้พม่ารับปากว่าเมื่อไทยดำเนินการดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว พม่าจะตกลงให้มีการก่อสร้างสะพานต่อและให้มีการรื้อถอนหลักกรตลอดจนแนวเขื่อนที่พม่าได้สร้างลำน้ำเมยบริเวณสะพานออกด้วย แต่พม่าปฏิเสธที่จะรับปากไทยในเรื่องดังกล่าว

ในวันที่ 6 พฤศจิกายน ปีเดียวกัน พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร ผู้บัญชาการทหารบก ได้เดินทางไปเยือนพม่าและพบปะหารือกับผู้นำของฝ่ายพม่า เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาการชะงักงันในการก่อสร้างสะพานมิตรภาพฯ หลังจากนั้นในวันที่ 11-14 ธันวาคม พ.ศ.2539 คณะกรรมการ RBC ได้จัดประชุม RBC ครั้งที่ 14 ที่เมืองตองยี รัฐฉาน สหภาพพม่า โดยฝ่ายไทยได้แจ้งว่าพร้อมที่จะดำเนินการปรับแต่งร่องน้ำที่ขุดใหม่และเสนอขอให้พม่าส่งคณะกรรมการเทคนิคมาชี้แนวที่ต้องการให้ปรับร่วมกับฝ่ายไทย ซึ่งฝ่ายพม่าก็รับว่าจะนำข้อเสนอดังกล่าวแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ระดับสูงต่อไป ต่อมาเมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ.2540 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้แต่งตั้งให้นายอุดร ตันติสุนทร เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อดำเนินการปรับสภาพพื้นที่พิพาทบริเวณริมแม่น้ำเมย อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำ ประสานการดำเนินงานร่วมระหว่างคณะกรรมการเฉพาะกิจฝ่ายไทยและพม่าในการดำเนินการแก้ปัญหาพื้นที่พิพาทให้บรรลุผลสำเร็จ ทั้งนี้พลเอกเชษฐาได้เสนอตัวต่อรัฐบาลไทยที่จะเป็นผู้เจรจากับพลเอกหม่อง เอรองประธาน SLORC และผู้บัญชาการทหารบกพม่า ในการแก้ปัญหาการก่อสร้างสะพานด้วยตนเอง ซึ่งก็ได้รับการตอบรับในเวลาต่อมาเมื่อพลเอกมงคล อัมพรพิสิฏฐ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งมีหนังสือถึงพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ.2540 ให้มอบหมายให้พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร เป็นตัวแทนรัฐบาลไทยในการเจรจากับพม่าเกี่ยวกับปัญหาเขตแดนไทย-พม่า โดยนายกรัฐมนตรีได้มีบัญชาตามที่เสนอมา¹²⁷ ซึ่งหลังจากได้รับมอบอำนาจจากนายกรัฐมนตรีให้เป็นผู้แทนรัฐบาลไทยในการแก้ปัญหาการก่อสร้างสะพานอย่างเป็นทางการแล้ว พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร ผู้บัญชาการทหารบก ได้จัดประชุมผู้แทนส่วนราชการต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับฟังข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาพื้นที่บริเวณสะพานมิตรภาพฯ สำหรับเตรียมการในการพบปะเจรจากับพลเอกหม่อง เอร ในโอกาสต่อไป และหลังจากเสร็จสิ้นการประชุมในครั้งนี้ พลเอกเชษฐา ได้ส่งผู้แทนฝ่ายไทย

¹²⁷ กองทัพบก, สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย, หน้า 64-65.

เดินทางไปพม่าเพื่อขอรับทราบถึงปัญหาและทัศนะของฝ่ายพม่าต่อการก่อสร้างสะพาน โดยผู้แทนของทั้งสองฝ่ายจะนำข้อมูลที่ได้จากการพบปะเจรจาในครั้งนี้ รายงานให้ผู้บังคับบัญชาของแต่ละฝ่ายทราบ เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน และมีการนัดหมายไว้ว่าพลเอกหม่อง เอ และพลเอกเชษฐา พบปะกันในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2540¹²⁸

ในส่วนของกระทรวงการต่างประเทศนั้น นายพิทักษ์ อินทวิทย์นันท์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศและประธานคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พม่า (ฝ่ายไทย) ได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบการขุดร่องน้ำบริเวณสะพานมิตรภาพ (ฝ่ายไทย) เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2540 เพื่อตรวจสอบการขุดร่องน้ำร่วมกับฝ่ายพม่าและเจรจากับพม่าเพื่อชี้แจงปรับแต่งการขุดร่องน้ำ พร้อมกับประสานงานและให้คำแนะนำแก่ส่วนราชการที่เป็นผู้ปฏิบัติงานในการดำเนินการปรับแต่งร่องน้ำ¹²⁹

เมื่อถึงกำหนดนัดพบปะเจรจาระหว่างพลเอกเชษฐา สุานะจาโรกับพลเอกหม่อง เอ ในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2540 นั้นทั้งสองฝ่ายได้ร่วมหารือกันเรื่องปัญหาตามแนวชายแดนไทย-พม่า รวมถึงปัญหาการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า และได้ตกลงให้คณะกรรมการชายแดนไทย-พม่าจัดการเจรจากันเกี่ยวกับปัญหาการก่อสร้างสะพานและการขุดร่องน้ำบริเวณใต้สะพานมิตรภาพในวันที่ 4 มีนาคม ปีเดียวกัน ที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยบรรยากาศในการประชุมเป็นไปด้วยดีเนื่องจากฝ่ายพม่าพอใจกับแนวทางการแก้ปัญหาเกี่ยวกับปัญหาร่องน้ำเมยและปัญหาแนวเขตแดนที่ไทยยึดภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ.2532 เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาเขตแดนใต้สะพานมิตรภาพฯ ซึ่งหลังจากกลับจากการเยือนพม่า พลเอกเชษฐา สุานะจาโร ผู้บัญชาการทหารบก ในฐานะประธานในการแก้ปัญหาการก่อสร้างสะพานมิตรภาพ ได้เรียกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเข้าประชุมเพื่อมอบนโยบายการดำเนินการให้มีการประชุมกับฝ่ายพม่า ให้สามารถสร้างสะพานต่อไปจนสำเร็จ เนื่องจากได้มีการประสานกับพลเอกหม่อง เอ รองประธาน SORC และผู้บัญชาการทหารบก รวมทั้งพลโทชิน ยูนต์ เลขาธิการคนที่ 1 ของ SORC ไว้เรียบร้อยแล้ว โดยกระทรวงมหาดไทยมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดตาก ดำเนินการขุดร่องน้ำแทนคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อดำเนินการปรับสภาพพื้นที่พิพาทริมแม่น้ำเมย ซึ่งในวันที่ 4-5 มีนาคม พ.ศ.2540 คณะอนุกรรมการดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบการขุดร่องน้ำของทั้งสองฝ่ายได้ประชุมร่วมกันที่จังหวัดตาก โดยฝ่ายไทยได้แจ้งให้ฝ่ายพม่าทราบถึงการเจรจาตกลงกัน

¹²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

¹²⁹ เรื่องเดียวกัน.

ระหว่างผู้บัญชาการทหารบกไทยและพม่าในการที่จะขุดร่องน้ำของทั้งสองฝ่ายและก่อสร้างสะพานไปพร้อมๆ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผลการเจรจาระหว่างคณะอนุกรรมการฯของทั้งสองฝ่ายสำเร็จไปได้ด้วยดี มีการตกลงร่วมกันให้ขุดร่องน้ำ โดยใช้แผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ.2532 และเริ่มก่อสร้างสะพานมิตรภาพไปพร้อมๆกัน¹³⁰

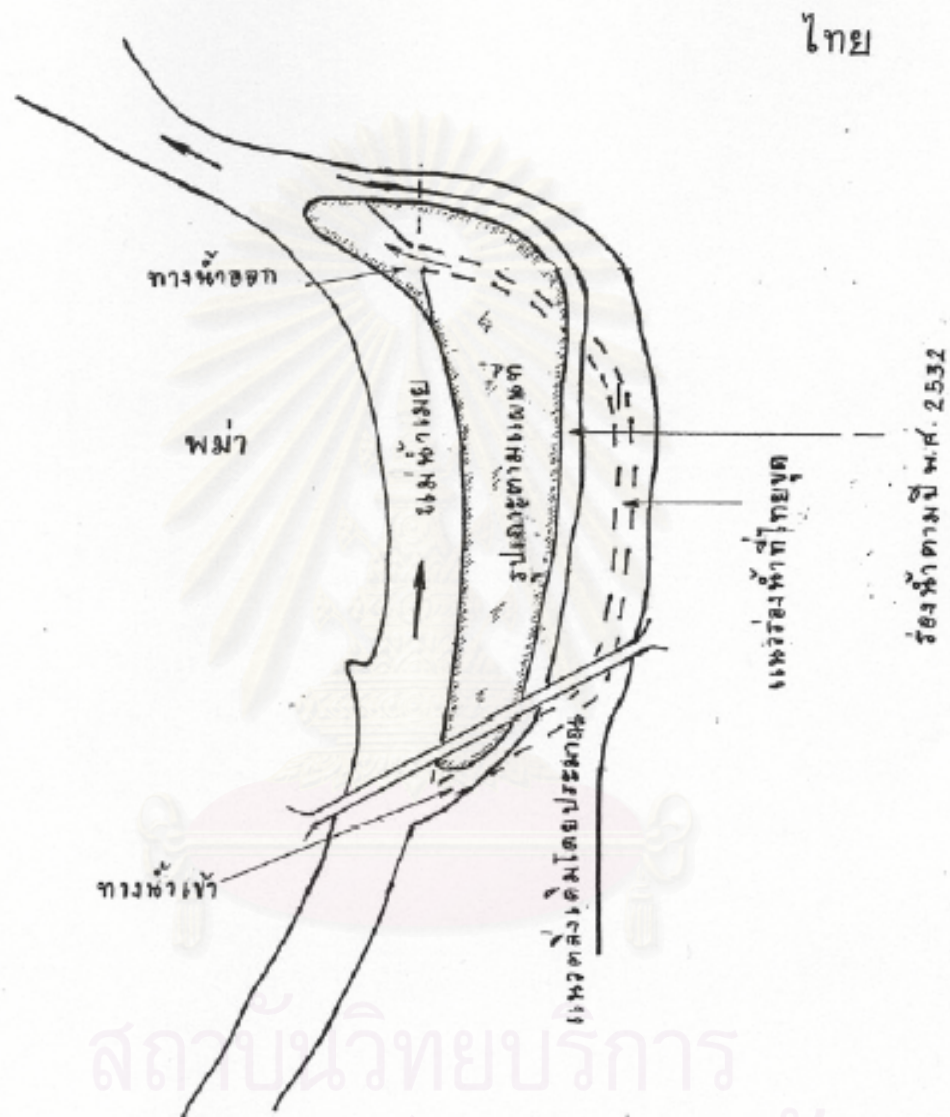
ดังนั้นเมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ.2540 ฝ่ายไทยและฝ่ายพม่าได้ทำพิธีฉลองการเริ่มทำการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ต่อจากที่ค้างไว้ โดยกำหนดว่าจะดำเนินการให้เสร็จภายใน 120 วัน อย่างไรก็ตามงบประมาณในการก่อสร้างนั้นได้เพิ่มขึ้นจาก 79.2 ล้านบาท เป็น 100.2 ล้านบาท เนื่องจากมีการปรับปรุงการก่อสร้างถนนทั้งสองฝั่ง ให้เต็มพื้นที่เขตทางหลวงรวมทั้งมีการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆอีกหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นทางเดินเท้าตลอดสองข้างทาง การติดตั้งไฟฟ้าแสงสว่าง และการวางท่อระบายน้ำ¹³¹ จนในที่สุดการดำเนินการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำเมยได้เสร็จสมบูรณ์ลงในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2540 และมีการทำพิธีเปิดสะพานอย่างเป็นทางการในวันที่ 15 สิงหาคม ปีเดียวกัน โดยมีนายกร ทัพพะรังสี รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธานในพิธีฝ่ายไทย และพลตรีชอ ตุน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงก่อสร้าง เป็นประธานฝ่ายพม่า¹³² ซึ่งกว่าที่ทั้งสองฝ่ายจะตกลงแก้ปัญหาสะพานมิตรภาพร่วมกันได้สำเร็จก็ใช้เวลาถึง 2 ปีกว่า โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเจรจาทางยูติปัญหา คือ พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้นที่ได้ใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลอันสนิทสนมแนบแน่นกับผู้นำระดับสูงของพม่าในการสร้างบรรยากาศที่ดีในการเจรจาแก้ปัญหาต่างๆจนประสบความสำเร็จในที่สุด อย่างไรก็ตามเมื่อได้พิจารณาถึงเหตุการณ์ต่างๆตั้งแต่เริ่มมีปัญหาการสร้างสะพานฯ จนกระทั่งปัญหานี้ยุติลง จะเห็นว่าพม่าได้ใช้การก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย เป็นเครื่องมือในการต่อรองการดำเนินความสัมพันธ์กับไทยเพื่อกดดันไทยให้แก้ปัญหาหลายประการไม่ว่าจะเป็นปัญหาเขตแดนในแม่น้ำเมย เช่น ปัญหาเกาะทรายกลางแม่น้ำเมย ตลอดจนปัญหาอื่นๆในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า เช่น ปัญหาประมง ปัญหาชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่าที่อพยพหนีเข้ามาในเขตไทย

¹³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า67.

¹³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า68.

¹³² เรื่องเดียวกัน, หน้า70.

ภาพที่ 10: แผนที่สังเขปแสดงรูปร่างของเกาะที่เกิดจากการขุดร่องน้ำของฝายไทย

ที่มา: หน่วยงานทางราชการ

ข. การดำเนินการแก้ปัญหาแม่น้ำเมยบริเวณตรงข้ามวัดพระธาตุคอก ข้างฝือกและบริเวณบ้านแม่โกนเกน

จากเหตุการณ์การเกิดอุทกภัยบริเวณพื้นที่แถบภาคตะวันตก เนื่องจากมีฝนตกติดต่อกันเป็นเวลานานตั้งแต่วันที่16-21 กรกฎาคม พ.ศ.2537¹³³ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ในแม่น้ำเมยและส่งผลกระทบต่อแนวเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า จนมีการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ 2 พื้นที่ คือ

1.บริเวณบ้านแม่โกนเกน ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยปัญหาในพื้นที่นี้เกิดจากแผ่นดินบริเวณนี้มีลักษณะเป็นคอคอดจึงถูกกระแสน้ำกัดเซาะจนคอคอดขาดทำให้แผ่นดินไทยถูกตัดขาดไปจากฝั่งไทยประมาณ 340 ไร่ กลายเป็นเกาะ¹³⁴ (ดังภาพที่ 11) และเมื่อน้ำลดลงปรากฏว่าสันทรายได้ทับถมพื้นดินใต้น้ำบางส่วนจนแผ่นดินไทยเชื่อมต่อกับฝั่งพม่าซึ่งจะทำให้พม่าอ้างสิทธิเหนือพื้นที่บริเวณนี้ได้¹³⁵ ดังนั้นทางรัฐบาลไทยจึงได้ดำเนินการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปก่อนโดยได้แจ้งต่อรัฐบาลพม่าขอสงวนสิทธิดินแดนที่เป็นเกาะตามกฎหมายระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.2537 ซึ่งฝ่ายไทยได้แจ้งให้พม่าทราบว่าดินแดนที่เป็นเกาะนั้นยังเป็นดินแดนของไทย ฝ่ายไทยจึงมีสิทธิที่จะเข้าไปใช้พื้นที่ดังกล่าวทำการเกษตร พร้อมกับนำธงชาติไทย 2 ผืนไปปักไว้และขึ้นไปทำการลาดตระเวนตลอดเวลา¹³⁶

2.บริเวณตรงข้ามวัดพระธาตุคอกข้างฝือก ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เหนือสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ประมาณ 1 กิโลเมตร โดยแผ่นดินบริเวณนี้เดิมเป็นแผ่นดินของพม่า ที่มีลักษณะเป็นภูเขาโค้งเว้ามาทางฝั่งไทย และเมื่อเกิดอุทกภัยในปีพ.ศ.2537 ส่งผลให้กระแสน้ำเปลี่ยนทางเดินตัดแผ่นดินพม่าส่วนที่เป็นภูเขาโค้งเว้าประมาณ 50 ไร่ จนขาด (ดังภาพที่ 12) ทำให้ร่องน้ำเดิมที่ไหลขีดฝั่งไทยเริ่มต้นขึ้นจนแผ่นดินของพม่าบริเวณดังกล่าวมาเชื่อมติดกับฝั่งไทย แต่ทางฝ่ายพม่าก็ได้แจ้งขอสงวนสิทธิพื้นที่บริเวณนี้เช่นเดียวกันและยังได้พยายามทำ

¹³³ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม,การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า , หน้า169.

¹³⁴ คณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน,รายละเอียดข่าวสารสำคัญเรื่องปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณบ้านแม่โกนเกน(กุมภาพันธ์ 2541) , หน้า 2.

¹³⁵ วิชชุ แสงเดือน,การแก้ปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติบริเวณชายแดนไทย-พม่าในเขตรับผิดชอบของกองทัพภาคที่3 (วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก,2538)

¹³⁶ คณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน,รายละเอียดข่าวสารสำคัญเรื่องปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณบ้านแม่โกนเกน , หน้า 2.

หลักฐานแสดงว่าพื้นที่บริเวณนี้ยังเป็นแผ่นดินของพม่าอยู่ โดยการสร้างแนวรั้วและปักธงแสดงแนวเขตแดนไว้ตั้งแต่ปีพ.ศ.2538¹³⁷

ทางรัฐบาลไทยและพม่าต่างพยายามดำเนินการด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้แผ่นดินส่วนของตนที่ถูกตัดขาดโดยกระแสน้ำเมยกลับคืนสู่สภาพเดิมก่อนที่จะเกิดอุทกภัยในปีพ.ศ.2537 โดยในเดือนตุลาคม พ.ศ.2537 ทหารพม่า 50 นาย ได้นำราษฎร 150 คน เข้ามาขุดร่องน้ำเดิมบริเวณวัดพระธาตุคอกข้างเผือกเพื่อจะผันน้ำให้ไหลกลับตามร่องน้ำที่เป็นอยู่เดิมก่อนที่จะเกิดอุทกภัย¹³⁸ โดยฝ่ายพม่าไม่ได้แจ้งให้ฝ่ายไทยทราบล่วงหน้าก่อน รวมทั้งไม่มีการส่งรายละเอียดและแผนผังของพื้นที่ที่จะขุดร่องน้ำให้ฝ่ายไทยได้พิจารณาเลย ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ถือว่ามีผิดหลักจารีตตามกฎหมายระหว่างประเทศ ที่ประเทศโดยทั่วไปที่มีเขตแดนติดต่อกันควรปฏิบัติต่อกันคือ ควรแสดงความบริสุทธิ์ใจในการดำเนินการใดๆเกี่ยวกับเรื่องเขตแดนระหว่างประเทศโดยการส่งรายละเอียดของสิ่งที่จะก่อสร้างและบอกกล่าวล่วงหน้าแก่อีกฝ่ายหนึ่งก่อน¹³⁹ ด้วยเหตุนี้ฝ่ายไทยจึงทำการประท้วงการกระทำของฝ่ายพม่า ฝ่ายพม่าจึงต้องระงับการขุดร่องน้ำแต่ก็ได้สร้างหลักช่องทางฝั่งพม่า เพื่อเบนน้ำให้กัดเซาะฝั่งไทยและไหลกลับไปตามร่องน้ำเดิม แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ

ต่อมาทางฝ่ายพม่าได้พยายามดำเนินการแก้ไขปัญหาแผ่นดินพม่าถูกตัดขาดบริเวณตรงข้ามวัดพระธาตุคอกข้างเผือกอีกครั้ง โดยเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ.2540 ฝ่ายพม่าได้แจ้งผ่านเลขาธิการคณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่น(TBC) อำเภอแม่สอด ว่าจะขุดร่องน้ำเมยในสวนที่ชิดติดกับไทยบริเวณวัดพระธาตุคอกข้างเผือกไปเชื่อมกับร่องน้ำที่ยังมีน้ำอยู่เพื่อผลักดันให้แม่น้ำเมยไหลกลับไปในแนวทิศทางเดิมคือแนวลำน้ำก่อนที่จะเกิดอุทกภัยในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2537¹⁴⁰ แต่ฝ่ายไทยได้แจ้งให้พม่าชะลอการขุดร่องน้ำไว้ก่อนเนื่องจากพื้นที่ที่พม่าจะทำการขุดนั้นเป็นพื้นที่คาบเกี่ยวกับพื้นที่ของราษฎรไทยและเรื่องดังกล่าวนี้อยู่เกินอำนาจของ TBC

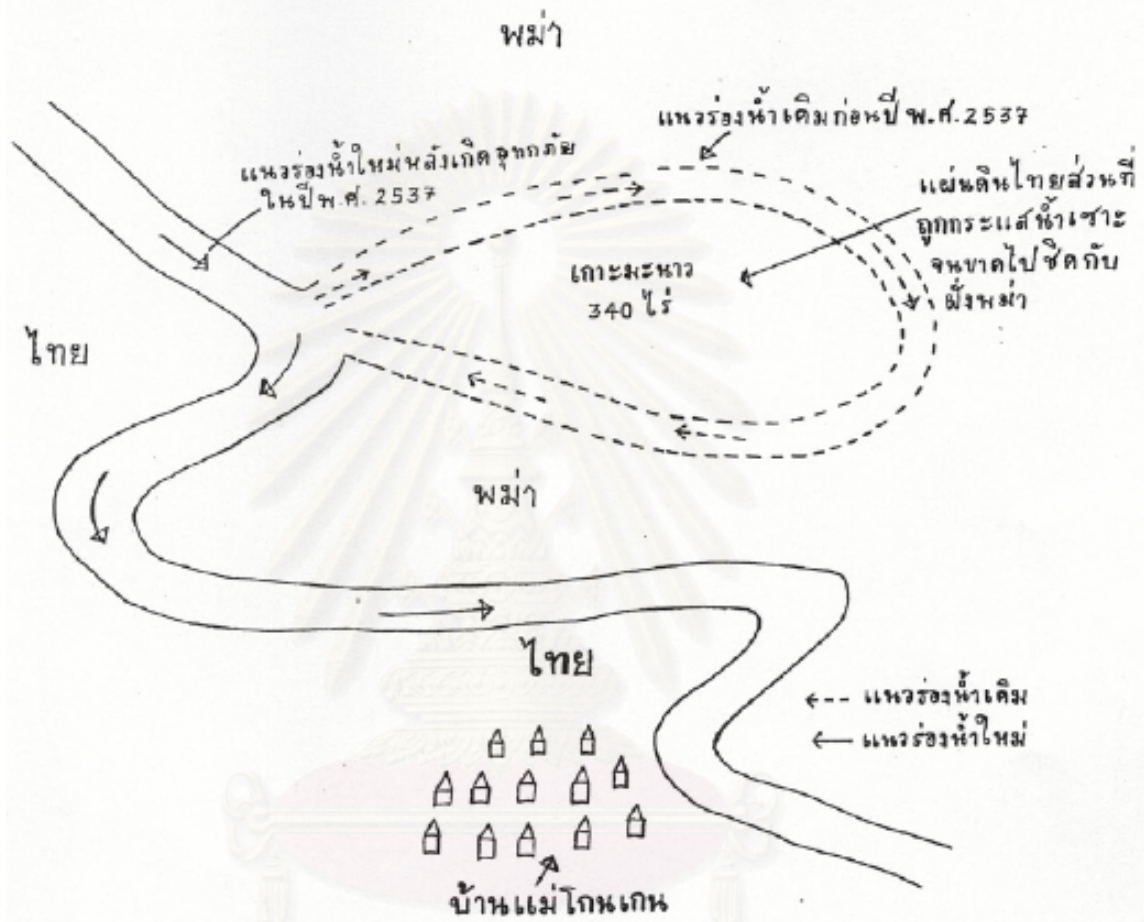
¹³⁷ หน่วยงานทางทหาร ,เอกสารประกอบการบรรยายสรุปสำหรับคณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดนตรวจภูมิประเทศและรับทราบข้อมูลในพื้นที่รับผิดชอบ, หน้า 6.

¹³⁸ คณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน, ปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณวัดพระธาตุคอกข้างเผือก (มิถุนายน 2541), หน้า 1.

¹³⁹ สัมภาษณ์พันเอกพยนต์ ทิมเจริญ, อดีตเจ้าหน้าที่กรมแผนที่ทหาร, 21 ธันวาคม 2545.

¹⁴⁰ คณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน, ปัญหาเขตแดนไทย-พม่า บริเวณวัดพระธาตุคอกข้างเผือก, มิถุนายน 2540, หน้า 2.

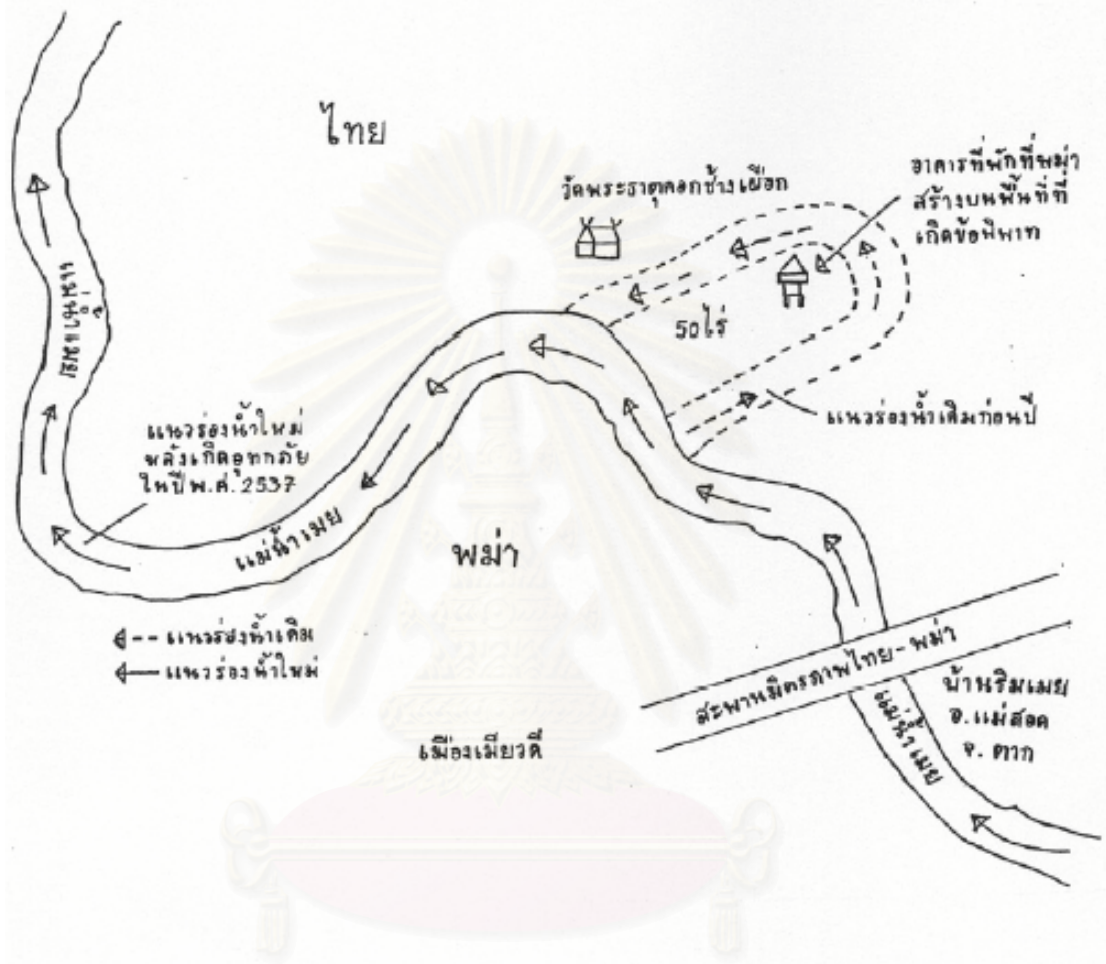
ภาพที่ 11: ภาพแสดงการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำเมยบริเวณบ้านแม่โกนเกนในปีพ.ศ.2537

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา: หน่วยงานทางราชการ

ภาพที่ 12: ภาพแสดงการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำเมยบริเวณตรงข้ามวัดพระธาตุคอกข้างเผือกในปีพ.ศ.2537

สถาบันวิทยบริการ

ที่มา: หน่วยงานทางราชการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่จะพิจารณาตัดสินใจ¹⁴¹ แต่ต่อมาเมื่อวันที่ 12-13 พฤษภาคม พ.ศ.2540 ฝ่ายพม่ากลับนำเครื่องจักรเข้ามาในพื้นที่ที่มีปัญหาเพื่อทำการขุดร่องน้ำด้านตรงข้ามวัดพระธาตุคอกข้างเผือก ทำให้มีราษฎรไทยซึ่งมีเอกสารสิทธิครอบครองในพื้นที่ที่เกิดปัญหาได้เข้าพบนายอำเภอแม่สอด เพื่ออ้างความชอบธรรมในพื้นที่ดังกล่าว¹⁴² ดังนั้นนายอำเภอแม่สอดจึงได้ร้องขอให้ฝ่ายพม่าระงับการขุดร่องน้ำไว้ก่อนจนกว่า TBC ของทั้งสองฝ่ายจะได้มีการเจรจากันซึ่งฝ่ายพม่าก็ยอมรับการขุด¹⁴³ ต่อมาประธาน TBC ของฝ่ายไทยได้ทำการหารือกับประธาน TBC ฝ่ายพม่าและนายอุเปตัน อธิบดีกรมอุทกศาสตร์ของพม่า โดยฝ่ายไทยได้ขอให้พม่าหยุดดำเนินใดๆ และเคลื่อนย้ายเครื่องจักรออกจากพื้นที่ที่เกิดปัญหา สำหรับข้อยุติในเรื่องนี้นั้นจะได้มีการเสนอให้หน่วยงานระดับสูงของทั้งสองฝ่ายประสานงานกันในการแก้ปัญหาต่อไป

อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2540 ฝ่ายพม่าได้นำเครื่องจักรเข้ามาในพื้นที่ที่มีปัญหาวงบริเวณด้านทิศเหนือของแนวรั้วที่ฝ่ายพม่าได้สร้างไว้ในปี พ.ศ.2538 และในวันถัดมาจึงได้เริ่มทำการปรับแต่งชายฝั่งตลิ่งของพื้นที่ดังกล่าวแต่ก็ยังดำเนินการอยู่ในแนวรั้วของพม่าซึ่งทาง TBC ของฝ่ายไทยก็ได้แจ้งให้ฝ่ายพม่าชลอการดำเนินการไว้ก่อน แต่ปรากฏว่าฝ่ายพม่าก็ยังตั้งต้นที่จะดำเนินการต่อไป นอกจากนี้ยังมีกำลังเจ้าหน้าที่พม่าที่ติดอาวุธได้เข้ามาเคลื่อนไหวกวบริเวณที่เครื่องจักรกำลังทำงาน แม้ว่าเจ้าหน้าที่ TBC ฝ่ายไทยจะได้แจ้งให้พม่าหยุดการดำเนินการไว้ก่อน และได้ยื่นหนังสือประท้วงฝ่ายพม่าเป็นครั้งที่ 2 รวมทั้งได้ส่งเลขาท BC ของไทยให้เดินทางไปส่งหนังสือและหารือกับประธาน TBC ฝ่ายพม่า ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ¹⁴⁴ ดังนั้นผู้บัญชาการกองกำลังแนวตรวจจึงสั่งการให้จัดกำลังทหารไทยเข้าไปเคลื่อนไหวกวบริเวณฝั่งไทยใกล้เคียงกับพื้นที่ปัญหา ต่อมาในวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2540 ฝ่ายไทยได้เพิ่มเติมกำลังทหารและตำรวจตระเวนชายแดนเข้าไปเคลื่อนไหวกวบริเวณพื้นที่ที่มีปัญหา โดยเข้าวางกำลังตามแนวที่เครื่องจักรของพม่ากำลังทำงานอยู่ และมีการนำรถเกาะวี-150 จำนวน 3 คัน เข้าเสริมอีกด้วย ฝ่ายพม่าจึงยอมหยุดดำเนินการขุดร่องน้ำ หลังจากนั้นในวันที่ 27 พฤษภาคม คณะเจ้าหน้าที่เทคนิคฝ่ายไทยนำโดยนายสมบุญตรี เสงี่ยมบุตร อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ และอุเอะละวิน อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมายของพม่าได้พบปะหารือร่วมกันเพื่อดำเนินการแก้ปัญหา

¹⁴¹ หน่วยงานทางทหาร, เอกสารประกอบการบรรยายสรุปสำหรับคณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดนตรวจภูมิประเทศและรับทราบข้อมูลในพื้นที่รับผิดชอบ, หน้า 6.

¹⁴² สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า 143.

¹⁴³ คณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน, ปัญหาเขตแดนไทย-พม่าวัดพระธาตุคอกข้างเผือก, หน้า 2.

¹⁴⁴ หน่วยงานทางทหาร, เอกสารประกอบการบรรยายสรุปสำหรับคณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดนตรวจภูมิประเทศและรับทราบข้อมูลในพื้นที่รับผิดชอบ, หน้า 7.

ที่เกิดขึ้น ซึ่งทางพม่าได้อ้างกฎหมายระหว่างประเทศว่าพม่ามีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะขุดร่องน้ำให้กลับไปทางเดิม แต่ฝ่ายไทยเห็นว่าพม่าน่าจะส่งแผนผังการขุดร่องน้ำให้ฝ่ายไทยพิจารณาเห็นชอบก่อนจึงจะขุดได้ ดังนั้นการประชุมครั้งนั้นจึงไม่ประสบความสำเร็จอีกตามเคย

อย่างไรก็ตาม การแก้ปัญหาในเบื้องต้นนั้นทั้งสองฝ่ายต่างให้แยกกำลังทหารของตนออกจากพื้นที่ที่เกิดปัญหา และจัดตั้งคณะกรรมการทางเทคนิคเข้ามาทำการตรวจสอบพื้นที่ร่วมกันในระหว่างวันที่ 29-30 พฤษภาคม พ.ศ. 2540¹⁴⁵ โดยพม่าได้ส่งแผนผังพื้นที่ที่มีปัญหาให้ฝ่ายไทยพิจารณา แต่ยังคงรายละเอียดสำคัญที่ต้องใช้ในการพิจารณา ฝ่ายไทยจึงขอให้พม่าเพิ่มเติมรายละเอียดให้ แต่ไม่ได้รับความร่วมมือจากพม่า ถึงแม้ว่าจะมีการจัดประชุมกันอีกหลายครั้งก็ยังไม่สามารถตกลงกันได้ เนื่องจากทั้งสองฝ่ายใช้หลักฐานในการอ้างอิงไม่ตรงกัน คือ พม่าต้องการใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ. 2532 เป็นหลักฐานในการขุดร่องน้ำในแม่น้ำเมยบริเวณวัดพระธาตุคอกช้างเผือก * ส่วนฝ่ายไทยต้องการใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ ปีพ.ศ. 2535 เพราะมีความใกล้เคียงกับปีพ.ศ. 2537 ซึ่งเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่แถบภาคตะวันตกมากกว่า¹⁴⁶

ส่วนการดำเนินการแก้ปัญหาแผ่นดินไทยถูกกระแสน้ำตัดขาดบริเวณบ้านแม่โกนเกนนั้น ฝ่ายไทยก็พยายามที่จะแก้ไขร่องน้ำให้กลับสู่สภาพเดิมเช่นเดียวกับพม่า โดยในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2537 กรมโยธาธิการได้ออกแบบและจ้างบริษัทเอกชนมาดำเนินการสร้างเขื่อนหินฉันน้ำบริเวณบ้านแม่โกนเกน เพื่อผันน้ำให้กลับทางเดิม โดยไม่ได้ส่งรายละเอียดให้รัฐบาลพม่าทราบ และเมื่อการก่อสร้างทำไปเพียงบางส่วน ก็ถูกทหารพม่าสั่งให้ฝ่ายไทยระงับการก่อสร้างจนกว่าจะมีการตกลงในระดับรัฐบาลก่อน

¹⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

* สาเหตุที่ฝ่ายพม่าต้องการใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ. 2532 เนื่องจากในปีดังกล่าวฝ่ายไทยได้นำดินไปถมลงในแม่น้ำเมยบริเวณพื้นที่ซึ่งได้ใช้ก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ปัจจุบัน ทำให้น้ำเปลี่ยนทางเดินและทำให้เกาะกลางแม่น้ำเมยที่มีอยู่ก่อนปีพ.ศ. 2532 กลายเป็นผืนแผ่นดินติดกับฝั่งไทย แต่ฝ่ายไทยไม่อาจทำตามข้อเรียกร้องของพม่าได้เนื่องจากพื้นที่ที่เป็นข้อพิพาทในครั้งนี้คือ บริเวณวัดพระธาตุคอกช้างเผือก ซึ่งเพิ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงทางเดินน้ำจากผลของอุทกภัยในปีพ.ศ. 2537 ฝ่ายไทยจึงเห็นว่าการใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2535 น่าจะมีความเหมาะสมและใกล้เคียงกับช่วงเวลาก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนทางเดินน้ำในปีพ.ศ. 2537 มากกว่า

¹⁴⁶ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม, การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า 145.

ต่อมาในเดือนมกราคม พ.ศ.2538 ทางจังหวัดตากได้รับงบประมาณมาส่วนหนึ่ง เพื่อดำเนินการก่อสร้างเขื่อนหินกันกระแสน้ำยาวประมาณ 350 เมตร บริเวณบ้านแม่โกนเกน โดยสร้างเสร็จในเดือนมิถุนายน ปีเดียวกัน แต่หลังจากสร้างเขื่อนเสร็จไม่ได้นาน เขื่อนหินดังกล่าวก็ ได้ถูกกระแสน้ำพัดทำลายจนขาดไปอีกในเดือนกรกฎาคม ปีเดียวกัน¹⁴⁷ จนกระทั่งเมื่อปีพ.ศ.2539 กรมโยธาธิการได้ร่วมกับจังหวัดตากสำรวจพื้นที่บริเวณคอคอดที่ถูกกระแสน้ำตัดขาดที่บ้านแม่โกน เกน และได้มีการออกแบบก่อสร้างเขื่อนหินใหม่โดยมีบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งเป็นผู้ประมูลได้งาน โดยทางบริษัทได้เริ่มทำการก่อสร้างเขื่อนหินกันกระแสน้ำในช่วงต้นเดือนธันวาคม พ.ศ.2540 ซึ่ง การดำเนินการในครั้งนี้ประธานTBC ฝ่ายไทยได้มอบหมายให้ผู้แทนไปแจ้งต่อประธานTBCฝ่าย พม่าให้ทราบว่าฝ่ายไทยจะสร้างเขื่อนดังกล่าว แต่ไม่ได้ส่งแผนผังการก่อสร้างให้พม่าได้ พิจารณา¹⁴⁸ ดังนั้นเมื่อบริษัทเอกชนที่ได้รับสัมปทานเริ่มดำเนินการก่อสร้างเขื่อน ฝ่ายพม่าจึงได้ ยื่นบันทึกช่วยจำประท้วงต่อประธาน TBC ฝ่ายไทย รวม 5 ครั้ง* โดยประธานTBCฝ่ายไทยได้ยื่น บันทึกช่วยจำตอบโต้ประธานTBCฝ่ายพม่าว่ากระทรวงการต่างประเทศไทยได้แจ้งให้กระทรวงการ ต่างประเทศพม่าทราบแล้ว เพียงแต่ยังไม่ได้ส่งแผนผังการก่อสร้างให้พม่าได้พิจารณา ฝ่ายพม่า จึงทำการโต้ตอบกลับด้วยการส่งรถชุดดิน 1 คัน พร้อมทหารจำนวนหนึ่งเข้ามาเพื่อที่จะขุดร่องน้ำ บริเวณวัดพระธาตุคอกช้างเผือกในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ.2541 โดยพม่าอ้างว่าหากฝ่ายไทยทำ การสร้างเขื่อนที่บ้านแม่โกนเกน ฝ่ายพม่าก็จะขุดร่องน้ำบริเวณพื้นที่พิพาทใกล้วัดพระธาตุคอก ช้างเผือกเช่นกัน เมื่อเกิดเหตุการณ์โต้ตอบกันไปมาดังกล่าวขึ้น ซึ่งอาจจะลุกลามกลายเป็นความ ขัดแย้งระหว่างประเทศได้ TBCของทั้งสองฝ่ายจึงได้มาพบปะเจรจากันที่เมืองเมียวดี และได้ตกลง ที่จะถอนกำลังและเครื่องจักรออกจากพื้นที่ทั้งหมดเพื่อรอให้คณะกรรมการเทคนิคของทั้งสองฝ่าย เข้ามาตรวจสอบก่อนจึงจะดำเนินการต่อไป¹⁴⁹ นอกจากนี้ฝ่ายพม่ายังได้แสดงท่าทีไม่ต้องการให้ ไทยนำกำลังทหารหรือราษฎรเข้าไปที่บ้านแม่โกนเกนโดยอ้างว่าอาจจะมีมือที่3สร้างปัญหาขึ้น โดยต้องการให้คณะกรรมการเทคนิคของทั้งสองฝ่ายได้เจรจาตกลงกันก่อน ส่วนเรื่องการสร้าง เขื่อนนั้นจะดำเนินการต่อได้หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับการศึกษาของคณะกรรมการเทคนิค ขณะที่ฝ่าย

¹⁴⁷ หน่วยงานทางทหาร, ปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณบ้านแม่โกนเกน(กุมภาพันธ์ 2541), หน้า3.

¹⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า4.

* ประธานTBC ฝ่ายพม่าได้ยื่นบันทึกช่วยจำประท้วงต่อประธานTBCฝ่ายไทย รวม 5 ครั้ง ในวันที่ 4,14,17 ธันวาคม 2540 และวันที่11,16 มกราคม 2541.

¹⁴⁹ เรื่องเดียวกัน.

พม่ายืนยันว่าจะคงกำลังที่วัดพระธาตุดอกข่างเผือกต่อไปโดยแสดงท่าทีเป็นผู้รักษาความปลอดภัยพื้นที่¹⁵⁰

ค. การดำเนินการแก้ปัญหาการก่อสร้างหลักกรอและสิ่งก่อสร้างในแม่น้ำเมย

การที่พม่าสร้างเครื่องชะลอความแรงของกระแสน้ำหรือที่เรียกกันว่าหลักกรอในแม่น้ำเมยช่วงปีพ.ศ.2524 เพื่อป้องกันน้ำกัดเซาะตลิ่งฝั่งพม่าได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อฝ่ายไทย เนื่องจากหลักกรอได้ทำให้น้ำในแม่น้ำเมยเปลี่ยนทิศทางจากที่เคยกัดเซาะตลิ่งฝั่งพม่ากลับเข้ามากัดเซาะตลิ่งฝั่งไทยแทน และเมื่อฝ่ายไทยได้สร้างหลักกรอโต้ตอบพม่าก็ส่งผลให้กระแสน้ำพุ่งไปกัดเซาะตลิ่งฝั่งพม่าดังเดิม กลายเป็นยุทธการการก่อสร้างหลักกรอโต้ตอบซึ่งกันและกัน ส่งผลผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีของทั้งสองประเทศ

ปัญหาการก่อสร้างหลักกรอทั้งจากฝั่งไทยและฝั่งพม่ายังคงดำเนินต่อไปอย่างไม่มีจุดจบจนกระทั่งเมื่อมีการจัดประชุมคณะกรรมการชายแดนไทย-พม่าระดับภูมิภาค(RBC) ครั้งที่ 9 เมื่อวันที่ 25-29 เมษายน พ.ศ.2537 จึงได้มีการทำข้อตกลงที่ระบุว่าทั้งสองฝ่ายจะไม่ทำการก่อสร้างหลักกรออีกต่อไป สำหรับหลักกรอส่วนที่เข้ามาแล้วนั้นก็ให้คงสภาพเดิมไว้หรือให้เสื่อมสลายลงไปเอง¹⁵¹ โดยหัวหน้าคณะฝ่ายไทยในที่ประชุมขณะนั้นคือ พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร รองผู้บัญชาการทหารบก ส่วนหัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายพม่าคือ พลโทเกตเสง แม่ทัพภาคตะวันออกเฉียงใต้ของพม่า สำหรับฝ่ายไทยนั้นได้หันมาใช้การทิ้งหินและการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งแทน แต่ปรากฏว่าฝ่ายพม่ายังคงมีการสร้างหลักกรอและเขื่อนรูก้ำแนวแม่น้ำเมยอยู่ โดยในเดือนกันยายน พ.ศ.2538 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ.2539 พม่าได้สร้างเขื่อนเรียงหินด้านฝั่งพม่า บริเวณจุดก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า รูก้ำลงมาในแม่น้ำเมย 5-15 เมตร และได้สร้างหลักกรอจำนวน 39 หลักกรอ¹⁵² (ดังภาพที่ 13) ทำให้ฝ่ายไทยต้องยื่นคำร้องต่อเอกอัครราชทูตพม่าประจำกรุงเทพฯ ให้นำความไปแจ้งแก่รัฐบาลพม่าโดยขอให้พม่าทำตามข้อตกลงในการประชุม(RBC) ครั้งที่ 9 ที่ว่า จะไม่ให้มีการสร้างหลักกรอเพิ่มเติมในแม่น้ำเมยอีก¹⁵³ อย่างไรก็ตาม ในปลายเดือนเมษายน

¹⁵⁰ หน่วยงานทางทหาร ,เอกสารประกอบการบรรยายสรุปสำหรับคณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดนตรวจภูมิประเทศและรับทราบข้อมูลในพื้นที่รับผิดชอบ, หน้า 9.

¹⁵¹ “จากตานช่วยถึงมะไซ่ ไทยยังดีกันเอง...” อาทิตย์ 974 (9-15 กุมภาพันธ์ 2539), หน้า 23.

¹⁵² หน่วยงานทางทหาร ,เอกสารประกอบการบรรยายสรุปสำหรับคณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดนตรวจภูมิประเทศและรับทราบข้อมูลในพื้นที่รับผิดชอบ, หน้า 6.

¹⁵³ สำนักรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม,การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า, หน้า 137.

พ.ศ.2540 ฝ่ายพม่าได้ข้ามแม่น้ำเมยเข้ามาปักหลักครอบบริเวณฝั่งที่เป็นเกาะกลางแม่น้ำเมยซึ่งอยู่ใต้สะพานมิตรภาพฯ โดยการปักหลักครั้งนี้พม่าดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งถือเป็นการทำนอกข้อตกลงเมื่อวันที่ 4 มีนาคม ที่ไทยกับพม่าได้เจรจากันไว้เรื่องแนวเขตแดนในแม่น้ำเมยบริเวณใต้สะพานมิตรภาพไทย-พม่า¹⁵⁴ คณะกรรมการTBCฝ่ายไทยจึงได้ยื่นหนังสือประท้วงแก่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเมืองเมียวดีเมื่อวันที่10 พฤษภาคม พ.ศ.2540 เนื่องจากเห็นว่ากรปักหลักครอบดังกล่าวของพม่าจะทำให้กระแสน้ำในแม่น้ำเมยเปลี่ยนแปลง¹⁵⁵

อย่างไรก็ตาม ช่วงปลายปีพ.ศ.2541ถึงต้นปีพ.ศ.2542 พม่าได้ก่อสร้างเขื่อนเพิ่มเติมจากใต้สะพานมิตรภาพฯขึ้นไปทางทิศเหนือ จนทำให้เขื่อนดังกล่าวมีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 500-600 เมตร บางช่วงพม่าก็ได้ถมร่องน้ำลึกเดิมทำให้เกิดแผ่นดินใหม่เชื่อมกับแนวตลิ่งเดิมของแม่น้ำเป็นแนวยาว นอกจากนี้พม่ายังใช้รถขุดดินและคูทรายกลางแม่น้ำเมยขึ้นมาถมตลิ่ง ซึ่งฝ่ายไทยก็ได้ทำการประท้วงไปยังรัฐบาลพม่า แต่ทางรัฐบาลพม่ากล่าวว่าการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งพังนี้เป็นเรื่องของบริษัทเอกชนพม่าเป็นฝ่ายดำเนินการเอง โดยจะใช้สถานที่ดังกล่าวก่อสร้างอาคารพาณิชย์-บ่อนกาสิโน ของบริษัทเอเชียเวิลด์ จำกัด ที่เป็นธุรกิจเรือชู่น้ำ¹⁵⁶ อย่างไรก็ดี ทางหน่วยงานฝ่ายไทยได้รับข้อมูลมาว่าเป้าหมายการก่อสร้างของฝ่ายพม่า คือโรงแรมระดับ4ดาว โดยมีคนไทยร่วมถือหุ้นกับนายทหารระดับสูงของพม่า เพื่อจะทำโรงแรมนี้ให้เป็นที่สถานที่พักและบ่อนกาสิโนขนาดกลาง¹⁵⁷

สรุปการดำเนินการแก้ไขปัญหาน้ำสาय แม่น้ำรวกและแม่น้ำเมย

จากการศึกษาการแก้ไขปัญหาคัดแย้งระหว่างไทยกับพม่าเกี่ยวกับแม่น้ำทั้ง 3 สายมีผลสรุปดังนี้

ในกรณีของแม่น้ำสาयและแม่น้ำรวกนั้นการแก้ไขปัญหามาตรานเป็นดังนี้

เมื่อเกิดความขัดแย้งเรื่องเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาयในระยะแรกเมื่อปี พ.ศ.2510นั้น รัฐบาลไทยและพม่ายังไม่มีการจัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหามาตรานระหว่างกัน

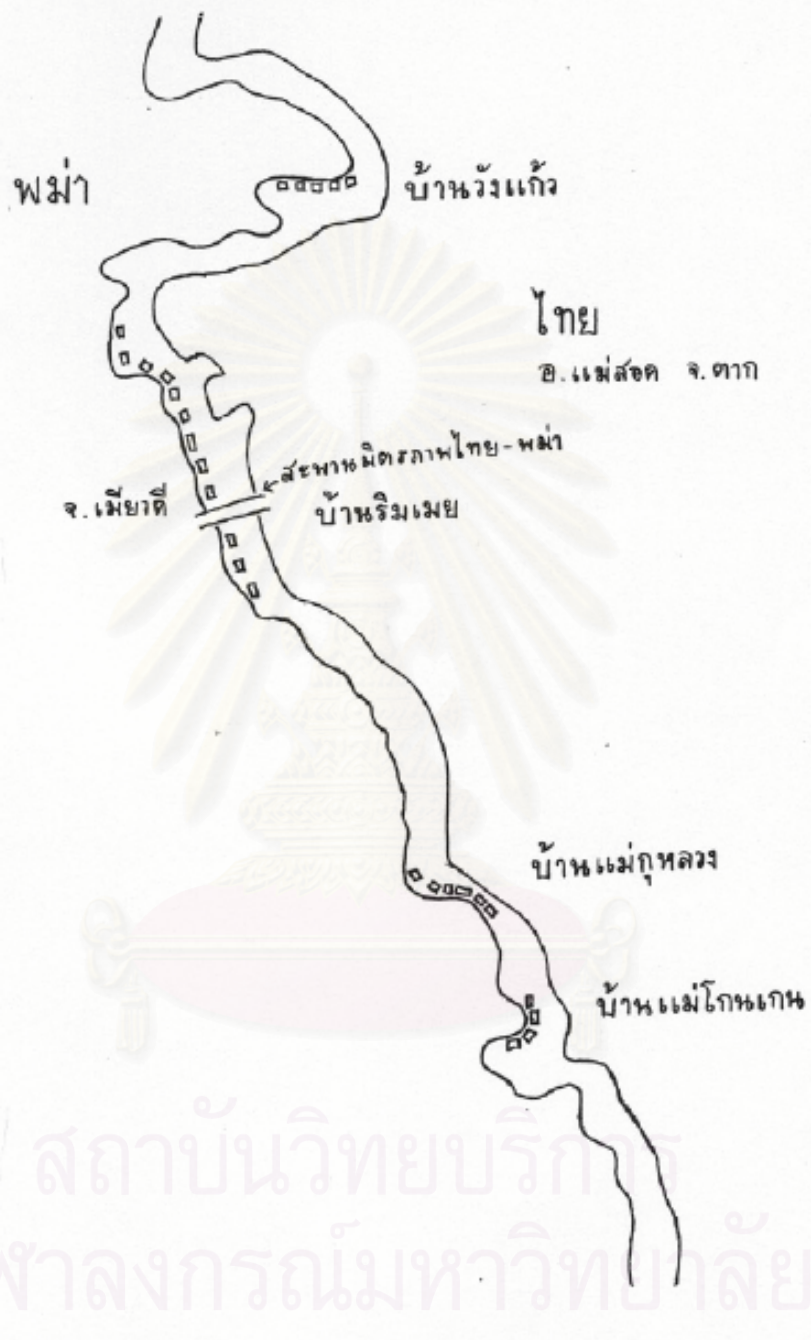
¹⁵⁴ “ความสัมพันธ์ไทย-พม่าบนปัญหาดิน น้ำ อากาศ,” มติชน (10 พฤษภาคม 2540), หน้า12.

¹⁵⁵ “เปิดบันทึกปัญหาเขตแดนน้ำเมย ไทยถูกสุบพื้นที่20 แปลง พม่าทำเขื่อนกลางน้ำ,” ผู้จัดการรายสัปดาห์ (15 มีนาคม 2542):12.

¹⁵⁶ “พม่ารุกน้ำเมย ทำแผ่นดินแล้ว 40ไร่ ทุ่มทำตลิ่งกลางน้ำ/ ใช้สร้างบ่อน,” ประชาชาติธุรกิจ (24 เมษายน 2542)

¹⁵⁷ “พม่ายึดน้ำเมย แผ่นดินไทยผ่นน้ำเข้าบ้าน,” กรุงเทพธุรกิจ (10 เมษายน 2542), หน้า2.

ภาพที่13: ภาพแสดงการสร้างหลักของพม่าในแม่น้ำเมยตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2539
เป็นต้นมารวม 39 หลัก

ที่มา: หน่วยงานทางราชการ

เป็นการเฉพาะขึ้น จึงต้องกลไกแก้ปัญหาที่มีอยู่ในขณะนั้น คือ คณะกรรมการชายแดนทั่วไปไทย-พม่าที่จัดตั้งขึ้นในปีพ.ศ.2506 เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย โดยมีการจัดประชุมร่วมกันในปีพ.ศ.2511 ผลการประชุมสรุปว่าฝ่ายพม่าต้องการให้มีการกำหนดเส้นเขตแดนแบบคงที่ในแม่น้ำสายตามสภาพที่เป็นอยู่เดิมของแม่น้ำสายปีพ.ศ.2483 แต่รัฐบาลไทยไม่เห็นด้วยกับฝ่ายพม่า โดยเสนอว่าควรกำหนดแนวเขตแดนโดยยึดสนธิสัญญาในปีพ.ศ.2483 เป็นหลักคือ "ถ้าแม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินใหม่ รัฐบาลของทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะยอมรับร่องน้ำลึกที่เปลี่ยนใหม่ขึ้นให้เป็นแนวพรมแดนโดยไม่คำนึงถึงการสูญเสียดินแดนที่จะเกิดขึ้นกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด" เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความเห็นไม่ลงรอยกันเช่นนี้ประกอบกับการที่พม่ามีปัญหาภายในประเทศ ทำให้การเจรจาในเรื่องนี้หยุดชะงักไปเป็นเวลากว่า 14 ปี ต่อมาในช่วงรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ทางพม่าได้มีการรื้อฟื้นการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายอีกครั้งและยังได้มีการพิจารณาปัญหาแม่น้ำรวกไปพร้อมกันด้วยเนื่องจากแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกเป็นแม่น้ำที่ไหลเชื่อมต่อกันและยังเป็นแม่น้ำที่ถือเป็นแนวเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าด้านจังหวัดเชียงรายเหมือนกันอีกด้วย ดังนั้นจึงมีการพิจารณาแก้ปัญหาเขตแดนทั้งสองจุดไปในคราวเดียวกันนี้ โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าเพื่อพิจารณาปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกขึ้นและได้มีการประชุมร่วมกัน 3 ครั้ง โดยการประชุมร่วมกัน 2 ครั้งแรกในปีพ.ศ.2525 และพ.ศ.2526 นั้นทั้งสองฝ่ายยังไม่สามารถเจรจาตกลงกันได้เนื่องจากมีความเห็นไม่ตรงกันว่าจะใช้แนวแม่น้ำในปีใดเป็นเส้นแบ่งเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมย ทำให้เกิดความชะงักงันในการแก้ปัญหาอยู่ระยะหนึ่ง แต่อย่างไรก็ดี การที่ความสัมพันธ์ในระดับรัฐบาลของทั้งสองฝ่ายเป็นไปอย่างกระชับแน่นแฟ้น จึงทำให้ในที่สุดแล้วไทยและพม่าก็สามารถเจรจาข้อตกลงร่วมกันในการแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณนี้ได้สำเร็จในการประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า ครั้งที่ 3 เมื่อปีพ.ศ.2530 โดยพม่าได้ตกลงที่จะปักปันเขตแดนแบบคงที่ตามแนวแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกในสภาพปัจจุบันตามข้อเสนอของไทย ซึ่งก็คือให้มีการปฏิบัติตามสัตยาบันที่ไทยและพม่าของอังกฤษไว้ร่วมกันในปีพ.ศ.2483 ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั่นเอง ต่อมาได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการสำรวจร่วมไทย-พม่าเพื่อทำการสำรวจและปักหลักเขตแดนร่วมกันจนเสร็จสิ้นภารกิจในปีพ.ศ.2531 จากนั้นจึงได้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลไทยกับพม่าเกี่ยวกับเขตแดนคงที่ช่วงแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ.2534 ที่กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า นอกจากนี้ยังมีพิธีแลกเปลี่ยนสัตยาบันระหว่างกันในวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ.2535 ที่กระทรวงการต่างประเทศไทย จึงถือได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ไทยและพม่าสามารถดำเนินการปักปันเขตแดนร่วมกันเป็นผลสำเร็จนับตั้งแต่พม่าได้รับเอกราชมาในปีพ.ศ.2491

สำหรับกรณีแม่น้ำเมยนั้นจะเห็นได้ว่าปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นนั้นมีความหลากหลาย ทั้งปัญหาที่เกิดจากธรรมชาติและปัญหาที่เกิดจากมนุษย์เป็นผู้กระทำ ประกอบกับสภาพแวดล้อม ในความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปมากตั้งแต่เกิดความวุ่นวายทางการเมือง และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในพม่าเมื่อปีพ.ศ.2531 ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้มีส่วนสำคัญ เป็นอย่างยิ่งทำให้ไทยและพม่ายังไม่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปและวิเคราะห์

5.1 สรุป

การที่ประเทศไทยและพม่ามีพรมแดนติดต่อกันทั้งทางบกและทางน้ำเป็นระยะทางถึง 2,401 กิโลเมตร มีช่องทางติดต่อระหว่างกันครอบคลุมจังหวัดต่างๆของไทยถึง 10 จังหวัด จึงทำให้ทั้งสองประเทศเผชิญกับการกระทบกระทั่งกันตามแนวชายแดนอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับเขตแดน ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีของแม่น้ำสาย แม่น้ำรวกและแม่น้ำเมย

สำหรับแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกนั้น เป็นแม่น้ำที่กั้นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าด้านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ตามปฏิญญาระหว่างไทยกับพม่าของอังกฤษในปีพ.ศ.2437 โดยแม่น้ำทั้งสองสายนี้จะไหลเชื่อมต่อกันไปลงยังแม่น้ำโขง อย่างไรก็ดี ด้วยเหตุที่แม่น้ำสายและแม่น้ำรวกไหลผ่านที่ราบดินตะกอน ที่มีดินร่วนซุย จึงง่ายต่อการกัดเซาะของกระแสน้ำเป็นเหตุให้แม่น้ำทั้งสองสายนี้มีการเปลี่ยนทางเดินอยู่เสมอ แต่ที่มีการเปลี่ยนทางเดินจนเกิดปัญหานั้นมีอยู่ 2 ครั้ง คือ ในปีพ.ศ.2472 ที่แม่น้ำสายได้เปลี่ยนทางเดินเข้าไปในเขตพม่าของอังกฤษ ซึ่งรัฐบาลไทยและอังกฤษในครั้งนั้นได้มีการแลกเปลี่ยนสัตยาบันในข้อตกลงร่วมกัน มีใจความว่า "รัฐบาลของทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะยอมรับร่องน้ำลึกของแม่น้ำสายเป็นแนวพรมแดนไม่ว่าแม่น้ำสายจะเปลี่ยนไปในอนาคตและการเปลี่ยนทางเดินจะเป็นเหตุให้ฝ่ายใดเสียดินแดนไปก็ตาม" และในปีพ.ศ.2482 แม่น้ำสายก็ได้เปลี่ยนทางเดินอีกครั้ง ซึ่งในครั้งนั้นรัฐบาลของทั้งสองฝ่ายได้ทำการแลกเปลี่ยนสัตยาบันยอมรับร่องน้ำลึกของแม่น้ำสายที่เปลี่ยนทางเดินใหม่เป็นแนวเขตแดนในปีพ.ศ.2483 ตามข้อตกลงที่ได้ให้สัตยาบันร่วมกันไว้ในครั้งก่อน ทั้งนี้ก็ให้ใช้ข้อตกลงดังกล่าวนี้กับกรณีของแม่น้ำรวกซึ่งมีการเปลี่ยนทางเดินในปีพ.ศ.2482 ด้วยเช่นกัน ต่อมาแม่น้ำสายได้มีการเปลี่ยนทางเดินอีกครั้งในปีพ.ศ.2510 แต่ในครั้งนี้นี้ฝ่ายพม่าไม่ยอมรับร่องน้ำลึกใหม่ของแม่น้ำสาย โดยอ้างว่าการเปลี่ยนแปลงทางเดินของแม่น้ำเกิดขึ้นเพราะราษฎรไทยได้ไปสร้างฝายทดน้ำขึ้นในแม่น้ำสาย ดังนั้นรัฐบาลไทยและพม่าจึงได้จัดการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหานี้โดยอาศัยคณะกรรมการชายแดนทั่วไปไทย-พม่าเมื่อปีพ.ศ.2511 แต่ไม่สามารถตกลงกันได้ เนื่องจากฝ่ายพม่าต้องการให้ใช้แม่น้ำสายในปีพ.ศ.2483 เป็นแนวเขตแดน แต่ฝ่ายไทยต้องการให้ใช้แม่น้ำสายในสภาพปัจจุบันเป็นแนวเขตแดน เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความเห็นขัดแย้งกันเช่นนี้ประกอบกับในช่วงนั้นพม่ามีปัญหาการเมืองภายใน ทำให้การแก้ปัญหาดังกล่าวต้องหยุดชะงักไปกว่า 14 ปี จนกระทั่งเมื่อรัฐบาลพลเอกเปรม

เข้ามาบริหารประเทศ ซึ่งในช่วงนี้ได้มีการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างผู้นำระดับสูงในรัฐบาลของไทยและพม่าอย่างสม่ำเสมอ ทำให้มีการรื้อฟื้นการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย และได้นำเอาปัญหาเขตแดนในแม่น้ำรวกมาพิจารณาาร่วมด้วย โดยได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-พม่าเพื่อแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาย ทั้งนี้ได้มีการจัดประชุมร่วมกัน 3 ครั้ง ซึ่งสามารถเจรจาตกลงกันได้ในการประชุมครั้งที่ 3 เมื่อปีพ.ศ.2530 โดยพม่าได้ยอมรับข้อเสนอของไทยที่ให้มีการปักปันเขตแดนคงที่บริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกตามแนวของแม่น้ำในปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นความสำเร็จครั้งแรกที่ไทยและพม่าสามารถปักปันเขตแดนร่วมกันได้ นับตั้งแต่พม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษในปีพ.ศ.2491

สำหรับแม่น้ำเมยนั้นเป็นเส้นเขตแดนระหว่างอำเภอแม่สอด จังหวัดตากของไทยกับเมืองเมียวดี รัฐกะเหรี่ยงของพม่าตามอนุสัญญาระหว่างกษัตริย์สยามกับข้าหลวงใหญ่แห่งอินเดียในปีพ.ศ.2411 การที่แม่น้ำเมยมีสภาพตลิ่งและพื้นที่ใต้ท้องที่ของแม่น้ำเป็นดินปนทรายทำให้กระแสน้ำกัดเซาะตลิ่งจนพังได้ง่าย เป็นผลให้ทางเดินของแม่น้ำมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จากลักษณะทางกายภาพดังกล่าวประกอบกับสนธิสัญญาเขตแดนที่ไม่ได้กำหนดกรรมสิทธิ์ความเป็นเจ้าของลำน้ำชัดเจนว่าเป็นของฝ่ายใด จึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมาในภายหลัง ทั้งปัญหาที่เกิดจากธรรมชาติ ได้แก่ ปัญหาเกาะทรายที่เกิดใหม่ในแม่น้ำเมย ปัญหาน้ำกัดเซาะตลิ่งและการเปลี่ยนทางเดินของน้ำในแม่น้ำเมย และปัญหาที่เกิดจากมนุษย์ ได้แก่ ปัญหาการสร้างหลักรอปัญหาเขตแดนบริเวณใต้สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย โดยปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมยเริ่มปรากฏให้เห็นในปีพ.ศ.2523 เมื่อแม่น้ำได้เปลี่ยนทางเดินน้ำไปชิดทางฝั่งพม่าเป็นผลทำให้เกาะทรายกลางแม่น้ำเมยที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเมื่อปีพ.ศ.2500 ย้ายจากที่เคยอยู่ใกล้ฝั่งพม่ามาอยู่ใกล้ฝั่งไทยแทน นอกจากนี้กระแสน้ำในแม่น้ำเมยยังกัดเซาะตลิ่งฝั่งพม่าจนพัง ดังนั้นในปีพ.ศ.2524 ทางกรมพม่าจึงแก้ปัญหาด้วยการสร้างหลักรอขึ้นตามแนวตลิ่งฝั่งพม่า ทำให้กระแสน้ำเมยเปลี่ยนทางเดินมากัดเซาะตลิ่งฝั่งไทยแทน ราษฎรไทยจึงสร้างหลักรอขึ้นทางฝั่งไทยเพื่อป้องกันน้ำกัดเซาะตลิ่งเช่นกัน จนเกิดเป็นยุทธนาการการสร้างหลักรอโต้ตอบกันขึ้น แต่เนื่องจากความสัมพันธ์ระดับรัฐบาลไทยและพม่าในช่วงนี้ยังดำเนินไปด้วยดีจึงไม่เกิดเป็นปัญหาในภาพรวม อย่างไรก็ตาม เมื่อพม่าเริ่มใช้นโยบายเปิดประเทศในปีพ.ศ.2531 ทำให้มีนักลงทุนไทยจำนวนมากเข้าไปลงทุนเพื่อแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆในพม่า เป็นผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าถูกเชื่อมโยงเข้าหากันด้วยมิติทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีกระแสต่อต้านนโยบายการสร้างความสัมพันธ์กับพม่าจากกรณีพม่าทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนในปีพ.ศ.2531 ก็ตาม แต่รัฐบาลไทยยังเลือกที่จะใช้นโยบายการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับพม่าด้วยความจำเป็น

ทางเศรษฐกิจและที่สำคัญคือความจำเป็นทางความมั่นคง เนื่องจากไทยมีพรมแดนติดต่อกับพม่า เป็นระยะยาวและมีปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-พม่าที่ต้องการความร่วมมือจากพม่า ในการแก้ปัญหาเหล่านี้ โดยเฉพาะปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ระหว่างทั้งสองฝ่ายอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ฝ่ายไทยได้ไปถมดินลงในแม่น้ำเมยจนทำให้เกาะทราย ในแม่น้ำเข้ามาเชื่อมติดกับฝั่งไทยในปีพ.ศ.2532 อันนำมาสู่ปัญหาเขตแดนบริเวณใต้สะพาน มิตรภาพไทย-พม่าที่พม่าใช้เป็นข้ออ้างในการระงับการสร้างสะพานฯในปีพ.ศ.2538 นอกจากนี้ยังมีปัญหาการเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำเมยบริเวณตรงข้ามวัดพระธาตุคอกช้างเผือกและบริเวณ บ้านแม่โกนเกนอันส่งผลทำให้แผ่นดินของไทยและพม่าถูกตัดขาดเป็นเกาะแยกออกจากฝั่งเดิม จนนำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างไทยกับพม่าในเวลาต่อมาเมื่อทั้งสองฝ่ายต่างพยายามดำเนินการ ทุกวิถีทางเพื่อให้แผ่นดินดังกล่าวของแต่ละฝ่ายกลับคืนมาสู่สภาพเดิม แม้ว่าไทยกับพม่าจะมีการ จัดตั้งกลไกการแก้ไขปัญหาเขตแดนร่วมระหว่างทั้งสองฝ่ายในรูปแบบคณะกรรมการJBC และได้มีการ จัดประชุมร่วมกันแล้วถึง 4 ครั้งก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถตกลงกันได้ในเรื่องหลักและกติกาในการ สำรวจและปักปันเขตแดนร่วมกันประกอบกับทั้งสองฝ่ายยังเผชิญกับปัญหาต่างๆในการดำเนิน ความสัมพันธ์ระหว่างกันอยู่เป็นระยะ จึงทำให้การแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมยอย่างเป็นทางการ ยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้

5.2 วิเคราะห์

จากการศึกษาการแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสาย แม่น้ำรวกและแม่น้ำเมย เท่าที่ผ่านมา ผู้วิจัยสามารถสรุปความสอดคล้องกับสมมุติฐานได้ดังนี้

ในกรณีของแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกนั้น ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณนี้เป็นผลมาจาก **ปัจจัยภายใน ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ความสัมพันธ์ที่ดี ในระดับผู้นำรัฐบาลไทยและพม่า** กล่าวคือ การที่รัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มีนโยบายต่างประเทศที่เปิดกว้างในการส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับทุกประเทศโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางเศรษฐกิจและลัทธิการปกครอง ทำให้การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าเป็นไปอย่างราบรื่น เห็นได้จากมีการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างผู้นำระดับสูงในคณะรัฐบาลของทั้งสองฝ่ายอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเดินทางเยือนพม่าของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีและพลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ที่ได้มีการกล่าวแสดงจุดยืนของฝ่ายไทยในเรื่องการไม่สนับสนุนชนกลุ่มน้อยใดต่อผู้

นำพม่าอย่างชัดเจน ทั้งนี้รัฐบาลไทยได้แสดงออกในทางปฏิบัติถึงจุดยืนต่อปัญหาชนกลุ่มน้อยให้พม่าได้ประจักษ์ ด้วยการตัดสินใจส่งทหารและตำรวจตระเวนชายแดนเข้าปราบปรามขุนส่าหรือจาง ซี ฟู่ หัวหน้ากลุ่มสหรัฐชาน (Shan United Army) ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่เป็นศัตรูของรัฐบาลพม่าที่ได้ทำการผลิตและค้ายาเสพติดอยู่ตามแนวชายแดนไทย-พม่า โดยรัฐบาลพม่าได้แสดงความพอใจต่อการปฏิบัติการอย่างจริงจังของรัฐบาลไทยในครั้งนี้เป็นอย่างมาก จากบทบาทของรัฐบาลไทยดังที่กล่าวมาแล้วนั้นได้ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าให้มีความกระชับแน่นแฟ้น ก่อให้เกิดความร่วมมือกันในด้านต่างๆเพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาละวินและแม่น้ำรวกจนประสบความสำเร็จได้ในที่สุด **ประการที่สอง ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมระหว่างทั้งสองฝ่าย** กล่าวคือ ในด้านการค้าระหว่างประเทศไทยกับพม่าช่วงก่อนปีพ.ศ.2531 นั้น จากสถิติพบว่าทั้งสองประเทศยังมีมูลค่าทางการค้าร่วมกันน้อย เนื่องจากยังไม่มีในการทำข้อตกลงทางการค้าร่วมกันอย่างเป็นทางการประกอบกับในช่วงนี้พม่ายังใช้นโยบายปิดประเทศอยู่ นักลงทุนไทยจึงยังไม่มีโอกาสเข้าไปลงทุนทำธุรกิจต่างๆในพม่า ทำให้ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยกับพม่ายังไม่เกิดขึ้นเท่าใดนักในช่วงนี้ส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศดำเนินไปได้ด้วยดี นำไปสู่การเจรจาแก้ปัญหาต่างๆร่วมกันรวมถึงปัญหาเขตแดนที่เกิดขึ้นด้วย ส่วน**ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การที่พม่ามีความขัดแย้งกับชนกลุ่มน้อยในวงจำกัดจึงไม่ค่อยมีผลต่อความมั่นคงของไทย** กล่าวคือ การที่พื้นที่บริเวณอำเภอท่าลี่ จังหวัดเชียงใหม่ของพม่าซึ่งอยู่ตรงข้ามกับอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายของไทย อันมีแม่น้ำสาละวินและแม่น้ำรวกคั่นอยู่ในฐานะแนวเขตแดนนั้นเป็นจุดที่มีปัญหาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยไม่มากนักเมื่อเทียบกับพื้นที่บริเวณอื่นๆ เนื่องจากเป็นเขตที่รัฐบาลพม่าสามารถควบคุมได้ แม้ว่าจะยังมีกองกำลังของชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มปฏิบัติการอยู่ในบริเวณนี้ได้แก่ กลุ่มว่าแดงและกลุ่มขุนส่า ซึ่งมีกิจกรรมส่วนใหญ่อยู่ทางใต้ลงไป โดยชนกลุ่มน้อยทั้งสองกลุ่มนี้จะมีการต่อสู้กันบ้างเป็นครั้งคราวแต่ส่วนใหญ่การต่อสู้จะดำเนินอยู่ในฝั่งพม่า จึงไม่ส่งผลกระทบต่อไทยมากนัก ด้วยเหตุผลเรื่องความสงบของพื้นที่ดังกล่าวนี้เองถือเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ความร่วมมือระหว่างไทยและพม่าในการแก้ปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสาละวินและแม่น้ำรวกในช่วงรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประสบผลสำเร็จในที่สุด

สำหรับในกรณีของแม่น้ำเมยนั้น ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยที่ทำให้การแก้ไขปัญหามันน้ำเมยยังไม่ประสบความสำเร็จนั้นเป็นผลมาจาก **ปัจจัยภายใน ได้แก่ ประการที่หนึ่ง การที่รัฐบาลไทยและพม่ามีจุดยืนทางนโยบายเรื่องสิทธิมนุษยชนที่แตกต่างกัน** กล่าวคือ การที่รัฐบาลไทยแทบทุกชุดตั้งแต่รัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นต้นมามีนโยบายต่างประเทศที่เน้นการ

เคารพหลักสิทธิมนุษยชน ในขณะที่รัฐบาลพม่ามีนโยบายหลักในการรักษาความมีเอกภาพภายในประเทศ โดยเน้นการปราบปรามกลุ่มต่อต้านรัฐบาลพม่าทุกกลุ่มอย่างรุนแรง ผลจากความแตกต่างของนโยบายดังกล่าวทำให้ไทยและพม่าเกิดการกระทบกระทั่งกันทางปฏิบัติ เห็นได้ชัดจากกรณีที่รัฐบาลไทยได้อนุญาตให้กลุ่มผู้ได้รับรางวัลโนเบลเข้ามาในประเทศไทยเมื่อต้นปีพ.ศ.2536 เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆในด้านที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนร่วมกับองค์กรเอกชนของไทยรวมทั้งได้กล่าวประณามการละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลพม่าด้วย ซึ่งได้สร้างความไม่พอใจให้กับรัฐบาลพม่าเป็นอย่างมากและส่งผลกระทบต่อการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมยด้วย เนื่องจากรัฐบาลพม่าไม่ยอมส่งเจ้าหน้าที่มาประชุมเพื่อเริ่มปักปันเขตแดนตามผลการประชุม JBC ครั้งที่ 1 ที่เพ็งเสิร์จสิ้นไปก่อนหน้านี้ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการตามผลการประชุมดังกล่าวได้ ซึ่งผลการประชุมส่วนหนึ่งก็คือ ให้มีการสำรวจแม่น้ำเมยเพื่อจัดทำหลักเขตแดนขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การแก้ไขปัญหาเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าบริเวณแม่น้ำเมยยังคงมีความชะงักงันอยู่เรื่อยมา

ประการที่สอง ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมระหว่างไทยกับพม่าที่มีความหลากหลาย ซึ่งเห็นได้จากการที่นักธุรกิจไทยจำนวนมากได้เข้าไปลงทุนทำธุรกิจต่างๆในพม่า นับตั้งแต่ปีพ.ศ.2531 เป็นต้นมาที่พม่าได้ใช้นโยบายเปิดประเทศต้อนรับการลงทุนจากต่างชาติ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าถูกเชื่อมโยงด้วยมิติทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น เห็นได้จากสถิติการค้าระหว่างทั้งสองประเทศที่มีมูลค่าการค้าสูงขึ้นมากเมื่อเทียบกับช่วงก่อนหน้านั้น แต่เนื่องจากนักธุรกิจไทยบางกลุ่มแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆในพม่าอย่างไร้ขอบเขต เช่น การตัดไม้เกินจำนวนที่รัฐบาลพม่ากำหนดไว้ มีการลักลอบเข้าไปทำการประมงในเขตพื้นที่นอกสัมปทาน จนทำให้รัฐบาลพม่ามีคำสั่งปิดป่าและยุติการให้สัมปทานกับเอกชนไทยเหล่านี้อยู่ระยะหนึ่ง นอกจากนี้ฝ่ายไทยยังได้ไปถมดินลงในแม่น้ำเมยเพื่อเชื่อมเกาะทรายให้ติดเป็นผืนเดียวกับฝั่งไทย และแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากพื้นที่ดังกล่าวจนนำมาสู่การยุติการสร้างสะพานมิตรภาพชั่วคราวในปีพ.ศ.2538 พฤติกรรมเห็นแก่ได้ต่างๆเหล่านี้ของฝ่ายไทยได้สร้างความไม่ไว้วางใจให้รัฐบาลพม่าเสมอมา ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างทั้งสองประเทศ ทำให้ความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาเขตแดนซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความไว้วางใจต่อกันเป็นอย่างยิ่งไม่อาจเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมยซึ่งเป็นจุดที่มีความหลากหลายของปัญหาเป็นอย่างมาก ส่วน**ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัญหาระหว่างรัฐบาลพม่ากับกลุ่มต่อต้าน** กล่าวคือ การที่รัฐบาลพม่าได้ใช้กำลังปราบปรามประชาชนที่ชุมนุมประท้วงเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐบาลอย่างรุนแรงในปีพ.ศ.2531 รวมไปถึงการที่รัฐบาลพม่าไม่ยอมรับผลการเลือกตั้งภายในประเทศเมื่อปีพ.ศ.2533 ที่ปรากฏออกมาว่าพรรคฝ่ายค้านเป็นฝ่ายกำชัยชนะเหนือพรรครัฐบาล ซึ่งได้นำไปสู่การประท้วงของพรรคฝ่ายค้านและการปราบปรามประชาชนผู้ประท้วงอย่างรุนแรงอีก

ครั้ง ทำให้มีผู้อพยพหนีภัยจากการปราบปรามของรัฐบาลพม่าเข้ามาในไทยเป็นจำนวนมาก เหตุการณ์นี้ส่งผลให้รัฐบาลพม่าเกิดความหวาดระแวงไทยว่าได้มีส่วนในการสนับสนุนกลุ่มต่อต้านรัฐบาล นอกจากนี้แล้วรัฐบาลพม่ายังดำเนินการปราบปรามชนกลุ่มน้อยต่างๆที่ต่อต้านรัฐบาลพม่า และพยายามแยกตัวเป็นอิสระจากรัฐบาลพม่าอย่างรุนแรงเพิ่มมากขึ้นนับตั้งแต่ปีพ.ศ.2531 เป็นต้นมา โดยเฉพาะกลุ่มกะเหรี่ยง KNU ซึ่งมีฐานที่มั่นส่วนใหญ่อยู่ตรงข้ามเขตจังหวัดตากของไทย ให้หมดไปจากชายแดนไทย-พม่าเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับบริษัทไทยที่ได้รับสัมปทานการทำไม้จากรัฐบาลพม่าในเขตพื้นที่ของชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ ทั้งนี้ทหารพม่าได้ทำการรุกล้ำอธิปไตยของไทยอยู่บ่อยครั้ง เนื่องจากชนกลุ่มน้อยกลุ่มกะเหรี่ยงKNUจะอาศัยภูมิประเทศที่คดเคี้ยวคล้ายกันของแม่น้ำเมยซึ่งเป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าในเขตจังหวัดตากเป็นสิ่งกีดขวางตามธรรมชาติในการป้องกันการโจมตีของทหารพม่า ดังนั้นเมื่อทหารพม่าไม่สามารถเข้าโจมตีฐานที่มั่นของกะเหรี่ยงในทางตรงจากฝั่งพม่าได้ จึงได้ข้ามแม่น้ำเมยเข้ามาในเขตไทยเพื่อลอบเข้าตีฐานที่มั่นของกะเหรี่ยงจากด้านหลัง และด้วยเหตุผลทางภูมิรัฐศาสตร์ของแม่น้ำเมยดังกล่าวนี้เองที่มีส่วนทำให้การเจรจาแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณนี้เป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น ซึ่งปัญหาความวุ่นวายทางการเมืองภายในพม่าดังที่กล่าวมานั้นได้ส่งผลกระทบต่อการค้าความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าอยู่เรื่อยมา ทำให้ความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมยยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นนั้นจึงมีความสอดคล้องกับสมมุติฐานในการศึกษาที่ได้ตั้งไว้ว่าการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกระหว่างไทยกับพม่าประสบผลสำเร็จเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่ดีในระดับผู้นำรัฐบาลไทยและพม่าและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมระหว่างทั้งสองฝ่าย ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การที่พม่ามีความขัดแย้งกับชนกลุ่มน้อยในวงจำกัด ส่วนการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมยไม่ประสบผลสำเร็จเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน ได้แก่ การที่รัฐบาลไทยและพม่ามีจุดยืนทางนโยบายเรื่องสิทธิมนุษยชนที่แตกต่างกันและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมระหว่างไทยกับพม่าที่มีความหลากหลาย ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การที่รัฐบาลพม่าขัดแย้งอย่างมากกับกลุ่มต่อต้าน

นอกจากนี้ผลการศึกษาในครั้งนี้ก็มีความสอดคล้องกับแนวความคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพัน (linkage politics) ของ James N.Rosenau ที่อธิบายถึงความเกี่ยวพันกันระหว่างสภาพแวดล้อมภายในประเทศ (ปัจจัยภายใน) กับสภาพแวดล้อมภายนอกประเทศ (ปัจจัยภายนอก) โดยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของแม่น้ำทั้งสามสายดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นจึงมีความเกี่ยว

พนักันทั้งในด้านการส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกและเป็นอุปสรรคในกรณีการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกดังกล่าวข้างต้นมีส่วนทั้งในการส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำทั้งสามสาย อย่างไรก็ตาม แนวโน้มที่จะแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมยในอนาคตก็ยังคงมีความเป็นไปได้อยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าสามารถจัดปัจจัยที่เป็นอุปสรรคข้างต้นโดยอาศัยการสร้างความร่วมมือร่วมใจร่วมกันในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศ อันจะสามารถนำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาเขตแดนบริเวณแม่น้ำเมย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรณีปัญหา 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-ลาว. สยามจดหมายเหตุ 10 ฉบับที่ 34 (16-22 สิงหาคม 2538): 925.
- กรณีพม่าลำแดนไทย. สยามจดหมายเหตุ 9 ฉบับที่ 26 (30 มีนาคม-5 เมษายน 2527): 365-368.
- กองทัพบก. สะพานมิตรภาพไทย-พม่าข้ามแม่น้ำเมย. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.).
- กรมพล ทองธรรมชาติ. เอเชีย: ความรู้ทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (ม.ป.ป.).
- กลาโหม, กระทรวง. สำนักรัฐมนตรี. การปฏิบัตินโยบายเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า. (พฤศจิกายน 2540). (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).
- การต่างประเทศ, กระทรวง. สนธิสัญญาและกฎหมาย, กรม. หนังสือชุดประมวลสนธิสัญญา: สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศและระหว่างประเทศไทยกับองค์การระหว่างประเทศเล่ม 8 : พ.ศ. 2505-2508, 2528.
- การปักปันเขตแดนระหว่างไทย-พม่า. วารสารเสนาสนเทศ 26, 16 (30 พฤศจิกายน 2531): 11-17.
- ข่าวต่างประเทศ. สยามจดหมายเหตุ 22 ฉบับที่ 51 (19-25 ธันวาคม 2540): 1423.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. ศึกษาและเผยแพร่, กอง. รายงานการศึกษาสถานการณ์เศรษฐกิจและการค้าของประเทศสังคมนิยมรอบบ้าน. (ม.ป.ป.).
- คณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน. ปัญหาเส้นเขตแดนไทย-พม่า. การประชุมเชิงวิชาการระหว่างผู้แทนกองทัพบกกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง, 27 มกราคม 2543.
- คณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน. ปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณบ้านแม่โกนเกน, กุมภภาพันธุ์ 2541.
- คณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน. ปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณวัดพระธาตุคอกข้างเผือก, 2540.
- คณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดน. ปัญหาเขตแดนไทย-พม่าบริเวณวัดพระธาตุคอกข้างเผือก, มิถุนายน 2541.
- เจษฎา ทุ่งเฮง. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าเกี่ยวกับพรมแดนทางบก: ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีคอคอดกลาง บ้านเจดีย์สามองค์และเนิน 491. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิตภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

จากตาน ช่วยถึงมะไซ่ ไทยยังดีกันเอง. อาทิตย์ 974 (9-15 กุมภาพันธ์ 2539)

ชัยโชค จุลศิริวงศ์. ปัญหาความมั่นคงชายแดนระหว่างไทย-พม่า. ในการสัมมนาเรื่องปัญหาความมั่นคงชายแดนของไทย, 15 พฤศจิกายน 2525.

ชาคร บุญภักดี. กองเขตแดนระหว่างประเทศ กรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหม. สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2546.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. สังเขปประวัติศาสตร์พม่า. กรุงเทพมหานคร: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (ม.ป.ป.).

ชาญวิทย์ เกษตรศิริและกาญจณี ละอองศรี. (บรรณาธิการ). ปัญหาชายแดนไทย-พม่า. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริและคณะ. ไทยมองพม่า. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยในพม่า, 2541.

เชิดชู รักตะบุตร. เจ้าหน้าที่การทูต 8 กองเขตแดน กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ. สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2546.

ทวี อร่ามเรืองกุล. นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ในช่วงปี 2534-2537. วิทยานิพนธ์นิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ไทย. เอเชียรายปี (2538), หน้า 96. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

ไทย. เอเชียรายปี (2540), หน้า 128. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

ไทย. เอเชียรายปี (2541), หน้า 136. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

ไทย. เอเชียรายปี (2542), หน้า 18, 110-111. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ธรรมรัตน์ ทองเรือง. กะเหรี่ยงฉนวนหรือชนวนสงครามไทย-พม่ายุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: อารบัวแก้ว, 2543.

ธรรมรัตน์ รัตนมณี. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่าระหว่างปี 2531-2533. สารนิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการระหว่างประเทศและการทูต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

บนเส้นทางสู่มหาอำนาจเศรษฐกิจTHAILAND-TIGER เสือล่าปาก!อาทิตย์ 17,896(12-18

สิงหาคม 2537):13.

บันทึกข่าวต่างประเทศ.สยามจดหมายเหตุ 19 ฉบับที่39 (23-29 กันยายน 2537):1089.

เบื้องหลังรอยยิ้มนายกษไทยในอย่างกึ่ง.อาทิตย์ 981(29 มีนาคม- 4 เมษายน 2539):26.

ปัญหาพรมแดนไทย-พม่า.สยามจดหมายเหตุ 11 ฉบับที่30(25-31 กรกฎาคม 2529):814-815.

ประพาส ลิมปะพันธุ์.ความสัมพันธ์ไทย-พม่า.สารมหาวิทยาลัยนเรศวร 2 ฉบับที่7 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2541):2,4-5.

ประพาส ลิมปะพันธุ์.รู้จักพม่า.ใน สารมหาวิทยาลัยนเรศวร 2 ฉบับที่9 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2541):2.

ประมวลความสัมพันธ์ไทย-พม่ายุคอารยเหตุไหลป่า.สยามโพสต์ (18 มีนาคม2539):4.

ประสงค์ ชิงชัย.อนุสรณ์ในงานฉาปนกิจศพคุณแม่สาย ชิงชัย,2525.

เปิดบันทึกปัญหาเขตแดนน้ำเมยไทยถูกยุบที่20 แปลง พม่าทำเขื่อนกลางน้ำ.ผู้จัดการรายสัปดาห์ (15 มีนาคม 2542):12.

เปิดด่านด้านตะวันตกวันนี้ 'ไทย'ยังต้องเผชิญปัญหาสุ่มเสี่ยงต่อการปิดด่านได้ทุกเมื่อ.เนชั่นสุดสัปดาห์ 4,198 (22-28 มีนาคม 2539):23.

พยนต์ ทิมเจริญ.เขตแดนระหว่างประเทศไทย-พม่า:ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และสนธิสัญญา.วารสารแผนที่ 1,28(กรกฎาคม-กันยายน2528):49-50.

พยนต์ ทิมเจริญ.บันทึกประชุมผู้แทนส่วนราชการในการพิจารณาปัญหาแม่น้ำรวกเปลี่ยนทางเดิน ประชุมครั้งที่1และครั้งที่2.

พยนต์ ทิมเจริญ.ปัญหาพรมแดนไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสาย.เอกสารวิจัยส่วนบุคคล.

พยนต์ ทิมเจริญ.อดีตเจ้าหน้าที่แผนกวิเคราะห์ภูมิประเทศ กองภูมิศาสตร์ กรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหม.สัมภาษณ์,6 เมษายน 2545.

พรพิมล ตริโชติ.ความสัมพันธ์ไทย-พม่ายุคปัจจุบัน.(อัตลำนเอา)

พรพิมล ตริโชติ.ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า.กรุงเทพมหานคร:มูลนิธิตำราโครงการสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,2542.

พรพิมล ตริโชติ.พม่า.เอเชียรายปี(2536),หน้า167.กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2536.

พรพิมล ตริโชติ.พม่า. เอเชียรายปี(2537),หน้า175.กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2537

พรพิมล ตริโชติ.พม่า. เอเชียรายปี (2538),หน้า161.กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2538.

พรพิมล ตริโชติ.พม่า.เอเชียรายปี (2543),หน้า230. กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2543.

พรพิมล ตริโชติและทรายแก้ว ชูทรัพย์.การค้าชายแดนไทย-พม่า.ใน วิทยา สุจิตตนารักษ์และชปาจิตต์ประทุม(บรรณาธิการ),การค้าชายแดน. กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2537.

พรธรรวี ตันศุภผล.ความสัมพันธ์ไทย-พม่ากับรอยลึกที่เกือบร้าง.สยามโพสต์ (23 กันยายน 2536):6.

พันธุ์สุรีย์ ลดาวัลย์.การพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองพม่า.กรุงเทพมหานคร:สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2541.

พานิชย์,กระทรวง.การค้าต่างประเทศ,กรม.สู่ทางขยายการค้าและการลงทุนของประเทศไทยกับประเทศสหภาพพม่า.(ม.ป.ป.)

พม่ายึดน้ำเมย แผนตีกันไทยผันเข้าบ้าน.กรุงเทพธุรกิจ (10 เมษายน 2542):2.

พม่ารุกน้ำเมย ทำแผ่นดินแล้ว40 ไร่ ท่วมทำตลิ่งกลางน้ำ/ใช้สร้างบ่อน.ประชาชาติธุรกิจ(24 เมษายน 2542):

รองนายกฯเยือนพม่า.สยามจดหมายเหตุ 11 ฉบับที่18 (2-8 พฤษภาคม 2529):481.

รัชนิดา ยืนยง.ศึกษาเปรียบเทียบนโยบายไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ในยุคพลเอกเปรม(พ.ศ.2526-2531) กับยุคหลังพลเอกเปรม ตินสุลานนท์ (พ.ศ.2531-2538).วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2539.

รัฐมนตรีต่างประเทศพม่ามาเยือนไทย.สยามจดหมายเหตุ 7ฉบับที่18 (30เมษายน-6พฤษภาคม 2525):482.

วัลภา บุรุษพัฒน์.การแก้ไขปัญหาเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน.ใน ชุมพล เลิศรัฐการ(บรรณาธิการ),นิเทศรัฐศาสตร์.เอกสารทางวิชาการประจำปี สมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

วิชัย วราศิริกุล.ปัญหาเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับพม่า.กรุงเทพมหานคร:กรมพิธีการทูต กระทรวงการต่างประเทศ,2543.

วิษณุ วีรานนท์.บทวิเคราะห์แนวทางแก้ไขเขตแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน.,เอกสารห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศ.

วิษณุ แสงเดือน.การแก้ปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติบริเวณชายแดนไทย-พม่าในเขตรับผิดชอบของกองทัพภาคที่3.วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง,2538.

เวณิกา บุญมาคลี่. นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ในสมัยนายพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

สมเด็จพะเทพรัตนราชสุดาฯ สยามจตุมาเหตุดุ 11 ฉบับที่ 12 (21-27 มีนาคม 2529): 310.

สุรจิตร สิทธิประณีต. สหภาพพม่ากับความมั่นคงแห่งชาติของไทย. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, 2537.

สุภี วิมะลิน. การกำหนดแนวพรมแดนคงที่ระหว่างไทย-พม่าบริเวณแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก. วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, 2530.

สรุปสถานการณ์ความสัมพันธ์ไทย-พม่าปีพ.ศ. 2541 2 ฉบับที่ 4 (กุมภาพันธ์ 2542): 6.

สุดารัตน์ ปรีชาวิชและปิยนาก จตุภัทร์. การประมาณข่าวกรองทางยุทธศาสตร์ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า. เอกสารอัดสำเนาของโรงเรียนรักษาความปลอดภัย, เมษายน 2530.

สุภาภรณ์ ครุฑเมือง. ความสัมพันธ์ไทย-พม่าภายใต้นโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์.

วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก. ข้อมูลการค้า, 2532.

สถานการณ์ในพม่า. สยามจตุมาเหตุดุ 20 ฉบับที่ 13 (24-30 มีนาคม 2538): 362, 364.

สัมพันธ์ไทย-พม่าบนปัญหาดิน น้ำ อากาศ. มติชน (10 พฤษภาคม 2540): 12.

หน่วยงานทางทหาร. เอกสารประกอบการบรรยายสรุปสำหรับคณะทำงานด้านปัญหาเส้นเขตแดนตรวจภูมิประเทศและรับทราบข้อมูลในพื้นที่รับผิดชอบ (กุมภาพันธ์ 2541), หน้า 6-7.

ภาษาอังกฤษ

Rosenau, J. N. Toward the Study of National-International Linkages, In Rosenau J. N. (ed.), Linkage Politics: Essays on the Convergence of National and International System, pp.44-63. New York : Free Press, 1969.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- การค้าระหว่างประเทศไทย-พม่า.รายงานฉบับสมบูรณ์ การวิเคราะห์ทฤษฎี มาตรการส่งเสริม
ธุรกิจ การลงทุนไทยในพม่า.กรุงเทพมหานคร:สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2541.
- ความสัมพันธ์ไทย-พม่าใต้อาณาจักร.สารมหาวิทยาลัยนเรศวร 1 ฉบับที่1(กรกฎาคม-สิงหาคม
2539):3.
- จับตาแนวรบด้านตะวันตกไทยเผชิญปัญหาเรื่องรัง.มติชน(30 ธันวาคม 2538):24.
- เจ็ดวันวิกฤตชายแดนไทย-พม่า.สยามรัฐ (1 มิถุนายน 2540):9.
- “เซษฐา” ฟันธงใช้แผนที่ปี35 ชี้ข้อพิพาทที่ดินริมเมยยุติ.ฐานวิเคราะห์(22 มิถุนายน 2540):13.
- ไทย-พม่า(2) สัมพันธ์ที่หวาดระแวง.ผู้จัดการรายวัน(14 กรกฎาคม 2538):13.
- ไทยถูกพม่ารุกด้วยเงื่อนไขใหม่ตลอดเวลา.สยามรัฐ(24 กุมภาพันธ์ 2539):5.
- นิพัทธ์ จิตะสมบัติ. ปัญหาเขตแดนกับความมั่นคงของชาติ, ใน การสัมมนาเรื่องปัญหาความมั่นคง
ชายแดนของไทย. 15 พฤศจิกายน 2525. ณ สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- เบื้องหลังพม่ายึดคอกช้างเผือก'ธุรกิจ'หรือ'รักษาดินแดน.กรุงเทพธุรกิจ (1 มิถุนายน 2540):1,3.
- พรมแดนไทย-พม่า เขตปลอดทุนข้ามชาติ.ผู้จัดการรายวัน (20 กุมภาพันธ์ 2540):10.
- พม่า-กะเหรี่ยง-ไทย อีกนานไหมคราบน้ำตาจะเลือนหาย.วัฏจักร(18 กุมภาพันธ์ 2539):15.
- ศูนย์อินโดจีนภูมิภาค.เผยธุรกิจกาสิโนชกไทยพม่าสั่งปิดด่านเมียวดี.ผู้จัดการรายวัน(13 มิถุนายน
2540):1,4.
- สี่ร้อยไร่ยังเป็นของไทยตามอนุสัญญาเขตแดนไทย-พม่า.สยามโพสต์(13 สิงหาคม 2537):6.
- อันกำแพงค่ายคู์คูเล็ก ไม่น่าศึกพม่าข้ามมาได้.อาทิตย์ 1026 (7-13 กุมภาพันธ์ 2540):14-23.
- บุญรอด ศรีสมบัติ. ปัญหาพื้นที่ดอยลาว-ดอยห้วยสะ ในแง่มุมกฎหมายระหว่างประเทศ.
เสนาธิปไตย ปีที่ 47 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2541) : 100-117.
- พรธรรวี ตันสุภผล.เงิน 400 ล้านกับแผ่นดินที่ไม่ควรสูญเสีย.สยามโพสต์ (7 มกราคม 2536)
ท่าไม้รัฐไทยถึงแก้ปัญหาชายแดนไทย-พม่าได้ยาก.สายใยไทย-พม่า ปีที่1 ฉบับที่10
(สิงหาคม 2541): 3.
- นิทัศน์.จากนโยบายความเกี่ยวพันเชิงสร้างสรรค์สู่ความสัมพันธ์เชิงก้าวหน้า.สายใยไทย-พม่าบน
วิถีทางแห่งประชาชน ปีที่4 ฉบับที่5(พฤษภาคม 2544):3-4.

กาญจนา ประสงค์. พม่า:ประเทศเพื่อนบ้านแหล่งสินค้าใหม่ของไทย. กองบริการส่งออก กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. ธันวาคม 2540.

โสภณ เพชรแท้. ฆ่าโหดลูกเรือประมงพม่าตอกย้ำความสัมพันธ์ตอกย้ำความสัมพันธ์ร้ายฉาน. เนชั่นสุดสัปดาห์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 167 (18-24 สิงหาคม 2538): 9-10.

พม่าปัญหาใกล้บ้าน. ยังเอ็กเซกคิวทีฟ ปีที่ 6 ฉบับที่ 75-78 (มกราคม-เมษายน 2536): 102-105.

สมดุล พลแสน. ไทย-พม่าในสถานการณ์ชายแดนเดือด. สยามโพสต์ (15 พฤษภาคม 2538): 6.

รัฐบาลพม่ากับปัญหาชนกลุ่มน้อย. วิจัยจักร (14 มกราคม 2539): 11.

โตม สุวารัลย์. ชายแดนไทย-พม่าจุดล่อแหลมทางการเมือง. กรุงเทพธุรกิจ (7 มกราคม 2536)

พม่ารับหลักการปักเขตแดนสงฆ์ที่มสำรวจร่วมพฤศจิกายนนี้. ผู้จัดการรายวัน (20 สิงหาคม 2540): 4.

วัชรินทร์ สุรเดช. ปัญหาพรมแดนไทย-พม่า บนโต๊ะเจรจาแห่งความยืดเยื้อ. อาทิตย์ 1077 (30

มกราคม-5 กุมภาพันธ์ 2541): 32-33.

ภาษาอังกฤษ

Yawnghwe Harn. Engage the Generals. BURMA DEBATE 1,1 (July-August 1994)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

หนังสือสัญญาและเอกสารความตกลงระหว่างประเทศไทยกับอังกฤษที่มีผลในการกำหนดแนว
พรมแดนระหว่างไทยกับพม่า

๑) หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีประเทศอังกฤษและประเทศสยาม ลงวันที่ ๒๐ มิถุนายน ค.ศ. ๑๘๒๖ (พ.ศ. ๒๓๖๙) ซึ่งมีข้อความตอนหนึ่งตกลงกันว่า ถ้ามีปัญหาขัดแย้งกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแนวพรมแดนระหว่างดินแดนใหม่ในอาณัติของอังกฤษ ซึ่งได้แก่ดินแดนประเทศพม่าที่ตนเองกับประเทศไทยแล้ว ก็ขอที่ทั้งสองฝ่ายจะตกลงกันฉันท์มิตร หนังสือสัญญานี้ได้มีการแลกเปลี่ยนสัตยาบันกัน ณ เมืองอัคราในประเทศอินเดีย เมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม ค.ศ. ๑๘๒๙ (พ.ศ. ๒๓๗๑)

๒) อนุสัญญาระหว่างกษัตริย์สยามกับข้าหลวงใหญ่อินเดีย ว่าด้วยเรื่องกำหนดเขตแดนบนฝั่งแผ่นดินใหญ่ ระหว่างราชอาณาจักรสยามกับมณฑลของอังกฤษ คือ เทนเนสเซอร์มิ ลงนามกันที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๖๘ (พ.ศ. ๒๔๑๑) ในอนุสัญญานี้กำหนดแนวพรมแดนจากน้ำสประหว่างแม่น้ำเมยกับแม่น้ำสาละวินลงมาทางใต้สู่ทะเลอันดามันที่ปากแม่น้ำปากจั่น ทำอนุสัญญาได้แนบบัญชีแสดงจุดกำหนดบนแนวพรมแดน (boundary marks) ตอนที่เป็นสันปันน้ำ โดยระบุพิภพภูมิศาสตร์ (ละติจูดและลองจิจูด) เขตการปกครองและลำน้ำที่อยู่แต่ละด้านของสันปันน้ำ ตลอดจนรายละเอียดของบริเวณตามจุดกำหนดบนแนวพรมแดนไว้ด้วย นอกจากนั้นยังได้ลงนามกันในแผนที่ฉบับหนึ่ง แสดงแนวพรมแดนตอนนี้อยู่ด้วยสีแดง แลวงนี้เก็บไว้โดยบังให้ใช้เป็นหลักฐานในการตรวจสอบกับแผนที่ ๒ ฉบับแต่ฝ่ายจะยึดถือไว้ฝ่ายละฉบับ เมื่อลงนามแลกเปลี่ยนสัตยาบันกัน การแลกเปลี่ยนสัตยาบันพร้อมทั้งมอบแผนที่แสดงแนวพรมแดนที่แต่ละฝ่ายจะยึดถือไว้ได้ กระทำกันที่กรุงเทพฯ เมื่อ ๓ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๖๘ (พ.ศ. ๒๔๑๑)

๓) หนังสือสัญญา ลงวันที่ ๑๔ มกราคม ค.ศ. ๑๘๗๔ (พ.ศ. ๒๔๑๖) ลงนามกันที่นครกัลกัตตา ในหนังสือสัญญานี้รัฐบาลอังกฤษยอมรับนับถือแนวเขตแดนของแม่น้ำสาละวินฝั่งด้านตะวันออกเป็นเขตปกครองของนครเชียงใหม่

๔) หนังสือสัญญา ลงวันที่ ๑๐ มกราคม ค.ศ. ๑๘๘๓ (พ.ศ. ๒๔๒๕) ลงนามกันที่กรุงเทพฯ ในหนังสือสัญญานี้รัฐบาลอังกฤษก็ยังคงรับนับถือแนวเขตแดนของแม่น้ำสาละวินฝั่งด้านตะวันออกกว่าเป็นเขตแดนปกครองของนครเชียงใหม่

๕) เมื่อพ.ศ. ๒๔๓๒ รัฐบาลไทยกับอังกฤษได้แต่งตั้งคณะกรรมการผสมเพื่อพิจารณาหาทางประนีประนอมข้อขัดแย้งในเรื่องการอ้างสิทธิเหนือดินแดนบางส่วนทางฝั่งตะวันออกของแม่

น้ำสาละวิน ซึ่งเคยเป็นเขตปกครองของนครเชียงใหม่ เป็นผลให้มีการกำหนดแนวพรมแดนขั้นต้นระหว่างดินแดนไทยกับแคว้นเชียงตุงของพม่าจากแม่น้ำสาละวินไปจนถึงแม่น้ำโขงใน พ.ศ.๒๔๓๔ และได้มีสารตราจากเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ลง ๒๗ ตุลาคม ร.ศ.๑๑๑ (พ.ศ.๒๔๓๕) ถึงข้าหลวงพิเศษนครเชียงใหม่สั่งให้ส่งมอบดินแดน ๑๓ หัวเมือง ในบริเวณนั้นให้แก่อังกฤษ และในปีนั้นเองก็ได้เริ่มมีการปักปันเขตแดนทั้งสองฝ่าย และมีแผนที่ปักปันเขตแดนชื่อ Burma - Siam Demarcation Survey ฉบับ ค.ศ.๑๘๙๓ (พ.ศ.๒๔๓๖) แสดงจุดที่ปักหลักเขตแดนแลกเปลี่ยนกันเมื่อ ๑๗ ตุลาคม ๒๔๓๗

๖) หนังสือซึ่งประกอบกันเป็นความตกลงว่าด้วยเขตแดนระหว่างพม่า (เชียงตุง) กับสยาม ลงวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๔๓๔ และ ๑๔ มีนาคม ๒๔๓๕ ให้ใช้ร่องน้ำลึกของแม่น้ำสายตามที่เป็นอยู่ในปี ๒๔๓๒ เป็นแนวพรมแดน แทนที่จะใช้แนวกึ่งกลางลำน้ำตามที่กำหนดไว้เดิมในความตกลง พ.ศ.๒๔๓๔ โดยมีข้อตกลงระหว่างกันตอนหนึ่งว่า “หากแม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินในอนาคตรัฐบาลของเราทั้งสองก็พร้อมที่จะถือเอาร่องน้ำลึกเป็นเขตแดนเสมอ โดยไม่คำนึงถึงการสูญเสียอาณาเขตใด ๆ อันอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงเช่นว่านั้น”

๗) หนังสือว่าด้วยเขตแดนระหว่างพม่า (ตะนาวศรี) กับประเทศสยาม ลงวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๓๗ ในหนังสือสัญญาฉบับนี้กำหนดให้ใช้ร่องน้ำลึกในแม่น้ำปากจั่นเป็นแนวพรมแดน ในการทำความตกลงกันครั้งนี้เป็นผลให้มีการโอนมอบดินแดนตอนที่ร่องน้ำลึกเปลี่ยนไปจากเดิมให้กันและกันเพื่อให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงในขณะนั้นคิดเป็นเนื้อที่ที่ไทยได้รับเพิ่มขึ้นประมาณ ๑๘๖ ไร่ พม่าได้รับเพิ่มขึ้นประมาณ ๑๐๐ ไร่

๘) บันทึกว่าด้วยแนวพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับพม่า ลง ๑ ตุลาคม ๒๔๔๓ ให้ถือลำแม่น้ำสายที่เปลี่ยนทางเดินใหม่เป็นแนวพรมแดน โดยมีเงื่อนไขว่า “หลักเกณฑ์ของแนวร่องน้ำลึกยังมีผลบังคับในกรณีที่แม่น้ำสายเปลี่ยนร่องน้ำใหม่อีกในอนาคต” การทำความตกลงครั้งนี้เป็นผลให้ไทยได้พื้นที่เพิ่มขึ้นประมาณ ๖๕๐ ไร่

๙) บันทึกลงวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๔๓ ตกลงให้ใช้หลักเกณฑ์ของแนวร่องน้ำลึกขยายออกไปถึงแม่น้ำรวก ซึ่งทำให้ไทยได้พื้นที่เพิ่มขึ้นประมาณ ๓,๕๐๐ ไร่

แนวพรมแดนระหว่างไทยกับพม่าที่ได้กำหนดกันขึ้นโดยหนังสือสัญญาฉบับต่างๆ ตามข้อ ๒) ถึง ๙) ยังคงมีผลใช้บังคับตลอดมาจนกระทั่งบัดนี้ หลังจากที่ได้มีการทำข้อตกลงตีติภาพกับประเทศอังกฤษลงวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๔๔ เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ยุติลง และสภารัฐธรรมนูญแห่งสหภาพพม่าได้รับการสืบสิทธิในสัญญาที่กำหนดแนวพรมแดนจากอังกฤษนับตั้งแต่ได้รับเอกราชเมื่อ ๔ มกราคม ๒๔๙๑

ภาคผนวก ข.

อนุสัญญาระหว่างกษัตริย์สยามกับเจ้าหลวงใหญ่อำนาจอินเดย์ ว่าด้วย
เรื่อง กำหนดเขตแดนบนฝั่งแม่น้ำโขงใหญ่ ระหว่างราชอาณาจักรสยาม
และมณฑลของอังกฤษ คือเทนเนสเซอร์ิม
ลงนาม ณ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๖๘
แลกเปลี่ยนสัตยาบัน ณ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๖๘
(พ.ศ. ๒๔๑๑)

ความสัตย์ประนีประนอมพร้อมกัน เจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์ ที่สมุหนพระกระลาโหม ซึ่งได้
บังคับหัวเมืองเขตรแดนกรุงสยามฝ่ายใต้ เจียงทวันตก เจ้าพระยาภูธราภัย ที่สมุหนายก ซึ่ง
ได้บังคับหัวเมืองเขตรแดนกรุงสยามฝ่ายเหนือเจียงทวันตก ได้ถืออำนาจแทนแก่พระบาท
สมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม แลเลฟเตเนลฮาระเทแบวก กอมมิสเนอ ผู้ได้ถืออำนาจแทน
เซอร์อนแลร์คมีวาลอเรนธ ไวสเซอร์อินเดย์ พร้อมกันทำสัญญาด้วยเรื่องที่จะเขตแดนบนบก
กรุงสยามกับแดนคณาสเรม ซึ่งเป็นแคว้นแคว้นของอังกฤษโดยมีสำคัญ

ฝ่ายเหนือ เอล้าน้ำที่ไทยเรียกชื่อแม่เมย พม่าเรียกทองยงล้ำน้ำนั้นแปลกลาง
จนสิ้นปลายน้ำถึงเขาปะวอเขตรแดนฝ่ายไทยอยู่ฝั่งขวานอก เขตรแดนฝ่ายอังกฤษอยู่ฝั่ง
ขวานอกตั้งแต่เขาปะวอมาถึงเขาที่ไทยเรียกว่ากระกุกหมู พม่าเรียกหมูะกอกทองแขวงเมือง
สีสะวัคสำคัญเขาเป็นเขตรแดน ตั้งแต่เขาหมูะกอกทองตั้งมาข้ามปลายแม่น้ำหนองทอแล
ปลายล้ำน้ำแม่กระษัตริจนถึงยอดเขาปลายน้ำไหลออกทั้งสองฝ่าย คือแม่น้ำปาติซาแลแม่น้ำ
กระท่า ตั้งแต่ยอดเขานั้นมาถึงถ้าเขาแดงแขวงเมืองชุมพร สำคัญเขาเป็นแดนน้ำปลายน้ำ
ไหลออกทั้งสองฝ่าย ตั้งแต่เขาถ้าแดงตามเขาแดนใหญ่มาจนถึงปลายน้ำกะไแปเขตรแดน
มาจนถึงปากน้ำปากจัน ลำแม่น้ำปากจันแปลกลาง เป็นเขตรแดนฝ่ายละพาก เกาะไแปแม่น้ำ
ปากจันริมฝั่งข้างอังกฤษเป็นของอังกฤษ ริมฝั่งข้างไทยเป็นของไทย เกาะขวางน้ำมะลิวัน
เป็นของไทย แม่น้ำปากจันฝั่งขวานอกเป็นของอังกฤษตลอดถึงปลายแหลมวิกทอยเรีย ฝั่ง
ขวานอกไปเป็นของไทยทั้งสิ้น สัญญานี้ได้ทำไว้เป็นอักษร { สยาม
อังกฤษ } ให้เป็นที่สังเกต
เขตรแดนไทยกับอังกฤษสืบต่อไปพายหน้าไม้สิ้นสุด ได้มีจดหมายกำหนดเขตแดนทุกเขตทุก

ภาคผนวก ค.

ที่ ๑๓๓๘/๑๒๓๔๖
 ศาลากว่าการต่างประเทศ
 วันที่ ๑๗ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๓
 ทูลมายัง พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นสวัสดิวัดนวิมล
 ท้ายใบบอกฉบับที่ ๑๒/๑๑๐๕ ลงวันที่ ๑๒
 เดือนนี้ ประทานแผนที่จะตราเดนมงคลกษัตริย์
 สองสำรับ ๑ ละสามแผ่น มีใต้ประทับพระบรมฉายา
 ภาวนามัน

แลได้จดตกลงกัน กับมีสเทศเสกษิตทำหนังสือ
 คือใบที่ติดแล แลเปลี่ยนแผนที่ที่ออกนั้นไว้ในเวลา
 มายุ่ง ๕ มงเศษแล้ว ท้ายใบบอกให้เสกษิต
 ส่งแผนที่อย่างนั้นมาให้หลาย ๆ ฉบับ สำหรับที่จะได้
 ส่งแก่กระทรวงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการนั้นด้วยต่อไป
 มีคนขอกราบขานหนังสือใบที่ติดแล
 เปลี่ยนแผนที่นั้นมาให้แผนที่จะตราเดนมงคลกษัตริย์
 ได้ ในข้อพิพาทหลวงอย่างอื่นหรือจะส่งมาให้ด้วย

สมควรแล้วแต่จะโปรด
 เปรื่องพจนานุกรม

Be it sheweth and
 made manifest unto all
 men that we, the Under-
 signed Prince Krom-
 Luang Dewawongse Vorr-
 phakar, Minister for Foreign
 Affairs of His Majesty the
 King of Siam, on behalf
 of His Lammesent Majesty's
 Government; and J. George
 Leith Esquire Her Britan-
 nic Majesty's Charge
 d'Affaires and Acting
 Consul General in Siam
 on behalf of Her Britannic
 Majesty's Government,
 have on the 17th day of
 October in the year 1894
 of Christian era, at
 Bangkok in the Kingdom
 of Siam, exchanged maps
 in these sheets which we
 have carefully compared
 and examined and found

มีที่กล่าว ให้ตกเป็น
 กิจการของหลวงปู่สงฆ์สีห์ ในที่
 หนึ่งสีห์ คือ ทบส่วนองศา
 กรมหลวงเทเวศร์ไชยโย: ตะ: เส้น
 มืด กิ่งทรงค้ำประเทศ ของสมเด็จพระ
 พระเจ้าลูกยาเธอ เป็นผู้แทน
 ความในนครหลวงสยามพระเจ้า
 สยามมัยหนึ่ง กับ เจ ชวย
 สะทอนก ใจสาคร ขอบทุก
 ฟ้าทางแทนทงสีดปให้กล รัง
 สยามเป็นนครหลวงสยาม
 สยาม เป็นผู้แทนความในนคร
 ของสยามพระเมืองแห่งกรุงเทพฯ คือ
 มัยหนึ่ง เกษมรณม ธรรม
 พง. ที่ ๑ ตุลาคม ๑๙๑๓
 คือ ๑๓ ที่กรุงเทพมหานคร
 ในทงสยามแล้ว ๑๓
 เปลี่ยนที่กัน ซึ่งแผนที่
 สยาม ๗ ลวสยามแผ่น ที่ที่
 ทั้งหลายได้พิมพ์ตาม แล
 สยาม โดยที่สยามแล้ว
 ได้ใหม่ ๆ ทุกครั้งเหมือนกัน
 สยามแล้ว แลทุก ๗ แผ่น
 ได้ระดม ทบส่วนองศา

ภาคผนวก ง.

การแลกเปลี่ยนหนังสือระหว่างรัฐบาลของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในสหราชอาณาจักรและรัฐบาลแห่ง
อินเดียกับรัฐบาลแห่งสยามซึ่งประกอบเป็นความตกลงว่าด้วย
เขตแดนระหว่างพม่า (เชียงใหม่) กับสยาม

บันทึก

ตามหลักฐานที่หาได้ในท้องที่ปรากฏว่า แม่สายซึ่งได้เลือกเอาเป็นเขตแดนระหว่างสยามกับ เชียงตุงโดยความตกลง ค.ศ. ๑๘๙๑ ยังคงรักษาร่องน้ำไว้โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหัน เป็นเวลาหลายปีก่อนวันที่ได้ทำความตกลง ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า แม่สายยังใช้เป็นเส้นเขตแดนได้ อย่างดียิ่งเพื่อความมุ่งประสงค์ในทางปฏิบัติใดๆจนถึงปีค.ศ. ๑๙๒๙

แม่น้ำได้ละทิ้งร่องน้ำเดิมเพียงบางส่วนอันเป็นผลเนื่องมาจากอุทกภัยอย่างผิดปกติ เมื่อ ปีค.ศ. ๑๙๒๙ อุทกภัยได้กวาดเอาบ้านเรือนในที่สองแห่งบนฝั่งสยามไปเสียรวม ๒๒ หลังคาเรือน ทำให้ร่องน้ำของแม่น้ำได้ไหลตรงเข้ามาในอาณาเขตสยาม ขณะเดียวกันร่องน้ำใหม่นี้ได้ตัดเอาที่ ดินแปลงเล็กๆแปลงหนึ่งที่ยื่นออกมาทางด้านเชียงตุงขาดออกไปทำให้ที่ดินแปลงนั้นกลายเป็น เกาะขึ้นมา

หากจะถือว่า ร่องน้ำใหม่ของแม่น้ำเป็นเขตแดน ก็จะได้เห็นว่าไม่มีฝ่ายใดได้รับความสูญเสียเป็นแก่นสารแต่อย่างใด ถึงแม้ว่าประเทศสยามจะได้สูญเสียบ้านเรือนไปจำนวนหนึ่งก็ตาม ที่ดินซึ่งแต่ก่อนบ้านเรือนเหล่านี้เคยตั้งอยู่บนที่ดินนั้น ขณะนี้ก็อยู่ต่ำเกือบเท่าระดับน้ำจนกลายเป็นที่ดินที่ไร้ประโยชน์สำหรับเวลาส่วนมากของปี และฉะนั้นที่ดินนั้นในทางปฏิบัติจึงไม่มีมูลค่า ใดๆ

ดูเหมือนได้ปรากฏแก่เราผู้ลงนามว่า สำหรับมิตรประเทศทั้งสอง เขตแดนที่แน่ชัดที่สุดในกรณีเช่นนี้ก็คือน้ำ สำหรับผู้อาศัยอยู่ตามชายแดนที่ห่างไกล ไม่ก้าวหน้าในด้านการศึกษา ย่อมเป็นการสะดวกในการชี้ให้เห็นและอธิบาย สำหรับการปกครองก็เป็นการง่าย อย่างไรก็ตาม เราขอเสนอว่า คำว่า "ร่องน้ำลึก" ของแม่น้ำ ควรจะนำมาใช้แทนคำว่า "กลางลำน้ำ" ดังนั้นก็อาจเป็น การขจัดข้อพิพาทใดๆที่พึงจะมีนั้นได้ และยังคงให้ความสะดวกในการปกครองได้กว้างขวาง อย่างยิ่งด้วย

ในการแนะนำให้รับเอาร่องน้ำใหม่เป็นเขตแดนนี้ เราใคร่ขอให้พิจารณาในสองข้อ คือ

๑. ไม่น่าจะมีความจำเป็นที่จะสร้างหลักเขตแดนซึ่งค้างวดในการก่อสร้างและบำรุงรักษาสูงมาก ด้วยเหตุว่าในฤดูน้ำมากประจำปีจะมีไม้ซุงขนาดใหญ่ส่งลงมาจากทางตะวันตกเฉียงเหนือ

๒. หากจะคงให้ท้องน้ำเดิมเป็นเขตแดน นอกจากจะมีความจำเป็นต้องก่อสร้างและบำรุงรักษาหลักที่มีราคาแพงแล้ว การปักปันเขตแดนยังคงจะทำได้ยากอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ควรจะระลึกไว้ด้วยว่า วิธีปฏิบัติในการรับเอาท้องน้ำใหม่ที่ได้เปลี่ยนไปโดยกระทันหันเช่นนี้เป็นแนวเขตแดนของสองประเทศนั้น เป็นการบายเบี่ยงจากวิธีปฏิบัติระหว่างประเทศตามปกติ ในเรื่องนี้ผู้แทนของรัฐบาลพม่าขอล่าวเน้นว่า ในกรณีที่แม่น้ำสายเปลี่ยนร่องน้ำในอนาคตนั้น รัฐบาลพม่าจะตกลงยอมรับร่องน้ำใหม่เป็นเขตแดนระหว่างเชียงตุงกับประเทศสยาม ถึงแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเช่นนั้น จะเป็นเหตุให้พม่าสูญเสียส่วนหนึ่งของอาณาเขตไปก็ตาม

สรุปแล้ว เราขอแถลงร่วมกันว่า เราจะยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลของเราแต่ละฝ่ายให้รับเอาร่องน้ำใหม่ของแม่น้ำสายเป็นเขตแดนที่มีผลในทางปฏิบัติอย่างยิ่งของสองประเทศ โดยเป็นที่เข้าใจว่าหากในอนาคตแม่น้ำจะเปลี่ยนแปลงทางเดินอีก รัฐบาลทั้งสองก็พร้อมที่จะถือเอา"ร่องน้ำลึก"ของแม่น้ำเป็นเขตแดนเสมอไป โดยไม่คำนึงถึงการสูญเสียอาณาเขตใดๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้

ลงนามคู่กันเป็นสองฉบับ ณ จังหวัดเชียงราย เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๓๑

มร.เอส.เจ. มิทเชลล์

ผู้ช่วยผู้กำกับการรัฐเชียงตุง

พระยาราชเดชดำรง

เจ้าเมืองเชียงราย

พระศรีบัญชา

รักษาการแทนอธิบดีกรมพิธีการ

กระทรวงการต่างประเทศ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ.

บันทึกความเข้าใจ

๑. ในเรื่องแม่น้ำสายอันเป็นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับรัฐเชียงตุงตามความตกลง ค.ศ. ๑๘๙๑ นั้น ได้มีความตกลงและหนังสือแลกกัน ลงวันที่ ๒๗ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๓๑ และวันที่ ๑๔ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๒ ระหว่างรัฐบาลไทยกับอังกฤษ หลักการที่วางไว้ในความตกลง และหนังสือแลกเปลี่ยนที่ว่ามีว่า “ต่อไปภายหน้า ถ้าแม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินอีก รัฐบาลทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะถือ ร่องน้ำลึก ของแม่น้ำสายเป็นเขตแดนเสมอไป โดยไม่คำนึงถึงการได้เสียดินแดนใดๆ อันจะพึงมีขึ้นโดยการเปลี่ยนแปลงเช่นว่านั้น”

๒. บัดนี้ แม่น้ำสายได้เปลี่ยนทางเดินอีก โดยตัดเขาเข้าไปในดินแดนทางรัฐเชียงตุง ซึ่งอยู่ระหว่างสะพานเหล็กข้ามแม่น้ำสาย กับที่ซึ่งแม่น้ำสายกับแม่น้ำรวกมาบรรจบกัน และทิ้งส่วนใหญ่ของร่องน้ำเดิมไว้ตื้นเขินขึ้น

๓. เราได้ตรวจดูร่องน้ำทั้งเก่าและใหม่ของแม่น้ำสายดังที่ได้แสดงไว้ในแผนที่ที่แนบมานี้แล้ว และพอใจว่าร่องน้ำใหม่เป็นร่องน้ำลึก

๔. ฉะนั้น เราขอเสนอว่า

ก. ตามหลักการที่กำหนดไว้ในความตกลงและหนังสือแลกเปลี่ยน ลงวันที่ ๒๗ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๓๑ และวันที่ ๑๔ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๒ ที่อ้างถึงในวรรค ๑. ข้างต้น ควรถือร่องน้ำใหม่ของแม่น้ำสายอันเป็นร่องน้ำลึก เป็นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับรัฐเชียงตุง แต่ให้เป็นที่ยอมรับกันว่า หลักการ “ร่องน้ำลึก” นี้จะคงใช้ต่อไปในกรณีที่แม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินอีกในอนาคต

ข. คนในบังคับอังกฤษซึ่งมีถิ่นที่อยู่เป็นอาณานิคมในอาณาเขตซึ่งจะได้โอนจากอริปไตยอังกฤษไปยังอริปไตยไทยนั้น ให้พ้นจากการเป็นคนในบังคับอังกฤษและให้ถือสัญชาติไทย เว้นแต่จะทำได้ทำคำขอเพื่อคงไว้ซึ่งสัญชาติอังกฤษต่อไป ยื่นต่อเจ้าหน้าที่อังกฤษที่สมควรภายใน ๖ เดือน นับแต่วันโอนอาณาเขตที่เกี่ยวข้องตามพิธีการเป็นต้นไป

ค. ระเบียบการนี้ได้นำมาใช้เป็นประจำโดยอนุโลมในส่วนที่เกี่ยวกับอาณาเขตซึ่งจะได้โอนจากอริปไตยอังกฤษไปยังอริปไตยไทยในอนาคต หรือกลับกันอันเป็นผลต่อเนื่อง มาจากการปรับปรุงปักปันเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับรัฐเชียงตุง ตามความตกลงและหนังสือแลกเปลี่ยน ลงวันที่ ๒๗ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๓๑ และวันที่ ๑๔ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๒

ง. รัฐบาลอังกฤษจะได้แจ้งให้รัฐบาลไทยทราบโดยทางผู้แทนของรัฐบาลอังกฤษที่กรุงเทพฯ โดยเร็วที่สุดที่จะทำได้ ถึงบรรดาคำขอที่ทำตามความในอนุวรรค ข. ข้างต้น และรัฐ

บาลไทยจะได้แจ้งให้ผู้แทนฝ่ายอังกฤษที่กรุงเทพฯ ทราบถึงบรรดาคำขอซึ่งทำให้ตามความใน
อนุวรรค ค. เช่นเดียวกัน

๕. ได้แนบแผนที่แสดงว่าร่องน้ำใหม่และร่องน้ำเก่าของแม่น้ำสายอยู่แห่งใดมากับ
บันทึกนี้ด้วยแล้ว

พี. ซี. โฟการ์ตี

หลวงสิทธิสยามการ

วี. จี. โรแบร์ต

พระอนุรักษัญญเบศ

พระพนม

พระยาประภิตกมลศาสตร์

เซียงราย

วันที่ ๒๔ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๙

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ.

-คำแปล-

บันทึกความเข้าใจ

ระหว่าง

รัฐบาลแห่งสหภาพพม่า

กับ

รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย

ว่าด้วย

การจัดตั้งคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค

ด้วยปรารถนาที่จะกระชับสายสัมพันธ์ของมิตรภาพที่มีอยู่ระหว่างประเทศทั้งสอง และเพื่อที่จะให้เกิดประสิทธิผลทางปฏิบัติอย่างเต็มที่ในการธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงบริเวณชายแดนร่วมกัน รัฐบาลแห่งสหภาพพม่าและรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยได้ตกลงกันที่จะจัดตั้งคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคและคณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่น

1. คณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคจะประกอบด้วยสมาชิก คั้งที่ระบุไว้ในภาคผนวก ก
2. ข้อกำหนดอำนาจและหน้าที่คณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค มีดังต่อไปนี้
 - 2.1 ปรีกษาหาหรือถึงมาตรการซึ่งอาจจำเป็นต่อการแก้ไขปัญหาคความมั่นคงร่วมกัน และปัญหาเฉพาะอื่น ๆ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นบริเวณชายแดน
 - 2.2 เสนอขอต่อการประกันการปฏิบัติตามมาตรการ โดยเจ้าหน้าที่ ๆ มีอำนาจและรับผิดชอบต่อการประสานงานและการควบคุมดูแล และการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ การประสานงานในการนำมาตรการทั้งปวงมาปฏิบัติ จะกระทำโดยการติดต่อระหว่างคณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่น
 - 2.3 จัดประชุมตามความจำเป็นของสถานการณ์ ๗ สถานในที่เห็นชอบร่วมกัน

3. ในขั้นตอนนี้ คณะกรรมการส่วนท้องถิ่น จะจัดตั้งขึ้นตามสถานที่ต่อไปนี้

ด้านสหภาพหม่า

ด้านไทย

1. ทำซีเหล็ก

1. แม่สาย

2. เมียวดี

2. แม่สอด

3. เกาะสอง

3. ระนอง

4. คณะกรรมการส่วนท้องถิ่นจะปฏิบัติหน้าที่โดยการชี้แนะของคณะกรรมการ

ส่วนภูมิภาค

5. คณะกรรมการส่วนท้องถิ่น จะประกอบด้วยสมาชิกดังที่ระบุไว้ในภาคผนวก ข

6. ข้อกำหนดอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่นมีดังต่อไปนี้

6.1 ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องความมั่นคงบริเวณชายแดนภายในขอบอำนาจ

ของตนตามลำดับ

6.2 ดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาชายแดนอื่น ๆ

6.3 จัดตั้งการติดต่อระหว่างคณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่นของทั้งสองฝ่าย

6.4 จัดประชุมตามความจำเป็นของสถานการณ์ ณ สถานที่ที่เห็นชอบร่วมกัน

7. คณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคและคณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่นจะปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เป็นไปตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ของแต่ละประเทศ และสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ

8. บันทึกความเข้าใจนี้และภาคผนวกอาจได้รับการแก้ไขโดยความเห็นชอบของรัฐบาลทั้งสอง

9. บันทึกความเข้าใจนี้จะมีผลบังคับใช้ในวันที่มีการลงนาม โดยผู้แทนที่ได้รับอำนาจด้วยความถูกต้องของรัฐบาลทั้งสอง และจะมีผลบังคับใช้อยู่จนถึงวันที่ตกลงกัน โดยรัฐบาลทั้งสองหวังว่าจะสิ้นสุดลงได้หลังจากที่รัฐบาลฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรไปยังอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว เป็นเวลา 3 เดือน

ลงนามเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2533 กรุงเทพมหานคร

ฝ่ายรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย

ฝ่ายรัฐบาลแห่งสหภาพมา

ร้อยตรี ประหาส ลิมประพันธ์

อ ยูน ส่วย

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง

เอกอัครราชทูตพม่า

การต่างประเทศ

ประจําประเทศไทย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

คำสั่งคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย - พม่า (ฝ่ายไทย)
ที่ ๑/๒๕๓๐

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการสำรวจร่วมไทย - พม่า (ฝ่ายไทย)

ตามมติคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๓๐ อนุมัติให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการสำรวจร่วมไทย - พม่า ขึ้น เพื่อกำเนินการสำรวจพื้นที่และจัดทำเส้นเขตแดนที่บริเวณแม่น้ำสาย - แม่น้ำรวก นั้น

เพื่ออนุวัติให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว จึงเห็นสมควรแต่งตั้งคณะกรรมการสำรวจร่วมไทย - พม่า (ฝ่ายไทย) ดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบของคณะกรรมการสำรวจร่วมไทย - พม่า (ฝ่ายไทย)

๑.๑	เจ้ากรมแผนที่ทหาร	ประธาน
๑.๒	ผู้อำนวยการกรมแผนที่ทหาร	รองประธาน
๑.๓	นายทหารฝ่ายเทคนิค (๒) กรมแผนที่ทหาร	กรรมการ
๑.๔	ผู้แทนกรมแผนที่ทหาร	กรรมการ
๑.๕	ผู้แทนกรมการเมือง	กรรมการ
๑.๖	ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
๑.๗	ผู้แทนกรมพลศึกษา กองทัพอากาศ	กรรมการ
๑.๘	ผู้แทนสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
๑.๙	เลขาธิการคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย - พม่า (ฝ่ายไทย)	กรรมการ
๑.๑๐	หัวหน้ากองแผนและโครงการ กรมแผนที่ทหาร	กรรมการและ
เลขานุการ
๑.๑๑	ส.จ. สอนต์ พิมพ์วิบูลย์	กรรมการและ
เลขานุการ

๒. ภารกิจของคณะกรรมการสำรวจร่วมไทย - พม่า (ฝ่ายไทย)

นอกเหนือจากภารกิจอื่น ๆ แล้ว ภารกิจของคณะกรรมการสำรวจร่วมไทย - พม่า (ฝ่ายไทย) มีดังต่อไปนี้

- ๒.๑ ประชุมกำหนดแนวทางในการสำรวจ เพื่อจัดทำแนวพรมแดนแบบคงที่
- ๒.๒ พิจารณาปัญหาทางวิชาการ ชุมการ การส่งกำลังบำรุง การรักษาความปลอดภัย และการอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานสำรวจร่วม
- ๒.๓ เสนอผลการเจรจาในการประชุมร่วมกับคณะกรรมการสำรวจร่วม (ฝ่ายพม่า) ต่อคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย - พม่า เพื่อพิจารณารับรอง
- ๒.๔ พิจารณาปัญหาเกี่ยวกับการสำรวจร่วมตามที่อยู่อาศัยการโครงการรวมเสนอ
- ๒.๕ รายงานความคืบหน้าของงานด้านการศึกษาสำรวจร่วมต่อคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย - พม่า

๒.๖ ทบทวนปรับปรุงแนวทางสำรวจใหม่ ในกรณีที่แนวทางสำรวจที่ได้ทดลองกันแต่เดิมไม่สามารถปฏิบัติได้

๒.๗ ตรวจเยี่ยมจุดสำรวจร่วมในโอกาสอันควร

๓. อำนาจหน้าที่ของประธานคณะกรรมการสำรวจร่วมไทย - พม่า (ฝ่ายไทย)
นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่อื่น ๆ แล้ว อำนาจหน้าที่ของประธานคณะกรรมการสำรวจร่วมไทย - พม่า (ฝ่ายไทย) มีดังต่อไปนี้

๓.๑ เป็นผู้ลงนามในแผนผังสนาม (Field Plans) บัญชีรายละเอียดค่าสิทธิของหลักอ้างอิงเขตแดน แผนที่แนบท้ายบันทึกความเข้าใจ และบันทึกความเข้าใจในเรื่องวิชาการ

๓.๒ ลงนามในคำสั่งแต่งตั้งผู้อำนวยการโครงการร่วม คณะเจ้าหน้าที่โครงการร่วม เจ้าหน้าที่สำรวจร่วม และคำสั่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติการสำรวจร่วม

๓.๓ อนุมัติหลักการใช้จ่ายงบประมาณเกี่ยวกับการสำรวจร่วม โดยให้การใช้จ่ายเป็นไปอย่างประหยัด และถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่นี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๓๐

ร้อยตรี ประทาส สิมปะพันธ์ุ์

(ประทาส สิมปะพันธ์ุ์)

ประธานคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนไทย-พม่า (ฝ่ายไทย)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ซ.

บันทึกความเข้าใจ
ระหว่าง
รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย
กับ
รัฐบาลแห่งสหภาพโซเวียต
เกี่ยวกับเขตแดนของฝั่งซ้ายแม่น้ำสาย-แม่น้ำราว

รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสหภาพโซเวียต
พิจารณาว่าสาระสำคัญของสนธิสัญญาสันติภาพซึ่งมีมาทำนองตามประวัติศาสตร์
ระหว่างประเทศทั้งสองไว้ที่แน่นอนแต่ยังไม่ชัดแจ้ง
สหภาพโซเวียตถึงหนังสือแลกเปลี่ยนฉบับลงวันที่ 27 สิงหาคม ค.ศ. 1931 และฉบับลงวันที่
14 มีนาคม ค.ศ. 1932 ระหว่างรัฐบาลสหภาพโซเวียตกับรัฐบาลอังกฤษเกี่ยวกับแม่น้ำสาย และหนังสือแลกเปลี่ยน
ฉบับลงวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1940 และฉบับลงวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1940 ระหว่างรัฐบาลสหภาพโซเวียตกับ
รัฐบาลอังกฤษเกี่ยวกับแม่น้ำสายและแม่น้ำราว รวมทั้งบันทึกการระงับข้อพิพาทระหว่างราชอาณาจักรไทย-สหภาพ
โซเวียต-พม่า ครั้งที่ 3 ซึ่งลงนาม ณ กรุงย่างกุ้ง เมื่อวันที่ 9 มกราคม ค.ศ. 1987
ปรารถนาที่จะกำหนดเขตแดนของฝั่งซ้ายของแม่น้ำสาย-แม่น้ำราว ดังที่ได้
สำรวจและปักปันโดยบุคลากรสำรวจร่วมไทย-พม่า
ประสงค์ที่จะให้มีการปฏิบัติลงมือไปเพื่อประโยชน์ร่วมกัน โดยการใช้สันติวิธีอย่างเปิดเผย
และเพื่อการบำรุงรักษาและการอนุรักษ์ทางเดินน้ำจืดของแม่น้ำสาย-แม่น้ำราว
แสดงความพอใจที่ความร่วมมือกันของบุคลากรสำรวจและปักปันร่วมกันของฝั่งซ้ายแม่น้ำสาย-แม่น้ำราว
ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งและมีส่วนเกิดคุณประโยชน์แก่ความมั่นคงและเสถียรภาพของเขตแดนร่วมกัน
ดังกล่าว
ได้ตกลงกันดังต่อไปนี้

ข้อ 4

สิทธิในการเดินเรือของภาคีทั้งสองจะได้รับการประนีประนอมอย่างเต็มที่ โดยไม่คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงทางเดินของแม่น้ำดังกล่าว ถ้าอาจเกิดขึ้นในภายหลัง

ข้อ 5

หลังจากนี้ ภาคีทั้งสองจะปฏิบัติงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดต่อไป เรื่องประนีประนอมกับโครงการที่ข้ามช่วงแม่น้ำตาว-แม่น้ำวากนี้ อย่างเห็นธรรม และเพื่อการบำรุงรักษาและการอนุรักษ์ทางปัจจุบันของแม่น้ำดังกล่าว รวมทั้งการบำรุงรักษาอัตราก้างอิงทะเลแลน

ข้อ 6

เพื่อความมุ่งประสงค์ของข้อ 4 และข้อ 5 ให้จัดตั้งคณะกรรมการร่วมขึ้นคณะหนึ่ง ภาคีทั้งสองจะแจ้งองค์ประกอบของคณะกรรมการผ่านมติที่ปรึกษาฝ่ายหนึ่งหรืออีกฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายในเวลาที่สมควร คณะกรรมการร่วมนี้จะประชุมกันปีละหนึ่งครั้งในสถานที่ใดก็ได้ในประ เทศไทยและประ เทศพม่า หรือตามคำขอของภาคีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ข้อ 7

ภาคีทั้งสองจะแก้ไขซึ่งความแตกต่างหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากกรณีความหรือการปฏิบัติของข้ออื่นทั้งสาม เข้าใจกันนี้ ด้วยความหารือหรือการเจรจาฉันมิตร

ข้อ 8

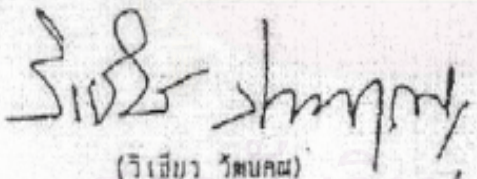
บันทึกความเข้าใจฉบับนี้จะมีผลตั้งแต่วันที่ที่มีการแลกเปลี่ยนสัตยาบันสาร และเฉพาะ
ที่เกี่ยวข้องด้านองค์ใต้สาวาและปีกบับแล้ว โดยทุกสภาราวร่วมไทย-พม่า จะใช้แทนความตกลงและหนังสือ
แนบที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่เคยมีมาเกี่ยวกับเขตแดนระหว่างประเทศ ระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสหภาพพม่า
ในช่องแม่น้ำสาย-แม่น้ำวาก

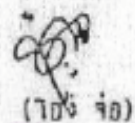
ทำขึ้นที่เมืองสองแคว ๘ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 18 เดือนมิถุนายน ค.ศ. 1991
เป็นภาษาไทย พม่า และอังกฤษ ตัวบททั้งหมดถูกต้องเท่าเทียมกัน เว้นแต่ภาคผนวกซึ่งจะเป็น
ภาษาอังกฤษเท่านั้น ในกรณีที่มีความแตกต่างในการตีความตัวบทต่างภาษา ตัวบทภาษาอังกฤษจะถือถึง

ถือเป็นพยานแก่การนี้ ผู้ลงนามข้างท้าย ซึ่งได้รับมอบอำนาจอย่างถูกต้องจากรัฐบาล
ของตนได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจฉบับนี้

สำหรับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย

สำหรับรัฐบาลแห่งสหภาพพม่า

(จิเ็นนร วัตนศุณ)

(โถง อัง)

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวกิตยา เกษเจริญ เกิดเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ.2520 ณ กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิชาเอกการปกครอง จากคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อปีพ.ศ.2542 และได้เข้าศึกษาปริญญาโท รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีพ.ศ. 2542

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย